Supracoperta și coperta de *Petre Vulcănescu*

TUDOR ARGHEZI

SCRIERI

12

PROZE

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

ICOANE DE LEMN

PREDOSLÒVIE

Decembrie 1900...

Mînăstire. Lespezi de marmură cu turle și cruci. Noapte, metalică albă, albă de necrezut. După utrenia de iarnă, din paraclis. De ger cumplit, pleznesc cu scîntei de zgomot, țurțurii de gheață. Arătările negre, cu camilavcă, se risipesc pe la chilii... Unele zic: « Blagoslovește! ». Celelalte răspund: « Domnul! ».

M-am încrucișat cu umbra roșcovană, de șiac, a schivnicului Meftodie, uscată, infirmă pe cîrje, sărind prin zăpadă ca un țap în trei picioare. Schivnicia e o treaptă aspră a cinului, de totală abstracție, premergătoare pustniciei, elita apropiată de îngeri, conștientă de meritele-i superlative, apărate ca un drept seniorial de proprietate castelană.

La semnele exterioare ale monahului de rînd, schivnicul adaogă un atribut al ierarhiei singurătății, p e r i m a n u l. *E un petic negru de postav pătrat, purtat cu două băieri trecute prin subsuori, în spinare, și ascuns între dulamă și rasă. Două ciolane încrucișate dedesubtul unei hîrci, exprimă simbolul lepădării de sine și de toate. « Patimile Domnului Iisus Hristos le port eu », spune inscripția scrisă cu mătase de acul tinerelor maici.*

De-abia venit în obște, de cîteva zile, răstitul și ațîțatul părinte mă recunoaște de la « tràpeză », unde frații se ospătează din străchini, cu lingura de lemn, la cîteva rînduri de mese, lungi și înguste, cu ciorba de pește sau bulgùr, ascultînd citania din V i e ț i l e

S f i n ț i l o r, *foști și ei, în vremurile lor, speriați și fugăriți de viață și căințe.*

Toaca făcea înconjurul bisericii, bătută cu ciocanul de lemn din mîinile înghețate ale diaconului Iachint, un artist al broderiei de sunete mate, de-a lungul doagei de frasin, ținută de mijloc. Bătăile scurte, pe ritm egal, silabisit mărunt, sînt, din timp în timp, trezite de un răspuns ciocănit mai tare, ca finalul versurilor la rimă.

Nu-mi lepădasem încă haina de tîrgoveț, și mînușile de lînă îmi degerau parcă degetele și mai mult.

— Blagoslovește, părinte!

— Domnul să ne blagoslovească pe toți! răspunde schivnicul cu un accent de pilă, spart într-o gingie de sticlă. Mie să-mi zici: Cuvioase.

— Bine, prea-cuvioase! răspund.

În limbajul ierarhic și de ritual p r e a *însemnează* f o a r t e *și* e x c e l e n ț ă.

— Și nici prea-cuvioase n-ai să-mi mai zici. Prea-cuvioșii sînt arhimandriții Chesarie, Ioil, Iezechiel și toți ceilalți trîntori ai chinòviei. Ai înțeles?

— Am înțeles...

— Te văd cam nepriceput. Nu știi că noi am venit aici să ne pedepsim? Coconașul are și mînuși!... zise schivnicul, ca vorbind cu duhurile nevăzute.

Făcînd un pas anevoios de întoarcere, prin saltelele de zăpadă, schivnicul mă oprește din nou.

— Mai vream să te întreb ceva. Ce cauți, domnișorule, la mînăstire? Cum ai venit fără să știi mai întîi pravila noastră?

Eram înfruntat. Comentariile ar fi fost prea lungi, și nici răspunsul prescurtat n-a folosit.

— Vreau să învăț să scriu, am răspuns.

— Cum, nici nu știi măcar să scrii? Văd că-ți dă mustața...

— Vreau să învăț a scri pe d e d e s u b t.

Schivnicul făcu o cruce de uimire, ca atunci cînd se apropie de patul ieromonahilor Satana, în fustanelă

de balerină, depărtîndu-se scîrbit și murmurînd, cu capul de cîteva ori întors.

Într-adevăr, umblam să învăț să scriu.

Volumul de față e reproducerea exactă, afară de două-trei adaosuri răzlețe, a volumului apărut în 1929, cu îndreptări de expresie și de sintaxă.

Fusese creionat într-o epocă în care băteau tobele unui fals curent de ortodoxism politic, profesat demonstrativ de doi-trei aventurieri descheiați la pantaloni, cu crucea care nu era a lor în mînă, și cu putregaiul în sîn.

Ediția veche a fost așa cum se vede și acum, cu lipsurile intenționate ale editurii de atunci și ale consilierilor ei cu tendințe speciale.

La publicarea volumului am avut neplăcerea, valabilă și azi, de a-l vedea trunchiat. Paginile urîte ale manuscrisului alternau cu altele aș zice inefabile, pentru că nu mă puteam lepăda de ceea ce fusese delicat în sensibilitățile experienței și de frumusețile ei.

Editura le-a suprimat în împrejurare combativă. N-am mai recunoscut, în totalitatea ediției, zigzagurile inițiale.

Pentru pîra necesară a ierarhiei de fățărnicie, îmi aduceam aminte, ca și în ediția prezentă, de dosarele rapoartelor secrete ale mitropolitului Iosif, care mă alesese secretar la traducerea Vieții lui Iisus, *scrisă de reverendul francez Didon. Mitropolitul fusese superiorul capelei românești din Paris, legat de prietenia sacerdotului rus, Wladimir Guetté, convertit la catolicism. Aș minți dacă nu mărturisesc că din colaborarea subalternă dar intimă cu Iosif Gheorghian, de vreo patru ori mai vîrstnic decît mine, am învățat mai bine franțuzește, cît și slova literară. Mitropolitul era un mare cărturar, cum biserica a dat mai mulți, unii rămași în pornirile clasicismului,*

de la Coresi încoace. Diaconul Coresi a trăit, a scris și a tipărit prin anii o mie cinci sute; iată patru vîrste de timp.

Manuscrisele eliminate din caietele lor, pe gustul de tăgadă al unor sfetnici fără aderență cu tradiția românească, venetici de toate criteriile în vîrtej, mi-au fost, după insistențe repetate, restituite. Mi-ar fi mult plăcut să le intercalez în volum, dacă focul nu m-ar fi urmărit, ca un blestem, todeauna. O femeie de serviciu mi-a ars, în grădina Mărțișor, manuscripte și corespondențe dintr-o epocă de cincizeci de ani, dimpreună cu cîteva de la Nicolae Iorga, cu care ne detestam iubindu-ne discret și paralel. Șapte bombe americane de război mi-au împresurat căminul. Teatrul lui Molière, tîlmăcit în întregime, în cîțiva ani de muncă devotă, a fost ars în arhiva Teatrului Național, pentru care lucrasem din grațioasă însărcinare. Cel puțin așa spune legenda: încredințarea mea e că au fost furate și ascunse. Poate că vor fi publicate cîndva cu nume de contrabandă. Un singur foc e inocent, al inimii, scoțînd cu vremea fum de smirnă, cu ajutorul unui condei încă netemperat.

I-am fost dator această prefață conștiinței.

21 martie 1966.

STAVROPOLEOS

Pentru a treia oară mi-am împlinit însărcinarea de diacon cu plăcere, în sanctuarul strîmt al bisericii Stavropoleos. E o biserică despre care s-a scris că efemera ei consistență, că materialul din care e construită, — cărămidă și decoruri de lut pietrificat, — că liniile și conturele acestui templu mic, smerit într-un surîs, constituiesc, sentențios și greoi, un « monument de artă ». Biserica Stavropoleos e mai mult: o libelulă adormită pe un mușuroi de pămînt.

Biserica fusese închisă pînă vineri. Un moșneag, îngrijitor al păreților și lespezilor ei, a descuiat ușa de intrare, scobită în lemn plastic, și a pornit, să sune, clopotul încremenit într-o șură de lemn. Clopotul a plîns toată seara deasupra împrejurimilor, în etajele cărora Băncile, marchitanii, funcționarii Poștii, pălărierii și gravorii fac socoteli și scripte, frămîntați de altceva decît apelul deșteptat, ca după veacuri de odihnă în pulbere și dărîmătură. Căci sîmbătă voievozii din văzduhuri trebuiau să stea de-a dreapta și de-a stînga preotului îngenunchiat la jertfelnic, în cinstea hramului lor.

Alegoriile închipuite în bijuteria acestui chivot minuscul, așezat în asfalt și acoperit de o pojghie brună, ca de sticlă, par zugrăvite într-o grotă de chihlimbar.

Strănile, pierzîndu-și încheieturile și topindu-și-le în vreme, par lucrate în cocă de ceară, ameste-

cată cu gălbenuşuri de smirnă şi tămîie. Foaia cărţilor e de pergament, icoanele conţin însăş relicva sfinţilor reprezintaţi, absorbiţi în lemn. Vinele catapetesmei sînt de-a dreptul de aur. Alchimia mileniului unge materialele cu substanţă şi, făcîndu-le să dureze, le împrumută accentul de umbră şi mister, pe care-l au toate lucrurile de la început, cînd începutul se îngîna cu veacul.

Am scăpat de mai multe ori şirul ecteniilor, strămutat, fără să simt, ca dintr-o lumină într-alte lumini, şi prezenţa mea se multiplica de la mine aiurea, reprodusă în exemplare variate, inegale şi nedistincte. Totul era ca o suvenire de mirodenii într-un apartament, deplasată de mişcarea încremenirii interioare, ca dintr-un dulap în dulapuri mai depărtate... Timpul, plin de încăperi succesive, murmura din odaia întîia în tot labirintul. Stiharul meu venea din vechimi necunoscute, şi mînicerile domneşti, de catifea verde, ca veştmintele lui Dositei, cusute cu sfoară de aur, întortochiată pe flori şi chenare, erau opera de răbdare, de virtuţi şi reverii a cucoanelor frumoase de-acum sutele de ani.

M-am rugat de Cel-în-care-au-crezut-neamurile, de Cel-în-care-credem-fără-să-ştim, Prietenul-din-nicăieri, evocat suav de fiinţa speranţelor şi de făptura descurajării. El e tot ce plînge şi tot ce a plîns, tot ce cheamă, tot ce blestèmă şi tot ce-aşteaptă în zbucium, Dumnezeu ce ni se pare, amestecat cu ceea ce rămîne, cîte puţin şi aproape nimic, din strădaniile, făcute ca nişte pomeni, jertfe subt o stea şi pe un mormînt. Aş vrea să-l tîrăsc din suflet afară, şi mă ţine de vorbă Mama, şi mă întrerupe Copilul... Clopotele singure şi turlele din pomi îl cinstesc într-adevăr.

Vasele sfinte sînt muncite în bulgări de metal sănătos, şi aurul care a zburat cu flacăra peste ele şi le-a cristalizat în culoarea de melancolie a unui

amurg, nu s-a putut șterge. Lingurița, sfeșnicile, tiarele, par primite din mîinile unor meșteșugari din stihia soarelui și a lunii. Procovețele, batistele de mătase, brodate scump, grele ca o marmură urzită din ițe de păinjeniș, pe care le-am avut azi pe degete și pe umeri, cînd chemam la viața de o secundă numele de curteni și jupînițe, — una din ele domnița Pulheria, — din familia « făcătorilor de bine » înșirați cu slove, pe un pomelnic scris pe o coajă cafenie de copac, sînt măiestrite după o regulă sufletească, în nuanțele obișnuite acestor ore de lumini stinse și de culori rostite todeauna în vecinătate cu negrul.

Direcția liturghiei o avu arhiereul Calistrat, ajutat de preotul cvasi-monah, profesorul Nazarie, directorul Seminariului Central și preceptorul micilor prinți. Cel din urmă ne-a strîns mîinile și ne-a dorit cu o voce veche, după împărtășanie: « Să ne fie de bine, frate, și la mulți ani ».

În stînga, corul bisericii Zlătarii, liniștit și duios; în dreapta, trei buni seminariști cîntaseră intrarea în liturghie.

Asistenți: opt cerșetori...

FRATELE MANOLE

Prin sfînta mînăstire, rămasă cu două sute de monahi și cu chiliile îngropate în gutui și corcoduși, se pripășesc și cîinii și oamenii fără lucru, fermecați de lumina palidă a turlelor, mijind în sideful zării. Cîinele vine din satele vecine, hotărît, într-o zi de mizerie deznădăjduită, să rupă cu datina și cu stăpînul, gol ca și cîinele pleșuv, și flămînd ca și vitele lui, încremenite cu boturile uscate în troscot și lut. Pe cîini îi atrage undelemnul din candelile morților. Ei se ivesc noaptea, de prin părțile cimitirului, trecînd înnot prin mostiște sau pe fața ei, podită cu trestii și păpurișuri, pînă la morminte.

Casa boltnicerului, — farmacistul și medicul mînăstirii, — dă cu o tindă-n drum, într-o grădină cu crăițe și boance, și cu altă tindă în cimitir; și, din bătătura viilor, în ograda morților se trece pe o galerie pardosită cu cărămidă răcoroasă, între două rînduri mari de odăi. Boltnicerul e inteligent și chior, și singurul lui ochi albastru-incolor, ca faianța, fierbe în obrazul mare, ca o picătură azurie de sifon. El are stăreția tuturor mormintelor și, ca un al doilea tată al morților, îi știe pe nume, se mulțumește cu îngrijirea lor, ca de niște bolnavi. El dichisește plantațiile mormintelor care plătesc, și aprinde cîte o flacără, ca un mugure de salcie cu puf, și pe mormîntul sălbătecit al uitaților, al morților părăsiți de vreme și de neamuri.

— Lasă-i să se mîngîie și ei, săracii! zice boltnicerul, în cuvintele căruia se întunecă deodată și îngălbenesc toate speranțele zadarnice ale omului, ca niște frunze.

În bolta cu rafturi și cutii și cu un cîntar de prisos, stă monumentul, fix pe o tijghea, al unui borcan uriaș, plin pînă la țiplă cu cantaride. Boltnicerul le cunoaște proprietățile revulsive în vezicători, și cealaltă proprietate, vindecătoare de marea bătrînețe și de usturimi, dar nu le întrebuințează niciodată, satisfăcut cu licărirea de zmarald a conținutului borcanului cu leacuri moarte, un cimitir ca și cel din jurul boltniții lui.

Noaptea, un zgomot care nu mai impresionează pe boltnicer vine din cimitir: un cîine. Oprit dinaintea unui mormînt, ca și cum l-ar fi căutat după epitaf, cîinele ridică o labă, trîntește candela, o varsă și linge untul-de-lemn.

— Lasă-l să trăiască și el! zice boltnicerul, care, în privința undelemnului, e aprovizionat. Rafturile lui se încovoaie de-a lungul păreților, de sutele de clondire, aduse mînăstirii de neamurile celor răposați, vizitatori duminicali ai arhondaricului sau grijitori de soroace, parastase și citanii. Undelemnurile care pot să fie aprinse în candeli și mîncate cu pește, în fasole sau curechi, ocupă un dulap, și sînt, cele mai multe, dăruite de rudele rămase-n viață ale morților, cu gîndul că un ulei de măsline își pîlpîie rugăciunile mai frumos, la căpătîiul unui bătrîn din amintiri sau al unui fecior. E singura rubrică, a untului-de-lemn, necunoscută la Mitropolie, unde, știindu-se, în schimb, cîte oi dau brînză, și cîte petice de vie vin și tescovină, partea leului cu mitră, hieratic, se face de-a dreptul de la reședință.

Fratele Manole colindă marile singurătăți ale cimitirului, de preferință, întîrziind subt copacii

ascunși, deschiși ca niște umbrèle, deasupra cîtorva morminte. Pe o bancă de calcar, alăturată unui mormînt, el urmează de sute de ori cu mîna inscripția săpată, pe care buricul degetului a învățat-o pe dinafară. Manole a venit la mînăstire de dragul cîntărilor, avînd priceperea urechii și mlădierea glasului dulce.

Scara lui *Pa-vu-ga-di-che-zo-ni-pa*, și de-a-nda-ratele — *Pa-ni-zo-che-di-ga-vu-pa*, el a stăpînit-o în toate scurtimile și lungimile ei, putînd să înceapă, cu nota justă, de la orice înnălțime a gamei, și să o coboare sau să urce de orișiunde ar fi voit. Ca de optsprezece ani, frumos și imberb, însă purtînd o bubă ca un nasture de gheată roșu, cusut pe laturea nasului gros, el e întodeauna absorbit de o irezistibilă contemplare interioară. Un axion dansat cu vocea și cu gorgoanele lui, cu trilul privighetorii, este cu totul remarcabil, și, între notele ascuțite ale cîntecului fratelui Manole, se încrucișează, s-ar zice, șuvițe de vioară și spintecături de hașchii de unelte furtunoase ca orga, în tonuri singure, ținute sus ca un clopoțel.

Fratele Manole nu știe, ca și vioara, că a cîntat frumos la liturghie și, după heruvic și axion, își zvîntă umezeala nării cu mîneca giubelei, răzimat în strană cu candoarea tristă a căprioarei. Laudele starețului, care din pricina aptitudinilor lui îl scutește de ascultare, dîndu-i drumul să pască liniștea din singurătățile chinòviei, nu se prind nicidecum de fratele Manole. El se uită la ceva în mintea lui, unde poate scapără luminile ochilor regăsite, ale Sfinxului din pustietate, și, ochi în ochi cu el, nu mai știe de nimic. Făgăduiala cinului, a diaconiei, a preoției, lasă nesimțitor pe tînărul țăran, despărțit, acasă, de boii părintești și urmărind pleoapele unui bou nevăzut, ce-l cheamă către izvoarele cu tauri mari, de aramă și aur, cu coarnele de onix. În cimitir s-a întîlnit cu cîinii cu

botul mînjit de unsoarea din candeli; cu șopîrlele ce-și coc verzile-galbene guși pe o piatră de marmură fierbinte; auzì mierloiul și cintezul și dete și de șerpii mormintelor, care, călugării spun, se hrănesc din sînul cimitirului, cu măruntaie.

Înnainte de a fi fost al monahilor, locul fusese al șerpilor, într-adevăr. Povestea, care i-a plăcut fratelui Manole și pe care o ascultă cu interes, de cîte ori e repetată, se leagă de ființa părintelui Grigorie, întemeietorul mînăstirii, un ieromonah sfînt cu adevărat, venit prin partea locului, cu cîrja lui de lemn de cireș. În insula Sfîntului Nicolae, aflîndu-se o fostă biserică, de cine știe cînd, ieromonahul încercă ușile pe rînd, și ușile se scuturară, căzînd în tocuri, în dreptul oltarului, ca o cenușe. Străbătu biserica, intrînd în altar, unde, putredă de veacuri, catapeteasma se clătină ca o pînză de o adiere. Pe sfînta Masă, cuviosul Grigorie găsi încolăcit și dormind un șarpe, de grosimea unei fete-mari zvelte, și lung de cîțiva zeci de coți. Ridicînd șarpele capul, ca un om, cuviosul îi spuse:

— Du-te un' te-o-nvăța Dumnezeu, și lasă-ne biserica nouă. Am venit să facem aci locaș de mîntuire.

Șarpele înțelese, se întinse ca după un somn greu, și ieșì din biserică tiptil, pierzîndu-se în mostiște și holde. Șarpele nu a murit. Urma lui se vede și azi prin grîu, unde și-a făcut o potecă pînă la trestii, ca să se adăpe, și oamenii, care îl cinstesc, îl cunosc după fluierul cozii, cînd trece către bălți.

Fratele Manole ar fi dorit să se întîlnească și cu balaurul cuviosului Grigorie, și să stea de vorbă cu el, dar nu l-a văzut, decît, poate, de două-trei ori, pe întuneric, străbătînd noaptea, între sate, drumul județului, cu spinarea ridicată peste văzul șes, ca un șir de căruțe cu coviltire...

Totuş, nepăsarea de cele de prin prejur a fratelui Manole a fost spăimîntată într-o seară. Dintr-o boltă, unde erau zidiţi patru morţi, ieşi unul pe brînci, tîrîş pe trepte, către licăritul cel dintîi al candelilor din cimitir. Mortul sosea pe drum cu braţele întoarse, ca o broască-ţestoasă mare, către fratele Manole. Fratele Manole scoase un strigăt, şi dete fuga spre arhondaric. Mortul se ducea într-acolo şi el, de-a buşile, încet, şi călugării care veniseră să se uite, crezînd că fratele Manole avea o aiureală, o luară razna, înfricoşaţi, peste pod, din insula Sfîntului Niculaie, către hramul Sfîntului Gheorghe. Mortul înnainta pe coate şi ieşise din cimitir fără cap.

— Staţi, fraţilor! strigă boltnicerul, care apucase să vadă mortul din spate. Întoarceţi-vă îndărăt!

Şi boltnicerul rîdea cu hohot, văzînd cum toţi călugării, care în dulamă, care în giubea sau izmene, fugeau peste pod, despletiţi.

Mortul era un cîine ciobănesc. El dormise în timpul zilei într-un cavou, în haina unui lucrător zidar, lăsată lîngă mistrie, şi pornise, cu ea în cap, după oase. Culoarea neagră şi tăietura de redingotă a hainei, cîndva căpătată, poate chiar în cimitir, da fantomei cavoului solemnitatea ceremonioasă a unui boier înviat din morţi.

Totuş, fratele Manole zise că nu e lucru curat şi, rărindu-şi drumurile dintre morminte, stă de-a tunci, de gînduri, pe subt sălcii şi pe subt salcîmi, sau intră în biserică înnaintea vecerniei, sau după isprăvitul ei, smerit ceasuri întregi dinaintea icoanei Născătoarei de Dumnezeu, şi frîngîndu-şi inima într-un extaz nemaicunoscut la monahii vii. Dar todeauna, — în biserică, în cimitir, sau în grădina unuia din părinţi, — mîna lui stîngă se frămîntă în fundul buzunarului fără căptuşeală, de la dulamă, în vreme ce buzele

lui supte, ochii pierduți și fața contractată vădesc o aprigă suferință.

— Blagoslovește! frate Manole, îi zice starețul, trecînd pe lîngă canonul lui.

— Dumnezeu! răspunde fratele Manole, ca dintr-o groapă, cu glasul răgușit.

— Ce ma faci, frate Manole?

— De, și eu ca omul fără fomeie, cinstite părinte! răspunde fratele Manole, cu o nevinovăție și o castitate morală de heruvim.

O CRIMĂ

Povestea boltnicerul, cel care pune undelemn în candelile cimitirului și e medicul mînăstirii:

Văzui un bob de umbră pe fața umbrei mari a mesei. Se rostogolea fără formă, ca un dop cu picioare lungi. Se muta încet prin tăcerea de subt masa mea cvadrupedă. L-am văzut, una după alta, ducîndu-se și stînd. Nu putea fi o nălucă, dar fără-ndoială era o gînganie. Cuprins în răsărit și apus de două mòbile enorme ca masa și dulapul, lucrul acela indescifrabil era îndreptățit să înainteze treptat și să se asigure de mai multe ori că monumentele mele de mahon n-au să se miște și nici n-au să-l vadă. Era convins prin presentiment că moartea, întocmai cum s-a și întîmplat, moartea lui generală, se va datori zdrobirii. Fără-ndoială că majoritatea gîndacilor, sucombînd îndeobște accidental, este departe de o concepție completă a morții naturale. Deșì, pe de altă parte, decesul accidental pare a fi singurul de care poate pătimi, insecta îl are scris în carne ca un destin, fiind cel mai fraged material din natură.

E o înțelegere metafizică între apăsare și inefabil, între amorf și vietate — ca să moară împreună. După cum golurile dintre munți cheamă nencetat vîrfurile, frînte singure uneori, ca să le asculte, la fund, ce e fragil și gingàș cere intervenirea istorică a unei forțe contondente. O insectă fără àripi cunoaște adevărul care-i finește existența.

Fiece gînganie duce la subsuoară axioma indis-pensabilă, tabla cu legile ce-i trebuiesc, și se mișcă după o dogmă statornică.

Gîndacul în formă de cartuș, care fuge ca un nebun, pierzîndu-și oul în drum, la primul chibrit scăpărat în părete, cu toate că e idiot și sălbatec și asemenea bucătăriei, al cărei suflet infect îl reprezintă, are și el axiome clare și precise. Generațiile lui evită pe cît se poate podina, ținîn-du-se în atitudini verticale, pe păreți, căci corpurile cad vertical pe orizontală, și-acolo se opresc etern, schimbînd în răsunet cantitatea de mișcare cu care ființa lor ar mai fi fost aprovizionată. Dacă n-ar fi oprire în spațiu, orice obiect ar trebui să aibă facul-tatea de-a face explozie după o distanță parcursă.

Nu putem ști transformările organice pe care un corp le suferă din mișcare continuu indepen-dentă. Știm cu toți gîndacii din fabulă că linia orizontală e cea mai primejdioasă. Ei se feresc să o pipăie, căci pe ea se numără toate accidentele. Destinul strălucește pe acest plan care separă sferele. De-aceea viața imperfectă a celor ce se tîrăsc sau fug în condiții orizontale e nocturnă și ascunsă.

Ele încep să trăiască în ceasul cînd corpurile intră în somnul orizontal, în cîștigul luptei dată pe lumină în toată natura, între cele două linii înscrise pretutindeni, care-și dispută universul. Nu poate fi loc din care ele să fie absente, și desigur că viața spirituală, reflectată în îndoielile și uimi-rile noastre, este domnia verticalei.

Creștinismul s-a sigilat și-a rămas într-un semn care-l caracterizează. Pornirea misterioasă a celor care îl adoptă fără să caute să și-l explice e suspectă de interpretări. Pare-se că întîlnirea geometrică dintre orizontală și verticală, străbătîndu-se una pe alta, corespunde inconștientului nostru trezit într-o formulă justă, a căreia intuiție o are.

E-o tresărire universală către punctul ideal care ne poartă invizibil, păpuși mînate cu fire abstracte. Toți copacii năzuiesc într-acolo. Rădăcina, silită să se lase în jos, urmează verticala, căci într-un sens invers ea participă la viața stalactitală. Și caută independent să fure o parte din datina copacului ce-o iubește, ca să înțepe în multe părți pămîntul și să creeze noi verticale, să aspire numeros la linia vieții, preludiu dulce al unei imortalități ce nu pare nici smintită, nici imposibilă, nici vulgară.

Căci dacă viața e o perfecțiune a materiei în nestare de-a se deplasa — toate acestea văzute cu ochii liberi, microscop și telescop, depărtează termenii ipotetici ai naturii, mărindu-i conținutul. Ar putea să fie o perfecțiune a vieții de care nu ne vom da seama pînă ce materia inferioară nouă nu-și va da socoteală de perfecțiunea, incontestabilă, a noastră. Poate că acelaș abis tot atît de enorm ne separă de viața în sine a verticalei, care ne condamnă să nu ne putem înțelege cu șarpele țărînii; să nu putem cresta idei în mintea privighetoarei, să nu putem mîntui prin solidaritate mintală miliardele de popoare, cantonate în specii de zoologie și botanică.

Abisul mai redus, dintre geniu și vremea veșnică dinaintea căreia, ca să poată iubi, trebuie să se curbeze și să se resemne la o lipsă de solidaritate, naturală — poate că e real, între noi și-o stare esențială. Căci nu inferioritatea, ci superioritatea noastră e un obstacol la o comunicare cu gradele variate. Tot ce putem împărți cu ele e mila, e fraternizarea în spirit, apărarea lor, iertarea, ironia, după cum stăm într-un punct sau altul al strălucitei republici a minții, față de animalele cu unul sau mai multe picioare.

Flacăra tinde la verticală, pasările au năzuit într-atîta încît s-au putut înnălța — și gîngăniile

libere, care n-au cunoscut binefacerile unor păreţi verticali, la îndemîna gîndacilor orăşeni, au opus restriştei àripi şi ele. Noi am năzuit la verticală, şi mintea, indecisă. rătăcită ca un sînge difuz în artere, s-a instalat cît mai deasupra, concentrat. Tot ce-i stă împrejur s-a înfrumuseţat. S-au aprins ochii, s-au fulgerat obrajii. Ducem astăzi fiecare o faţă zmulsă din materia răguşită, — cu felul ei de frumuseţe. Şi am vibrat de-acolo de sus în verticale multiple, stăpîni pe ce este şi nesiguri în ce nu ştim. *Nu ştiu* e prima dovadă a verticalităţii noastre şi barca legănată cu care ne strecurăm către ceea ce poate că este, către ceea ce este mai tare decît ceea ce este...

Cercetîndu-şi cărările, păianjenul se opri deodată. Umbra ceea din ce în ce mai inteligentă nu putea fi un gîndac de bucătărie. El a scoborît pe-o lumină fină şi dulce, cea mai ideală dintre verticale, pe lespedea destinelor. A simţit că, afară de un mobilier nemişcat, eu sînt acasă. Prinţul s-a tras puţin înnapoi şi a stat ocrotit de umbră. De ce nu-mi poate da să înţeleg gîndurile lui? Frumuseţea lui se mărgineşte în două imagini: alunecarea pe fir şi igliţarea aurorei lui, în care-i anahoret. Ce l-a putut scoborî de-acolo? Ce poate căuta el în drumul meu? Concentrat în sine el gusta fiorul contactului superior cu mine, purtătorul de moarte. Nu s-a putut întoarce şi fugi. Fără să-i zăresc privirea, ochii lui stupefacţi mă îmbrăţişau întreg. Sufletul lui spunea: « El e — îl văd. Iată făptura care nu se teme de lumină, ci o caută. A pus-o în lampa lui. El face ceva straniu, imposibil de înţeles. »

Păianjenul se gîndea la rafturile cu cărţi şi la ciudata mea îndeletnicire subt lampă, cu cotul pe masă. M-am ridicat din scaun şi m-am dus în faţa lui. Păianjenul s-a strîns, ca o alică.

Am făcut lumină și l-am văzut mare, rotund ca o minge, masiv, și mi s-a părut amenințător. Mi se părea că vine într-adins să-mi turbure conștiința — și spiritul meu s-a construit deîndată într-o serie de griji. Știam cum ar putea să mă atace cu un succes asigurat; superioritatea mea atîrna de faptul slăbiciunii mele pusă dinaintea neputinței lui de-a o sfîșia. Ceea ce face că un spirit slab nu-și dă socoteală de inegalitățile dintre el și spiritul tare ce-i stă dinainte. Ceea ce face că tăria ce-i aparține în fața unuia și mai slab, o raportă în egalitate cînd cade el în rîndul al doilea. Mi-am adus aminte cîți pigmei m-au bătut pe umăr și m-au socotit al lor. Și-acest păianjen de ce așteaptă să mă culc? « De ce nu te întorci înnapoi în împărăția ta? » l-am întrebat strigînd.

Abia adormit, el își va desface cîrligele, se va sui pe mine și mă va parcurge. Furișat, va pătrunde în nasul meu ca într-un robinet. Se va duce în fund. Aerul ce-l trag îi va sluji să trăiască în galeria vecină cu speranțele mele. Îmi va dezvirgina ochii și va profana imaginile visului meu. Stabilit în minte va dumica-o, va mînca din amintirile mele. Interpus între mine și soare, își va desface prapurul de mătase — și eu voi pierde infinitul din pricina unui păianjen ce-l astupă.

« Nu se poate! » zisei. Și năvălind cu o talpă dură peste el, l-am spart și l-am ucis. Și viața lui trăiește încă, în mine, în chip de remușcare.

— Hristos a înviat! rosti prin geamul meu un vecin întors de la biserica Sfîntului Nicolae. El ținea cu greu un fir de flacără verticală suflată de vînt, în căpătîiul unei lumînărele acoperită cu apărătoarea mîinii.

— Adevărat c-a înviat! zisei.

Dar căutîndu-și cheia să descuie, lumina i s-a stins.

INTENDENTUL

Un personaj de mare autoritate este domnul intendent. Afară de darul natural de a şti să iscălească, e bălan ca un vierme. Diferenţa dintre domnul intendent, care locuieşte la arhiepiscopie, sus, şi viermele din canal e numai de treaptă. Iar intendentul se rade, pe cînd viermele ba. Apoi, viermele nu e domn, nici nu face recepţii, ca astăzi domnul intendent, la care ne-am transportat cu toţii, preoţi şi diaconi, după liturghie.

În Biserică există un obicei. Pregătind sfînta împărtăşanie, sfîntul Trup al Domnului nostru Iisus Hristos se scoate din pîinea prescurii, ale cărei margini rămîn neatinse. Cînd este vorba să se felicite o personalitate spirituală, de pildă arhiepiscopul, toată chinòvia, după liturgisire, se duce la el. În capul cortegiului se găseşte preotul care a scobit pîinea blagoslovită, cu prescura găurită pe mîini. Preotul pune bogorodicina pe masă şi, drept rugăciune, repetă la domiciliu sfîrşitul liturghiei, subliniat de către arhiepiscop prin binecuvîntare. Pentru acest rol se alege mai todeauna preotul Fteodosie, un fost prieten al lui Anton Pann, geniul literar al Bisericii. Mărgăritarele omileticei n-au nicio piedică pentru el, depănate ca boabele de metanii. Boaba mare, el o ţine la sfîrşit, foarte mulţumit că nu e silit să puie virgule verbale, puncte şi semne peste tot. Mărgăritarul mare poartă noroc primatului, care

în fiecare an mai trăiește încă unul. El cuprinde dorința unei vieți cît mai lungi, cu toate că, lungindu-se viața, părul bătrînului descrește, și cîrja tremură mai mult.

Primatul face și el un discurs. I se sărută mîna stîngă, întoarsă la înnălțime potrivită, cu o îngenunchiare, pe cînd mîna lui dreaptă nu încetează să facă niște semne, pe care un om, în singurătate sau în public, nestăpînit de haruri, nu le-ar putea executa, fără să evoce necesitatea unui tratament medical. Semnele sînt făcute imitînd poziția coarnelor de melc, și amintesc mișcarea degetelor în fața soarelui, și proiecția pe ziduri a umbrei unui iepure cu urechile sculate. E o tiflă sfîntă. Gestul nu dă umbră nici de iepure, nici de țap, însă o fericire fără margini în sufletul celui pe care îl ajunge. În ceea ce-i privește, monahii au simțit întodeauna influența dulce-binefăcătoare pentru creșterea bărbii, contra mătreții și a melancoliei. Într-o zi, paracliserul, care, intrînd în sfera unei binecuvîntări, n-avea decît un singur nasture la pantaloni, ar fi plecat din salonul arhiepiscopiei cu toți nasturii cusuți în mod miraculos și cu încă o rezervă de două duzini de nasturi în buzunare: efectul bun al binecuvîntării. Acest lucru putea să fie afirmat de către toți frații, care l-au văzut pînă în ziua aceea cu cămașa afară pe subt giubea. Dar atari miracole nu sînt decît crîmpeie de miracole mici, care au zilnic în Biserică loc.

Obiceiul de a felicita pe stăpîn s-a lățit. Au gustat din el directorul, vicarul; a trecut la intendent. Cu mai puțină pompă, cantinierul, preferat de preotul săptămînii, se înfruptă și el din suveranitate.

Pe măsură ce arhiepiscopul s-a multiplicat în ipostaze, de teama autorității, pe care o absorbise singur întreagă, am cîștigat pe valetul intim al

arhiepiscopului, pe nevasta lui, pe director, pe nepoți, pe intendent, pe toți ceilalți fără număr, înfățișetori ai delegatului divin. Acolo unde nu se simte Unul, stă adunată toată lumea. Și cu toate că adversare, toate aceste personagii, valetul prim, valetul secund, camardinerul, bucătarul, feciorul în casă, directorul, vicarul etc., se înțeleg în general între ei cît se poate de bine. Căci niciunul dintr-înșii nu se simte chemat la o stăpînire ce nu li se acordă oficial, și ei se tolerează reciproc, detestîndu-se reciproc. Mediocritatea și puterea lor sînt cele două capete ale scîndurii cu reazămul balanțat la mijloc, alternînd în suiș. Se tem, și sînt și îndrăzneți.

S-a povestit adeseori că directorul cancelariei înnalt-prea-sfinției-sale este înnalt-prea-sfinția-sa în persoană; că el întreabă și că tot el răspunde și că tot el poruncește, cînd ceilalți se supun. Acest lucru îi face multă plăcere să-i fie repetat, și cînd procurorul stă de vorbă cu fata din casă și cu vardistul, soțul ei, atitudinea nu lipsește să le arate pînă unde se întind fruntariile autorității lui. Într-adevăr, acești intimi ai directorului îi fac o baie în fiecare zi, îl scot în cearșafuri, îl culcă pe canapea și cunosc slăbiciunile lui. Cu un braț scos din baie, pecînd e săpunit cu clăbuci la subsuoară, el demonstrează eficacitatea forțelor sale în toată Ungro-Vlachia. Și oamenii lui de serviciu sînt cei mai sinceri și mai ferventi admiratori.

Ei zic: « Mare Om! », și reputația lui sufletească și anecdotică e făcută și colportată de servitori, de care nu se folosește todeauna numai în baie, bucătărie și cabinet, dar din care face și episcopi, preoți, superiori și duhovnici.

Unul din aceștia își aduce aminte că fusese un excelent căprar în armată și că știa să înjure cu belșug. În frazele lui, sucite de o teologie întorto-

chiată, se găsea de mai multe ori « Dumnezeul măsii » decît unicul, singurul, și neîmpărechiatul Dumnezeu. El studiase la Facultate și vegeta la strana cîntărețului din stînga dintr-o bisericuță. Avea totuș calitățile și tactul tejghetarului care devine jupîn, culcîndu-se cu stăpîna. El își desfășura rețelele de jurîmprejurul marelui om, directorul, care niciodată n-a avut un număr îndestulător de lingăi la pingele. Căprarul se oferi să-i facă băi « higienice » de picioare, după formula părintelui Kneip, și i-a ras cu conștiinciozitate călcîiele îngălbenite, gustînd, poate, cîteodată, printr-o distracție admirativă, produsul acestui raclaj. Directorul i-a dat în schimb o nepoată, care amenința să moară fecioară; ceea ce dorise căprarul teolog. El și-ar fi oferit entuziasmul marital chiar bunicii directorului, dacă s-ar fi găsit în viață și i s-ar fi permis, suferind de înflăcărarea de a intra cu orice preț în familia domnului director eclesiastic.

Atunci se petrecu ceva care se petrece în fiecare zi. Căprarul se făcu numaidecît preot, profesor și director de seminar. Îi lipsea numai o părticică de licență și un doctorat întreg. Fu repede expediat la Cernăuți, unde i s-a comandat o diplomă pe măsură. Doctorul, prudent, s-a întors în țară numai la cîteva luni după căpătarea unui pergament important, ca să pară că acest document a fost obținut în mai mult de douăzeci și patru de ore și după considerabile silințe și concentrări intelectuale. Directorul băgă de seamă că scăldătorul lui urca prea repede în ierarhie și distincțiuni, după mùrmurul tinerilor cu merite drepte. I se dăduse un loc de predicator, unde fostul căprar nu a predicat, într-un paraclis din prejma Coroanei, care n-a simțit niciodată nevoia de a fi invitată să asculte tunetul și lumina din gura unui teolog improvizat. Primăria refuzase această numire

obținută de director cu ajutorul oamenilor politici, dispuși să favorizeze un alegător. Directorul îi făcuse o duzină de numiri și salarii. Mai rămînea să-i pregătească intrarea în Universitate în locul lui, ceea ce se va petrece într-o bună zi.

Văzînd întîia oară pe căprar îmbrăcat preoțește, m-a izbit o ilaritate vastă. Capul lui urît era și mai urît. O barbă recentă îi mai murdărea, ca o cînepă unsuroasă, obrajii congenital murdari. Figura lui cazonă se interpunea pe uniforma Bisericii, și auzeam șoapta din amintire a « Dumnezeului măsii ». El fu foarte turburat. Soldat, se deprinsese să-mi sărute mîna, luptîndu-se ostășește cu rezistențele mele și exagerînd atențiile față de unul care se întîlnea, de mai multe ori pe zi, cu directorul, ținta expansiunilor, idealul urmărit. Ca director de seminar, el se simți stîngaci. Bustul îi înțepeni subit. Trecu de mine, jumătate confuz și jumătate fudul.

Mai tîrziu, l-am auzit formulînd opinii. Începuse să cugete, să dea sentințe. Devenise o personalitate. Nesigur, mai pe burtă, mai pe coate, mai pe șezut, te ridici orișicum către judecată și generalizare. Bărbatul femeii din casă a directorului profesează, și el, o serie de idei, în care îl dospește savantul. E interesant de a cunoaște părerea acestui director, asupra țării sale:

— Sînt dezgustat, se plînge el adeseori... Plec... Mă înstrăinez... În România, totul este cu putință...

Intendentul! Să nu dăm deoparte această valoare, căci ea aparține unui fost curățitor de tingiri al mitropolitului Calinic.

Intrăm cu felicitările. Îl cheamă Nicòlae. Și-a compus o rezervă de ministru plenipotențiar. Mare bogăție de mobilier. Stă într-un apartament care dă cu ferestrele într-o livadă din dos, de caiși,

în Camera Deputaților, de unde se poate îndeletnici cu ostenelile favorite în Biserică, luate asupră-și cu pasiune de către toată suflarea, de la mitropolit pînă la valetul de la scară și pînă la paracliser. Nu e vorba de psaltichie, de muzichie, sau de pictură măcar iconografică. Lumea duhovnicească pràctică spiritul de observație și amplificarea lui. Ceasul la care se culcă un călugăr, ceasul cînd se scoală, ceasul cînd iese și se întoarce, e înregistrat și strecurat mai departe, cu înfrumusețările necesare. Cîteodată atîta este de ajuns. Uneori materialul este mai divers. Un prieten a vizitat pe un călugăr, la altul a venit o femeie, muma unui diacon este prezintată forurilor superioare ca o bătrînă amatoare de carne tămîioasă juvenilă, și diaconul ca un întreținut. Mama, sora, sînt femei, indiferent. Evenimentele trec notate în carnet. Intendentul bea mult și bea de obicei în oraș, la Crucea de Piatră; în absența lui, registrul este ținut de nevastă, o fostă servitoare la un birt din vecinătate. Bea mult și ea, însă la domiciliu. Îi plac din toată inima spirtoasele, și un litru durează, dinaintea sărutului ei convulsiv, exact un sfert de ceas.

Toată literatura acestei bucătării de rîndași merge pînă la Sinod și face obiectul convorbirilor și surîsurilor intime dintre prelați. Prea-sfințiții episcopi și arhierei au un gust deosebit pentru împrejurările petrecute între ciorbă, latrină și saltea. Cîteodată Sinodul ia măsuri drastice împotriva unui monah, trimis în surghiun din pricina unui mărunțiș de disciplină. El e atent însă față de cel care-i inspiră oarecare grije. Acesta este lăsat în pace, dacă în spatele lui se zărește o protecție din cancelarie sau din minister. Singuratecii sînt expulzați, mai apropiați de simplicitatea creștină. Unii din aceștia plîng, smeriți dinaintea acuzatorului, care este directorul cancelariei. Marele

bărbat îi primește în papuci, ca să le administreze o lecție de morală rigidă, și, cîteodată, din camera vecină se aude spălătura chelneriței care i-a servit în timpul nopții. Acest factor bisericesc și politic are o predilecție pentru șorțul bucătăresei și mìrosul de lătură. Ce are a face! Primii apostoli erau și mai puțin îmbrăcați, mustrînd popoarele conrupte. O plăcere, suplimentară, pe care nu și-a putut-o satisface la timp, îl silește să verse flacări și pucioasă topită, scoasă din toată Evanghelia și din Moisì, peste călugărul vinovat. Apoi îl dă afară; cîteodată ajutat de picior. Ieșind călugărul osîndit, directorul, întors către femeia din casă, care-l asìstă, aplică dogma: « Dă-l în p. . . măsii ». Și, nițel excitat, se întoarce în camera de dormit.

În casa intendentului totul este de un lux contradictoriu și cu slujba și cu capul lui. Străin între lucrurile eterogene și în atitudinea pe care i-a imprimat-o meseria, el pare valetul propriului său apartament. Cu toate că ne primește în mijlocul salonului în care am intrat, instinctiv ochii lui caută ușa. Cînd ne ducem la mitroplit, el stă todeauna acolo, lîngă cuier, foarte mulțumit că se simte la locul lui. El nu manifestează această enervare, această greutate, și ușa îl încadrează exact, el se armonizează cu pragul, ca un ștergător de picioare.

Servindu-ni-se dulcețuri și băuturi, se remarcă bogăția și finețea cristalelor, argintăriei și porțelanei, marcate cu cifra C. E litera inițială a numelui arhiepiscopului Calinic, slujit în tinerețe. Covoarele sînt imense și profunde, fotoliile au aparținut unui aristocrat, care, cu toată lipsa lui de gust al formei, a trebuit să puie o întreagă avere într-un mobilier construit din materiale scumpe. Totul e prost orînduit, și ghicești, prin colțuri și prin dulapuri, tăinuite lucruri de valoare, de care nu se știe

casnicul servi, și ai impresia că te găsești în depozitul unui Munte de Pietate.

Plecînd, ne mirăm, dinaintea unui călugăr bătrîn, de toate cele văzute.

— A! răspunde călugărul — lucrurile au fost furate la moartea lui Calinic. Odată mort, oamenii de încredere au împărțit tot ce-au putut. Foarte multe lucruri au fost vîndute vlădicilor, pe subt ascuns. Dar au mai rămas, ați văzut...

Mi-adusei aminte, fără voie, de un Gobelin din camera de culcare a directorului, care prețuiește lucrurile de artă cu instinctul bucătăresei lui.

O întîmplare cu un binoclu. Într-o după-amiază, un amator de cercetări istorice cunoscut, profesorul Iorga, veni la Mitropolie, însoțit de doi studenți, să ridice inscripțiile ce se puteau găsi în catedrală.

Învîrtindu-se împrejurul bisericii, profesorul deosibește pe frontispiciu o pisanie săpată, nedescifrabilă cu ochii liberi. Nu se gîndise să-și ia luneta cu el. Iclisiarhul, superiorul personalului, sta lîngă profesor. Își aduse aminte că avea ceva, ca un binoclu. Profesorul îl ceru. Superiorul dete fuga și-l aduse, explicînd:

— Îl am demult. La un moment dat s-a întunecat detot și nu am mai înțeles nimic... Încercați dumneavoastră.

După ce-l întoarse pe toate fețele cu putință, profesorul zise că, dacă e stricat, nu are ce face cu binoclul. Și părea și superiorul să fie încredințat că e stricat, dacă nu ar fi avut cuvînt să nu se încreadă în părerea lui.

Superiorul trimise să mă cheme. Mă prezint. Superiorul îmi dă binoclul.

— Nu știu ce are, zise superiorul. Într-o zi am observat că nu se mai vede... Ia vezi tu, o fi avînd ceva.

Tonul superiorului era fals. Duc binoclul la ochi și găsesc deocamdată că superiorul avea dreptate.

Lucrurile apăreau răsturnate, și orașul din vale se vedea departe cît Ierusalimul. Întorcînd binoclul către superior, al căruia nas excepțional se înfățișează ca un morcov ramificat, îl văd și pe el dat peste cap, la o distanță de cîțiva kilometri. Era o sculă fără păreche și n-avea ce căuta în dulapul părintelui iclisiarh. Ridic piedica: lumina merge. Eureka! Superiorul e mirat, contrariat și mulțumit.

Binoclul superiorului purta pe latura de piele litera C.

ARHIMANDRITUL VALERIAN

Cum își explică arhimandritul Valerian rolul profesorilor:

Seminariștii sînt ca niște vînători fără pușcă. Învață să împletească papuci, să facă ciubote, și se zic vînători. Profesorii le dau note: ce să facă? Unora de hatîr, altora mai știu eu de ce; și, apoi, tuturor trebuie să le dea note, fiindcă școlarii trebuie să iasă oameni și, dacă nu-i scoți oameni, ar trebui să-i dai afară... Li-e frică și lor, n-au ce face.

Mi-a spus într-o zi: « Mă doare aici (trecîndu-și mîna pe frunte) încît cred că-mi sare capul. Vreau să zic ochii, se corectează arhimandritul; căci capul nu sare, decît cînd e tăiat... » (Preocupare de logică integrală.)

Părintele Valerian a îmbătrînit cu două obiceiuri: camforul și apa-de-Colonia. Și-a presărat patul cu camfor patruzeci de ani, ca să nu mai viseze draci cu buzele roșii și țîțe, care-i propuneau fructe oprite. A gustat odată aievea din piersica Evei mercantile și s-a ales, mai rău decît Adam, cu ceea ce medicina vindecă întrebuințînd un maț de gumă potrivit pe puțișoara din fundul unei sticle, și niște cerneală violetă. Și s-a tămăduit atunci definitiv, și de scurgere și de ispită, rămînînd cu încredințarea că spurcata boală e toată plăcerea dragostei de femeie, și cu părerea că, să o ai de două ori într-o viață, « nu face ». El se îndoiește,

de atunci încoace, de toată lumea; și de cei care fac păcatul, și de cei care-l opresc, deopotrivă de nebuni. Adam a fost un inconștient. Odată ce ustură, ce delict grav e acela, ca să-l osîndești cu minimum două mii de ani de creștinism, cu o Biserică ortodoxă și una latină, cu cincizeci de secte protestante, cu icoane făcătoare de minuni, cu tragedia compusă de Dumnezeu pentru persoana Fiului Său? Pe ce lume ne găsim? de s-au falsificat într-atîta noțiunile, încît să facem un deliciu dintr-o mare durere, urmată de umflarea boașelor și alte complicații? Păcatul, dacă este păcat, își poartă în sine pedeapsa.

Vasăzică, asta e toată dragostea și așa se nasc și copiii! Tot folosește monahismul la ceva. Arhimandritul avea la abdomen un deget mare, de care elefanții poartă unul și mai mare la nas, și care îl împiedica adeseori să se întoarcă în pat; care îi turbura somnul și nu era cel puțin cu încheieturi, ca degetele de la mînă, ca să-l poată strînge după voință; și nici nu avea voința vre un fel de trecere la el. Mai tîrziu, după ce vîrsta și camforul au izbutit să-l stîrpească, degetul de subt burtă i s-a părut arhimandritului că este « apendicita », și el a înțeles atunci mai bine de ce suferă lumea de ea și de ce medicii o taie. Vasăzică, la urmă, din dragoste se alege apendicita. Păcatul lui Adam devenea cu totul neînțeles, afară numai dacă nu a fost vorba de un alt păcat, asupra căruia doctorii Bisericii s-au înșelat.

Ca să dispară însă zilnic mirosul de camfor, arhimandritul își înneca hainele dis-de-dimineață cu « Johann Maria Farina », al căreia parfum răcoritor, împletit cu mirosul de izmă, naftalină și zmeură, al camforei, răspîndea o mireasmă de cozonac dospit în cuptoarele unui spital.

Călugării, ca și cîntărețele, au însă un extract al lor. Cei de la Sfîntul Munte și din Ierusalim,

scot dintr-o buruiană de stîncă și arșiță, cu gust de ienupere și măsline, un ulei, « Riganul », cu care își ung trupul prin părțile permise oficial atingerii individuale, mirosind a relicve. Și duhoarea sacră, amețitoare, la care colaborează zerul anatomic, păstrat intact, dă monahului ideal, disprețuitor de păcatul băii și de tentațiile diavolești ale săpunului în apă, o emanație de capră, de pivniță și de cașcaval.

CUM SE FACE O PROCESIUNE

Deunăzi, mocofanii Bucureştilor: măcelari, pre-cupeţi, pescari, fripţi de căldură şi puşi în pericol comercial de seceta anului, s-au întors de la cîntar către Dumnezeu şi au cerut o procesiune. Încu-rajaţi de directorul eclesiastic, ei au şi scris Mitro-poliei petiţii. Tutungiul din Calea Rahovei, vecin cu o doamnă sprîncenată, subvenţionată de di-rector, cunoaşte legăturile « persoanei marcante », şi persoana marcantă, interesată să nu i se facă propagandă, întreţine cu tutungiul relaţii religioase, politice şi sociale. Într-o zi, i-a declarat că un mitropolit e un « zurbagiu », destăinuindu-i miste-rele Bisericii şi Mitropoliei. Directorul e marele informator al tutungiului, totodată cojocar, şi este calificat în prăvălie « om popular ». Iniţiat în cele spirituale ale Ungro-Vlachiei şi Capadochiei, tu-tungiul a cîştigat în gravitate şi stil: el nu mai serveşte clienţii decît cu a doua mînă, cu mîna stîngă, dreapta făcînd parte din Biserică, din Şcoală, din Familie şi din Stat.

Tutungiul şi nevasta lui s-au plîns de secetă.

— Faceţi o cerere, a spus directorul; puneţi iscălituri şi daţi-o la Mitropolie: procesiunea e gata. Clerul se înhamă la sicriul de argint, şi plouă...

Procesiunea s-a făcut. Mitropolia a căzut de acord cu Calea Rahovei şi Piaţa Mare. Au fost

invitaţi în cancelaria Mitropoliei tutungiul, simigiul, curelarul şi fruntaşii micului comerţ din hală, ouă, brînză şi ghiuden, ca să se examineze dacă, după o ploaie torenţială de două zile, mai trebuie ispitită voinţa Celui-de-Sus. Căci plouase, numai după petiţie, cu găleata. Negustorii de fasole uscată şi cereale au fost de părere că o ploaie încă de două zile ar asigura o recoltă îmbelşugată. A plouat bine, dar nu a plouat deajuns. Negustorii de ouă au apreciat că plouase destul. Fotograful, care-i armean, nu era mulţumit în principiu cu ploile, dar a declarat că nu se împotriveşte să mai plouă cîteva zile, cu condiţia ca pînă duminică să se usuce. Teza ploilor biruind, s-a poruncit să ieşim pe stradă şi să cerem, cu brotacii şi raţele, adunarea norilor şi precipitarea lor.

În fruntea cortegiului, chivăra arhierească a fost tot timpul văzută deasupra mulţimii, ca un dop de sticlă al unui flacon-reclamă monumental, de apă-de-dinţi, şi figùra arhiereului, care din cînd în cînd se arăta de mai sus, urcată un moment într-o birje sau pe treptele unei clădiri, ca să o cunoască gloatele prezente, semăna, în stupida ei înfăţişare, asimetrică, brută şi peticată în culori de piele variate, impresionate de varietăţile alcoolului, cu o mască din Tîrgul Moşilor, împrospătată cu pensula de vopsit tinicheaua. Sofronie Vulpescu, haiducul de stepă, în odăjdii, al Bărăganului, acela care, urmărit pe deşelate, cu caii furaţi, în ropotul pustei, s-a ascuns cu herghelia răpită în biserică şi în altar, cere Domnului mană şi pămîntului ascultare. Încă acum cinci-şase ani, el se pitea, cu barba lui bătrînă şi cu anteriul lui, pe dedesubtul băncilor seminarului inferior, ca să nu fie examinat la gramatica elementară. El a devenit în Cler o personalitate şi a intrat şi în galeria culturală, cu o critică a lui Kant şi cu un calendar de părete.

Mi s-a dat un mătăuz de busuioc uscat, cu care am stropit automatic, cruciş, pe fiecare. Mi-au trecut cîteva sute de strîmbături pe subt acest aparat: cele mai multe, cele mai nefericite... De obicei, capetele devote ale bărbaţilor afirmă o degenerescenţă, candele sparte, după incendierea undelemnului; pe ochi, amestecată cu lacrimi, le curge o unsoare învechită. Mecanismul atitudinii stă în patru mişcări: înmuiarea pămătufului, întinzînd crucea cu stînga: o gură se lipeşte de cruce, şi busuiocul stropeşte. Braţul drept se lasă în jos şi, mutînd repede mătăuzul, scobitura mîinii ridică din tava cu anafură un fragment şi îl aşează în palma celui binecuvîntat; în acelaş timp, acesta se încovoaie şi sărută, dacă apucă, spinarea mîinii. Am refuzat să-mi fie mîna sărutată, pînă ce arhimandritul din stînga mea, cu al căruia instrument de miruit, cu disc, trebuia să se întîlnească frunţile, înnainte de a veni la mine, al doilea zaraf, mă făcu atent:

— Lasă-i să ţi-o sărute: scade credinţa credincioşilor.

Credinţa se menţine la nivel dacă preotul întinde mîna ostentativ la buze şi dacă adaogă un « să-ţi ajute Dumnezeu » personal. Mişcat, credinciosul scoate din colţul basmalei un gologan mai mult.

M-au mîhnit ţăranii. Nu-mi puteam arăta dragostea la care au dreptul, zicîndu-le:

— Pentru ce săruţi icoana? de ce te închini? ce ai tu cu Dumnezeu şi cu Sfîntul Dumitru şi cu blagoslovitul Cler? Umblă sănătos şi ascute-ţi toporul, căci ai multă uscătură de curăţit!

Dar îi împiedicam cu un surîs, pe tăcute, să-şi scoată singurul ban de la brîu, stropindu-i îmbelşugat cu aghiasma, în care puneam simbolic sugestia: « Trezeşte-te! », dîndu-le cîte un pumn întreg de anaforă şi şoptindu-le cu ochii: « Tu ai dreptul la pîinea cea mai multă ».

Aveam iluzia platonică, administrată și păzită de cărți, că le restituiesc, simbolic, pîinea și sarea furate de noi.

O țărancă de vîrstă, cu lacrămi în maramă, se văieta că-i « Mor copiii și hitele de foame ». I-aș fi dat un pumn de gologani, dar ochii arhimandritului de săptămînă vegheau ca nu cumva, din avutul lui, să scot gologani pentru buzunarul meu... Aceste precauțiuni sînt la popi un punct capital de cultură duhovnicească. Preoții se fură unii pe alții și se spionează. Fiecare se știe pe sine că a furat, dar ceea ce-l interesează și ia proporții în moralitatea lui, este furtul ce i se face lui. La o confruntare interioară cu vocile din Scripturi, el s-ar scuza că a furat mai puțin decît semenii lui.

Toți arhiereii au fost întîi preoți în Mitropolie, monopolizînd veniturile moaștelor Sfîntului Dimitrie din Basarabov, sărindarele și produsul pomelnicelor, cîte o săptămînă pe lună, — și toți au furat din poala sfîntului, din discuri și din ușa altarului, unde văduva își aduce prescura încrucișată cu frunza de foc a unei lumînări, subțire ca o creangă, un pomelnic dedesubtul prescurii și, într-un petic de hîrtie, cîțiva gologani.

Ridicînd sfîntul Potir, pe neașteptate, de pe sfînta Masă, un preot a găsit, dedesubtul golului cu sfînt Sîngele și Trupul Mîntuitorului, un mușuroi de lei de argint. Era o liturghie cu arhiereu. Preoții și diaconii din jurul mesei au căutat instinctiv la arhiereu. Arhiereul îngălbenise.

O PROCESIUNE

A doua procesiune în două săptămîni. Acelaș arhiereu, citeț anevoios, a slujit liturghia și a călcat cu cîrja în urma sicriului de argint. De astădată, totuș, nu toate rugăciunile au fost bucherisite, cele șapte imprecații de ploaie alternînd între arhiereu și episcopul Rîmnicului, care a citit patru rugi, corect, cu o dicțiune mișcătoare, scrîșnită.

Procesiune în strictă accepție nu a fost, sau azi a fost mai mult ca de rîndul trecut, căci cortegiului i s-a adaos un ocol eliptic. Pe aleea din dreapta clopotniții veghează piatra cu brațe a unei cruci comemorative. Acolo s-a improvizat un altar cu vase pentru binecuvîntarea apei. Pe rogojină, îngenunchiem, cu toții la răsărit, cu preoții din oraș îngenunchiați în linie curbă, pe după icoanele făcătoare de minuni ale bisericilor din mahalale. Ca niște soldați aplecați în dosul platoșelor de argint și de aur, unul strecoară un ochi, altul șoptește și face semne prin distanțele dintre icoane.

Se sfințește apa; se citesc rugăciunile și ne ridicăm din pămînt, așezîndu-ne pe ranguri, ca la ieșirea de subt clopotnița mare. Patru diaconi sună din cădelniți, în cele patru vînturi, prin prejurul coșciugului de argint al sfîntului Dumitru din Basarabov, sprijinit pe opt spinări de popi. Icoanele înnainte, arhiereul, preoți, cruci. De astădată, o mare parte a orașului s-a îmbulzit spre catedrală, căci poliția, auxiliară Mitropoliei, a

vestit lumea să vie la rugăciune, poruncind prăvăliilor să se închidă. Măgura se sùrpă de popor. Întorcîndu-ne pe jgheabul dealului dinapoi, canalizați de frînghiile binevenite ale vardiștilor, am putut măsura numărul spectatorilor, două regiuni înnalte, de capete răzimate în echilibru, ca în olărie.

Remarcă sentimentală. În urma cortegiului venea un crucifix de lemn, bogat încrustat, cu un Crist de oțel, cu panglìci albe. Catolicii și-au trimis reprezintanți. Ducea crucea un italian spătos, ales voinic, probabil, în vederea unei încăierări cu preoții ortodocși încruntați, bombănitori și nemulțumiți că străinii participă la mila Celui răstignit, în relief.

La nevoie, crucifixul ar fi putut să fie manipulat ca o bîtă.

O CONFERINȚĂ

M-a însoțit pînă la conferință și mi s-a așezat alături, arhidiaconul, cum e numit, individ ca de treizeci și cinci de ani, umoristic. Într-o luptă de circ s-ar fi distins printre Auguști. E un țăran din țăranii periculoși, un renegat. Se face todeauna haz cu el, și vicarul ține să-l aibă la toate slujbele, căci între două rugăciuni, în liturghie sau la îngropăciune, nu se pierde vremea cu privire la cele înnalte, confruntate cu cele trecătoare. Hazul natural îl deosibește pe arhidiacon între semenii lui și i-a dat și o conștiință proprie, de sigură superioritate.

Citește ziarele ilustrate, cu pasiune, pentru că « ne » instruiesc. Aflînd că există microbi, s-a considerat ca o figură demnă de a contracta boli și se vaietă: « Sînt neurastenic ». A vizitat pe toți doctorii; bea vin dintr-o sticlă, pe care și-o aduce de acasă goală și o umple singur din damigeana cantinierului. Povestește pățanii din comerțul cu medicii, ia leacuri de toate felurile, umblă posac. A reușit să-și facă o atmosferă științifică în ochii unui paracliser, care-i pune întrebări. Anual, își pierde vara în localități balneare și se întoarce mai bolnav. Obrajii îi sînt însă rumeni. Cuviosul mănîncă și bea voinicește. Nu se îmbată însă. E cumpătat. Spune cum îl impresionează ceața, ploaia etc. A citit din Vlahuță, al căruia tată e călugăr. Devine trist și urăște lumea:

— Sînt și eu un fel de nebun, zîmbește satisfăcut.

A găsit undeva că fiece om distins are o manie, — și plasează todeauna o fobie combinată.

Învață cuvinte și le debitează: Vorba « reminis-cență » revine neîncetat în dialogul lui, după o pauză în care își încordează memoria, și scapă, greșit, cuvîntul tărăgănat, frecîndu-se la ochi după ce l-a dat afară. « Ingrediente », alt cuvînt pe care-l pune la contribuție des. Todeauna strîmbă cuvîntul și todeauna, mai ales, îl întrebuințează. Ar putea spune foarte liniștit și convins de vorbirea lui cultă, că a mîncat ingrediente și că visează reminiscențe.

Dacă deschide o ușă, apasă clanța cu palma înfășurată în mîneca giubelei. Izolator higienic.

Căznindu-se mereu să imite, să contrafacă, pentru a-și atinge visul de a putea rosti vorbe radicale, sau nume de lucruri străine, în loc de un « da » sau de un « să trăiți », în vorbirea cu un arhiereu, om cult, fără îndoială, s-a izmenit. Tot ce a citit din foile periodice, s-a identificat cu el contradictoriu și l-a descumpănit. Dar adună glume și le ține minte, ajutat de un carnet secret. E încredințat că ceea ce se tipărește e numai lumină și civilizație și că nimic nu apare fără viza ministerului, a primăriei și Academiei, pe răspunderea lor. De pildă, și prețul curent al mașinilor de cusut.

E avar, adună bani mici. Are principii în mecanica sexuală: femeile sînt în general sifilitice. Îi lipsește încrederea în femei. Se vede o dată pe săptămînă cu două muieri însărcinate, de vîrsta mamei lui; una, nevastă de cîrciumar cu patru copii, unul în « cursul superior ». Corespondența lui cu cîrciumăreasa nu utilizează hîrtie, plicuri și mărci poștale. Arhidiaconul intră în « local », bea un pahar de vin, vorbește cu prietenul, cîrciumarul, și face un semn amoros nevestii cu țîțele în sacii pieptului, și care-și șterge un copil de muci. Ea vine după-amiază la biserică, mulțumită

că circulă în sfera Sfintelor Scripturi, mai apropiată de Dumnezeu decît spuma de drojdie și salamul de Sibiu, și pleacă satisfăcută și în sentimentul religios. Fără Biserică, un popor s-ar putea socoti pierdut.

Raționamentul arhidiaconului: « Această femeie trebuie să fie... curată, n-am de ce să mă tem; are copii și un bărbat care nu cunoaște gluma; ea știe că, fiind bolnavă, i se îmbolnăvește și bărbatul. O bate de-o omoară! » În felul acesta, părintele arhidiacon se împacă și cu el însuș și cu știința; și, la plecare, nici nu plătește, făgăduind: « Am să-ți fac un cadou frumos ».

Mai trebuie omului ceva ca să fie fericit?

S-a călugărit într-o mare mînăstire unde ani întregi a prins raci și pește pentru stareț, în baltă, iarna, și a mîncat mălai. Azi e reumatic, nevropat, sensibil și expus și unui zefir. Nu poate suferi « corentul ». E delicat la mîncare; țipă la birtașul Iancu, răcnește, e plin de nuanțe; e dificil. Nu-și primește rudele, și mumă-sa îi zice: « Sărut mîna, părinte », dintr-un sentiment analog cu intențiile cîrciumăresei: are pe Dumnezeu în familie. Gonește pe cei cu dimia pe umeri din neamurile lui, cărora le-au murit copiii, le-au crăpat boii și care vin la cerșit.

Conferențiarul, un diacon mirean, a sosit radios, cu vicarul alături. Acest diacon are un zîmbet diafan. Iată-l că a și început. De-abia veni, cu o întîrziere numai de o oră. Ce spune conferențiarul? Voia să spuie că nu se aștepta la o astfel de asistență, cu trei popi; că această conferință e destinată copiilor mici; într-altfel, o îngrijea mai mult. Să i se ierte că va fi prea juvenil. Cam atît voia să zică, după succesiunea intențiilor, dar, pe la mijloc, a trecut pe alături, odată, anapoda, și a croit-o diagonal. Efectele adevărate mărturi-

sește însă că și le-a rezervat pentru altă conferință, viitoare, într-o oră neputînd răspunde la toate « sublimele probleme » pe care le pune « viața sufletească ». Titlul conferinței fusese: « Știință și religiune », și diaconul e doctor nou, în teologie, și înfumurat nerod, de lucruri descoperite de o mie de ani.

Știința, combinată cu religia, constituie mania momentului, și ideea de a explica această șubrezenie, a dat naștere, la catolici, cîtorva duzini de serii de cărți și cărticele, menite să înmulțească opurile și să servească publicului, covîrșit de puterile mistice ale materiei și de rezultatele de laborator, dulceață de stele cu căpșuni și azur cu sirop.

Diaconii și paraclisierii noștri nu pot rămîne nepăsători la asemenea « mișcări » și « reînvieri » ale « credinței ».

O VIZITĂ ÎN DUHOVNICIE

Mitropolitul Ardealului, înnalt-prea-sfinția-sa Bălan a ținut să cunoască, în interese spirituale, personalul Mitropoliei primate a Ungro-Vlachiei, locțiitoare a Capadochiei, titlurile ei princiare, în blazon. Mitropolitul se bucura de faima că însumează toată știința teologică a ortodoxiei pure și că e o minte drept-credincioasă înnaltă, împotriva schismaticului Blaj.

Îl așteptam cu o firească emoție de ignoranți. El vorbea latinește și era într-adevăr o personalitate de elită.

Bucureștii căzuseră și altădată în fiorii marilor învățați, cînd cărturarii dascăli ardeleni erau așteptați de prostimea valahicească, să descalece la noi, ca niște autorități latinești, încheiate cu decepții. Deocamdată avuseserăm un savant latinist în persoana profesorului Mîndreanu, care la lecțiile *De viris illustribus* ne înfricoșa repetînd alandala, două cuvinte, ca o amenințare pentru primitivitatea noastră, *soboles bavarent.*

Înnalt-prea-sfințitul Bălan ne-a luat, în grup, la o plimbare prin parcul catedralei.

Se întîmpla, luîndu-se contactul, că golanii noștri din învățămînt știau și ei limba lui Kikerone.

Dintr-una-ntr-alta, perorînd și stilizînd termenii, frazele și lecțiunile, auzirăm un oftat, prelungit pînă la capătul emisiunii, ieșit *subito* din ființa lui. Auditorii tăcură deodată toți. Mitropolitul

Bălan crezuse că suspinul lui de perfect și mai-mult-ca-perfectul-vertebrat nu fusese auzit, dar tăcerea noastră inexpresivă impresionîndu-l, a zis pe latinește: «*Naturalia non sunt turpia*», sigur că o să tăcem. Însă i s-a răspuns: «*Sed turpia saepe olent*».

Fîstîcit, latinistul scoase repede ceasornicul legat la brîul violet cu un lanț de aur, aducîndu-și aminte că avea o întîlnire urgentă la Universitate.

Vorba ceea: *Sic transit*...

Eram edificați.

NISIPUL

Te prindea de o mînă și suspina, mare în toate dimensiunile lui, poftindu-te în camera din fund. O bibliotecă sacră și romane traduse se răsturnau pe o poliță și în două firizi despărțite, din păretele cu fereastră. Casa arhimandritului Iezechil era o chilie cu coridorul mijlociu îngust și o haltă în drumul strîmb al mînăstirii. O rîjniță de cafea cu cotul strîns îngălbinea într-un raft, lîngă o masă cu oglindă, încărcată cu obiectele unui călugăr virtuos și bogat. Borcane cu dulceață, sticle cu alcooluri, zahăr, chibrituri pe cîțiva ani, ghete noi împachetate, — și, în dulapul care stăvilea mișcarea și încheia mobilierul fără ordine al acestei prăvălii domestice, haine și blănuri. Arhimandritul a crezut întodeauna că « o singură haină » era o glumă a unuia care n-a avut mai multe. Unitatea lui o reprezintă dulapul. De altfel, cîteștrele camerele se bucurau de acelaș aspect îmbelșugat, de toptangerie. Deosebirile din mobilier dădeau spectacolul amestecat, obișnuit la călugări, care se moștenesc între ei, și înjghebat, al mărfurilor de faliment, moșteniri vîndute, rùine de căsnicii, risipite de moarte și sărăcie. Un pat negru scump, înghițea, cu o canapea, volumul odăii principale: aceea în care, seara, defunctul cugeta la cele șapte taine, subt o pendulă cu glasul adînc, răzimat de masa plină cu nimicuri, printre care noaptea întreagă dormea eclipsa abajurului găurit, de lampă.

În fața sobei strălucea un păun de nichel cu àripile întinse, drept frontispiciu al tăvii de cenușe. Apoi, un scaun de rugăciune subt o lume de icoane și o candelă exotică, un lampadar albastru, erau lucrurile care ieșeau din tonul propriu al mobilierului. În stadiul noviciatului, arhimandritul slujise și el un mitropolit, care murise, și moștenise de la el o oală de noapte, încrustată cu o mitră arhierească, o rară frumusețe de calitate și colorit.

Ea fusese, pentru arhimandrit, un teren de analize și de atenții zilnice, instalată în odaia îngustă, pe un scaun de lemn, și acoperită cu o roată de mucava, de cîte ori sfîrșea experiența. Căci acest recipient curios, ca un *alter ego*, conținea vizibil ceea ce conținuse nevăzut examinatorul. Oglinda reflectînd eul exterior, cel interior se recunoștea după extragerea în oala de porțelan a elementelor lichide sau cleioase, care în viața defunctului constituiseră motivul, deopotrivă, al speranțelor și al mîhnirii, al repetatelor lui rugăciuni și metanii de ascet. Pentru ele, părintele fusese oprit de la acru, de la pătlăgele roșii, de la ardei, stimulente care făceau parte aproape din organizația lui de țăran. Și vocea lui se tînguia dulce:

— Doamne! Doamne! tu care ai făcut pe om întru înțelepciune, ridică-mi suferința, stinge-mi focul, arde mărăcinii păcatului... Tu vezi că mă doare, tu știi că mă înțeapă, tu toate știi; așadară, părinte al lui Avraam și al lui Isaac și al lui Iacov și al seminției lor celei drepte, dezrobește-mă Doamne, vindecă-mă Doamne, miluiește-mă Doamne... Văzut-am fărădelegile mele că sînt multe, slăbit-a vîrtutea mea și întorsu-mi-am sufletul, Atotvăzătorule, către tine... De ce mă chinuiesc, ce rău am făcut, mai mult decît mi-ai poruncit pentru mîntuirea mea?

Rugile fierbinți și umilite ale părintelui Iezechil aveau loc în toată deznădejdea împrejurării. Cine n-a suferit și pe cine nu l-a auzit Dumnezeu? Tot soborul știa că Dumnezeu tămăduiește, că ascultă recitativul blînd al unui bolnav. S-au văzut minuni nemaivăzute, și blîndul arhimandrit colinda gîndurile îngenunchiat, descins de cureaua, dată, ca un metru de croitor, pe după gît, alături de dovada înfricoșetoare a durerii lui dintre șale: « Nisipul ».

Mintea pierdută nu mai căuta altă coincidență: Nisipul era un atentat la acuratețea pusă de Dumnezeu în alcătuirea omului, fără nisip. O arteră de nisip se deșerta neîntrerupt în vasul de porțelan încrustat cu o tiară. Omul deoparte, o movilă de nisip, lîngă el, — cum se strecoară unul într-altul, fără o fină uneltire de la Diavol, dușmanul asceților? Căci s-ar putea oare să se fi înființat un sînge nisipos pentru părinți, în felul sîngelui lichid, despre care citise că fusese făcut pentru maici? Ori este el, arhimandritul, un fenomen ales de Dumnezeu pentru suferința nisipului pustietății? Și sfinții mucenici au suferit, ei au trecut însă prin chinurile scurte. Să mori o singură dată e mai ușor. Astăzi, cînd sfînta Biserică s-a liniștit și nu mai e prigonită ca-n vremuri, ci cu pace, cu buget, cu taxe și înțelegere, propovăduiește Cuvîntul; cînd oamenii și cei mai răi își fac semnul crucii și cînd o mucènie ar fi fără rost, o nebunie, el s-ar simți pregătit în tot ceasul să-și puie gingiile pe un calîp de foc, să țintească-n jar cu ochii, pînă ce i s-ar răscoace ca niște ouă. S-ar lăsa fierăstruit, s-ar lăsa să i se zmulgă unghiile, să i se fiarbă trupul în undelemn; mai ales încredințat, cum este, că bunul Dumnezeu, purtătorul de grije, ar face o minune, răcorindu-l în cuptor. O! toate acestea, și focul și lanțurile și bicele și cuțitele, sînt niște mijloace și unelte în felul cimbistrei, al foarfecilor și al briciului de ras. Care

sfînt a suferit însă de nisip? Îi treceau pe dinainte viețile sfinților, ca niște cărți poștale. Niciunul! El este cel dintîi în această deșartă mîndrie.

Nisip! nisip! În sufletul lui curgeau dunele și talazele Saharei. Scufunda mîna în porțelan, scoțînd cîțiva grăunți, și trecîndu-i pentru a mia oară prin cele cinci simțuri ale cuvioșiei-sale, îi vădea fără miròs, fără gust, înțepători și tari, roșii ca sîngele-de-nouă-frați.

În zece ani, arhimandritul Iezechil adunase nouăsprezece borcane de sticlă pecetluite, cu anul pe etichetă, ca la șerbeturi. Poate că era o pulbere de piatră scumpă ca rubinul, un griș aurifer. Diamantul, aurul, au rămas din lumina dintru început, și omul sapă-n munți, îngenunchiat, și se strivește, ca să-l rupă din întunericul stîncii. Pentru expulzarea unei fracțiuni, părintele se pregătește cîteva ore, îngheață, asudă, lăcrimează, se roagă. Cerul întreg asistă, din splendoarea lui, la cazna arhimandritului pe oala de porțelan.

Are măcar o siguranță: chezășia Paradisului, pe care îl merită înnaintea și-a lui Atanase, și-a părintelui Visarion, deși plecați mai demult, în mijlocul tuturor sfinților. În clipele lui libere, arhimandritul își permite să zîmbească de recepția lui în sînul familiei dumnezeiești... El intră în Rai fără să zică nimic. Un sfînt îi taie drumul și-i face o genuflecție... El întoarce capul: « Ce poftești?». Sfîntul, impresionat, se ascunde subt un finìc... Mai încolo, nouă cete îngerești îl aplaudă cu imnuri. Le face semn să tacă... Mîna dreaptă o ține la spate și gesticulează cu stînga, oprindu-se în fața perspectivelor de purpură și aur. Pe un stîlp de foc plutește Troìța, în sus, în jos, la dreapta, la stînga, într-un spațiu precis, încît mișcarea ei descrie veșnic o cruce de aur. Altul s-ar înfricoșa; el, așteaptă. Cum îl zărește, Fiul spune oarece spre stînga lui și se lasă pe o dungă de aur pînă

la nou-sosit; scoate din sîn o cunună, și îl gătește. Iezechil suferă toate aceste sărbătoriri precipitate. I se mai spune o vorbă în taină, o parolă, și, devenind persoană cerească, el își ia avîntul, nu însă fără un ușor orgoliu, cu gîndul la cele nouăsprezece borcane lăsate jos, în chilie, în camera îngustă, pe două polițe de lemn...

Aceste înnalte gînduri erau inspirate de momentele cînd doctorul, la care a îndrăznit să apeleze tîrziu, îl asigura că douăzeci de zile vor trece fără crampe și nisip. Prietenia doctorului a pus în grădina melancoliei arhimandritului o cantitate de corective științifice, ca niște zambile înflorite, care îi permiteau să-și înfățișeze viața viitoare, rectificată în părțile-i obscure.

Subiectele discuțiilor fiind întristările, nevoile și descoperirile celor ce se întîlnesc, de la întîiul borcan adunat pînă la cel din urmă, nisipul, oricînd, către oricine, își păstra întîietatea drepturilor lui. Într-o cutiuță, arhimandritul purta în dulamă o probă, ca un proprietar de mine o mostră de azbest, pentru cunoștința străinilor dinafară. În mînăstire, el se demonstra larg, dînd ușa de părete, în perspectiva borcanelor rînduite după vîrstă, ca niște volume de memorii ale bășicii, considerabile, și repetînd acelaș lucru monoton, acelaș bob de nisip, la infinit, ca un monosilab al unui dement calm, prizonier, de cincizeci de ani, într-o celulă de ospiciu, și care ar fi văzut pe Mihai Viteazul: Lin, lin, lin, lin... lin, lon, lin, lon, lin, lon... lon, lon, lin, lin...

ÎNTRE FRAŢI

Locul unde se întîlnesc fraţii mai de aproape, îl deţin, cînd nu e nimic la ordinea zilei, numai cîteva minute; două minute pentru ciorbă, — cîteva linguri, — două pentru o altă ediţie a ciorbei, şi alte două pentru paharul cu apă, ediţia ei princeps. Uneori, dacă masa se găteşte la zece, te îndopi singur în « sala de mîncare », o sală cu mese şi gîngănii. Monotonia borşului se armonizează cu orga multiplă a cîrdurilor de muşte, care se fecundează pe marginea blidului, îngropîndu-şi spasmul în aburii mîncărilor fără gust, însă cu miròs. Masa normală se ia de la zece şi jumătate în sus, oră cînd în dreptul fiecărui culion stă un găvan.

Se discută şi în altar. Un grup, la sfînta Masă, povesteşte isprăvi şi joacă farse. Pecînd un frate întors cu spatele crapă de veselie, un păcălici îi prinde rasa dindărăt, cu un ac, suindu-i-o pe şolduri.

Operînd cu o mînă, el face semn celui din faţă cu degetul să tacă, şi rîde cugetînd la consecinţe. Părintele cusut va fi întîmpinat pe stradă de un credincios care îi va lăsa fustele în jos, ca protosînghelului Iròdion, ale căruia picioare şi izmene au fost contemplate o zi întreagă de publicul bucureştean, şi de tîrla norodului duminical, strîns pe urmele lui de popă nebun. El purta pe piept o cruce de zmalţ cu diamante şi, agăţate

cu dinții, la turul nădragilor albi, două capete de țîr. Părintele supărat s-a plîns procurorului eclesiastic, procurorul a rîs, l-a bătut pe umăr și l-a consolat. Farsa fusese prezidată de însăș inițiativa unui arhiereu, care a contribuit cu capetele de țîr, scoase din buzunar. S-a glumit cîțiva ani de meritele satirice ale arhiereului, în Sinod, cu hohote și lacrimi.

Un grup conversează în strănile din dreapta, altul în stînga; cei mai perspicaci țin mîna dinaintea gurii, pe partea obrazului care cade în sectorul poporului. Ei amestecă vocea narativă cu glasul mai mult sau mai puțin grav al cîntărețului sau al citețului, care, sîcîit și gata să pronunțe vorba șoptită în locul celei tipărite în Minològhion sau în Buchetul de Cîntări, întoarce spre colegi ochi cu atît mai rugători cu cît, găsindu-se în mijlocul unui imn, el nu poate să-l întrerupă cu înjurăturile cuvenite. Ochii lui se cască într-o parte, figura întreagă i se umflă de solemnitatea vocală a imprejurării, gura deschisă, ca o tabachere, răcnește, duhul pute a rîncede nădușeli de burduf, rectificate cu țuică și usturoi, limba își arată drojdiile stătute și mîzga cu clăbuc. Dar cîntărețul furios abia își isprăvește stihul, dînd locul celui de peste drum sau preotului din altar să urmeze, că numaidecît se descarcă, silindu-se să cîștige minutul, ca să rîdă și el, cîteva înghițituri. Apoi, reia firul tot mai scurt al laudei de Dumnezeu.

În biserică nu e locul de a discuta ca la masă, deșì subiectele sînt aceleași; lipsește vremea, grupările se așteaptă, iar frații nu se găsesc niciodată cu toții laolaltă, ca la cantină. La masă, sînt două mese. Nu numai că frații nu încap la masa mare, dar o parte din personal face todeauna disidență mesei principale. La capete, stau duhovnicul și iclisiarhul. În fiece zi un frate părăsește masa mare și trece la masa mică. Această strămutare

s-a obișnuit să se considere ca o rebeliune a celui care, pregătit să rupă relațiile și să deschidă ostilitățile, provoacă pe cei părăsiți, sfidîndu-i cu spinarea, de la masa scurtă. Dar tot aproape în fiece zi cîte unul, înstreinat, se întoarce la masa lungă. După o bîrfeală într-ascuns de cîteva săptămîni, și de calomnii, șoptite între linguri, el se brodește în identitate de interese cu cel maltratat. Acesta i-a și dat poate bună-ziua și l-a întrebat, la slujbă, sucind o lumînare, ce mai face și cum a dormit. Ori au slujit o liturghie amîndoi, și, după ce s-au înjurat cîteva săptămîni, s-au sărutat la cuminecătură. Sau noul-venit, de la masa mare, îi e dușman și nu poate mînca deocamdată la masa scurtă împreună. El face pace cu masa părăsită, zîmbind semnificativ către fiecare și arătînd că ar voi să-și puie șezutul iarăș în linia băncilor lungi. Dacă întoarcerea este aprobată prin reciprocă zîmbire, atunci se produce o mișcare pe toată banca, fiecare mutîndu-se cu un decimetru, mai la deal. În cazul negativ, nu surîde nimeni, și rîndul rămîne compact. Prima preocupare a revenitului este să deschidă vorba despre un lucru care ar ofensa tăcerea celui mai recent mutat de la această masă și ar predispune în folosul lui pe iclisiarh, binevoitor cînd oaia rătăcită se întoarce de la sineș la prietenia butoaielor lui cu mucuri de lumînări și a clondirelor cu undelemn. Aceste mărfuri și deșeuri, vîndute dosit, sînt comentate neîncetat de concurenții lacomi, de la masa scurtă, aspiranți la cucerirea dregătoriei de mare paracliser și totodată la renta în materii prime a rangului rîvnit. Nu sînt de lăsat nici beneficiile morale. Iclisiarhul este din cînd în cînd poftitul mitropolitului, care, la plecare, în desele lui călătorii de sănătate, îi oferă cutìi cu țigări rare, și la întoarcere daruri nemțești și franțuzești, aprinzători cu capac și resort, lămpi de buzunar,

butoni de cămașe, țigarete de os de broască. Lui i se adresează hîrtiile oficiale cu iscălitura mitropolitului, cărora le răspunde cu iscălitura lui. Oricine e împins de o nevoie locală, caută pe iclisiarh, și părintele are prilejul să converseze cu cîte un personaj guvernamental și va putea spune, după retragerea la mînăstire, că a mîncat dulceață cu Haret, și a schimbat inele intelectuale cu Marghiloman. Îngustimea paraclisului privat al mitropolitului favorizează deosebit discuția și farsa.

Anticamera capelei e o sală cu ușile în trei păreți, una pe scara din curte, alta în contiguitate cu sala de recepții, a primatului. A treia ușă răspunde în cancelarie; pe acolo funcționarii circulă sumbri și gravi, cu trei coli de hîrtie subsuoară. O a patra ușe, sculptată în lemn, de culoarea fierului, veche, cu ornamente frumoase și slute, executată după un model, probabil corect și antipatic, stă dată de părete și deschide intrarea capelei. Ea e căptușită pe dinafară cu o ușă nouă, cu geamuri, ca un dulap, în care ușa strămoșească se conservă în picioare, încadrată de o ghirlandă de piatră, care mărginește zidul pe linia de contur. Ghirlanda e o spirală de acante pe a cărora tulpină joacă, la distanțe, verigi. De-a dreapta și de-a stînga, ghirlandele se îmbrățișează într-un motiv heraldic: o tiară spînzură de ciucurii unei pălării care zboară, ca la insignele papale, în unghiul închis dedesubt de o cîrjă și o cruce, cu vîrfurile întîlnite în gura căscată a unui balaur. Balaurul însă, șarpele din poveste, e o reptilă cu asemănările foarte depărtate ale confratelui spurcat, din Geneză. Sculptorul, lipsindu-i cîțiva centimetri de material, în care trebuia subiectul continuat, a complectat blazonul chiriarchiei, înnodînd coada șarpelui pe loc și lăsîndu-i-o înnodată.

O parte din personal rămîne în largul vestibul, cu îndreptățirea mintală să guste slujba din preajma

ușii, de la mai multă lumină și răcoare. Cei din capelă trag cu urechea, cetindu-și fiecare bucata lui sau ritmînd-o pe psaltichie, în vocalizarea căreia intră două instrumente principale, nasul și abdomenul. Cei din capelă rîvnesc la libertatea celor de la ușe, care, glumind cu povești din sacul interminabil de anecdote, fac trecerea liturghiei mai ușoară. Ei caută totuș să dea hazului o aparență mistică; de aceea, din timp în timp, cruci cuvioase se întind cu ajutorul mîinii drepte pe cele patru cuie ale răstignirii, purtate pe insul fizic de către călugări. Topografic, capul ocupă locul de miazănoapte. Unii, răzimați de dulapul cu cărți al mitropolitului, prin sticla căruia apar tratatele de toxicologie ale Bisericii, pot schița mișcări de fantezie, pentru ca tovarășii plasați în umbră, lîngă mitropolit, să poată izbucni în triluri groase de rîs, trecute în melodie.

Ca să se poată folosi de o capră nepricepută în ortodoxie, unul din arhiereii actuali era bănuit că se slujise de o cizmă, vîrînd picioarele caprei în carîmb. Arhimandritul care povestea la ușe detaliile acestei anacronice idile cu gust mitologic, pecînd se cîntau imnurile de scoborîre a Sfîntului Duh, în paraclis, a trebuit să se deghizeze în sute de cruci, urmate de tot atîtea metanii. . .

VECERNII

Vecernie în postul cel mare. Biserica și odăjdiile, negre, cernite. Slujbele lungi, metaniile nenumărate. Sferturi întregi de oră se aude numai ritmul de àripi de curcan al giubelelor, culcate și sculate de jos. Fiecare părinte și-a limitat un loc înnainte și înnapoi, unde trupul păcătos, îngreuiat de vintre, se întinde și se strînge pe doi genunchi sau numai pe unul, după ce o cruce a punctat în frunte, la buric și pe umeri vîrfurile închinării, ca sfoara creștetele unui pachet.

La început, lăsarea pe oase fusese mai grea; acum gimnastica se găsește în apogeu. Abia se scoală frații, că s-au și răsturnat din nou. Un moment, se pare că vor face ca urșii, înnaintînd pe cîte patru labe către altar. Figura pe vine, pe stomac și îndărăt, va putea fi repetată de aci înnainte toată ziua, toată noaptea, cu febrilitatea halucinată a jucătorilor bătutei, ale cărora călcîie nu se mai pot opri, după ce cobzele tac.

Capetele monahilor au căpătat o stranie înfățișare. Unul seamănă cu un cal convins, înhămat la povară. Altul amintește hipopotamul din cartea de citire. Frații, cu pletele mai scurte decît ceafa și cu comanacul vîrît ca o doniță pînă la urechi, amintesc, în picioare, ciocanele de tinichigiu, iar cînd vor să se scoale de jos, extatici, pentru a li se remarca visul căutăturii, ridicată la ceruri, ei aduc cu oile melancolice și cu niște viței ferventi.

Metania de lînă li se mişcă, într-adevăr, de jur-împrejur, cînd se aruncă de sus şi cînd se reped înnapoi, ca o coadă tînără, apărătoare de muşte. Te-ai aştepta să auzi nechezul mielului şi să vezi metaniile desfăcîndu-se deşirate, ca o căcărează. Arhimandriţii, care nu-şi mai tund podoabele şi ale cărora bărbi şi mustăţi, cu părul nasului, se urcă pînă la pleoape, deasupra cărora cresc numaidecît stufurile sprîncenii, seamănă cu tăunii şi cu muştele mari, taciturne, de staule şi grajduri.

Sculîndu-se, unul strînge ochiul ca pe monoclu, altul strîmbă gura ca de acrituri. Sticlirea privirii e adăpată de o suferinţă grea. În tăcerea universală a unei secunde, iată, s-a întîmplat însă că s-a putut auzi o voce de lad, urmată de un miròs. Printre fraţi umblă şi unelteşte Dracul. Schivnicul Meftodie, năpîrlit şi de mustaţă, e cel mai vechi din schit, şi capul lui s-a diformat într-un profil de ştiucă. Limba cuviosului înţeapă ca sîrma, aţîţată de un cuget gîlcevitor: nimic nu e destul de curat şi de cinstit în mînăstire, şi nasului său sfinţit fiecare îi pute a preacurvie. Troznetul pe care îl dete venerabila lui fiinţă în timpul unei tăceri cu metanii, a fost prea bine rostit ca să mai încapă interpretare şi ca să nu dea loc unei emoţii de satisfacţie fraţilor îngenunchiaţi. Cu acest prilej s-a răzbunat şi părintele stareţ, adeseori înfruntat de marile feciorìi ale schivnicului, îndreptîndu-se din strană către el şi trimiţîndu-l acasă:

— Du-mi-te, blagoslovitule, la chilie, i-a şoptit egumenul cu rostirea lui peltìcă, din scurtimea limbii. Du-te, şterge-te şi te curăţă, şi să nu mai vii pînă la priveghiere, că miroşi...

Ochii de şarpe vineţi ai schivnicului au înghimpat cu ac de hiespe, clipind, buzele stareţului, dar s-au supus, şi schivnicul, încins peste cocoaşe cu perimanul, a făcut ascultare.

În tăcerea silabică a ultimei binecuvîntări, dată de preot cu glasul moale și adînc, a zbierat, către sfîrșitul slujbei, rupt ca de o pușcă, un răcnet de pisică. Însuș starețul, care schimba în strană două vorbe cu fostul arhimandrit mi-trofor Chesarie din Cîmpulung, s-a întrerupt, sfîșiat în auz.

În nucul de lîngă ușa bisericii, două mîțe, un cotoi și draga lui, slujeau, tăinuite de frunze și îmbătate de smirna aromei crepusculare, o vecernie pe seama lor. Părinții, cîte unul, trecură din biserică subt nuc; întîi, ca să mai stea de vorbă; pe urmă, ca să mai ridice cîte un ochi; apoi, ca să mai aștepte. Erau acolo părintele Ghelasie, părintele Ghedeon, Tudosie, Macarie, Pafnutie, Evghenie. Veniră părintele Eliazàr, Damian, Nazarie, Pa-homie, Calinic. Se adaoseră, pe nesimțite, părinții Ghenadie, Sofronie, părintele Nil, și se ivi și prea-cuviosul schivnic Meftodie, care se ștersese și se întorcea la biserică. Și rămase și el acolo, dedesubtul nucului, fără să știe de ce.

Părintele Stelian, cel gras și roșu ca vinul, cu barba detot albă în culoarea feței de vișină nouă, se bucura foarte. Cotoiul era al lui.

— E Constantin al meu, zise părintele Stelian triumfător, ca și cum călărea un armăsar.

— Ba mi se pare că e Pavel al meu, răspunse stăpînul altui cotoi.

— Are dreptate, zise cuviosul Vartolomei: e Constantin.

Părinții toți rămaseră cu ochii duși în nuc, și cei mai tineri și cei mai bătrîni.

— Ce i-or fi făcîndă? întreabă părintele Tarase, cu naivitate.

— Ce să-i facă? răspunse părintele Stelian. Parcă ești pe lumea ceealaltă.

— Face și el ce știe că trebuie, explică Eremia.

— O ține de ceafă! zise Izichiel.

— Cu dinții! scrîșni Iuvenalie.

— Și cu ghiarele!... zise Pafnutie, încîrligîndu-și degetele de-a lungul antiriului.

— Iaho! Ioho! Vohai! urla mîța albă dedesubtul lui Constantin.

— Aha!... zise părintele Dimitrie.

— Constantine! zise părintele Stelian.

— Nu te lăsa!

— Dă-i, tată, dă-i! ziseră din gîtlej, înnăbușit, bătrînii, scăpărînd stoluri de scîntei în ochii veștejiți.

Tinerii se uitau toți în jos, visători și sfiioși.

— Dă-i! Dă-i! striga Melchisedec...

O rază albă, tristă, se sfărîma în interiorul nucului îmbelșugat, ca o apoteoză de scrum. Și se cerni de seară toată mînăstirea, în șindrile și streașini.

ŞCOALA DE CÎNTĂRI

Subt geam, în curtea de jos, sînt două odăi cu două uşi alăturate. Într-una stă un fecior în casă al mitropolitului, şi a doua e un lucru puturos, deasupra căruia se adună zilnic un zvon de muşte, urmărind un muscoi mai mare, cîntăreţul din dreapta sau din stînga. Nu e trist, nu e funebru, e de nedescris.

S-a luat « dispoziţia » de a se face ceva cu această « şcoală » pentru care ministerul dă aproape... o sută de lei pe lună şi care niciodată n-a scos un cîntăreţ. Suma de o sută lei a fost todeauna mărul discordiei dintre cei doi cîntăreţi, unul mai vechi, altul continuu nou, veşnic neînvoiţi. Gîlceavă şi reclamaţii nesfîrşite, măsuri peste măsuri, inspecţii, mă rog! Se ştiu cîteva mistere. Unul din cîntăreţi e... « director » peste celălalt, şi amîndoi doresc să fie directori exclusiv.

Aşa că arhimandritul mi-a dat două « adrese » către mitropolit, ca să i le copiez pe curat, concepute într-un stil de cîrmuire a condeiului, suflețesc. El se împleticeşte între toate gramaticile şi ortografiile şi stabileşte cuvintele într-un cadru nou, cu iniţiale. Una din adrese e o dare de seamă despre regulamentu lideal al unei «Şcoale de Muzichie» de la Cîmpulung, şcoală ca şi cea « de pe lîngă » sfînta Mitropolie. Iată substanţa unui program de învăţămînt artistic:

« În regulamentul Şcoalei de Muzichie din Cîmpulung se observă cîteva adăogiri, nu fără

folos practic, cum de pildă: în fiecare clasă, pre⸗darea muzicei vocale, cîntul coral, cultura pomilor și a legumelor, a căreia predare iarna se face în mod teoretic și vara cu aplicațiuni pe teren. Se mai observă în numitul regulament dispoziți⸗unea de a se preda odată cu cînturile bisericești, lectura bisericească, cum psaltirea, ceasurile, caza⸗nia etc., pe lîngă repețirea materiilor predate pe clase în cursul unui an, la începutul anului viitor. Cu aceste folositoare adăogiri regulamentul se prezintă în condițiuni satisfăcătoare de a înlesni cu succes predarea și studierea muzicei bisericești, pentru care subsemnatul opiniază să binevoiți a dispune înnalta aprobare a înnalt⸗prea⸗sfinției⸗voastre a acestui regulament. »

A doua adresă începe astfel: « Din expunerea de motive și din instrucția făcută de subsemnatul prin raportul ce a înnaintat sfintei Mitropolii cu privire de mersul școalei de cîntări bisericești de pe lîngă sfînta Mitropolie... Înnalt⸗p.⸗s.⸗v. ați binevoit a aproba întru toate concluziunile rapor⸗tului, înființînd și un inspectorat, cu care post m⸗ați însărcinat, punîndu⸗mi⸗se pe lîngă alte îndatoriri și aceea de a... În consecință subsem⸗natul cu adînc respect are onoare de a vă supune la cunoștință următoarele: Direcțiunea acestei școale conformîndu⸗se regulamentului, a întocmit un registru cu numele tuturor elevilor care frec⸗ventează cursurile Muzichiei. S⸗au împărțit elevii pe clase adecă clasa I cu... elevi, cl. II cu... elevi, și a III cu... elevi. S⸗au introdus cataloage în cari au a se trece notele lunare obținute de elevi. Directorul și⸗a luat însărcinarea ca profesor de a preda..., iar al doilea profesor... Direcțiunea a făcut cunoscut tuturor elevilor printr⸗un anunciu afișat la ușa școalei că se cuvine a urma cursurile regulat pentru folosul lor, motivînd absențele numai în caz de boală, ori împrejurări grave

neprevăzute, fapt care şi-a dat roadele deja, întrucît elevii urmează cursurile cu regularitate conform programei. Aceste toate supunîndu-le la cunoştinţa î.-p.-s.-voastre... vă rog a dispune eliberarea mandatului de plată al diurnei profesorilor, pe seama şi numele directorului, care va fi delegatul serviciului în acest sens. »

Această universitate frazeologică se învecineşte la est cu grajdurile şi la nord-est cu privăţile. În iulie, scoboară într-acolo trei figuri şi personalităţi: directorul cancelariei, ca să controleze Şcoala de Muzichie; iclisiarhul cu căptuşeli violete, de zile mari, la pulpane; inspectorul. « Comisiunea de examinare. »

DOCTORUL

Iancu, popotarul Mitropoliei, servește, în cele două foste chilii de subt bolta clopotniței a doua, mulți preoți și cîțiva « doctori ». Un doctor e îmbrăcat civil, și celălalt în straie bisericești. Cel dintîi poartă o pălărie, pe care nu o mai poartă nimeni. Un cilindru cu circonferința fundului puțin turtită, ca muchia căldărilor, un joben mat, ca un culion cu o streașină împrejur. Învelitoarea ei de cap, dă figurii, împărechiată cu o deschizătură triunghiulară scurtă a jiletcii și cu o cravată plastron, fixată cu un elastic, încheiat la ceafă, un aer de jude, de cioclu, de lăutar și de alte profesii excepționale, puse laolaltă. Plastronul e o bucată de mătase tare, suprapus din două lungimi deasupra unui miez, triunghiular și el și cu vîrful în jos. Inventatorii teologi ai acestui gen de podoabă, ca un zmeu, și care se ia de la gît și se pune la gît, ca un plic ministerial de ștofă cu băieri și umflat de o corespondență interioară minuțios lipită, și-au dat osteneala să-l izbutească ridicul și antipatic, ca și cilindrul, numit semijoben. Pentru complectarea unui stil, toți doctorii civili ai Bisericii poartă, pe lîngă barbă, o jachetă cu doi ochi cusuți la spate, îmbrăcați în cașmir, și ghete cu elastic.

Birtașul, un bețiv cu fața pîrguită, ca șnițelul ars, și cu ochi albaștri, în culoarea lui generală stacojie, apropiindu-se deunăzi, sfiios, de doctori,

cu preferința pentru doctorul în giubea, își instalează pe figură unul din acele zîmbete voite și exagerate, care consistă în a ridica buza mustății și a rînji, exprimînd cu totul altceva decît un surîs.

— Ce faci, Iancule? întreabă dòctorii.

— Mulțumesc bine, domnule doctor, și sărut-mîna, părinte doctore...

Dar Iancu se oprește. Ar vrea să spuie ceva și nu știe cum. Alege cu ochii cînd pe doctorul arhiereu, cînd pe doctorul mirean. Doctorul arhiereu îi pare mai puțin sever.

— Prea-sfinte părinte doctore, zise birtașul Iancu, aș avea o rugăciune.

— Un parastas?

— Nu.

— Un botez?

— Nu. Altceva. Nu știu cum să vă spui... Poftiți la odaie.

În odaia de alături, după un paravan, care despărțea patul de cele cîteva mese, rezervate clienților confidențiali, zăcea nevasta birtașului, bolnavă, totul fiind în ordine și rufăria curată. Arhiereul intrigat de taina ce-i va fi comunicată apucînd-o înnainte, birtașul dete paravanul în lături, plapuma și îi ridică nevestii-sii cămașa.

— Prea-sfinte, zise birtașul, o doare de patru zile... mitra. A apucat-o așa deodată... Explică tu, Tincuțo, că știi mai bine.

— Mă dusesem, prea-sfinte, afară, să mă iertați, și cînd m-am sculat n-am mai putut să mă scol...

Prea-sfințitul doctor rămase năuc, prins de o halucinare, care se mira că-i rămăsese necunoscută. Nu înțelegea nimic și vedea prea mult, cumpănit între furie și surpriză printr-un sentiment de simpatie pentru sexul suferind, de care nu-și mai putea dezlipi ochii. Revolta împotriva birtașului, care

îl confundase cu un medic sau cu o moaşe, dispărea dinaintea unei evidenţe. El îşi închipuise sexul femeiesc orizontal, ca gura cutìei poştale, şi poziţia lui nebănuită îi răsturna toate concepţiile. Deşì venea din preoţia de mir şi avusese nevastă, el nu se uitase niciodată la un loc frecventat adesea, însă spurcat. Părintele doctor nu era nici lipsit de un dram de naivitate.

— Eu cred că soţia dumitale, Iancule, a suferit întodeauna de mitră, zise tîrziu, cu gravitate, părintele doctor, nedumerit şi de identitatea cuvintelor care exprimă în Biserică o chivără cu diamante, şi în căsnicie o zbîrcitură.

— Numai de patru zile, ziseră soţii... Ia dă-te, Tincuţo, mai la lumină, spuse birtaşul, ca să vază părintele doctor.

Prea-sfinţitul doctor se uitase cu multă luare-aminte şi nu-i venea să creadă, pradă a unor contraziceri anatomice emoţionante.

— E foarte ciudat... domnule Iancu, zise părintele doctor îngălbenind. Nevasta dumitale e infirmă: nu are boaşe...

Restauratorul şi nevastă-sa izbucniră pe neaşteptate într-un delir de rîs nemaipomenit.

— Nicio femeie n-are boaşe, prea-sfinţite, răspunse decepţionat birtaşul, învelindu-şi nevasta...

— Ba te înşeli foarte mult, zise părintele doctor, ieşind singur din odaie.

— Să mă iertaţi, prea-sfinte, auzisem că sînteţi doctor şi de aceea am îndrăznit. — Doctoratul părintelui îşi pierduse prestigiul. — Dar văd că nu sînteţi doctor, adaose birtaşul.

— Ba sînt doctor în te-o-lo-gi-e, răspică prea-sfinţitul.

— Ce fel de doftori or fi ăştia, Tincuţo, că n-au văzut în viaţa lor măcar atît... se întreba birtaşul, rămînînd cu nevasta.

— Eştia îs doftori de suflet, după cum înţeleg eu, răspunse birtăşiţa.

— O fi avînd sufletul boaşe, Tincuţo?

— Cine ştie! Poate că are, şi iată de ce s-a încurcat prea-sfinţitul...

— Te pomeneşti, mai zise cantinierul, că le-o fi avut şi mama Eva. Şi le-o fi pierdut...

VISUL LUI ORIGHEN

Cuviosul Orighen a visat:

M-am culcat la două. Mă deștept într-un strigăt. Străbăteam o sală cu oglinzi, unde se furișase toată umbra din grădini și heleștaie. Mă plimbam în straie negre de mirean, nu tocmai potrivite pe mine, în pantofi cu tocuri înnalte subțiri și eram de o frumusețe nesuferită, cu pletele negre, umflate subt marginea pălăriei de catifea neagră, o barbă deasă sprijinindu-mi-se într-un guler scrobit sticlos și încovoiat.

Mă mișcam prin sală și pare că aveam o țigare în dinți, care însă apărea intermitent. Amfitrioana mea trecuse în alt apartament. Lume la o fereastră mare, deschisă, opusă păretelui de la intrare. Această lume, doamne corecte, severe, tinere, făcea o plimbare filosofică în porțiunea de parc din geamul meu, și grădina trebuie să fi fost lungă, căci mergînd în rînd, persoanele invitate apăreau la intervale mari. Un fost coleg al meu, om onorabil, se arătă în fereastră, cu o gaură rotundă în carnea buzei de sus, prin care se vedea dintele de dedesubt.

Căutam scuze și argumente: Mă găseam în odaia unei femei, departe de locuința mea. Scùfia mea de călugăr sta răsturnată pe fereastră. Argumente pentru a mă justifica în ochii mei, care mă cercetau lăuntric.

— Ce faci aici, părinte? Te caută armatele lui Gavriil să te prindă. E supărat Tatăl din ceruri pe sființia-ta.

Am zîmbit și am căzut pe gînduri. Mă simțeam străin de ceruri, ca și de pămînt.

— Aci stai tu? Te știam la mînăstire.

Am lămurit: sînt aci pentru că mă caută să mă aresteze Domnul; am dormit ascuns.

— Întoarce-te la mînăstire!...

M-am întors.

Urcam dealul mînăstirii devastat, fără garduri și povîrnit ca în urma unui cataclism. Scara de urcare, din curtea unde locuisem, avea goluri în trepte. Platoul crescuse în înnălțime, și colina căpătase forme noi. O fîșie, o coastă abruptă ca un istm, intra în văzduh, scobită dedesubt de un abis alb. Era spre ziuă, ningea mult, sau ninsese. Făceam pași mari, ajutîndu-mă cu mîinile de la o treaptă la alta, prin golurile de zăpadă, amestecate cu pămînt. Auzii zgomot. O sanie cu doi copii aluneca pe istmul din aer: se duse, trecu, căzu în abis. Ascultam zurgalăii și nechezul cailor prăbușiți. Încremenii pe o treaptă, zgomotul căderii fusese haotic. Dar reapărură copiii, tîrînd sania după ei, ștergîndu-se de pămînt și răspunzînd că nu li s-a întîmplat nimic...

Ajunsei pe platoul mînăstirii. Fizionomia vremii se schimba cu a terenului, brusc. Era umbră de noapte, erau oameni mulți, ca de douăzeci de ani. Unii mă salutară. Era fierbere, se pre-gătea o răscoală. Îi pricepeam și umblam cu o căutătură să-i îmbărbătez, ca să priceapă că eram cu dînșii. Însă vreo doi mă loviră între cuțite. Ceilalți, înspăimîntați, se pierdură cu toții, înnainte, pe drumul în pantă. Strigai paznicul. El stete de vorbă cu mine, fluieră lung. Răsculații fură opriți în vălmășag. Sunete ciudate se clătinară. Însă cum în

vis omul trăiește dezinteresat, uitai pricina gălăgiei și pornii înnainte.

La o ușe, la un călugăr, doi magistrați cu eșarfă de aur, își dădeau o lozincă misterioasă. Ușa ar fi fost o ușă de altar, în fața căreia se dezvinovățeau:

— Nu l-am omorît eu: l-a răstignit Pilat din Pont.

— Ba l-ai ucis dumneata!

Erau, un individ vîrstnic, înnalt, și unul slab, cu capetele pleșuve.

Șeful bisericii, iclisiarhul, apăru vederii mele, în proporții exagerate. Privea cortegiul militar și civil, care, într-o linie perfect geometrică, escorta pe magistrați la o distanță de doi metri de abis. În oraș se vedea animație mare, printr-o poartă deschisă, într-o boltă zidită curb. Și o liniște, totuș, o pajiște lină, căutată, de parc englezesc. Oprii pe șef:

— Ce s-a întîmplat?

El răspunse biruitor:

— Au împușcat pe Sfîntul Duh!

COTOC

Mulțumită cîtorva însușiri personale, cotoiul meu se deosibește de tigru. Niciodată frații nu s-au asemănat în privința « caracterului » mai puțin.

Pisoiul meu se nutrește cu carne friptă și cu bucatele omului civilizat. Bucătăria franceză, germană sau greacă, indiferent, el nu are să se certe cu părintele Damian, bunul nostru vecin, pentru o costiță de porc înlocuită cu pește prăjit. După masă, se va izola într-un colț, își va scoate limba de șaizeci de ori pe minut, ca un pisoi cu ceasornic, curățindu-și împrejurimile organelor în funcțiune, din massa unui trup total inactiv, de tot ce l-ar putea macula și păta, foarte atent cu mustățile și barbișonul. După toaletă, limba, ca o petală de crizantemă, rămîne trandafirie.

Cu piciorul la umăr, Cotoc se cercetează cu de-amănuntul pînă-n cele mai depărtate închei-eturi. Natura l-a construit așa ca botul să-i poată ajunge pretutindeni, afară de ceafă, unde natura pune să-l scarpine un alt cotoi sau o pisică. Simțul pipăitului, ca și la dușmanul lui, cîinele proto-singhelului Stelian, îi este concentrat în buricul nasului.

Afară de om și de maimuță, nu are degete nimeni și, desigur, nu cotoiul meu cel puturos, care a inventat însă zgomotul motorului și al roții, ar fi putut născoci acul de cusut. Mîna omului e

un al doilea creier, din palmă. Fără degete, omul ar face, după masă, ca mîța.

Orișicum, n-aș voi pentru nimic în lume să fiu puricile pe care-l urmărește Cotoc prin odaie, și care, surprins pe blană, se desprinde ager și fuge, depărtîndu-se după principiile geometriei în spațiu și lăsînd în urma lui mai multe arcuri de triumf ideale. Ochiul cotoiului meu trebuie să fie lunatec ca să vadă puricele, pe care eu numai îl ghicesc, și părintele Gherontie, orbul, îl prinde pe nevăzute. Dacă n-ar fi vorba de un purice, Cotoc ar părea nebun, cu săriturile lui de halucinat, după purici. Ca omul cu un fir de păr în înghițitoare, mișcările lui, gîdîlat cît în creier, cît în conștiință cuprind zece sanatorii de boli nervoase și un balamuc.

Dar puricile scapă, pesemne, todeauna teafăr. Neliniștea cotoiului și dispoziția lui de a vedea timp de o oră văzduhul populat cu purici, sînt două dovezi. Scapă fiind prea mic, tot o lege a naturii, în favoarea pigmeilor, care, ca să fie prinși, au nevoie de alți pigmei. Pigmeilor din cîmpul microscopic nu li se pot expedia adversari din cîmpul lunetei astronomice.

Ce mănîncă pisoiul cîteodată? Nimic. Noi numim, în intimitate, acest nimic, bucătărie țărănească. Supărat uneori, pe Cotoc, i-am suprimat un prînz; mai ales de la o întîmplare. Avînd un pui în farfurie și o încredere oarbă în Cotoc, i-am lăsat cîteva minute împreună, și deși i-am găsit tot împreună, ei se mutaseră subt pat. I-am adus atunci aminte de vorbele cu bun-simț, ale unui om avut, client cu întreaga familie al cimitirului mînăstirii. El spunea despre pisici: « Un animal, cinstite părinte, care nu produce nimic ».

Cîntărit, măsurat, considerat în numărul anilor vieții, Cotoc nu produce nici zero, cinci la sută.

Altă caracteristică funestă, care îmi deosibește pisoiul de tigru, e frica lui de șoareci. L-am văzut zbîrlindu-se, holbînd ochii și repezindu-se la picioarele mele.

— Ce ai, Cotoc? l-am întrebat.

Un *miau* cu accent de groază, fu răspunsul, pecînd privirea lui da indicații. «E acolo, spuneau ochii lui, ceva ciudat și nemaivăzut. De ce nu-mi spuneai că ai șoareci în chilie? Nu m-aș fi mutat la sfinția-ta.»

Pisoiul meu doarme într-o coșniță, o coșniță strîmtă, în care încap două ocale de fasole. E pasiunea lui de a se strînge, de a se simți apăsat și strivit cu o insistență simpatică, de jurîmprejur. Cu capul scos afară, zîmbind din pleoape, sufletul pisoiului spune: « Sînt fericit... Nu mă atinge... »

Și are o perversitate. Ca să doarmă mai dulce, coșnița lui trebuie agățată de un cui, sus, între grinzi, unde-l leagănă, influențată de învîrtirea planetei. Îl scap din cui pe scînduri. Cotoiul nu se mișcă. Numai căutătura lui insultătoare mă mînjește cu dispreț.

Cu toată iubirea consacrată acestui animal, care nu-și exprimă cugetarea și nu și-o publică niciodată la « Tipografia Cărților Bisericești », nu mă pot abține de a nu-l disprețui și eu, în momentele mele bune.

— Ești o caricatură! declam. Natura făcuse odată un tigru. Ce animal superb! Ce poate tigrul în lumea asta! Citește *Memoriile unui vînător*, pisoiule analfabet. Sărituri de treizeci de metri, elefanți și zimbri răsturnați prin buruienile fierbinți, cu o singură lovitură de labă... Nu ți-este, ție, rușine să reprezinți, cu emfaza orgoliului tău, o minciună?... Ești, scumpul meu, un simplu tigru de salon, ca puștile de tras în muște. Dacă te-aș lua în brațe și te-aș duce în pustie și te-aș lăsa acolo, singur cu șacalii, n-ai ști cum să pleci

mai degrab'. Te-ai crede nenorocit. Te-ai pune să miorlăi, şi toată grija ta ar fi să te iei după mine, înnainte de a pieri cu caravanele la orizont. Şi totuş, s-ar zice că ţi-ar plăcea nisipul, dacă aş lua în serios rîvna ta de a umple lumea cu găuri şi găurile cu tine. Eşti un caraghios. Tu-mi dovedeşti că-n natură sînt două principii, ca-n Biserică: unul care face tăcînd, şi altul care imitează, iese înnainte şi se propune. Plăcerea unuia de a zămisli începe la tigru. Cazna celuilalt se opreşte la cotoi. Să ştii că azi am să te fac să guşti din bucătăria ţărănească.

Dar cred că şi tigrul se teme de purici...

27 OCTOMBRIE

A doua zi de Dumitrul cel adevărat, — sau cel fictiv, — se sărbătorește un Sfîntul Dimitrie mai mic, real, Dimitrie din Basarabov, un cioban, al cărui trup sfințit a fost despotmolit din albia unui rîu din Bulgaria și se află, zvîntat, în coșciugul de argint din catedrala Mitropoliei. E caracteristic că Viețile Sfinților, compuse din numeroase volume ce se citesc în mînăstire și în « tràpeza » unde se mai ia uneori masa comună, nu cuprind un singur sfînt român. Sfinții noștri sînt solidar balcanici și aparțin slavilor din Sud, Dimitrie fiind bulgar și Filofteia sîrboaică. Încă niciun român nu s-a uscat pentru ca să semene, după moarte, cu pastrama de oaie.

Credința e credință, Dumnezeu e Dumnezeu, creștinismul e creștinism, dar creștinii au introdus în frumusețea închinării abstracte, osul, carnea și măruntaiele, de-a dreptul, ca un adaos al cimitirului la princìpii. Toate rugăciunile aduc omagii vieții și luminii, și niciuna nu laudă moartea trupească, pe care rugile o disprețuiesc cu jale și scîrbă. Adorarea cadavrului în anatomia lui, ca un vehicul de divinitate, a ieșit din romantismul călugăresc, deznădăjduit de ceea ce rămîne dintr-o viață hrănită cu fasole și răzbunat orgolios împotriva vieții, triumfătoare și regretată. Prezența moaștelor în cult este destinată să turbure cvietudinea vieții credincioșilor, constrînși să nu tră-

iască liber, ci sub teroarea și dominația morților, direct, fără poezie: teroarea și dictatura cadavrelor. Părintele Iuvenalie, zis Foloștoacă, e un tuber-culos, pizmaș pe sănătatea și tinerețea confraților lui. El a fost prins de cîteva ori în bucătăria cantinei, ridicînd capacele oalelor și scuipînd gros în bucate.

Sărutarea unui cadavru de călugăr, permite călugărului teoretic mîntuit, însă dezgustat de viața lui, falsificată într-un moment de eroare entuziastă, să aibă un sentiment de posteritate, sărutat mort de buzele frumoase, pe care le-a refuzat viu, și a cărora cută fragedă îl urmărește, cu șoapta ei de sarcasm, pînă în agonie. Moaștele sînt mușița cu care monahii au acoperit florile; viermele introdus în farmecul vieții. Lacordaire, obsedat, în toată tinerețea lui fierbinte, de sînii, de șoldurii și de aroma femeii, într-o continuă bine-cuvîntată de natură erecțiune, pe care nu o puteau înfrînge, în mînăstirea lui, nici postul, nici înge-nunchierea, nici privațiunile și osînda benevolă, pentru martirizarea trupului, ca să obosească, își făcuse o floretă și duela cîteva ore pe zi cu un stîlp din mînăstire. Săriturile de mii de ori repe-tate ale duelului ajunseseră să-l anemieze și să-l doboare. Istovit de oboseală, se mărturisește Lacor-daire, cădeam pe brînci lîngă stîlpul meu: însă mădularul, pe care voiam să-l umilesc, rămînea în picioare. . .

Sfîntului Dimitrie din Basarabov, acoperit cu pături de catifea în racla de argint, i s-a pus capul într-o mitră arhierească, uns după moarte episcop. Trupul lui este o importantă sursă de venituri pentru preoți, un capital și o Bancă, fără risc, cu majoritatea acțiunilor în mîinile lui Dumnezeu, cu dobîndă automată, deși nu este exploatat de călugări, în vederea maximului de

randament. Un preot de mir, de la biserica Sfînta Vineri, unde se află o icoană făcătoare de anumite minuni, concurentă a relicvelor din Mitropolie, afirma, într-o vizită făcută catedralei, că dacă *ei*, preoții bisericii Sfînta Vineri, ar fi avut norocul să aibă pe sfînt la ei în biserică, din toate oasele lui ar fi curs mir dumnezeiesc, instalîndu-i-se, probabil, o pompă de cauciuc în stomac. Într-adevăr, ochii Maicii Domnului, din icoana lor făcătoare de minuni, lăcrimează prin două împunsături sfredelite în spatele icoanei. Maica Domnului nu plînge todeauna pe suferințele omenești; dar cîteodată plînge; atunci lacrimile-i rare capătă un preț mai bun. Preotul întreabă pe femeia nefericită, care, plecîndu-i amantul sau murindu-i un copil, caută o compensație în adorarea materială a Bisericii:

— De care mir doriți? Din cel obișnuit, sau mir cu lacrimile sfintei?

Diferența de cost este cam de o mie la sută.

Din lacrimile Maicii Domnului, preoții își înzestrează fetele, cumpără imòbile, dau bani cu camătă, stăpînesc binele și răul și toată întinderea domeniului moral. Să nu te împotrivești cumva ortodoxiei și vrăjilor ei divine: servitorii acelor lacrimi și ai bumbacului ce le poartă, puse în plicuri triunghiulare, te vor declara dușman al lui Dumnezeu, al Bisericii, al Țării, cu care burta, funcția și punga fac una. Dacă vrei să fii și tu mulțumit, încuviințează și scuză, și mai ales proclamă, luptă și propovăduiește.

Sfîntul Dimitrie încă nu a început nici să plîngă nici să supureze mir făcător de minuni. Minunile și le face în starea de uscăciune, în care este conservat, ca veverițele naturalizate. Ca să putem crede în el, fabula lui a circulat în piață, la hala de pește și de găini. Dacă, sărutînd mîna uscată a sfîntului, ești păcătos, ți se lipesc buzele de ea și nu le mai

poți dezlipi fără intervenția soborului. Norocul credincioșilor este că sînt cu totul curați, inocenți, lipsiți de orice păcat: sfîntul nu-i prinde de buze nici de nas. Odinioară, spune fabula, sfîntul nu a voit să meargă, dus într-o anumită direcție. Racla i s-a îngreuiat într-atîta încît nu a putut să fie urnită din loc cu douăsprezece părechi de boi. Imediat ce s-a schimbat itinerariul, sfîntul a cedat, lăsîndu-se transportat.

Cu două săptămîni înnainte de ziua Sfîntului Dumitru, confundat, fără rectificare, cu Basarabov, personalul întreg al Mitropoliei e mobilizat la miruri. Din mii de coli de hîrtie, tăiate fiecare în vreo șaptezeci de bucăți, se construiesc, în încăperile altarului, fișicuri cu vîrf. Constructorul pune degetul arătător pe limbă, trage un pătrat de hîrtie, îl învelește cu două degete, îi sucește vîrful, și, în coșurile pline cu degetare țuguiate, aruncă un nou degetar. E ca o fabrică de țigarete și de muștucuri pentru țigările de foi.

Produsele sînt de pe acum sfințite în albul lor înveliș, prin faptul că sînt opera oamenilor sfințiți, monahi, diaconi și preoți. Fabricația se petrece în istorisiri de pățanii și snoave, în cutremure mari de rîs, care fac trecerea orelor și zilelor mai rapidă; căci fără acest condiment de glume și povestiri hilare, urîtul ar cuprinde sufletul unor oameni obligați să-și puie de zeci de mii de ori degetele pe limbă, să le așeze cruciș, să le deplaseze diagonal și să încovoaie foițe de vînt.

După ce degetarele de hîrtie sînt gata, cîteva zeci de coșuri, personalul procedează la umplerea lor. Deși un mir cuprinde numai o ciupitură imponderabilă de vată, totalul bumbacului utilizat poate să dea volumul unei căruțe. Din clondire, se distribuie undelemn în farfurii, untul-de-lemn se sfințește în contact cu o candelă de undelemn

ars la sfîntul, prin procedeu epidemic. Ca la iaurt, ajunge o linguriță de maia pentru însămînțat cu bacteria binefăcătoare un hîrdău cu lapte. Acest fenomen de sfințire prin contact și împuiare, se petrece și cu aghiasma, al doilea produs, cu care prezența divinității se manifestă într-o casă de credincioși.

E de ajuns ca o singură dată să fi fost într-o butie o apă sfințită, pentru ca donițele fără număr, aduse de la cișmele și turnate în butoi, să se contamineze cu toate virtuțile apei neîncepute. Că apa este sfințită se cunoaște prin aceea că nu face viermi în sticluță. Însă nu orice apă sfințită se bucură de intercalarea în moleculele ei de oxigen și hidrogen, a virtuților conservative. Numai apa sfințită de popa Niculaie din Dealul Spirei este favorizată, din pricina că el e ortodox. Aghiasma catolicilor nu o ia în considerare Dumnezeu, și putrezește și pute mai rău decît o apă chioară, care nu se împute decît în contact cu broaștele și viermii din zmîrcuri.

E una din probele materiale că Biserica de Răsărit conține tot adevărul, pe cînd Biserica Romei toată minciuna. Proba e atît de categorică și Dumnezeu merge atît de departe cu dovezile sale, încît aghiasma, ca și botezul și înmormîntarea, pot, la rigoare, și în lipsa unui preot adăpat, să fie prezidate chiar de un popă cu chef: de ajuns ca el să fie ortodox. Singure rugăciunile lui prind, și numai molitvele lui sînt eficace. Fericită poziție sufletească a unui cler, confirmată pe căile cele mai rapide. Dacă în capul mesei un preot binecuvîntează ospățul, numaidecît bucatele se fac mai gustoase, indiferent de știința și talentul bucătăresei, fenomenul reproducînd calitativ miracolul din Cana Galileii, unde, la o nuntă, au fost apele strămutate în vinuri, și tot preotul ortodox avînd, în degetele lui, o

fracțiune din puterile Mîntuitorului. Dacă ar vroi, preotul ar putea să se suie și mai sus pe scara miracolului și să facă la rîndul lui aproape ca Dumnezeu, însărcinînd fecioarele exclusiv cu gîndul. Respectuos însă față de familiile din parohie, care au și cîte un baston după ușe, el preferă calea țapului și a malacilor și fetele cu practica făcută, dacă preoteasa, la al optulea fiu sau la al optsprezecelea avort, și-a pierdut frăgezimile pipăite, elasticitatea mijlocului sau gustul masculului sfințit.

Cu o săptămînă înnaintea Sfîntului Dimitrie, publicul, prudent ca să nu întîrzieze, a început să vie, ca la gară, din vreme. Se improvizează progresiv ghișeurile de bilete. De la o masă, pe care un frate scrie, dictată de o femeie, corespondența cu Dumnezeu, pe foi lungi și înguste, numărul meselor a crescut la patru, la opt, la zece. Zece creioane notează pe sute și mii de șuvițe de hîrtie numele viilor și morților, care alcătuiesc un pomelnic. La început, ajungea un supraveghetor al cutiei cu bani; de ziua sfîntului, patru sau cinci preoți sau arhimandriți păzesc normala administrare a cutiilor cu gologani, în care polul, introdus în pușculița de tinichea, pecetluită la închizătoare, trebuind bătut cu degetul, se întîmplă să dispară în mîneca unui scriitor de pomelnic.

Din lipsă de personal în uniformă, s-au închiriat băieți de liceu cu scrisoarea frumoasă și rapidă. Un credincios vrea noroc, altul cere minte și « întoarcerea la învățătură ». Femeile cer pentru ele « spargerea farmecelor », și preoții citesc pomelnicul integral în auzul lui Dumnezeu. Cer măritișul cu un bărbat însurat: « Să se dezlege cununiile Anichii ». Cer suprimarea familiei întocmite, și preotul, cu ochii la ceruri, reproduce formula: « Depărtează, sfinte Dimitrie, pe Ioan

de Asineta și-ntoarce-l asupra Gherghinei ». Efectul e cu atît mai fulgerător, cu cît preotul pune convingere mai evidentă în recitarea cu vocea sonoră a pricinei prezintate; ceea ce se obține cu un bacșiș mai bun, dat în mîna chiar a preotului « de rînd », cu șoapte la ureche.

Preotul răspunde ca la percepție: « Se va face ». « Îmblînzirea judecătorilor » e o formulă care reprezintă dorul gingàș al cîte unei bătrîne, de feciorul ei închis pentru tîlhărie. Ruga săteanului e todeauna cea mai plastică și mai simplă: « Să-i trăiască vitele », singurele neamuri pe care și le recunoaște dinaintea lui Dumnezeu.

Zecile de mii de oameni, veniți din toate părțile, timp de o săptămînă, mușuroind cu capete, pălării și căciuli, dealul Mitropoliei, sînt poporul românesc. Asta e credința lui întreagă: întoarcerea lui Ioan asupra Gherghinei și depărtarea lui de Asineta. Dacă Biserica și clerul nu ar conspira cu el și nu s-ar implica în aceste farmece, descîntece, blestème și atentate, prezența Evangheliei în altare și în sufletul poporului ar trece neobservată. Credinciosul înțelege pe Dumnezeu oltenește: la preț bun rămîne mușteriu.

Această stare de spirit constituie obiectul neplăcerilor acelora care ar dori să se aștepte la mai mult. Clerul, prin personalitățile lui remarcabile din Sinod, ar voi ca Biserica să-și puie puterea pe sufletul poporului, să domine și să-i orienteze preferințele. Neputînd să fie făcută la timpul ei istoric, reglementarea acestei influențe dă greș de cîte ori e încercată. Poporului nostru nu-i e foame de Dumnezeul bisericesc decît o dată pe an un minut, și o dată la zece ani zece minute. El cunoaște alt Dumnezeu, al cîmpului întins și al luminilor boltite. Pentru moaște și rugăciuni sufletești el are o repulsie instinctivă, la toate treptele sociale. Bisericii îi scapă clasa cultivată,

clasa politică și negustorească, și îi scapă și țărănimea. Deocamdată, ea rămîne cu bugetul de Stat.

Beneficiile sfintelor moaște, în luna octombrie, se împart întregului personal, după ranguri și după norma că aceluia ce are mai mult i se cuvine mai mult; dar ele scad în timpul perioadei Sfîntului Dimitrie, treptat, de cîteva ori, prin ridicarea de pe lapte a cîtorva rînduri de zmîntîni. Întîi, cumpărarea hîrtiei pentru miruri, a untului-de-lemn și a bumbacului, dau prima zmîntînă, care intră întreagă în digestica iclisiarhului. La a doua zmîntînire, participă fiecare preot: tot ce primește în mînă pentru discul general, bagă în buzunar. Preoții se urmăresc între dînșii dar se cruță, de teama buzunarului iclisiarhului, care procedează, paralel și continuu, la zmîntînirea a treia. De zece ori pe zi, ca să nu dispară, lumînările arse pe jumătate sînt stinse și aruncate într-un coș. Un mai, din cînd în cînd, le reduce volumul. Nasul fin al iclisiarhului află în aer, de zece ori pe zi, fum prea mult, și constată, ca să fie auzit, că biserica nu are ventilație. Cîteva mii de lumînări pier numaidecît, și alte cîteva mii răsar: talazele credincioșilor, purtătoare de bețe de ceară, înflorite cu un spic de văpaie, curg necontenit. Coșul pleacă plin și se întoarce gol din veșmîntărie, o sală vastă, cu scîndurile acoperite cu velințe. Coșul e răsturnat, colțurile velințelor sînt întoarse peste terciul de lumînări, și în cîteva zile o măgură de zdrobituri își duce vîrful la tavan. Această materie primă prețioasă, vîndută cu preț redus lumînărarului, e scoasă noaptea, printre butoaiele de haznale. Informați, părinții numără căruțele, din dosul perdelelor, și le notează pentru a fi ținute minte, la o dificultate ivită de-a lungul anului curent.

Paracliserii ciupesc și ei o zmîntînă slabă, îndeosebi de la țărani, care nu pot ajunge pînă la o pușculiță și pînă la un preot. Tot uniformă poartă și ei, credincioșii sînt siguri că între călugări există legătura de solidaritate și hrană egală, dintre bostani și dovleci, adăpați în tigvele lor, culcate prin buruieni, cu sucul aceleiaș rădăcini, distribuit egal pe țevi de vrej.

Închiderea încasărilor e urmată de numărătoarea banilor ce rămîn, o sumă considerabilă și ea, de aceiași părinți care au fabricat mirurile mai nainte. Acum, nu mai povestesc; numără și cugetă. Situația face obiectul unui raport la mitropolit: Iosif Gheorghian nu și-a atribuit niciodată nimic, nici din munca sfîntului, nici din strădania mînăstirilor. Un punct însemnat în conturi, e al rogojinilor, măturilor și preșurilor cumpărate de Sfîntul Dumitru, àrtosele, colivele, o ultimă groasă zmîntînire. Majoritatea uneltelor, cumpărate la zece ani o dată, se plătesc anual.

Sfîntul se învoiește. Și se învoiește și Dumnezeu.

24 DECEMBRIE

S-au zbătut clopotele, de la cinci dimineața, pentru slujba « Ceasurilor împărătești ». Ceasuri obișnuite: serii de psalmi și tropare, cu singura deosebire a unei lecturi din apostol și Evanghelii. La fiece « ceas » se schimbă preotul și doi diaconi.

La ceasul întîi, mitropolitul cu patru diaconi tămîie biserica, și, la al cincilea ceas, văzduhul e din nou tămîiat. La ceasul al șaselea, se închină în mijlocul incintei preotul cu diaconul de săptămînă, sărutînd cu metanie mîna fragilă a ierarhului, retras în jilțul arhieresc, după ceasul întîi. Preotul intră în altar și, izolat în firida lui din stînga, ca la un pupitru de piatră, face proscomìdia: adică taie, divide și sfredelește cu o suliță de forma unei frunze de liliac, cu coada de aur, pîinea cu patru căpătîie, numită prescură și destinată cultului în liturghie. Pe un taler de aur, cu piciorul de cupă scundă, sînt așezate firimiturile triunghiulare și pătrate și e lăsată să curgă movila măcinișului mărunt, căpătat din găuritul prescurei, în care sulița se învîrtește înnainte și înnapoi timp de o jumătate de oră, ca un aparat numit în ateliere « bohrmaschine ».

E singurul timp de izolare totală a preotului de lumea întreagă și de sineș. Ieromonahii, preoți din călugărie, știu să-i dea momentului de prosco-

mìdie reculegerea și abstracția care îl fac emoționant. Rugăciunile nu mai sînt falsificate prin cîntare, ci rostite în semivoce, în auzul lui Dumnezeu din păretele coborît simbolic pînă la creștetul preotului și alăturat de piciorul vaselor sfinte, au frumusețea simplă a rugii din pustietate. O singură dată, preotul se roagă atunci pentru toți cîți nu-i cunoaște, pentru omenirea întreagă, peste rase, credințe și erori, și rugăciunea lui are accentul pămîntului în suferință și înțelesu-i profund. Preotul iese din Stat, din Biserică și din Lege, și om, om de trudă și de sînge, cheamă Mila către bolnavii din spitale către călătòrii pe mări și către prizonierii din închisori. . . Înnălțimea acestei rugăciuni necunoscută credincioșilor întrece tot ce a realizat Biserica în material și imaterial, după sunetul clopotelor de liturghie.

Cînd amestecă sîngele, țîșnit din coasta lui Iisus, preotul a înțepat Răstignirea și a turnat din două flacoane de cristal în potirul de aur, vinul și apa.

Liturghia Marelui Vasilie, amplificată cu vecernia, începe după ceasul al nouălea, și toate aceste ceasuri primitive durează, pe cadranul civil, aproape cinci ore de cîte șaizeci de minute. Vocile scad, genunchii obosesc, și ochii neadormiți de vîrstă, ai mitropolitului, aleargă înflăcărați de o lumină neagră, ca niște păianjeni flămînzi în rețeaua de străluciri scînteietoare, întinsă de la scaunul arhieresc pe catapeteasmă, pe păreți și turlă, pe turla boltită ca un abis înviat și ridicat pe marginile de puțuri ale lumii cu fundul în creștet.

Între mitropolit și noi e todeauna o luptă mută de ochi. Căutătura lui caută căutătura cu care să se măsoare, și vrea să biruie întodeauna, ca o viespe încăierată cu altă viespe, din două

părți, pe sticla unui geam, alunecînd una pe un versant și suindu-se alta pe celălalt. Cînd îți ridici privirea și ațintești cu ea pe mitropolit, ochii acestuia zboară și fug, pleoapele bat, umerii joacă, mîna instinctiv gonește.

Odată, a sărit din jeț și a plecat acasă, împușcat în ochi.

29 DECEMBRIE

« Iosif, logodnicul Fecioarei și 14.000 prunci uciși de Irod. » Onomastică! Trebuie să fiu printre pruncii uciși. Predicatorul a bătut cîmpii un ceas întreg, consacrat numelui mitropolitului, cu care din dorința și porunca lui sînt, cum s-a zis, tiz. Vorbă nulă, nul efect. Scoborîndu-se din amvon, radios, predicatorul s-a oprit pe ultima treaptă. Nu s-a întins nicio mînă și nicio guriță ca să i-o sărute. Cucoanele de subt amvon își corectau rețetele de dulceață, iar bărbații din hală, clienții normali ai catedralei, afirmau că lemnele sînt cu cinzeci la sută mai ieftine, aduse de la pădure. Un căpitan de administrație, cu tresele albe, l-a întrebat însă dacă pendula din păretele bisericii merge exact și i-a mărturisit că, pînă la plecarea trenului, mai avea două ceasuri.

Salonul mitropolitului, care, în 1902 și în cei cinci ani de la întoarcerea lui în Scaun, a mai primit felicitări, e o sală de expoziție de brîuri, de pîntece, de potcapii și decorații. Vicarul improvizează un discurs învățat acasă, iar Iosif ascultă, numărînd cu ochii în pămînt rotogoalele covorului și punctele de încrucișare ale unui motiv poligonal. Boabele de la metanii se ciocnesc, ca în jocul cu cinci pietre, și amintesc sunetul arșicelor, pleznite de soalbe. Răspunsul mitropolitului n-a omis, « această de Dumnezeu păzită epàrhie ».

Urmară două sute optzeci de pupături pe frunte. Preotul ieșea un pas, făcea o metanie, săruta: mitropolitul îl ridica de jos, de cap, lua capul, îl ducea la gură. Unele sărutări se opreau în drum, sparte-n gol, ca un proiectil căzut dincoace de țintă. Iosìfilor bătrîni li s-a urat: « La mulți ani ». Iosìfilor tineri li s-a urat: « La mai mari ».

Leafă mai mare.

ZÎNTÎI DE AN

Festivitate; rege, guvern, parlament, armată. Intrarea în slujbă, la șapte. La nouă, întîmpinarea mitropolitului la ușă, cu obișnuitul ospăț de forme: hlamidă, lumînări încrucișate în sfeșnice duble și întreite, cruce cu zmalțuri. Evanghelia, tămîia. Mitropolitul e condus în incintă, unde doi diaconi, cadențînd cădelnițele de cîte trei ori de fiecare icoană prezintată alternativ de ceilalți doi diaconi, îl încadrează.

Icoanele reprezintă chipurile sfinților de căpetenie: arhi- și secundul-diacon, plecîndu-se mitropolitului după trei închinări către răsărit, mitropolitul îi binecuvintează, și, pe ușa principală a catapetesmei, intră amîndoi deodată în altar, pentru a ieși cîte unul, cu cîte o icoană, prinsă, pe laturile orizontale, între mîini, și înclinată ca pe un iconostas. Innaintînd icoanele, diaconii rămași le tămîiază; icoanele se opresc; mitropolitul face trei cruci și sărută pictura, sărutată apoi, pe rînd, de preoții conliturgisitori.

Diaconul cu icoana face o metanie, se întoarce în altar, pecînd al doilea diacon, cu icoana lui, se încrucișează cu icoana sărutată, la drumul jumătate dintre incintă și altar. Aceeaș mișcare de cădelniți, aceeaș sărutare, aceeaș frîngere de cap, pînă ce se isprăvesc scîndurile zugrăvite. Atunci, primii doi diaconi se întorc cu sfeșnicele dichere și trichere, arhiereul le ia, le suprapune,

le schimbă suprapunerea de cîte trei ori, în cele patru puncte cardinale, și diaconii cîntă măgulirea eretică: « Întru mulți ani, stăpîne sfinte ». Publicul din piață gustă superior acest frumos și tihnit zarzavat înzorzonat al decadenței.

Actul continuă în altar: înveștmîntarea. Fie-cărei odăjdii i se rostesc două stihuri; se așează tiara, se dă cîrja, se pun podoabele, toate pre-văzute cu stihuri, și iată omul, strălucitor în piele multicoloră, de șopîrlă, de șarpe și de cameleon mătăsos, pregătit să ia asupră-și sim-bolele veciei.

Liturghia începu la zece.

Regele sosi la zece și jumătate, punctual înto-deauna: un stog de pene albe se frămînta în deschizătura ușii: lacheul regal, mai frumos ca mitropolitul. Trăsura se oprise, iar noi, cu pri-matul în frunte, primirăm pe suveran, rumen și enigmatic. El sărută cruci, evanghelii, și, luat de braț de mitropolit, în zgomotul cădelniților care sunară de cincisprezece ori, înnaintă și fu depus în strana de catifea.

Arhidiaconul era pregătit în amvon, cu cartea deschisă, între două făclii, și pe cînd se instala regele, începu citirea Evangheliei, unde fusese suspendată liturghia pînă la venirea Curții.

După liturghie, șampanie, în palatul mitropo-litului. Tobe, oboaie, ura!, tunici, cruci de onoare, cordoane, gulere și costume de ceremonie neagră: sute de manechine.

Cupeele regale au plecat.

Peste toate, ninsoare și viscol.

După amiază, la două, formalitatea felicită-rilor la director, care tocmai își schimba pantalonii, cu intenția să facă vizite. La bătaia în ușă, el crezuse că vine servitoarea. Preoții au, comună cu călușarii, facultatea că pot să intre la oameni

cîntînd. Ca niște buhaiuri de colind, înnainte de a se putea ascunde, directorul auzi pornind basurile cu barbă și, în ìsonul lor, se arătară părinții. Confuz și totuș amuzat, directorul alerga în izmene, acoperindu-se cu mîinile, ca Adam, surprins de amnarul lui Dumnezeu, în scena cu mărul gustos. Drept orice lămurire și scuză, el se repezi la fiecare din noi și ne sărută, păstrîndu-și o singură palmă, ca o frunză de viță, convențională, la locul potrivit.

— Să-ți ajute Dumnezeu! zicea directorul, dezlipindu-și mustățile de pe frunți și dregîndu-și, cu o mișcare instinctivă, nădragii și atributele trupului trecător.

DUMINICĂ 5 IANUARIE

Clopote la cinci ore în ceață, tuse metalică sonoră, plîngere peste zăpezi. La confundarea utreniei cu liturghia, sosește mitropolitul sprijinit în toiagul încrustat, în măciuca de argint, cu diamante.

Liturghie a Marelui Vasilie, a doua după a lui Iacov, amestecată cu vecernia zilei de luni. Unchiașul blagoslovește din jilț cu mîinile îmbrăcate în mînuși calde. Acum trei ani, în noviciat, la mînăstire, străbătînd poteca înghețată dintre două cimitire, cu mînuși de lînă, un schivnic îmi destăinui atunci că Dumnezeu permite ciorapi numai la picioare, și asta ca o concesie făcută climatului nordic și mersului pe jos.

După liturghie, s-a înveșmîntat în garderoba sumară: mantie, epitràhil, omofor mare, mitră și cîrjă, și a sfințit apa într-un vas de argint cizelat. Rucàvițele brodate i le strînsesem pe încheietura mîinii smerenia-mea, și, la întoarcere, a trebuit să rup șireturile, mitropolitul plîngîndu-se ca de un atentat.

— Mi le-ai legat ca să nu se mai dezlege, ofta străbunicul.

Totul se isprăvi cu frîngerea inimilor, la opt și jumătate. La unsprezece, se apostrofau, din pragurile respective, doi arhimandriți iritați:

— Să-ţi f. . . pe nepoată-ta în p. . .

— Ai sictir!

— Blagoslovește, cinstite părinte, zise, trecînd, un canonarh, cu simplicitate.

— Du-te-n măta, ţipară amîndoi.

Seara, între şase şi nouă, sfîntă Privighere.

10 MAI LA SFÎNTA MITROPOLIE

De cu seară pregătirile sînt făcute. Un covor gălbej a fost așternut pe jos și pe deasupra celui obișnuit, în rotogolul strănilor, șterse de praf. De la intrare pînă la el, preșul e roșu ca vinul, drum de catifea pentru strălucitoarele uniforme ale bărbaților cu arme. Părintele Iuvenalie a bătut în ținte și a frecat cu peria vreo patru zile la rînd, muncind de-a bușile și povestind lucruri « de lume » fraților călugări, tot atît de dibaci de gură și de gîtlej ca și dînsul. Pe fața de cîrmîz a covoarelor, în catedrala goală, părinții par niște lipitori pîntecoase care și-au vărsat balta sîngelui băut, printr-o gaură nevăzută. Uneori, și tot pe brînci, cîte un părinte se strămută din loc tîrîndu-se, și scoate din umbra unei străni un clondir, un pahar și un sifon. Se aude atunci un sfîrîit de cișmea, apoi o înghițitură grozavă. Bețivii beau de-a dreptul cu pîntecul și sug de dinlăuntru, din fund, ca o bășică; gîlgîitul lor voluminos e scurt. Pe părintele Tudosie îl supără « catarama », de cîte ori se apleacă pe partea herniei; atunci el strînge din gingii, se scoală pe genunchi și își lasă mai în jos sau își ridică mai sus « cercul » scăpat de pe gîlcă.

Lumînările sînt primenite și noi, de ceară curată, și flacăra lor nemișcată, și albă, douăsprezece flăcări, pare ca niște rînduri de garoafe de argint sau ca șase părechi de luceferi culeși

de curînd. Cădelnițele de zile mari, cu sunetul lanțurilor dulce, au fost aduse de la veștmîntărie. Veștmîntarul se consultă cu iclisiarhul dacă mi-tropolitul va pune tiara de aur bătut, cu muchile de mărgăritare și zmaralde, sau o mitră ușoară. Și uitîndu-se unul la altul, ei își trec cu bunătate cutioara mică de tabac. Iclisiarhul poartă un nas monumental și, în laturile lui, ca-n două țărmuri grase, ochii mici, cu pleoapele roșii umflate. Chiar cu mîna prea-cuvioșiei-sale, el pune pe velînța de mătase a preastolului cîteva grăunțe mari de tămîie scumpă, parfumată, topită și preschimbată de călugări într-adins după o rețetă veche. Regele își va desfăta miròsul în cea mai orientală și mai nuanțată esență.

Se va sluji cu tot Sinodul, ca-ntodeauna de 10 Mai; doi mitropoliți, șase episcopi, cu vicarii lor, șaisprezece arhierei launloc. Ei vin cîte unul, pe ușa din dos, după ce și-au trimis veșt-mintele din vreme. Diaconii cercetează ștofele aurite, căptușelile de mătase tare, trandafirie, violetă și solară, cam toate de un soi, cumpărate din Piața Mare cu furniturile pentru tapițeri. Unii episcopi vor fi ca niște canapele sculate în picioare, alții ca niște paturi cu macat în ara-bescuri și ghirlande. Veștmintele Mitropoliei de Iași sînt deosebite. Le atingi cu oarecare visătoare lîncezire; stiharul e al lui Veniamin Costachi; omoforul, rucàvițele, tiara, epitràhilul, sfita și cîrja vin de la Dositei, care le-a purtat demult, în foarte vechime. Cînd te gîndești, în biserica tăcută, în altarul învăluit de coaja vremii, la dimensiunile unui secol, ele par vaste și goale ca niște saloane ale lui Dumnezeu.

Arhiereii au sosit și s-au cam îmbrîncit cu prietenie. Așteaptă toți să sosească « majestatea-sa », cum zic ei, cu un accent din topor. Dacă s-ar putea, ei s-ar juca de-a leapșa, și pînă la bătaia

orelor zece și jumătate ar mînca o fleică, un cîrnat și s-ar îndemna la niște vinișor. În respectul lor pentru cele numite de Rabelais *la tripe*, arhiereii se referă la grătar și butie, cu diminutive: mititei, fleiculiță, butoiaș, vinișor, păhărel — niște diamant. Regele însă este « majestatea-sa » fiindcă nu se mănîncă.

Cînd sosește și majestatea-sa, Sinodul îl întîmpină cu sculele sfinte: Evanghelie îmbrăcată în aur, cu copci de piatră scumpă, cădelnițe, trichere, cîrji.

Regele pășește rar. Cizmele lui răsfrîng aceleași lumini longitudinale ca jobenele personagiilor oficiale. Mitropolitul simte că i se taie suflul; emoția tuturor e deopotrivă frica. La ferestre, afară, stau stîlpii cu blazoane județene și steagurile moi, tricolore. Generali, ofițeri de toate rîndurile, scapără din cîte patruzeci de hășchii de foc pe pieptul lor—decorații, nasturi și fireturi. Toată lumea strălucește ca o ogradă de fazani, păuni și alte pasări brodate și decorative. În timpul slujbei, cei mai plictisiți par asistenții; unii din ei privesc cu acelaș sentiment de mirare cu care la Jardin d'Acclimatation urmăresc un mariaj patagonez sau o înmormîntare afgană, reprezintată cu indigeni autentici. Ochii demnitarilor, ai marilor maeștri, generali și curteni, caută cu băgare de seamă la rege, a căruia siluetă impasibilă și elegantă ocupă, cu rigiditatea unui stîlp de frontieră, a doua treaptă a stranei regale, toată-n sculpturi de aur și velur sîngeriu. Regele pare a număra firele de ibrișim multicolor cu care-i cusut pe fața perinei de catifea de la picioarele sale vultùrul Țării Românești.

Cel mai atent la mișcările lui este prințul moștenitor, încadrat de fotoliul de-alături. Cînd regele își mută brațul pe piept, ca Bonaparte,

principele și-l mută și el. De ridìcă regele capul, capul prințului se ridìcă. Niciun surîs pe fața domnitorului și niciun sentiment; numai o undă curioasă pare-că, de ironie chintesențială. Domnul Dimitrie Sturdza (zis Mitiță) e cel mai neliniștit, se mișcă mereu, ca un vrăbioi, clipește des, și, cu toate că cel mai pravoslavnic din miniștri, ar vrea să se sfîrșească mai iute acest Te Deum. Arhiereii, toți pe un rînd, la stînga, dacă nu cumva se roagă, ei dorm, căci ochii, într-o reculegere asudată, li-s închiși, s-ar zice cusuți gros, cu cînepa genelor.

Corul, tobele, muzicile, soldații... țepeni ca niște nemți de porcelană de Saxa. Regelui i se pune subt picioare un scaun scund, de pe care urcă și-ncalecă, destul de sprinten, mîngîindu-și cu o afecțiune particulară calul, înșăuat cu postav negru, mărginit cu fir. A zis ceva pesemne, căci i-a rămas mîna în aer și i s-a clătinat uniforma.

Din ușa bisericii, un schilod, cu cîrja subsuoară, își aruncă ochii dezorbitați și muncește să vadă. E un cerșetor de biserică; scărpinîndu-se violent pe pieptul desfăcut subt cămașa unsuroasă, întreabă cu insistență:

— Care-i regele?... Vă rog, care-i regele, vreau să-l văz...

Iar sergentul care-i ține piept, din cînd în cînd, pe dedesubt, aruncă în burta slutului cîte un pumn solid, urmat de un geamăt cu sughiț:

— Blestematule!...

Mitropolitul Partenie al Moldovei este, în pofida unui profil aristocratic de țigan lăieț frumos, care înșeală și facilitează presupunerile romantice, un plebeu vulgar. Ca și alți frumoși, în timpul unei întregi activități pastorale, a fost incapabil să fie măcar autorul unui îndemn înțeles. Un

frumos impetuos este și arhiereul Meletie, care, la Instrucție și Culte fiind Take Ionescu, și-a silit ministrul să-l dea afară din cabinet, după următoarea declarație textuală: « Sînt un arhiereu frumos ».

Take Ionescu îl întrebase ce titluri avea ca să ceară să fie făcut neapărat episcop, fără sprijin politic.

Acest Meletie a descoperit secretul de a fi original și în citirea molitvelor stîlpilor și parastasului, adăogînd la fiecare silabă o pauză egală cu silaba, și după fiecare cuvînt o pauză egală cu cuvîntul rostit. Din « Doamne », Meletie face patru silabe, și din « Ascultă Doamne » douăzeci; cîte un verb, « sînt », rămîne, în intenția arhiereului, șoptit. ca să fie perceput numai de Dumnezeu, cu care arhiereul este familiar și coleg.

În timpul unui Te Deum de 10 Mai, episcopii și arhiereii fiind adunați din toată țara în altar, în odăjdii, mitrele erau așezate pe canapeaua semicirculară din păretele altarului, și cea mai mare mitră fusese pusă pe sfînta Masă. Rivalitatea impertinentă a mitropolitului Partenie împotriva primatului, cuvios și smerit, și mai ales închipuirea că frumosul ar putea doborî cu violență, pe un unchiaș care visa idile, nuferi, fluturi și heleștaie cu stele, impus și menținut din voința regelui, adversarul real, împotriva căruia își închipuia Sinodul că luptă cu dibăcii subtile fostul popă de țară, transmutat accidental în ființa unui al doilea mitropolit, îi împrumutase lui Partenie un prestigiu fals, însă temut.

Văzîndu-l evoluînd tărăgănat printre mitre și cîrji, cu acea nuanță de nepăsare și scepticism, care nu-i venea nici de la naștere nici de la creier, membrii Sinodului, prezenți la Te Deum, așteptau, cu un surîs prostesc, sentința lui verbală.

Mitropolitul Partenie căuta într-adevăr ceva, dar fantezia lui greoaie nu știa să îl ajute.

— A cui e mitra asta, mă? sfîrși el, acoperind cu palma creștetul unuia din dovlecii diamantini din altar.

Un episcop, grăbit să vadă mai repede urmarea, zise:

— A prea-sfințitului Conon Băcăoanul.

— Mă c. . . în ea! răspunse mitropolitul Partenie.

Vorba de spirit fusese găsită. Ce folos! Nimeni nu a putut rîde, nici paracliserii — și înalt-prea-sfințitul Partenie s-a supărat.

TIBIA RUPTĂ

Părintele arhimandrit-predicator s-a întors noaptea tîrziu, a lunecat pe gheață, și și-a rupt un picior. Fluierul e spart în două, la mijloc, și această ruptură îi adaogă o articulație, sporindu-i smerenia cu un genunchi.

Părintele arhimandrit-predicator e o veche celebritate a Mitropoliei și unul din primii titrați din călugăria calificată de baștină, spre deosebire de călugăria de după moartea preotesei, în vederea unei episcopìi. A fost și cel mai frumos călugăr, alb, trandafiriu, cu capul cuprins de un puf de zulufi de aur, — și cel mai înzestrat cîntăreț. În vocea lui dulce și totuș puternică, clinchetă zale, încă și azi, și vibrează un mare zumzet cristalin. Unele tonuri au o liciditate lirică neasemuită, și în altar cu cîntărețul, se aude, în rugile lui cîntate, zmucirea vîntului înnalt de peste munți, amestecat, dacă se poate, cu cimpoaie și orgi. Pe orice scenă din lume, ca și în panorama Mitropoliei, glasul arhimandritului ar fi rămas fără concurent.

El suferă de un grav beteșug, care-i viciul celor mai mulți dintre artiști și meșteșugari, asupra cărora o voință orientată n-avu timpul să apuce înnaintea uitărilor căutate în pahar. Trei degetare de spirt gustos, pe care le caută cu sete, îl dau în fiecare zi peste cap, de cîteva ori, prăbușit, cu gătelile lui inutile, printre birjari și căruțași.

Fără să fi pierdut totul din întîrzierile lui în simpla preoție, amorul-propriu legitim i s-a intimidat de trecerea peste frăgezimile lui de preot și de cîntăreț a cîtorva brute cu camilavca nouă, cumpărată, în ziua sacrului, de la croitor. El n-a putut decît să ofteze, cînd un fost servitor, încă nu îndeajuns deprins să curețe ghetele unui hotel, se transmuta subit în arhiereu; și, mîhnit, mai comanda un cinzec. Sfîntul Spirit al lui zace cu àripa frîntă pe un zmîrc de țuică rece, ca un pescăruș cenușiu, înnecat în undele din margini ale mării.

Dezechilibrul vieții lui întregi devenind inevitabil, și rivalii lui înțelegînd ce cîștigă din scufundarea tot mai adîncă a unui camarad primejdios, nici părinții duhovnicești, sprijinitorii, nu au intrat în luptă cu viciul lui, ca să ferească pe arhimandrit de ultima prăvălire. Un viciu atrage pe altul, și alcoolul, declasîndu-și victimele, le aruncă în lumea romanului naturalist puturos, în brațele spălătoresei, într-un pat cu hòții de buzunare, cu micii pezevenchi, și limitează amicițiile, devotamentele, decepțiile și dezgustul la populația dintre simigerii și periferie. Obsesii deznădăjduite, șantaje sinistre, legături contractate în borhot, care te urmăresc pînă la masa rînduită a primatului, tocmelile rapide într-un colț, subt clopotnița veche, pentru evitarea unui denunț; ceasul de buzunar și crucea de la piept, strecurate pentru a fi vîndute pe subt mînă, cu scopul de a înnăbuși veleitățile unei vomituri de cîrciumă, care s-a trezit, s-a sculat și te amenință; cine-ar putea pune la rînd, pe un front de comică și spurcată tragedie titubantă, toate infamiile asociate ca să piardă un om ales, cu pasul strîmbat o singură dată, într-o noapte de singurătate și de urît?

Vardiștii care au transportat pe arhimandrit pînă la patul de crîncenă mizerie al chiliei, s-au

depărtat cu o scîrbă nemicşorată de sentimentul religios, afirmînd că arhimandritul «pute». Fui singurul vecin în stare să-l ajut. În fumul unei lumînări de ceară, părintele, beat şi bolnav pînă la catalepsie, simţea că-l doare ceva neobişnuit de rău, şi da urlete mari. Îi pipăii capul, coastele, braţele, şira spinării. Ruptura era la picior, spînzurată în aer, într-o poziţie falsă.

Ridicai piciorul încet şi dădui un sprijin rupturii, culcîndu-i-o pe pat. Durerile se făcură mai mici. Trebuia însă repede dezvelit piciorul şi preparat pentru a fi văzut de medic. Vrui să cruţ pantalonul. Adusei însă o foarfecă mare şi despicai cracul pînă la genunchi. Miròsul era de nesuferit. Arhimandritul îşi umpluse nădragii, pe dinăuntru, cu un excrement abundent, care trebuia evacuat înnainte de sosirea medicului, pentru salvarea unei aparenţe. Noroc că totul se petrecuse în izmana de lînă, care îmbrăca pe dedesubt trupul părintelui. Cu greutăţi infinite şi cu atenţii care, impuse de fractură, erau francamente respinse de sentimentul de scîrbă, nădragul de lînă a fost tras, aşa cum iese coca prăjită, în care s-a copt o şuncă în aluat. Mocirla se modelase de la genunchi pînă la şolduri, şi nădragii căzură grei, ca o jumătate de cadavru. Nu erau şervete. Cu şervete aduse, spălai, dintr-un lighean, urmele, dedesubtul cărora rămase un rapăn vechi intact. Arhimandritul nu se îmbăiase de cîţiva ani, şi figura lui căpătă brusc animaţia sufocatului care se trezeşte la aer.

O dificultate tot atît de mare se ivi la scoaterea încălţămintei de piele, după şoşoni. Fractura se găsea situată ceva mai sus de carîmbi, şi a fi tras de gheată ar fi fost a scoate aproape odată cu încălţămintea şi piciorul. Un fenomen de care luam cunoştinţă întîia oară, mă umplu de uimire. Pielea ghetei se solidarizase cu pielea

anatomică, încleite împreună prin ciorapul devenit vîscos; arhimandritul nu se descălțase de cîteva luni și dormea încălțat. Practicai operația pantalonului la încălțăminte, dar nu mai putui separa cele două piei făr-a jupui piciorul. Era nevoie de o baie înceată, în care să fie încălțămintea scufundată în acelaș timp cu laba, pentru ca separarea să fie progresivă, cum fusese și putrezirea prin sudoare și jeg. Miròsul acestui vîrf de picior întrecea putoarea tuturor duhorilor închipuite. Orice anevoință deveni de prisos. Bolnavul trebuia transportat la spital, mai ales că niciun medic, din cîți căutase vizitiul, nu era, la ora accidentului, acasă.

Internul de serviciu ne primi cu o strîmbătură firească, suportată de noi fără reacție.

— E mult de lucru aici, înnainte de a pipăi fractura, zise internul.

— Lucrul a și fost în parte început, fără succes, răspunsei.

— Bună-seara! zise internul, întorcîndu-ne spatele scurt. — Marine! strigă el pe vestibul, veniți și luați-l pe popa. S-a îmbătat ca un porc și s-a c. . . pe el.

Plecînd, auzeam « Sfinte Dumnezeule, Sfinte Tare, Sfinte fără de moarte » cîntat în liturghie, de glasul cu ciocîrlii și privighetori al arhimandritului fracturat.

O datorie colegială mă obliga să curăț prin chilia vecinului meu și să împiedic pierderea vre unui obiect și în special furtul cărților de ritual, edițiile cele dintîi în limba românească, moștenite de fostul diacon răsfățat, de la cîțiva mitropoliți și episcopi de calitate veche. Cheia rămăsese la mine, de la ușă.

A doua zi de dimineață, intrai în casa lui. El ocupa un apartament cu patru odăi, în care nu pătrunsesem, afară de singură una, niciodată.

Prevăzut cu mături, fărașe, cîrpe, o căldare, apă caldă și petrol, depusei ustensilele în camera de intrare, încuiai ușa pe dinăuntru și dădui ușile interioare de păreți, ca să deschid ferestrele și să curăț. Un spectacol fantastic se înfățișa în camera cea mare. Camera nu mai avea ferestre și era transformată, pe toată întinderea ei, în latrină. În dreptul păreților zăpada se muta, de vîntul dintre ferestre, de colo-colo. Pe podină, deasupra cărților sacre, deschise pe mijloc, se descompuneau fecale, de vîrste deosebite. Între aceste tăvi de un preț nebănuit, care slujiseră de suport subt omul beat, pentru golirea intestinului gros, era și o Evanghelie cu scoarțe de catifea și argint. Citii curios pe ce pagină preferase excrementul să se așeze, ca o viperă încovoiată: era o cetire de la Matei. Examinai ferestrele. În dreptul fiecăreia, de-a lungul zidului care răspundea în livezile de caiși, înghețase cîte o dîră de țurțuri succesivi, începînd de la lemnul orizontal al cadrului ferestrii. Singura nedumerire cu care am rămas din această cameră de calamități este privitoare la felul de echilibru necesar celui ce și-a scos fesele pe fereastră, fără să cadă în prăpastia curții din dos. Și era atît excrement, încît nici douăzeci de ani de golire a unui pîntec nu puteau corespunde prin produsul lor neîntrerupt capacităților fecale ale unui singur arhimandrit. Desigur că toți invitații, frați și mireni, care participau la petrecerile din camera vecinului, și-au scos haznalele pe ferestre.

Cel mai dizgrațios așezat din cele cincizeci-șaizeci de mușuroaie, conținute în volumele de lux, deschise cu textul în sus pe scîndurile camerei consacrate, mi s-a părut a fi acela care fusese depus odată, ca o mînjire a purităților sufletești și literare, pe un exemplar din epocă, al idilicilor Paul et Virginie, depășit de baligă peste margini. . .

UN ECOU

Vie discuție între iclisiarh, apărătorul unui diacon nărăvaș, care doarme noaptea-n tîrg, și procurorul eclesiastic. Voce răcnită.

Iclisiarhul: — Primul exemplu de corupțiune e dat de episcopii, mitropoliții și arhiereii Bisericii. Mai-micii nu fac decît să-i imiteze, într-o neînsemnată proporție. Dați pace diaconului, domnule profesor. E tînăr. Are vreme și de pocăință...

Directorul *(doctoral)*: — Un latin spunea că ceea ce face Joe nu poate să facă un dobitoc.

Iclisiarhul: — Avem în Biserică o singură lege, și pentru mari și pentru mici.

Directorul: — Nu todeauna.

Răspunsul scoase pe iclisiarh din sărite, și revoltat, și pierzîndu-și măsura și vocabularul obișnuit, acest om egal, monoton și aparent neutru, zbiară, în tăcerea istorică a sfîntului așezămînt:

— Îl belesc pe Joe al dumitale și să nu-ți mai bagi nasul în..... personalului meu.

Procurorul eclesiastic fugi trăznit.

EPIHÀRIA

Maica Epihària era fecioară, și Macarie era fecior.

Pe neștiute, i-a prins noaptea în schitul și chilia lui. Ea aducea șiac din mînăstirea ei. El avea vin. Și au băut amîndoi cu inocență, ciocnind copilărește, două pahare; apoi cu nebunie, înverșunați, ei căutau să ucidă pe cineva dintr-înșii, și crima lor se petrecea ocrotită de obscurități, învelite cu ștergarul lunii. Epihària era pestriță ca un cap de mîță, poleită pe ochi cu fulgeri încremeniți de argint. Băuseră fără obicei, și-i prinsese o simțire de îngeri și de pușcăriași, dimpreună. Și se simțeau totuș bine laolaltă, ca doi frați, ațipind, mînjiți cu lapte pe nas, dedesubtul țîței pline. În tăcerea lor se hotăra un gînd care nu fusese al lor, să surpe, să spulbere, să ucidă... Ce? Totul! totul!... ceea ce s-a îndătinat, ceea ce era sfînt și nepîngărit: cinste, virtute, smerenie, jertfă. El se ferea, în scaunul lui, de Maica Domnului. Ea se gîndea la Domnul Cristos, și totuș ar fi voit să cînte și să sărute.

În inima călugărului rumegau într-ascuns, amenințătoare, fălcile unui diavol bătrîn și ironic, care îi îmbălau cugetul, ca bivolii cocenii. Iisus murea sau se odihnea bolnav pe canapea, răpus și stricat de bube; heruvimul își făcuse popasul; trecuse o zi. Mai trainic decît orice jurămînt, mai viguros decît toate cele stinse, și cu atît

mai mult, în taina sufletului se auzeau fierăstraiele neoprite, zgomotul surd ca un mùrmur de tem-niță. Macarie și Epihària băură ca să izgonească din suflet afară mùrmurul și rumegarea.

Epihària trebuia să cadă, încolăcită pe piciorul paharului ca un potir. Cu mîna încleștată pe cupă, ca turnate dintr-un singur metal, ea cerea vin cu simplicitate, ca un flămînd care cere pîine, spăimîntat de foame, săgetat de lege, crud prin dreptul pe care și-l cunoaște. În inima ei se încrucișau toate ecourile și amintirile, ca și în sufletul lui Macarie; rumega și-n el taurul negru, irrupt din fabulă în suflet. S-au luat to-vărăși ai beției neașteptate, apucați de o dorință a scufundării, — și nu mai băuseră vin decît sfințit, și voiau să învețe să bea, să bea ca florile, dimineața, prin toate frunzele și mustățile lor. Epihària avea mișcarea largă și inspirată a unui creator. Cupa purtată la buze, suspinul ca din artere sparte, prin care se arùncă talazul de vin, prins în pahar cu setea ei subită de pustie, era o nevoie de foc și de consumare. În cupa încîr-ligată cu degetele, ochii-i dispăreau ca o vapoare, gura-i tremura de șoapta unui muzicant mut, ascultînd o bătaie orchestrală de vijelie, vinele ei păreau că și-au înmuiat vîrfurile în furtună, și respirau adîncite ca o pompă cu tulumbele într-un heleșteu.

— Mai bei?...

— Dă-mi, toarnă, umple.

Au băut. Cînd s-au micșorat lumînările, o undă îi legăna, îi scotea la țărmuri și-i arunca înnapoi, înnecați. Macarie, cu ochii încremeniți, simțea că țările dorm și visează, în toate văile și orașele lumii, și asculta scrîșnetul rumegătorului.

— Mai dă-mi un pahar; dă-mi o sticlă. Și dă-mi un cuțit ca să-mi crestez gîndurile în tine, zise Macarie, ca un degenerat.

Epihària se aruncă pe velînță, își rupse dulama cu zgomot în cute și-i dete un ac de oțel.

— Să scrii încet, mărunt, aci deasupra, și să isprăvești la genunchi, șopti Epihària fecioara, arătîndu-și sînul mic.

Din rufăria de in se risipi prin fața ochilor lui Macarie o căldură cu miros de soc, și mintea lui, ca o àripă de hîrtie, se întoarse, răscolită ca de vînt. El și-a pus fruntea acolo, pe ivòriul cald, încins de o dogoare de Iad angelic, pe blana ei de porumbiel.

— Înțeapă aici, în bumbi, înțeapă iute, adînc și sfîșie... șopti Epihària, aiurită de apropierea lui.

— Epihàrie! cine coase o ștofă scumpă și pe urmă o destramă? cine zidește o statuie și apoi o sfărîmă? Lasă-mă să te sărut și du-te. O să toace de utrenie. Luna s-a ascuns. E întuneric.

— Ești un prost! Cine a clădit un turn ca să-l dărîme, e cel mai mare ziditor, zise urzitoarea șiacului pe război. Tu trebuie să bei sîngele amestecat cu vinul, tu cel mai fricos și mai curat. Înțeapă la vîrful piciorului, subt unghii.

Macarie, amețit de înnaintarea trupului gol, înceată, către el, cernut în melancolia lunii, și întîlnit cu marile suferințe într-un singur loc, adunate tumulturi, atîrna de sine ca un ciorchine plin în soare, fără voință, și care trebuie cules de fetele cu pîntecul negru.

Epihària îl prinse de pumni, de umeri, și împreună se amestecară cu întunericul, care i-a înghițit în sonora lui subterană.

Și cînd îi bătură fulgii reci ai unui tremur, Epihàriei, cu dinții strînși, îi sîngerau genunchii. Macarie auzi, ca din cenușa codrilor, măcinișul și moara Diavolului duse de crivăț.

Și prin zgomotul rîjniței care le-a pulverizat munții și a făcut luna făină, se auzi ciocănitul

în toaca de lemn. Și vocea părintelui Damian, vecinul, care dete de cîteva ori cu bîta în podina gîrliciului, ca să-l deștepte, se auzi zicînd:

— Au venit șapte fecioare cu șapte candeli aprinse. Privegheați...

SEARĂ CU CEAȚĂ

Ceață de praf des, văzduhul închegat cu lapte și felinarele n-au altă putere decît să conție o electricitate covăsită. Am așteptat în colțul unei străzi douăzeci de minute un vagon de tramvai cu cai, și am apucat pe cel din urmă. Nu știu dacă puteam răzbi cu piciorul, pînă dimineața, tunelurile de talc și străzile de funingine albă. Mîine la șapte, sună clopotul pentru mine. M-am crezut într-o pivniță; în jurul feței mele pipăiam bolta compactă. Pierdusem casele din vedere și le urmam cu pipăitul. Mi se depărtase văzul de picioare.

Am ascultat din colțul de stradă, cîștigat în sfîrșit, strigătele de ordine, fără sunet, ale birjarilor cîrmind caii mînați în întuneric.

— Dreapta! pe dreapta! ține pe dreapta!

Uneori, trecea unul singur și striga și el, urmărind marginea străzii cu roțile împiedicate în trotuare. El nu știa cui striga și n-avea încredere că e pe *dreapta* lui, decît pentru că atingea biciul și apucase să-l ia cu mîna dreaptă. Mersul cailor nu se deosibea de al pisicii, și de multe ori ei se opreau în hamuri, vizitiul nu mai înțelegea direcția uliții, și întorcea oiștea izbită de ziduri. Între zid și locul liber, o singură diferență: scuturul trăsurii.

Mi-am auzit vagonul un sfert de oră, și încă nu eram încredințat că nu trecuse pe lîngă mine;

fluierul de plumb al conducătorului nici nu mai tăcea, nici nu se mai auzea. O zguduitură de obloane aruncate m'a făcut să cred că namila de fier se găsea pe lîngă mine. Am întins mîna, mi'am plimbat'o de'a lungul, am întrebat:

— Ce, s'a oprit tramvaiul?

— Da, mi s'a răspuns, și mîna taxatorului mă căuta ca într'o sală de teatru cu lămpile stinse.

Ne'am ciocnit și, ajutat, m'am suit pe platformă, și acolo putui zări cozorocul de mușama al celui ce'mi dăduse mîna. Silueta mea de preot l'a consternat: tramvaiul se părea că trece prin Infern. În vagon erau trei bărbați, ca într'o stampă revoluționară trei conspiratori; trotuarele îngropate în coca văzduhului se animau zglobiu, de părechi de vîrste tinere în toate atitudinile, fericite să se știe mascate.

La cline și coline vizitiul purta hățul, conductorul și alți oameni ai tramvaielor luau calul de dîrlogi, și în drumul mohorît aveam sensația unui transport cu degerați în convoi, prin stepele literare scrise. Din vreme în vreme, ceva ca o șuviță de păr, ca o buclă aurie, o pană de foc juca în aer: vardiștii de la răscruci purtau masalale.

Un cîine mi'a trecut pe dinainte, calm și hotărît. Grandios, flocos, mi s'a părut că'i văd spectrul parcurgînd mitologia.

REGELE CAROL

Cînd se face o alegere de arhierei, Sinodul votează. E o maimuțărie. Sinodul nu votează. Sinodul nu există. Figuranți, episcopii aleg nu un arhiereu, ci cel puțin doi; uneori patru și mai mulți sînt pe aceeaș listă de candidați aleși, unul cu opt, altul cu cinci, altul cu două voturi... Sinodul nu alege, nu votează, se adună: Din șapte candidați alege, și atunci termenul e exact, regele, pe cine voiește. Și candidatul cu două voturi e adesea ales. Regele știe că numărul voturilor e todeauna egal și indiferent. Partidul de la putere cere candidatul lui, și regele i-l dă bucuros. Regele nu cunoaște pe candidat, nici dacă ar avea de cinci ori numărul arhiereilor de voturi. Regele n-a auzit de el niciodată și nu ține la acest auz. Regele iscălește. Regele probează numai prin atitudini și subînțelesuri opinia lui despre cler. Ironia lui răbdătoare ne întîmpină la Palat și ne iese înnainte la Mitropolie. E de crezut că răspunzător de vina clerului, în opinia regelui, poate să fie neamul românesc, care, judecat, într-adevăr, după conducătorii lui, ar părea descalificat. Regele catolic își face rugăciunile lui la capela Pitar Moș. Duminica, poarta i-o deschide cordelierul de serviciu, *ad majorem gloriam Dei,* fără cădelniți, fără icoane, fără cor, fără diacon, ca un portar de presbiteriu. E o deosebire între chipul cum se prezintă regele

la noi în Mitropolie, și în strada Pitar Moș. N-am văzut niciodată pe rege sărutînd mîna mitropolitului, și l-am văzut la depărtare de o palmă, la toate sărbătorile bisericești și naționale, datina cerînd ca primatul, servit de preoți și diaconi, să vie în atingeri cu Tronul. Pe mitropolit l-am văzut însă des sărutînd mîna regelui, poate că și din spirit de frumoasă datină rituală domnească, însă, sigur, de astădată, din spirit de slugărnicie. Mitropolitul nu stă dinaintea regelui fără tremur și fără umezeala rufăriei, dacă nu-i dă o dovadă imediată de servilism, care îi pune sufletul la loc.

Mitropolitul Ghenadie îi făcea urmașului său o vină din faptul că « linge » mîna suveranului, în gară, la plecările și venirile Coroanei de la Sinaia. Regele sărută însă mîna « fratelui » iezuit din strada Pitar Moș, încă nedezlipită de clanță, dar călugărul din Pitar Moș nu a sărutat mîna regelui niciodată.

Sînt interesante impresiile pe fețele actorilor, și chipul cum fiecare se achită de un rol. Regele e un psiholog universal: viața Statului o dovedește. O stăpînire de sine aproape inumană. Afară de un pas măsurat și punctat, nimic în trupul lui nu se mișcă. Poate că însăș inima și-o îngheață cînd vrea, plecînd de la Palat, ca un ceasornic. Ochii lui, ca doi bulgări de gheață, încremenesc asistența. Toată lumea abdică dinaintea lui, cu grumajii la pămînt. Miniștrii nu se pot uita la el și fac drepți ca niște recruți stîngaci, însă convinși. Regele stă două ore întregi în nemișcare totală. Nu a clipit niciodată. Nu și-a schimbat o mînă de pe sabie și o mînă de la tunică. Însuș echilibrul săbiei i se supune strict. Cînd mitropolitul îi dă o cruce sau o lumînare aprinsă, regele o ia automat și, cu un gest care pare să fi îngenuchiat veacurile, își întinde

mîna, pe care mitropolitul, într-adevăr o și sărùtă, terorizat de blîndețea canforescentă a suveranului. Se vede numaidecît că regele poate să tacă o sută de ani și să vorbească numai ceea ce consimte. Ce gîndește regele? Cred că răspunsul nu sînt în stare să-l dea nici oamenii politici, căci nu vorbește cu ei; nici regina, căci nu vorbește cu ea. Regele stă de vorbă cu un singur egal ce și-l recunoaște: cu sine.

L-am urmărit cu o atenție microscopică, în timpul greșelilor în serviciu, pe care le provoacă todeauna fîstîcirea personalului în prezența lui. Cădelnița se agață de mantia ametistă a mitropolitului. Înfricoșat, mitropolitul amețește, se pierde și tămîiază tîrîș. Cădelnița se varsă pe covor. Covorul arde. Un paracliser se repede, ca o rață, cu amîndouă picioarele, parcă să omoare doi gîndaci deodată, ca să stingă cărbunele. Lumea se mișcă. Încurcătură în program. Mitropolitul își pierde gingășiile și, ca să se scuze indirect, acest om timid acuză tare, în termeni pe care regele i-a auzit de la grajd, pe paracliser. Paracliserul roșește și-l podidesc lacrimile. După serviciu, el va fi dat afară, înjurat de toată ierarhia. Fugind pe subt sfeșnice, zăpăcit, se lovește în potcapiu. Potcapiul fuge, ca o oală, prin mijlocul bisericii, pînă la picioarele lui vodă. Miniștrii s-au încruntat. Epìscopii schimbă între ei opinii sublime asupra paracliserului și, peste o jumătate de ceas, fiecare îl va ghionti, în altar, pe subt fălci.

Ne uităm la rege. Nimic! Regele n-a văzut nimic. Neclătinat, ca o fîntînă cu statuie, el sticlește imobìl. Nimic? Nimic? E cu putință? Nimic! În mintea cutărui demnitar din dreapta lui se ghicește regretul că s-a strîmbat și că nu s-a putut stăpîni ca vodă. Sublima lui indiferență obsedează.

Regele datorește glacialității lui o recunoaștere de atotputernicie zdrobitoare, care a făcut ca mîinile-i de piatră să lase o urmă apăsată în conștiința istorică, stăpînind în accepția întreagă, și peste ea, a cuvîntului « a stăpîni ».

ANAFURA REGALĂ

Regele scoate, de cîtva timp, pe prințul moștenitor, la vedere. Ferdinand pare un solitar care umblă călare pe marginile lumii, prinț taciturn și sfiios. În biserică, lîngă rege, atent și analist, el pare că descoperă totul acum, scoborît dintr-un turn cu bibliotecă, în care ar fi citit treizeci de ani. Noviciatul regal îl obosește. Prințul ar prefera, poate, unui Te Deum, un drum de cal printre aluni și stejari. Figura rumenă-albă, tunica roșie și chiuloții albi, compun lîngă rege, într-a doua strană de aur, o icoană de cristale, a unui sfînt cu gambele lungi.

Probabil că regele i-a dat prințului indicațiile cultului relativ la un rege viitor. A uitat, pecît se pare, cazul anafurei. Cînd regele scoate un picior înnainte, acelaș picior al prințului înnaintează. Mîna pe sabie repetă gestul de alături, degetul în pieptul tunicii e reprodus instantaneu de un deget în pieptul tunicii. A ridicat regele capul, și-l ridică și prințul.

Te Deum-ul s-a isprăvit. Regele scoboară din strană către mitropolit, care așteaptă, lîngă iconostas, să puie cu mîna lui incertă un semn cu undelemn pe fruntea lui vodă, între sprincene. A scoborît și prințul. A sărutat regele icoana, a cuprins din mîna primatului, în palmă, un cub, o bucată, ca de zahăr, de prescură, și o ține în mînușă. Din pricina spetelor, prințul n-a vă-

zut ce face regele cu anafura, și cînd îi vine rîndul să-și ia bucata lui, cu o mișcare întreagă, sinceră, franc exprimată, și-o arùncă în gură... Regele, care vede și cu spatele, a observat și l-a imobilizat cu scînteia rece a ochilor lui imperativi. Prințul nu apucase să mestice o singură dată, și-a imobilizat maxilarul și își ține, pe undeva prin gîtlej, anafura întreagă.

Ochii suveranului i-au spus prințului că dumicatul alb se ia pe nemîncate. Nimeni nu poate crede că la orele zece și jumătate nu se găsește în stomacul Curții cel puțin cafeaua cu lapte. Prințul nu mai pipăise anafura. Inexperiența l-a sfătuit cu simplicitate: ai luat-o? mănînc-o.

PRINȚESA MARIA

Dacă în ceea ce privește Curtea și asistența oficială bărbătească, mediul e totalmente dominat de personalitatea regelui Carol, care exclude orice comparativ, Curtea feminină este dominată de prezența englezoaicei, prințesa Maria. Figura ei de androgin, lipsită de farmecele dulci ale femeii fotografice, are o expresie de Sfinx tînăr, o limpezime probabil britanică, proprie, care se bizuie pe o putere și o energie în fibre, pe cît de calmă pe atît de asigurată și coherentă. Carmen Sylva zîmbește cu buzele și cu dinții. Parcă prințesa surîde cu mintea și parcă surîsul ei nu se slujește de nicio petală ca să-și vădească frăgezimea. La ea acasă prințesa face pictură de ghiocei și clematite. În strana a doua, din stînga, de lîngă regină, cînd apare, foarte rar, publicul își fixează ochii instinctiv, și nimeni nu-și mai ia privirile de la prințesă, miniștri, generali și cler. Tăcerile dintre rugi sînt mai adînci în prezența prințesei, și atitudinile tuturor sînt mai agitate, mai țepene, mai rigide. De cîte veacuri sîngele ei anglo-saxon s-a putut obișnui să nu șovăie și să fie ascultat, pentru ca o tradiție de aptitudini să dea acest fel de feminitate?

Neajunsul spiritului de informație și curiozitate consistă în cunoașterea eronată a oamenilor, singurateci prin profesiune sau predestinare, numai pe dinafară, panglìcile și marginile de

mătase, cu cîte un colț aparent, din uitare, de subt capacul cufărului închis. Neputîndu-se ști nimic despre suflet, cronicarul caută în ochi și în fizionomìi, în atitudine și în mișcări, în liniile scrisului, și dacă mîna, din întîmplare, atîrnă pe marginea trăsurii, într-ale palmei; și cînd exteriorul, deghizat sau inexprimabil din natură, refuză să trădeze lăuntrica textură, o domnie întreagă și un veac întreg trăiesc laolaltă cu contimporanii, fără mai multă împărtășire cu ei decît cu un împărat preistoric sau un prinț de-acum șapte veacuri.

Un țăran bătrîn din Bucovina punea o singură întrebare trecătorilor prin satul lui: « Ai văzut pe regele? Ce fel îi? Îi om ca noi? » Întrebarea și-au putut-o pune toți miniștrii și demnitarii care lucrau totuș cu el, în tot timpul domniei regelui Carol I. Ea poate să fie repetată cu prințesa Maria. « Ce fel îi? Îi o femeie? O femeie ca toate femeile sau ca toate prințesele? Nu-mi vine să cred. » Ca să înțeleagă zeii, oamenii au născocit teologia; pentru descifrarea pergamentelor umane cu șapte peceți și cu învălișul de piatră statuară, ei se slujesc de psihologie, o cheie falsă, care descuie broaștele pe dos.

Biserica ar fi dorit să trăiască apropiată de viața de la Curte, ca la Vatican, ca la regii Franței și prinții germani și ca la Petersburg, stăpînită de un prestigiu, și servitoare a unui om mai puternic decît toți ceilalți sau a unei greșeli de interpretare, păzită cu fruntarii și cu suliți înnalte. Regele Carol I nu și-a improvizat o asemenea Curte, și stilul simplicității lui este caracteristica și a palatului Cotroceni. Nici boièrii, nici generalii, nici Academia, nici Biserica, n-au frecventat așezămintele Coroanei decît cu invitație și după calendar.

De vreo trei-patru ori pe an, clerul are cîte ceva de făcut, repede și fără insistență, la Palat.

Tradiția brîncovenească indică, de pildă, o dimineață anuală pentru prezintarea icoanelor la domnitor. Icoanele sînt duse în trăsuri de piață, însoțite de toată Mitropolia în odăjdii. Un prînz sumar e servit slujitorilor Bisericii, presupuși cu stomacul gol, și trăsurile îi întorc de unde au purces, ca în convoiul parlamentar, însărcinat să ducă răspunsul la Mesaj, cu aceeaș absență de insistențe. Viața Curții, paralelă cu viața publică, își trage linia pe după zidurile istoriei, și autoritatea ei se boltește departe.

ALEXANDRU CUZA
ŞI NIFON MITROPOLITUL

Domnitorul Cuza şi-a pierdut tronul pentru atitudinile simpatic populare şi fabuloase care ilustrează povestirile cu împăraţi, cu moşnegi, cu cărăbuşi de aur şi cu copii. El putea să întrebe pe un mitropolit din vremea lui: « Părinte, nu mi-ai putea citi ceva. . .? ştii de ce. . . », şi mitropolitul putea să-i răspundă: « Molitvele Sfîntului Vasilie, măria-ta », care se citesc la nebuni.

Familiarităţile Coroanei nu erau menite să întărească autoritatea principelui, chiar atunci cînd el era un Alexandru Cuza, împroprietăritorul ţăranilor şi omul exproprierilor mînăstirilor închinate ortodoxiilor greceşti. Mitropolitul Nifon, care căpătase cîrja primaturii mulţumită unor averi atît de imense încît puteau să reprezinte un merit, a putut trimite o vorbă în pilde domnitorului, într-un ceas dificil: « Spune-i măriei-sale că am un bou întreg împăiat cu aur, că i-am tăiat capul şi că i-l trimit. Şi spune-i că mai rămîne boul. » Într-adevăr, Nifon avea o avere, toată de aur, în saci şi pungi. În firidele Mitropoliei se mai vede şi azi beciul de piatră care adăpostea comorile lui şi ale predecesorilor în Scaun. Dintr-un părete în celălalt, bîrnele de stejar, cu capetele zidite, au rămas încovoiate la mijloc, de povara dăsagilor cu galbeni, încălecaţi pe grinzi. . .

TITLURILE MARIȚEI

Servitoare lubrică, provocătoare, de peste patruzeci de ani, a domnului procuror. A stat în treacăt întinsă pe mai multe saltele de călugări, cărora, părăsită, le-a jurat răzbunare. Deunăzi, a uns cu fecale toate ferestrele și clanțele ușilor unuia, cel mai pizmuit, probabil cel mai viril. Și acum servitoarea, aliată cu Biserica și cu preceptele călugăriei, supraveghează dacă teologala castitate a călugărului, care nu o mai primește în așternut, se va știrbi din partea altei femei. Călugărul care a luat locul precedentului în sînul Mariței, pare de o potență redusă. Marița îl vizitează rar, cu sufletul la precedent.

Precedentul e însă un adevărat pocăit. Spălîndu-și gemurile și ușile și lăcrimînd, el cîntă, pe glasul cuvenit: « Din ti-ne-re-țe-le me-le mul-te pa-timi se lup-tă cu mi-ne ».

PRIMATUL

Mitropolitul Iosìf, fire instabilă și capricioasă; tot ceasul cu hotărîrea lui. Toată lumea e vestită că pleacă la cinci iunie, și pînă la zece nu se pregătește, sau pleacă de la iunie, în două. Treizeci de zile vrea să slujească la cutare sărbătoare, întocmește zilnic alt program. În seara de ajun, cheamă pe iclisiarh și-i spune: « Nu mai slujesc ». Pregătirile și frămîntările cad într-o secundă. A fost episcop de: Galați, Huși, mitropolit de București: a demisionat todeauna. Demisiile, interzise de canoane, recompun sufletul incert și fugace al unchiașului. Readus de la mînăstire cu acordul partidelor, regele a interzis nevropatiei bătrînului să se mai agite, recomandîndu-i să facă bine să se ìsprăvească în Scaun. Dar de atunci, de cîte ori n-a încercat bătrînul să-și anuleze făgăduiala! — Ajunge să se clatine un cap în Sinod, și președintelui îi vine să plîngă, dă fuga acasă, cade pe canapea și demisionează. De cîte ori n-a trebuit regele să-l îmblînzească sau să se răstească la mitropolit!

Mandarinii Bisericii sînt împărțiți pe triburi: grupe învăluite se lovesc într-ascuns. Arhiereii ochesc episcopiile, epìscopii mitropoliile; mitropoliții demisionează sau sînt destituiți, dacă prinde puterea unul care s-a zbătut nebunește pentru ea, ca Ghenadie Petrescu. Ambițioșii de putere se numesc: Sofronie, Pimen, Conon, Melchisedec, Meletie. . . Subt directiva ministerului, care-și

alege oameni lesne de mînuit, de ridicat și de aruncat, aceste bube sacerdotale își împrumută cojile permanent. Partenie al Moldovei, cel mai aprig vînător de scaune și de milioane, speculează susceptibilitatea și sfiielile primatului. Într-o ședință a Sinodului, l-a amenințat « cu degetul ». Altădată, convins că locul i se cuvine, ceruse regelui destituirea « unui om bolnav și prea bătrîn ca să poată conduce... destinele Bisericii ». El propunea suveranului, care îl cunoaște bine, să le conducă el. A refuzat să participe la cîteva ședințe « ale unui Sinod, al căruia președinte își caută sănătatea în străinătate ».

Dar de data asta, Partenie a vrut să săvîrșească un rapt romantic. Are la Mînăstirea Neamțului un bătrîn scelerat bogat, cu intrări la Palat, prieten de tinerețe al lui Iosif. L-a trimis în București, la Mitropolie. « Am, de la Partenie, mandat să-l iau cu mine pe mitropolit », a declarat delegatul.

Călugărul e moștenitorul casei cu odoare vechi, a fostului ierodiacon Iosif Gheorgian, moștenire la rîndul ei de la monahul căruia Iosif îi fusese ucenic, de pe datina călugărească. Individul a fost ales de Partenie, pentru încrederea ce i-o mai păstrează încă primatul. Sigur că și-a atins « mandatul », el i-a propus la masă, mitropolitului, să facă o plimbare pînă la Neamț, pentru recreare.

Planul era simplu și idiot: Iosif ajuns la Neamțu, gazetele fuseseră prevenite să anunțe că mitropolitul Iosif a demisionat. Dezmințirea s-ar fi produs a treia zi, dar în ziua apariției informației i se dădea răpitului, seara, să o citească; și mitropolitul demisiona neapărat. Și n-ar fi fost o simplă informație. Ziarele trebuiau să adaoge că a făcut bine primatul, țara cerînd « energii proaspete » și poporul voind un primat mai tînăr, căci așa e legea... tinerii să sosească la timp. Pe de altă parte, păinjenișul sentimental: la masă, la cald,

în liniștea mînăstirii, arhimandritul Chiriac i-ar fi zîmbit cu întregul sobor mitropolitului furat; i-ar fi amintit vremea tinereții și liniștea, pe care ar fi bine să n-o uite bătrînețea; ar fi fost rugat, mitropolitul, să rămînă la ei, la micii lui foşti frați, care îl vor asculta și-l vor iubi ca niște îngeri. Iar partea de retorică plătită de Partenie ar fi fost încălzită de o sinceritate străină de afacere, dar venită bine să colaboreze cu împrejurarea. Putea să fie un prilej mai potrivit pentru alungarea lui Partenie—teroarea mînăstirilor moldovene, bivolul maicilor și cămătarul—decît pășirea lui dintr-o Mitropolie într-altă Mitropolie, mai sus?

Iosìf a priceput poate rostul vizitei lui Chiriac și poftirea lui la plimbare; și a primit. Arhimandritul-predicator, întîmplat la masă, a țipat, ca lovit de săcure, și a sărit. Mitra și cîrja se depărtau iarăș de așteptările lui, și el rămînea prizonierul de temniță al urei lui Partenie, într-o mînăstire fără nume.

— Nu se poate! a strigat arhimandritul, fără să-și dea prea bine seama de îndrăzneala lui. Părintele mitropolit are treburi în București. Nu poate să facă plimbarea ce-i propuneți.

Și ochilor întrebători ai bătrînului cocostîrc, le răspunse dulcea netrebnicie a mitropolitului:

— Nu pot veni, nu mă lasă arhimandritul.

Totuș, seara, Iosìf, și a doua zi, a zvonit că pleacă. Sînt trei zile de atunci, și nu a plecat.

După întîia lui funcțiune de primat, demisionat de frica lui Ghenadie, Iosìf, în mijlocul monahilor de la Căldărușani, ieșea la poartă subt pretenția parvenitului de a fi primit, de cîte ori vizita triumfal mînăstirea, în sunetul clopotelor și între două rînduri de călugări. Ghenadie, ca o fostă slugă, adora frămîntaiul de glorie și l-a menținut în tot timpul mitropoliei lui.

Demisia teoretică a mitropolitului Iosìf se deghizează într-o versiune explicativă. Se pare că viața lui monastică și lunga-i reședință în chinòvia politică au sfîrșit să-l înzestreze cu o abilitate netemperamentală: s-a deprins să încerce duhurile și minţile. Aşa s-a întîmplat, poate, vizitînd Moldova, cînd mitropolitul de la Iași, jaguarul vlădicilor, a venit să-i miroasă pragul și carnea, dacă au început să aibă analogii de odorat cu cripta și cadavrul. Iosìf și-ar fi aruncat o undiță distrat:

— Rău îmi pare că lipsește regele; aș fi voit să mă retrag la Mînăstirea Neamțului. Nenorocul meu. Şi nici nu mai am chilie.

— Dar cum n-aveți? întrebă Partenie, pripit.

— Am lăsat-o părintelui Chiriac și nu i-o mai pot cere înnapoi.

Partenie s-a prins în entuziasm:

— Lăsați, înalt-prea-sfinte, îi dau eu ordin să vă înnapoieze chilia.

— Așa, poate! i-a răspuns Iosìf. Prea-sfinția-voastră sînteți în epàrhia prea-sfinției-voastre și o puteți face, eu nu pot ca strein.

După cîteva zile de la întoarcerea lui Iosìf acasă, arhimandritul Chiriac a și fost expediat la București. Iosìf l-ar fi păcălit, iar Partenie și-a mușcat sfînta limbă, gîndind la graba cu care a căutat să fie util mitropolitului primat.

LIPSA DE MOAŞTE

În călătorie, Iosif s-a întîlnit cu mitropolitul Transilvaniei, Meţianu, care l-a rugat să-i dea o cîtime de moaşte, din depozitul Mitropoliei. E obiceiul ca la tîrnosirea unei biserici să se sfinţească noul locaş cu sfărîmături de relicvă, sfinţi întregi găsindu-se rar, şi transilvănenii nemaiavînd ce să măcelărească. Mitropoliei din Bucureşti i-au rămas cîteva resturi anatomice, labe de braţe, fluiere uscate, poate şi nasuri şi urechi cu miros de smirnă. N-am văzut mădulările pe care le ţine iclisiarhul subt cheie, dar el mi-a dat destule lămuriri despre moaştele celor aleşi. N-ar fi exclus, poate, ca, în disperare de cauză, moaştele să fie un mezel preparat prin uscare şi resturi de picioare de raţă.

Iclisiarhul e o fiinţă încă nedevenită relicvie, cu dimensiuni, cu ţîţe şi nuri şi cu două holbări de conjunctivită, în care stagnează o lumină a ochiului, de gîscan. Omul se culcă şi se scoală devreme, nesilit să iasă pentru trebuinţele ce împing pe ceilalţi să întîrzie în oraş şi să se întoarcă după cîntatul cocoşului, la ora cînd Sfîntul Petru s-a prefăcut că nu-l aude. Doar cîte o baie de aburi sau conturile trilunare întocmite cu luminărarul, dispus să echilibreze conturile iclisiarhului, îl fac să purceadă solemn, din vreme-n vreme, la vale, ca o cometă, ivită rar şi cu locuinţa în sfînta Mitropolie. Bătrîn reumatic, el se tratează cu

ouă de furnică, frămîntate în spirt, duhliu în glume țărănești și în episode dominate de elementul din nădragi. Iluminat de o glicerină roșcată, injectată pînă-n albul ochilor, el istorisește, cu numeroase detalii, pățania unei femei sau fete, și într-însul se simte că se răscoală nămolurile stătute și că răspunde, bolnavă de o somnolență grea, vîna retezată de cuțitul lui Abraam. Lubric și jovial ca un Bachus zugrăvit la streche, îl roade și-l îmboldește stinghia scaunului, ca o doagă a butoiului călărit, în șanțul dintre pulpe. Acest borhotar al religiei e și fin și inteligent. Un lucru nu-l înveselește și refuză categoric să-l comenteze: păcatul solitar, despre care se vorbește uneori la masă. Iclisiarhul își scofîlcește splendoarea, își lasă ochii în jos ca un copil. Urechile, nasul, i se înmoaie, atitudinea lui bolește. Totul se întoarce spre el, ca mîinile cu manșetă pe firmele succesive ale unei scări ce urcă spre ușa unui dentist.

Iosif a făgăduit înnalt-prea-sfîntului Mețianu și « instrucțiunea » după care un deget de mucenic sau de cuvios se înmulțește ca pîinile din mitul evanghelic. Fără o procreare artificială, sfinții nu s-ar mai ajunge și s-ar epuiza ca niște cașcavale. De aceea iclisiarhul mi-a dat să copiez rețeta de multiplicare, pe o foaie de pergament, pentru mitropolitul transilvan. E ultimul martiriu pe care îl îndură un mucenic.

CUM SE PREPARĂ SFINTELE MOAȘTE

Copiez textual documentul:

« Pentru prepararea sfintelor moaște e nevoie de cîteva instrumente: o menghină de dimensiune mică, un fierăstrăiaș chirurgical, o piuliță de metal, cu pisălogul ei, un vas pentru topirea cerii și o tavă.

Cu ajutorul acestora se procedează în chipul următor:

Sf. moaște se strîng în menghină, pentru fixitate și acuratețā, iar cu fierăstrăul se taie de-a curmezișul o cît mai subțire parte dintr-însele. Se așează în piuliță și se zdrobește, pînă ce sfărîmăturile rămîn de mărimea boabelor de grîu sau și mai mărunte. În vasul pomenit se toarnă puțină apă sau puțin vin și deasupra se pune ceară galbenă sau migmă rămasă de la sfințiri de biserici. Totul se așează pe un foc încet, mai ales pe spuză, pentru ca încălzirea cerii să se facă treptat. Apa și vinul de subt ceară contribuiesc ca topirea să se producă și mai încet; și se ține vasul pe spuză pînă ce lichidul de la fund s-a evaporat cu totul. Apoi, în materia topită se răstoarnă sfintele moaște sfărîmate și cu o unealtă potrivită, care poate fi o linguriță sau o vergea de sticlă, se amestecă, pînă ce ele pătrund în toată massa. După ce se crede că o îndelungată întîrziere ar fi de prisos, pe tava pregătită mai dinainte, unsă fiind puțin, se toarnă magma fierbinte și se netezește, ca să devie un strat subțire.

Se lasă a se răci şi usca şi apoi se taie ca o pastă, în cîte patrate mici pot ieşi.

În felul acesta, s-a dobîndit o cantitate însemnată de bucăţele, care, fiecare în parte, sînt părticele de sfinte moaşte. Se păstrează în starea aceasta. La cerere, pentru o sfinţire de biserică, se scot patru; şi trei dintr-însele se înfăşură fiecare în cîte o bucată de ceară curată, tot galbenă, încălzită puţin şi de o mărime socotită aşa, încît sfintele moaşte la mijloc şi învelişul lor cel nou, de ceară, să nu întreacă mărimea unei alune. A patra părticică rămasă, întrebuinţîndu-se la Sf. Antimis, se înfăşură în mai puţină ceară şi de obicei se alege cea mai mică. »

SAMARITEANCA

O ţigancă tînără şi frumoasă cum sînt convalescenţii, apare în ceaţa lui noiembrie, pe cînd luam apă de la cişmea.

— Ce te-ai mai făcut? credea lumea că ai murit.

— Nu-i păcat de mine să mor?... răspunse ţiganca.

— De ce crezi că e mai păcat să mori decît să trăieşti? Uite: n-ai ghete frumoase, n-ai ciorapi frumoşi; ai ieşit din spital într-o fustă şi un bariş. În ceruri nu ai fi avut nevoie...

— Dar ţîţele mele? zise, înflăcărîndu-şi ochii îngreuiaţi de gene, ticăloasa.

Şi în mijlocul mînăstirii, urzită cu fulgi de ceaţă, ea porni cu urciorul la apă, ridicîndu-şi fusta ca o togă, deasupra unui trup negru molatec şi sprinten, ca din Cîntarea Cîntărilor, însoţită de mùrmur de cobze.

UN PREOT « ANARHIST »

În catedrală e orînduit să învețe slujba un preot ardelean. De șapte ani, decînd liturghisește într-un sat, pe o moșie a Bibeștilor, nu a deprins nici slujba liturghiei. Are o căutătură inspirată și o ținută de boem distrat: îmbracă hainele pe dos, și, nedîndu-și seama, uneori scoate punga cu tutun în altar, dă să facă o țigare și se corige trăgîndu-și o palmă peste gură. Umblă prin catedrală ca pe un cîmp, la o vînătoare de șoareci.

— Mă recomand Opriș, zice preotul, teolog absolut de la Săghiu.

Teolog absolut înseamnă la noi, unde titlurile circulă neumflate, absolvent de seminar.

Îi e peste mînă să treacă din altar pe papura cu vùltur din mijlocul incintei, subt policandrul și turla mare. Executînd « văhodul », se uită îndărăt și pe laturi, de sus în jos, ca și cum ar avea conștiința că îi atîrnă pe odăjdii scame mari și ațe, și, cînd cu mîna dreaptă, cînd cu stînga, schimbînd Evanghelia de la piept, își scoate, și de pe ochi, o plasă invizibilă de păianjen, care l-ar împiedica să se uite și să-și desfacă buzele pentru răspunsuri. Vine greu și speriat, și pleacă și cu mai multă greutate, împiedicat, înnainte de toate, de niște picioare care adoptă atitudini pe seama lor, vîrful ciubotelor aflîndu-se o dată în interior, și o dată afară, iar tălpile luînd inițiative inde-

pendente una de alta. Pe cînd *cădește* și face jumă⸗tăți de complimente sau un compliment exagerat dinaintea scaunului arhieresc, ocupat de căciula canonarhului Damaschin, i⸗ar veni s⸗o rupă de⸗a fuga cu cădelniță cu tot și să nu se oprească decît în pădurea lui sau pe un țărm înflorit, de apă cu gîște.

Specialiștii noștri în parada bisericească îl consideră cu nările ridicate de scîrbă și, ca niște învățați, măsoară cu oroare adîncimea ignoranței preotului Opriș. Ceea ce a scandalizat însă pe toată lumea, infinit mai mult decît chiar lipsa esențială a jocului de scenă, — și cancelaria, și Facultatea și însăș persoana docilă a chiriarhului, — a fost situația politică a preotului ardelean. Opriș e revoluționar! Un raport confidențial a venit să documenteze activitatea lui bisericească, primej⸗dioasă bugetului credinței.

« Popă socialist » n⸗a mai văzut nici părintele Iachint, veștmîntarul, cel mai cumsecade, mai inte⸗ligent și mai subtil călugăr unchiaș, din epàrhia Ungro⸗Vlachiei.

— S⸗a stricat lumea detot, părinte! zice veștmîn⸗tarul, crucindu⸗se delicat.

MIERLA, CÎINELE ŞI CUCUVAIA

Bunicul meu avea o mierlă, care-i fluiera cîntecele, stîndu-i pe umăr, la ureche. Lui îi cerea mei şi apă din pahar, cel mai sentimental din toată casa. Cinci cîini de vînătoare veneau la şuierul mierlei.

Într-o vară, i-a cerut o cucoană mierla, pe cîţiva galbeni. S-ar fi putut să-şi vîndă mierla bunicul? Cucoana a plecat. A venit octombrie, şi mierla a murit.

În luna morţii mierlelor, s-a văietat în salcîmii stăreţiei, bătuţi cu alicele ploii, multă vreme, o cucuvaie. Ţipătul ei m-a chinuit. M-am silit să alung cucuvaia din gînduri. Ea ţipa mai jăluitor. Am închis uşile şi am aprins lampa în mormîntul chiliei. O cucuvaie plînge şi piere un om? Acest ieroglif fără sens e scris în streaşini, pe şindrile şi deasupra ferestrei.

Şi cîinii sînt mesagerii morţii. Urletul lor e prevestitor. Gropile lor cobesc o groapă mai mare. Cum ştie cîinele că mori? Ce-l turbură ca să strige? Vede el un fum iscîndu-se, un abur, o dogoare? O schimbare în lumină, un joc? Ce e moartea, că poate să fie mirosită de cîini? Cel ce va să moară se descompune anticipat?

Fereastra arhimandritului Nectarie cel blînd, mort nebun, mistuit în optzeci de zile de pat, da din zidul mînăstirii în oraş, aproape de pămînt, şi el dormea cu capul către fereastră.

În fiece noapte i se uita pe geam un cîine lînos, căutîndu-l cu privirea galbenă în bezna odăii, fosforată de o stropitură de lumină. La geamul lui și-a făcut cîinele o lună rugăciunea, și Nectarie s-a trezit, într-o dimineață, săpînd măgura schitului, ca să scoată o comoară, pe care i-a arătat-o cineva în vis, — și de atunci mintea nu i s-a mai ridicat, căci trebuia să o copleșească somnul.

Ce căuta cîinele la fereastra lui Nectarie? Zărea el înlăuntru un contur de umbră, o ființă de undă, care-și purta mîna, otrăvită, de-a lungul lui Nectarie din așternut, fără ca el să știe?

Vecinii de chilie au alungat cu bulgări cîinele prevestitor: cîinele s-a întors, nedezlipit de vedenia lui. . .

DE PAŞTI...

Săptămîna mare n-ar fi nici mai mare nici mai mică decît o săptămînă, dacă s-ar petrece fără post şi priveghere.

Naivii o cred mare pentru că este sfîntă, pentru că de luni pînă sîmbătă se întîmplă chinul, crucificarea şi moartea lui Iisus, fiul lui Dumnezeu.

E mare săptămîna din prìcină că părinţii monahi şi maicile monahiţe mănîncă şi dorm puţin. Toacă-n zori, toacă după-amiază, toacă seara, toacă noaptea. Metaniile ostenesc cureaua iclisiarhului şi-i umflă ochii, boboşaţi ca nişte gîlci, cu sînge. Ca să-şi închine trupul, plin de ţîţe, ca ugerul împuiat al unei căţele lehuze, arhimandritul se munceşte la fiece metanie de penitenţă. Mîna lui dreaptă se lasă mai întîi, cu şalele puţin încovoiate, mai jos de genunchi, unde se strînge pentru semnul crucii, şi se repede pînă drept în mijlocul frunţii, ca să scoboare de-acolo la pîntec, ca să se ridice la braţe. La fiece oprire, pe frunte, pe burtă, pe umere, cele trei degete unite, parcă lasă sau iau ceva, ca un păinjeniş.

O metanie bună e aceea care nu economiseşte nicio mişcare şi la care genunchii, spinarea şi toate organele mari, cît pepenii, se întrec să ia o parte asudată. Cînd douăzeci de călugări se frîng deodată din mìjloc şi cad pe genunchi şi lovesc, cu băgare de seamă, pardoseala, te crezi în

mijlocul unor nebuni, aplecați să se uite înlăuntrul pămîntului, ca într-un urcior.

Tot ce se aude timp de douăzeci și cinci de metanii e fîlfîitul giubelelor balonate cu aer, și suspinul arhimandritului, care se scoală de pe jos ca un rănit. Pe cînd buzele lui mùrmură cuvintele de pocăință, între ochii lui și altar trec imagini de friptură de miel, de costițe afumate pe varză, în capul procesiunilor de sticle înfundate, cu negru-vîrtos, care salută și pier între candele și făclii.

Cu toate că s-a pregătit din vreme, în chilie, pentru durerile săptămînii celei de patimă, cu jumătăți de șuncă și capete de salam; cu toate că stomacul lui, tencuit în interior cu căptușeli de plăcintă, zmerește la liturghie și utrenie în fața lui Dumnezeu cu cîte un kilogram de carne coaptă sau afumată, iclisiarhul este mîhnit. Știutorul-a-toate i-a dat destulă « cunoștință » ca să-l umilească și să-l facă să-și măsoare păcatul de dulce.

Cuviosul așteaptă Sfintele Paști, cînd va mînca în fața tuturor friptura jinduită, fierbinte, de la rinichi, pe care mezelurile n-ajung să o imite — și ouăle roșii cu cozonac. E o ispită, o ispită tenace, și buzele mùrmură: « Miluiește-mă Dumnezeule... și iartă fărădelegile mele ».

Între frați e o înțelegere poruncită de suflet, ca să se ocolească unul pe altul, să tacă sau să vorbească pe șoptite. Privirea lor e îndreptată, jeluitoare, către pămîntul patimilor și al Satanei; dar pleoapele, scoborîte ca o perdea, numai pînă la ciucuri, tot lasă să se strecoare puțină lumină, prin dunga căreia zărești înlăuntru.

Fiecare caută să-și uimească frații de cin prin slăbiciunea lui prea grasă, prin posomorîrea lui prea jovială, printr-o claustrare desăvîrșită în orele de chilie. Și cînd se arată, în soarele de april,

prin curte, fiecare ține, ca să poată fi văzut de ceilalți, un pezmet negru și pietros, pecînd dinții mestecă, în dosul bărbilor, o felie dintr-un cîrnat, dumicată cu muștar sau murătură, înnainte de a fi fost părăsită chilia.

Paștile-i scăparea de postul cel mare și de săptămîna lui și mai mare, o zi scrisă în calendar și pe ouă cu roșu.

CURCANUL

Zile calde, soare proaspăt, vesele crengi, peizaj de nuanţe, ca pe o glastră de porcelan. Sînt silit să-nchid uşa peste limpedele salon de tablouri, în care primăvara îşi expune inocenţa, ca să evit impetuozitatea unui curcan, care m-a provocat la trîntă printre arbuştii din ogradă.

Acest monarh idiot, umflat ca un arnăut în fustanele şi purtînd căciulă de carne croşetată, cu moţul spînzurat pe cioc, e pasărea de Paradis a domnului intendent. Curcanul roşcat se îngîmfă în perspectiva curţii, ca un cavaler, mîndru că nu ştie iscăli.

Ciocul lui, făcut să găurească gunoaiele, traduce, monosilabic, inspiraţii şi intenţii. Pe mantaua lui pufoasă, un evantaliu răcoreşte un orificiu strîns. Un nas închipuit suflă-n tact. Are momente cînd rîde cu hohot, zbîrcindu-şi figura. Figură! glande şi mărgele, peste care atîrnă un elastic obscen.

Într-un ungher, încolţise o femeie, şi curcanul dete ocoale fustelor ei, insistent şi poligam.

L-am ademenit să se apropie de uşe. Curcanul mă privea chiorîş de-a curmezişul, cu un ochi mut, rigid, incolor şi plat, care voia să însemneze mai mult, susţinut de o atitudine de atac. M-a înconjurat de cîteva ori, ochindu-mi capul. Pleoapa lui se deschidea oblic, şi viteazul ar fi voit să mă doboare din spate, dezarmat continuu de învîrtirea

mea cu fața la el. Curcanul intendentului își dete seama că este solul și interpretul unei autorități.

După o serie de curbe, strateg, el a imaginat o surprindere neprevăzută. Lent, cu pasul mărunt, curcanul s-a depărtat spre grădină, ca o dăsagă cu picioare, și s-a întors brusc. Dar din bălării se ivi capul satiric al cotoiului meu cenușiu, care pofytea la momițele umflate de sînge ale curcanului domnului intendent. O săritură, două țipete și, din gușa sulemenită, curseră lacrimi de carmin. Furios, curcanul năvăli, cu coada roată, ca un soare de hîrtie, și, însîngerat, îl avui în față. Se ridica în aer ca să nimerească fruntea, și ciocul lui, neputincios, îmi zmulge un nasture din cingătoare.

Atunci, coborî bastonul meu. Plezni gîtul de cauciuc și rupse avîntul curcanului domnului intendent.

Avui sentimentul că încheiam o perioadă istorică.

ADEVĂRATA VIAȚĂ A SFÎNTULUI PAFNUTIE

A fost un timp, sfîntul părinte Pafnutie ținuse în loc luarea-aminte a creștinătății. S-au scris deosebite Vieți despre viața lui înnavuțită prin harul cel întrutot sfînt. Părinții Bisericii, atît ai celei ortodoxe, care-și păstrează datina de-a dreptul de la sfinții apostoli, cît și ai celei schismatice, rătăcită de la singurul adevăr, au dat la lumină tot felul de Vieți adevărate ale părintelui Pafnutie, care Vieți, să ne fie iertat a dovedi că se deosibesc între ele, ca și această Viață de față, de toate celelalte vieți ale aceluiaș.

În călătoria ce m-am învrednicit a face la sfintele locuri, am dat și prin Muntele Aftonului, cel întru puterea azi a nelegiuitei turcimi, dar nu mai puțin sporit, pentru aceea, de duhul ce se revarsă într-însul. În cea dintîi călătorie, intrînd în vorbă cu un prea-cinstit arhimandrit sîrb, de la schitul Mirojnița, și povestind și verzi și uscate, am cuvîntat cîte ceva și despre părintele Pafnutie, această mare taină și acest diamant al dreptei-credințe.

— Știi ce? mi-a făgăduit arhimandritul. Fiindcă te văd atît de pătruns de cele de Sus, o să-ți caut, hagiule, Viața într-adevăr adevărată a sfîntului Pafnutie. Zici că mai vii pe la noi. Am s-o caut, fiind ținută ascunsă; ochii păcătoși nu pot să o vadă. Dar este scrisă în grecește. . .

— Asta să fie toată greutatea, răspunsei. Știu grecește pe dește, și dacă nu mi-e de ajuns, am și eu glosarele mele.

— Așa, da! răspunse părintele; mă luminezi. Totuș, nu știu de ai să înțelegi scrisul, care e de mînă și foarte încurcat.

— Fiți pe pace, adăogai eu într-o sîrbească destul de corectă. Cu dumnezeiasca rîvnă, o voi scoate la capăt.

Fericit, bineînțeles, dar deocamdată și cam trist, în a doua călătorie pusei mîna pe sfîntul manuscris. Cel de al doilea drum, ca să nu se creadă că ascund, mi-a fost înlesnit, la Sfîntul Mormînt, de Onor. Minister al Cultelor, căruia respectuos îi aduc aici mulțumirile mele. Ministrul de atunci, — nu-l numesc, că nu-i place să fie pomenit decît în ziare și cu portret, — binevoitor cu mine întodeauna, m-a însoțit pînă la gară și m-a sărutat, în fața unui public mare, cinste care m-a întărit foarte. I-am și adus, la întoarcere, într-o sticluță, aghiasmă, luată din fundul mormîntului Domnului nostru, și două măsline din locul zis al Căpățînei; un crîmpei de vată cu undelemn întrutot mirositor, sfinţit de însuş patriarhul, și o iconiță ce o poartă la gît de atunci neîntrerupt. Lemnul din care a fost scoasă iconița, creștea verde pe vremea Mîntuitorului și avea doi ani și patru luni.

Manuscrisul poartă 411 foi groase, îngălbenite și atît de scorțoase de vîrstă, încît, dacă nu umbli cu mare sfinţenie, e în stare să se sfărîme, lung de 18 pe 11 cm. Scrisul e în flori și cerneluri. O încredințare firească te stăpîneşte, privind manuscrisul, că el cuprinde adevărata Viață a părintelui Pafnutie. Nu știu ce să zic! e parcă o vorbă de Sus, care mai întîi răsună împrejur, pe urmă intră în minte, trece prin voința slobodă, de acolo în cuget, se lasă așa, între Bine și Rău, în inimă. De acolo, pînă la suflet e numai o palmă:

a trecut. În vremea aceasta, ca un luminiș, se desface pe dinaintea ochilor adevărul. Apoi, căzînd cu fața la pămînt, strigi: Aceasta e adevă-rata Viață a părintelui Pafnutie! Ceea ce am și făcut. Am recunoscut, simțind adevărul, calea pe care primesc toate sufletele alese, vestirile bune și dovezile, și am înțeles disprețul lor pentru urîtele dovezi materialnice.

Ca să am și documente, am vroit să fotogra-fiez paginile și să pun în capul tîlmăcirii mele înfățișarea manuscrisului în facsimile. Abia scosei aparatul și-l îndreptai către text, că părintele stareț al Lavrei s-a înfricoșat zicînd:

— Ce faci, nefericitule? Nu te-am crezut vră-jitor.

Am căutat să-l deslușesc. Părintele a fost, cum se zice la București, inflexibil. Apărarea sa era de altfel dreaptă. În toată Scriptura nu se găsește o singură dată pomenit aparatul fotografic dublu anastigmat cu burduf. Nici sfîntul Pavel, care a fost pînă și la Roma (aparatul purta marca «Tip-Top-Milano»), niciodată n-a lăsat să se înțeleagă că l-ar fi văzut. Dar am avut și eu un răspuns, cu care nu mai puțin am doborît argumentul:

— Noul Așezămînt este scris în grecește, după cum și numele aparatului e tras din grecește. Mai mult: *fos* (vezi *fosfor*, *ìfos*, *tifos*) înseamnă lumină, — și ce a făcut Pafnutie altceva decît *fos*, adică lumină? *grafea*: scriere, — și tocmai că viața lui era scrisă, o avem dinainte.

Gata să-l clatin pe părinte, am căutat mai bine să mă dau învins și m-am supus, în cîștigul adevărului publicat azi asupra sfîntului Pafnutie. Tot ce am putut dobîndi a fost o fotografie (icoană developa-tă) a părintelui arhimandrit, care m-a rugat să nu învîrt șurubul pînă ce nu va trece într-altă odaie, să-și răsucească mustața, să-și puie crucea de gît și mitra pe cap. Am un exemplar acasă, între can-

delă și icoane, cu două fire din barba originală, lipite cu clei de pește și puse subt geam.

Cîteva scurte cuvinte asupra chipului cum am lucrat.

Cer întîi iertare pentru slabele mele puteri. Am făcut ce am putut. Alții vor face mai mult și mai bine. E un început: adevărata Viață a părintelui Pafnutie e adîncă și cu ramuri multe. Alții vor adăoga note (însemnări) la ea și vor trage învățăminte împuternicitoare. Ortodoxia e bogată în asemenea pîrghii ale sufletului. Știu însă că tîlmăcirea mea e aidoma cu textul grecesc; ar fi nedrept să i se tăgăduiască însușirea. Aș fi voit să o scriu în limba însăș a Scripturilor, care, frumoasă prin vechime, mi s-a părut că nu mai poate sluji timpului nostru, cînd, ca și cea de atunci, limba de azi se cade să fie pe înțelesul ticăloșilor de necredincioși. Iată o viață pe care nu o tipăresc ca să fie citită numai de la strană: frumusețea Cazaniei s-ar putea să fie întrecută. Ea e mai mult pentru creștinul de acasă. Pentru îmbărbătarea lui cînd slăbește, valurile ispitei acestei mări înfuriate, ce este lumea, nefiind puține. Și pe creștini, îndeosebi, pe singurul creștin adevărat, ortodoxul, îl pîndește Dracul de miazăzi, sau Lucrul-cel-ce-umblă-întru-întuneric, sau însuș Veliar. Poate trăi creștinul fără Viețile Sfinților și fără adevărata Viață a Sfîntului Pafnutie? Nu. Poți lăsa pe fratele tău fără sfaturi și cetiri? Nicidecum. Se mai admite să iei pielea de pe el, să-i ceri două mii de lei pentru un botez și trei mii pentru o înmormîntare, dar atîta tot: acestea sînt mijloacele de a feri materialicește creștinul de întrupările Satanei; dar să-l lași fără cărțile în care pîlpîie duhul cel întrutot sfînt, e ca și cum l-ai lipsi de sfînta împărtășanie, de sfînta spovedanie, de sfînta pobreganie, de sfînta ungere cu sfîntul mir. Nu! Asta nu se poate!

Am făcut dară tîlmăcirea mea în vorbirea de toate zilele, și m-am ferit de cuvintele cari nu dau întocmai ceea ce trebuie. Așa, n-am zis *ighemonul,* ci am zis regele. N-am zis *mai-marele,* astăzi găsindu-se mult mai mulți mai-mari decît pe vremuri, și ei s-ar fi amestecat. De pildă: subsecretar de Stat, inspector, șef, director general, director, mai pot asemenea mari chemări ale Domnului să fie tîlmăcite azi cu singurul mai-marele? S-ar putea: păstrînd cuvîntul grecesc și punîndu-i coadă românească; — și iarăș neînțelegere. Am ales cuvintele așa, ca îndată cititorul să-și dea seama de ce mai-mărime este vorba. Cele de uz nu le-am schimbat: mitropolit, stareț ș.a. De asemenea am făcut cu așezămintele. În manuscrisul grec e vorba de școală, de școală mare, de locul adunării etc. Alergînd la luminile neascunse ale mai multor învățați, și săpînd în duhul meu, am ajuns la: Seminar, Universitate, Adunarea Deputaților etc. Așa că am trecut numirile așezămintelor actuale (din clipa de acuș) asupra unui timp destul de întunecat și de plîns, care n-avea Universități și Camere, înzestrate ca ale noastre, și nici o administrație de pizmuit, cu biurouri (mese pe care stai în coate), ministere, fisc (unde dai bani și cumperi chitanțe) etc., și alte multe binefaceri.

Pafnutie, ca să urmez, s-a născut în Bizanțiu, altfel zis, prin partea istoricului Fanar. Numele de Constantinopolea nu l-am sacrificat fără remușcări geografice. Sfîntul Pafnutie a trecut de acolo la sfînta mînăstire Bogolia, ce se găsește cam la o poștă depărtare. Îmi pare nespus de rău că nu pot în această ediție să dau și aspectul Bogoliei. Tipograful mi-a stricat clișeele chiar în ziua tragerii la mașină, un purice ciupindu-l în spate, tocmai cînd le așeza. Valțul s-ar fi prăbușit peste clișeele neașezate și le-ar fi slutit. Tipograful s-a

bătut însă puternic cu pumnii în cap și, unindu-și lacrimile cu ale mele, în aceeaș basma, care a trecut o zi întreagă de la ochii lui la ochii mei și îndărăt, vă cere iertare. Basmaua se poate vedea în toate zilele de lucru între 1 și 6 p.m. la «Tipografia Cărților Bisericești», iar duminicile: una la tipograf acasă și alta acasă la traducător...

Începutul Vieții sfîntului Pafnutie: Sfîntul Pafnutie s-a născut cu două litere grecești în mînă.

Sfîrșitul Vieții sfîntului Pafnutie: Dacă este așa, de prisos să stăruim. Literile sînt alfa și omega, în care se cuprinde omicron, adică Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh, adică Treimea, adică Totul, la fel, împărțibil și nedespărțit.

Amin și lui Dumnezeu slavă.

IISUS AL DOILEA

Pe la mijlocul lunii lui Mai, un om încă tînăr se plimba pe marginea unui lac. Mîinile lui albe și figura lui ca o ștofă rară, păstrată într-un sertar, dădeau să se înțeleagă că vine de departe, și că nu iese din bordeiele pescărești ce se îmbrînceau ceva mai sus, pe coasta moale pleșuvă. Pescarii se uitau la el cu zîmbetul zelos al hamalilor pe care nu-i închiriază trecătorii. Mai mulți crezuseră că-i un negustor de pește cu toptanul, venind într-adins din Noul Ierusalim, oraș măreț, vestit prin cantitatea scrumbiilor consumate.

— Vezi coșurile astea, jupîne? îi zise unul. Sînt cinci. Ți le dau pe unsprezece lei și nouăzeci și cinci de bani.

Streinului îi trecu un zîmbet pe toată figura.

— Ți le las pe unsprezece lei... Zece lei pentru dumneata... Nouă lei, cît mă costă, strigă cineva din răsputeri, cînd streinul ajunsese în dreptul altor coșuri, mai departe, în care alți pescari își răsturnau năvodul cu pește.

— Dacă-ți place! sfîrși pescarul. Te credeam om serios.

— Vezi tu, Avrame, urma încă pescarul. S-a stricat lumea detot. Nu mai sînt negustori ca altădată. Ar vrea, pentru nimic, să le dai toată munca de cîteva zile... Pîrlitul ăsta mi se pare că l-am mai văzut la Noul Ierusalim. Dacă nu mă înșel, trăgea obloanele la firma lui Natanail.

— Ei, știi tu cît cîștigă Natanail? pe nemințite, de cinci ori mai mult decît îl costă peștele pe el...

— Îl vezi? acum cade la învoială cu șarlatanul ăla de Leiba! Mă prind că i-a luat toată caracuda. Și de ce? Pentru că Leiba e bun de gură, Avrame, și poate vinde foarte bine un pește mort drept unul viu.

Avram, ducînd palma la ochi, în chip de cozoroc, și înnălțîndu-se din călcîie, zise:

— Uite că n-a cumpărat nici de-acolo nimic.

— Zău? ia să văz: ai dreptate, Avrame. Lasă, că nu-i nimic. Leiba e un șarlatan... Uite, acum îi dă cu tifla pe la spate, și pîrlitul cela se duce înnainte.

După cîtva timp pescarii au văzut că streinul nu-i negustor de pește, și de-atunci încolo se mulțumeau să rîdă de el.

Dacă un doctor în teologie ar fi trecut atunci pe-acolo, ar fi recunoscut îndată că streinul acela era un imitator al lui Iisus Hristos, și ar fi intrat desigur într-o discuție de mare interes și de atracție, cu dînsul. Ceea ce de altfel nu i-ar fi displăcut «Veneticului», cum îl numeau pescarii, căci gusta ca nimic altceva pe lume, și mai mult decît peștele fript, disertațiile asupra Imaculatei Concepțiuni, Prezenței Euharistice și a Spovedaniei.

Dar ce căuta pe-acolo imitatorul?

Dezgustat de Noul Ierusalim, unde tocmai cu dòctorii avusese de-a face, asupra cărora profesa niște vederi din care reieșea, ca să zicem așa, că dòctorii purtau în templu niște părechi de urechi ceva cam exagerate, de care n-au năpîrlit nici pînă-n ziua de astăzi; dezgustat de sinagogă, a ieșit la țară, ca să vorbească mai folositor cu oamenii simpli. Căci în firea lui, ca în firea tuturor bărbaților înțelepți, se arăta nevoia de a vorbi mult, de-a nu tăcea niciodată, de-a da lucrurilor

o înfățișare cum o credea el bună, în auzul multora. Un tîmplar face un scaun, și îl vinde, și pe urmă se apucă să facă altul. Bărbatul înțelept, care nu face scaunul, vede scaunul însă. Unde s-a oprit lucrul tîmplarului, începe lucrul lui. De ce are scaunul patru picioare și nu trei? Ce-ar fi de-ar avea numai două? Poate să aibă cinci picioare scaunul? Cine mai are patru picioare? De ce scaunul cu patru picioare nu umblă, pe-cînd capra, tot cu patru, umblă? De ce cu două, scaunul ar cădea, pe cînd, numai cu două, un delegat nu numai că umblă, dar cugetă, scrie și vorbește?... Toate aceste chestiuni importante sînt de domeniul bărbatului înțelept, și din cumpănirea unui scaun cu un ministru, de pildă, pot ieși ideile mari, de preț, care vor îmbunătăți lumea, după ce s-a mai și îmbunătățit.

Asemenea chestiuni colcăiau în mintea tînără a lui Iisus, dar într-alt chip decît în mințile învechite ale mai-marilor cetății, așezați pe scaune plătite. Plătite nu de ei, ca la teatru, dar plătite lor ca să le umple, ca la Parlament. O pildă: cînd intri într-o ospătărie și mănînci, plătești; închipuiește-ți că intri rugat de birtaș, mănînci rugat de birtaș și te plătește pe tine birtașul, fiindcă ai mîncat cît șapte. Așa se întîmplă în cetate cu mai-marii, îmbrăcați cu caftan sau cu haine nemțești, și care ocupă niște ospătării cu turnuri, numite cu niște cuvinte, traductibile în ziua de azi cu vorbele: Guvern, Minister, Parlament, și cu altele mai curioase. Ceea ce era și mai curios, într-un birt mîncai puțin, plăteai puțin, și mult de mîncai mult; într-un lăcaș cu turnuri, cu cît mîncai mai mult cu atît ți se plătea mai mult, în loc, să zicem, de-a ți se plăti mai mult cînd mănînci mai puțin, făcînd o economie bugetului. Cine mînca de un ban, primea cinci parale; cine mînca de douăzeci de lei, primea o sută de lei.

Iată ceva, un lucru care în mintea lui Iisus al Doilea devenea o problemă ce nu-i intra defel în judecată. Primul Iisus, într-o zi de necaz, s-a înfuriat într-atîta încît a scos cureaua și a bătut pe mitropolit într-o biserică, fiindcă vindea anafură, aghiasmă și tămîie. Și dimpreună cu el a mai bătut ca la vreo douăzeci de episcopi ocupați cu un modest negoț de miruri prin ungherele bisericii, fără să mai socotim palmele ce le-a împărțit la popi și diaconi. Această revoltă a dat naștere la o adevărată zminteală. Ziarele, nu numai din Ierusalim, dar din toată Palestina politică și literară, au înfierat acest eveniment, fără să înțeleagă cum s-a putut ca ei toți să sufere lovituri, și nu mai vîrtos să se scoale și să-l trîntească ei pe Venetic. Dar Iisus acela, care se uita la redactorii *Progresului modern* ca la niște ciuperci, s-a mulțumit să-și ducă batista la nas și să iasă din Ierusalim ca un nor dintr-o peșteră ascunsă. Așa că pe imitatorul lui îl găsim printre vînătorii de crapi și scrumbii, plimbîndu-se în lung și-n lat și căutînd o pricină morală ca să rupă tăcerea ce-l rodea într-ascuns.

Nu trebuie însă să se creadă că în el însuș tăcea. Niciodată gîndurile nu-i colindau sufletul ca acum, fiindcă niciodată nu tăcuse atîta timp. De douăzeci de zile, decînd umbla, nu scosese niciun cuvînt, nicio literă, nici cea mai mică virgulă. Căuta litera mare cu care să-și înceapă predicile. Medita o mare predică. Asta trebuia să ajungă inițiala roșie din capul capetelor. Cum să înceapă? Ar fi putut, de pildă, să zică: « Bună ziua, ce mai faceți? merge negoțul? » — Dar de ce? Ce folos sufletesc să aibă un asemenea debut? Ca și Iisus cel adevărat, Iisus al Doilea ura banalitatea și înțelegea să înlemnească pescarii cînd va deschide gura.

Tot plimbîndu-se și fumînd cîteva țigări dintr-un tutun fără nicio aromă, niște tutun ce-l

cumpărase din sinagogă de la vicarul Sinedriului, îi veni gîndul că ar fi mai bine să facă o minune. Vorbele ies sau nu ies, se gîndea el, o minune însă impresionează. Dar nimeni nu mai făcuse, de la Iisus Întîi pînă atunci, și Iisus al Doilea se temea să nu reușească.

— Făceam mai bine să iau de calitatea întîia, se scîrbi în sfîrșit Iisus al Doilea, aruncînd în lac cartonul țigării ce-i uscase gîtlejul. Din toate părțile, o lume de pui de pește înconjură mucul de țigară, căutînd care să-l apuce întîi, ca să fugă cu el.

— Nefericiților! vorbi pentru întîia oară Iisus... adevăr zic vouă: gustînd țigare, moarte veți gusta. Mulțumit de această maximă improvizată, el se apleacă, ia pietricele de pe jos și aruncă după pești, vesel și reconfortat.

De-aci înnainte minunea întîia îi lucra toată mintea. Cu care să înceapă ca să fie și original? În viața unui profet alegerea unei minuni e tot atît de grea ca un subiect în viața unui romancier. Minunile mici nu-l atrăgeau.

Cum să înceapă? cu ce cuvinte? Moisì a izbit in stîncă și a strigat să iasă apă, — și apă a ieșit. Dacă ar repeta minunea, ca încercare, singur, într-un colț, pe undeva? De teamă de a nu ieși apă deloc, nici după a treia lovitură, își îndreaptă bastonul și pășește înnainte. Dar pescarii îi paralizează toate proiectele, umblînd încoa și-ncolo și uitîndu-se la el. Unii rîd, alții tușesc semnificativ. Sînt pescari de-a lungul țărmului întreg, care goi, care scoțîndu-și nădragii și rămînînd într-adins într-o atitudine rușinoasă și de la care Profetul își întoarce ochii, și, cu toată iubirea lui de oameni, exclàmă în tăcere: « Doamne! tare sînt idioți! ». Pe aceștia trebuie să-i copleșească el cu o minune, vizibilă de departe. Iosua a oprit soarele: idee excelentă. Dar acest Wagner al neamului ales n-a

mai fost imitat. Încercarea e primejdioasă. Soarele ar putea să nu se oprească. Şi-atunci!... Atunci toţi găgăuţii aceia care îl vor vedea operînd gesturi asupra soarelui, au să rîdă, şi-l vor bate pe umeri. El va auzi gluma lor prostească: «Ei, ce ţi-am spus noi, domnule Rabbi?» Ajung trei cuvinte pentru ca un profet să se simtă nechemat şi să se sinucidă. «Profet şi actor nu s-a văzut încă sinucis», îşi zise însă Iisus al Doilea, şi îşi amînă minunea pentru o altă zi. Singur pe marginea unui lac înfiorător, oricărui alt bărbat i s-ar fi urît. El ar fi căutat să-şi aducă o prietenă cu care să reciteze stihuri neasemănate, să facă discuţii şi alte lucruri străine unei firi care, în vecinătatea sexului complinitor, e apucat de un dezgust de viaţă. E adevărat că farmecele intelectuale din care o fată cultă, ca Saphò, îşi asortează comorile feminine, nu înnebunesc pe toată lumea; unui profet nu-i spun nimic; cel mult îl fac să caşte. Iar profetul nostru era unul de aceştia, şi desigur că azi nu l-ar înţelege nimeni, căci orice bărbat înţelept trebuie să aibă cu el, în el, prin el şi afară din el, şi o femeie deşteaptă.

Vasăzică nu asemenea lipsă ducea Iisus al Doilea în singurătate; el mai vîrtos hotărîse să se ducă în şi mai mare singurătate, în pustie. O lipsă avea el orişicum, şi n-a întîrziat să o facă cunoscută.

— Frate, mi se pare că te duci la tîrg.

— Întocmai, jupîne, răspunse un om care ducea ouă în dăsagi.

— Ai să te întorci tot pe-aci?

— Tot pe-aci, jupîne.

— Poţi să mă îndatorezi cu ceva?

— I-auzi vorbă! Pentru dumneata fac orice... fiindcă ştiu că n-are să fie degeaba.

— Ei bine, cumpără-mi o carte pe care am uitat să o iau cu mine: *Teologia dogmatică,* în trei

volume. Ține cincisprezece lei și unul pentru dumneata.

— Cum ai zis? mai spune o dată, că, de! noi, oamenii proști. . .

— *Teologia dogmatică.* Vezi însă că sînt două. Să ceri pe cea ortodoxă, scrisă în rusește, tradusă în grecește, pe urmă în bulgărește, și din bulgărește într-o limbă ce se zice că se cheamă limba românească. Ai înțeles? Bagă de seamă să nu-mi aduci *Biserica ortodoxă română,* în douăzeci și șase de volume.

Drumețul, buimăcit de nomenclatură, s-a dat jos de pe cal și a căzut în genunchi strigînd:

— Rabbi, tu ești fiul lui Dumnezeu! cel care știe cele văzute și nevăzute, cele traduse și obscure, cele abonate cu de-a sila și cetite cu geamăt și scrîșnire.

Și mărturisirea omului ce se ducea la Ierusalim cu ouăle în traistă, este cea mai veche și temeinică dovadă de dumnezeirea lui Iisus al Doilea; căci scris este: « Se va ascunde fotolitografilor și se va arăta vînzătorului de ouă cincisprezece la un leu și unul pe deasupra »: proorocire ce s-a împlinit întocmai.

În urma călărețului, Iisus al Doilea și-a dus mîinile la ochi, ca întru rugăciune, și a suspinat:

— Omul acesta, Doamne, miroase a mastică. De mi-ar aduce, numai, *Teologia dogmatică,* unde am auzit că se vorbește de mine.

Și a plîns pînă la scăpătatul soarelui.

În vremea aceea, s-a întors călărețul din Noul Ierusalim cu trei volume groase în dăsagi, oprind calul în fața lui Iisus, și s-a dat jos și s-a apropiat mergînd în patru picioare, căci credea că încă stă pe cal.

— Domnule Rabbi! domnule Rabbi!

Iisus nu auzea nimic.

— N-auzi? Domnule Rabbi?

Iisus tăcea și nu-l vedea pre el.

— Am adus, domnule Rabbi... ceasloavele; scoală-te, domnule Rabbi...

Iisus se deșteptă, trecîndu-și palma, speriat, peste frunte.

— Eu și cu mine sîntem unul, strigă el sculîndu-se în picioare.

— Ce vorbe înțelepte! zise drumețul... El e fiul lui Dumnezeu.

— Ei, ai venit? Credeam că nu te mai văz...

— Credeai să te înșel tocmai pe dumneata?

— Dar de ce stai de-a bușilea? Ție îți zic, scoală-te și umblă...

— Din respect, sfinția-ta. Să nu mai apuc ziua de mîine. Așa facem tot satul cînd vine prefectul, stăm în patru mîini... întorși către sfinția-sa, ca să nu-i vedem fața... Dar vlădica nostru? așa-i de sfînt, domnule Rabbi... Numai sticle lucesc în capul lui, și pe piept, și pe burtă și peste tot... Are și decorații... Matale, să nu te superi, n-ai.

— Ai adus cărțile? dă-le încoace.

— Le-am adus, vezi bine, dar a fost mare zăbavă cu ele.

— Ți le-a furat cineva?

— Cine să le fure, sfinția-ta? Să le dai degeaba și nu ți le ia nimeni, zise săteanul... Pasămite cărțile astea sînt prea sfinte, și omul păcătos se leapădă de ele. — Altceva s-a întîmplat, și, de ar fi fost vorba de altul, nu alergam atît pentru un leu.

— Nu le-ai găsit la Alcalay?

— Să vezi cum stă lucrul... Ăl de le-a tîlmăcit de pe bulgărește este episcop, și ăl de le-a tipărit este, cum să zic, ca un primar, poate că și mai mare. Un învățat cu ochii mari, holbați într-o barbă, și care, să mă ierți, avea aerul

prostănac, sfinția-ta. Dar nu e adevărat, pentru că e profesor la școala cea mai mare din Palestina. Nu știu ce să zic, mulți domni de-äia mi s-au părut mie proști, dar pesemne că nu sînt, fiindcă pe toți îi pune dascăli și judecători... Eu trebuie să fiu prost, domnule Rabbi. Pe ăl de-a tipărit cărțile l-a învinovățit ăl de le-a tîlmăcit, că ar fi hoțind, știi, cîte nițel în slujba lui, din banii altora, și ăl de le-a tîlmăcit s-a supărat, și acum amîndoi sînt la cuțite. A trebuit să alerg de la unul la altul pînă să le capăt. Dar vlădica de le-a tradus, un om cu barba roșie ca racul, era vesel că le cumpăr și mă întreba că pentru cine. Zicea că sînt cel dintîi cumpărător, de zece ani, de cînd a făcut cartea. Și m-a întrebat că trebuie să fie un om foarte deștept ăl de le cere. Eu, să mă ierți, i-am spus că ești băiatul lui Dumnezeu, că așa am înțeles... El a rîs și a zis că asta nu se poate... Dar ce de cărți avea la el! La mine în bătătură sînt patru movile mari de bălegar, și tot sînt mai puține decît cărțile lui... Mi-a mai dat două cărți pe deasupra, pentru dumneata, și două și mie... Le vrei și pe astea? că tot n-am ce face cu ele? Ia vezi despre ce scrie...

Săteanul scoase două cărți: *Datoriile femeii către bărbat, ale bărbatului către femeie, ale copiilor către părinți și ale tuturor din casă către Sfînta Treime* și *Cum se domesticesc pisicile, cu vorbă blîndă și credință în Sfîntul Partenie.*

— Noi, ăștia proștii, sfinția-ta, ne facem datoriile către femeie cum am apucat din părinți... Să mă ierți... De astea nu zice cartea nimic, că, de, vlădica de-a făcut-o nu știe ce-i femeia, decînd i-a murit preoteasa și s-a călugărit. Vrei și cărțile astea?... Dacă nu, mă gîndesc și-așa, că hîrtia e subțire, și poate să ne fie vreodată de vre un folos sufletesc. Dar știi ceva, domnule Rabbi, ești cam palid. Hai în deal să ne cinstim.

— Adevăr zic ţie, căile mele nu sînt căile voastre, zise Iisus al Doilea, şi ţăranul, făcînd o strîmbătură uimită, se scărpină subt căciulă.

După aceste vorbe, umilit în sufletul lui, săteanul s-a aruncat pe cal şi a fugit cît a putut, cuprins de-o frică mare... Iară Iisus, cu *Dogmatica* subsuoară, a purces în pustie, unde a ajuns la ziuă.

Cînd s-a pus să şadă, deodată i-a ieşit o capră înnainte, care i-a întins ugerul plin cu cafea cu lapte, o ţîţă cu cafea şi o ţîţă cu lapte, şi un cozonac între coarne. Iară Iisus al Doilea a ospătat şi a mulţumit Domnului.

Iisus al Doilea nu se mira de nimic, — şi caprei ce se depărta i-a strigat:

— Te rog, dacă nu te superi, o raţă friptă, pentru prînz.

Dar nu isprăvi vorba... O raţă sălbatecă veni în zbor şi, trecînd prin aer, în faţa lui s-a fript şi s-a făcut cu varză. Iară Iisus al Doilea a mulţumit încă o dată Domnului care împodobeşte crinii, îmbracă pasările şi le frige.

CÎINELE FĂRĂ LOC

Un cîine flocos, exilat, se oprise la apropierea mea, se uita drept în ochii mei, își legăna coada lin. Mi se culcă la picioare, cu o declarație de vasalitate conștientă. Zîmbetul cîinelui spunea: « Vreau să fiu al tău și nu te mai părăsesc niciodată ». Acest cuvînt « niciodată », citit în lumina ochilor cîinelui pribeag, îmi dete un fior de imensitate chircită. «Niciodată» subînțelegea pe «todeauna», și «todeauna» este provizoriu.

— De ce alergi la noțiuni, cîine frumos, fără prieteni, fără stăpîn? Te-ai uitat în ochii mei, și ceva din ochii tăi a trecut în mine, și ceva dintr-al meu a rămas în tristețile tale. Trebuie să ne despărțim îndată după ce ne-am cunoscut. Tu crezi că ți-ai găsit stăpînul: eu mi-l caut de zece ani, și cînd am crezut că-l găsesc, atunci m-am și dezlipit de el. El n-a avut în odăile sufletului niciodată un culcuș potrivit cu osteneala mea, și eu mi-aș împărți bucuros patul cu tine, dacă nu m-aș teme că ai purici prea mulți.

— Hau! Hau! zise cîinele, sculat în picioare, cu botul către cer.

— N-ai greșit: E acolo sus, undeva, departe. Latră-l, băiatule, latră-l; căci, instinctiv, toți cîinii tăi îl latră noaptea, văzîndu-l că mișcă luna din loc și că o plimbă deasupra zărilor pustii. . .

SÎRBA POPILOR

Patru arhierei şi episcopi s-au îmbătat la Govora, într-un restaurant. Văzîndu-i afară din cale de veseli, şeful orchestrei militare, un căpitan, a găsit oportun să le cînte Sîrba Popilor. Arhiereii s-au supărat şi, aducîndu-şi aminte că ştiu să iscălească, au expediat o telegramă, care decise pe generalul Coandă să-şi mute subalternul; ceea ce a displăcut regelui, informat.

La botezul celui de al patrulea prinţ, săptămîna trecută, regele Carol s-a produs zîmbind îngheţat, cu fraza următoare, în auzul luat în răspăr al celor patru arhierei:

— A! ponşur!... Aţ fost la Còfora! la Còfora! — A!... la Còfora şcantal... A! prafo!

ŞAPTE SUFLETE

Amîndouă nopţile l-au însoţit pe mitropolit mai departe, mai departe pe drumul străjuit cu sălcii rare, al morţii. « Moare », spun deser-venţii pribegi ai Mitropoliei. E, înnafară de aceea că Dumnezeu există, încă o idee primită, care cobeşte deasupra micimilor colective şi-i face pe fraţi să se privească mai prieteneşte. Exodul de rătăcire şi întoarcerea la cazan, va începe, poate, în curînd. Capetele călugărilor se lasă ca nişte steaguri cernite, oblic. Mînăstirile au intrat în regimul marei mizerii, Biserica se descompune, călugării, cavalerii conservatori ai aşezămintelor, îşi găsesc blidurile goale, undelemnul ars, pîinea scrum şi, numai cu nădejdea în viaţa viitoare, cine poate călca, flămînzind în zdrenţe, poteca mîntuirii?

Mitropolitul a lunecat aznoapte, cu spaimă, pe lîngă silueta Doamnei rînjite, şi ea l-a lăsat să se strecoare; căci o virtute i-a dat putere lui să năzuiască spre zorile albe: dorinţa de a se împărtăşi.

Trei monahi şi duhovnicul bătrînului, Fteodosie, i-au dus, trişti, subt rìpide, potirul în care, la îngî-narea nopţii cu duminica, au jertfit, la umbra celor trei geamuri pestriţe ale paraclisului dom-nesc. Şi l-au aşteptat să-şi descleşteze mîinile de pe căpătîiul înnalt al patului şi să nu mai ţipe. În confuzie şi tremur, cei trei arhiman-

drițti uitaseră că un arhiereu, și cu deosebire un mare arhiereu, nu trebuie împărtășit în halat. Unul își aminti la vreme, și mitropolitul, zgîriind în așternut, dete camardinerului o cheie.

— Prea-sfințitul tot are cîteva cheițe, zise duhovnicul pe șoptite.

Ridicat pe șale și înfășurat în epitrahil și omofor de serasir, ierarhul primi, în albe, potirul, și alese cu lingurița de aur fragmentul trupului lui Cristos, pe care-l sorbi iluminat. Duhovnicul, tot un praf, tot o cenușe, bătrîn cît arhiepiscopul, rupse cuvintele, pierdu șirul recitativului însoțitor al împărtășirii — și bătrînul mai putu să-l corecteze. « Deci mă rog ție. . . » trebuia să zică duhovnicul, și lăsă pe *deci* în drum, încălecat de emoții. « Deci! Deci! » întrerupse mitropolitul, flambat în temperatură, ca un fluture de lampă.

Doctorul, un tînăr, este de părere că mitropolitul are nevoie de un om care să-l sugestioneze, și să-l influențeze energic: « N-ai nimic! nu simți că ești sănătos? Ce dracu! » propune medicul să i se repete de cîteva ori pe zi mitropolitului înfricoșat de moarte.

— Nu vezi, doctore, răspunde un arhimandrit, de ce-i arde lui!? Așa-i omul bolnav? Se supără de o molitvă? Are șapte suflete, pisoiul. . . și o să mai trăiască douăzeci de ani. Bolnavul ăsta în agonie te îngroapă și pe dumneata. . .

LUTUL DIN TIMP

Dacă e vizitat şi doarme, arhiereul Calistrat Orleanu, un original taciturn, îţi trimite un borcan de dulceaţă şi cafea şi se întoarce pe cealaltă parte în pat. Am citit, pînă să se scoale, un volum: *Le centenaire de Voltaire,* găsit pe masa lui. Arhiereul pune o viză pe cărţile străine: « Am citit-o. Orleano ». Şi *l'Histoire de la Turquie* din « Bibliothèque utile » a fost citită de arhiereu.

La orele douăsprezece, cînd a ieşit, bine odihnit, în soare, a rîs. Fiindcă îl aşteptam de la opt dimineaţa, m-a oprit la masă, şi am plecat din chilia lui, de la Sfîntul Dumitru, de lîngă Poştă, la două după miezul nopţii.

Această admirabilă facultate de a desfiinţa timpul, lăsîndu-l să se deplaseze încet, cu toată suprafaţa lui odată, ca o baltă, se pierde. Ea face parte din latifundiu, în care intră miile de hectare ale timpului, cu şi fără rod. E marea boierie.

UNA SUTĂ LEI

Iclisiarhul m-a rugat să colaborez la o caritate, ducînd la poștă o hîrtie de o sută lei pentru un plugar din Ialomița, a căruia epistolă lungă mi-a citit-o: descrierea acelei mizerii neînchipuite, în care mucezește aluatul românesc. Concepută de un vechi sergent-major, sau notar de primărie, lovitura de efect, argumentul irezistibil, e luată din lumea popească. Făcînd în scris o cruce mare pînă la buric, plugarul exclamă deznădăjduit: « N-am nici cu ce da o liturghie la biserică ».

Iclisiarhul zice: « De liturghie îi arde lui!. . .»

Deșì supărat foc de scrisoare, iclisiarhul are sufletul bun. El își dă seama, firește, de superioritatea lui asupra rubedeniilor, dar cînd le răzbește cuțitul și zbiară pe cîteva foi, le ajută. Arhidiaconul Serafim și ceilalți diaconi și preoți, unii ieșiți de la stăpîn și cu neamuri băgate prin București, sau din țăranii bulgari de prin vecinătăți, deveniți prinți ai Bisericii, își gonesc rudele cînd vin să le sărute mîinile și să le arate cu ochiul, bătîndu-se în pîntec, acolo unde se împietrește mălaiul și uneori pămîntul. Protosìnghelul Iròdion a stat încuiat și nemîncat două zile și două nopți, de teama unui frate al lui, țăran, care îl păzea « să se întoarcă ». Un vecin de alături și altul de dedesubt, prin geamul deschis, îl informau asupra perseverenței sătea-

nului rupt, prăpădit, înfometat și înghețat în gerul lui decembrie, la ușa protosinghelului Iròdion. Vecinii căutau să-l îndepărteze; el, știind ce-l așteaptă acasă în sat, nădăjduia să capete o firimitură.

Acești țărani cerșetori fac poștii pe jos, prin lapoviță și crivăț, ca să lingușească, dacă nu să miște, brutalitatea neamurilor, cuibărite în altare, și care îi alungă.

MUZICHIE

Vecinul cîntă dincolo de păretele lămpii. Dimineața, cîntă biserica. O pauză. De la unsprezece la trei după-amiază cîntă vecinul. La trei cîntă biserica iarăș. La patru cîntă «școala de cîntăreți» de subt fereastră: pînă la șase. Patruzeci de guri își potrivesc măselele pe tropare și gîtlejul pe glasuri. Cîțiva sergenți de stradă vor să-și schimbe profesiunea, lăudînd în alintări zbierate slava lui Dumnezeu. La șapte, vecinul are o prefață muzicală pînă la nouă, cînd, încetînd aperitivul și uvertura, în mijlocul tovarășilor săi, vecinul intră în toiul muzical pînă după miezul nopții tîrzii. Psaltichia alternează cu romanța, și după «Mărire ție, Doamne, mărire ție» se cîntă «Ce faci, babo, după sobă?», în bătaia cîte unui singur picior încă treaz.

Vocea de femeie, care ascute muzica și sfredelește găoacea urechii, ca o furculiță melcul, aparține unui diacon spîn, Antonie, destul de bătrîn, cu sfieli de spălătoreasă, și care și-a uitat testiculele în domeniul maternității. Are rău de mare o dată pe lună, neputînd să execute metrica menstruală, insuficient în amîndouă sexele, și găsindu-se situat, nu se poate mai rău, între umed cleios și uscat relativ. În lipsa unei femei adevărate, acest surogat de Evă și de Adam servește chefului pentru intensificarea sensațiilor și dă coloratură idilică unui amor cîntat.

La patru dimineața se aude vocea turbure a unui erect:

— Astă-seară nu te mai las... S-a isprăvit... Dacă nu vrei, te luăm cu sila...

Nu s-a întîmplat, slavă Domnului! nimic. Erectul era beat.

ÎNMORMÎNTARE DE PROFESOR

Cadavrul unui profesor de limba latină la două seminarii și un liceu, fu recomandat azi lui Dumnezeu de vocea surpată a unui episcop, scurt, prea scurt, cel mai scurt din Sinod, Pimen; îngîmfat, prea îngîmfat, cel mai îngîmfat; și prost, foarte prost. Îi stătui de-a stînga, într-o cameră capitonată cu negru, cu catafalcul îmbrobodit în coroane și panglìci. Din sala de intrare, băieții unui seminar scandau în psalmodie comunicativă litaniile pobreganiei, care, pentru fiece strofă, au refrenul monoton: « Bi-ne-ești-cu-vîn-tat-Do-am-ne, în-va-ță-ne-pre-noi-în-drep-tă-ri-le-ta-le », cîntat de șaizeci de copìi.

Am debarcat în vestibulul luxos, de postavuri cernite, și, de-a dreapta, într-o cameră de culcare, conexă unui biurou cu scaunele aurite, pe care își mototoleau vălurile femeile mortului, profesorul, doi diaconi pregăteau garderoba ceremonială a episcopului, întîrziat cu treizeci de minute.

În camera curată, cu două paturi de lemn roșu, paralele din centru la părete, zăcuse bolnavul. Confortul banal, însă voluptuos, cu profiluri picturale meșteșugite rău, cu nuduri strîmbe, cu dansuri grele, cu flori urît nenaturale, rigid sinuoase, cu dulapuri de haine, luminate de largi oglinzi, te face să crezi că profesorul murise tînăr și că accidentul dispariției întrerupse o căsnicie de curînd. Un borcan cu « Miere de

Mai », un irigator, porcelanul conjugal, masa de noapte, semănată cu amintiri de boală, își făceau loc în mobilier. Un vag miros de livede uscată se filtra prin balamalele ușilor, și sufletul mortului circula, ca un fum de coceni și foi de porumb, în jurul sobelor de teracotă fierbinte.

Profesorul de latină se descompunea în mijlocul plantelor verzi, brune, în mijlocul avuțiilor evidente, pentru care se compusese, didactic și doct. Spre răsturnarea oricărei socoteli, barbișonul defunctului, pieptănat pe o cravată lilà, avea cel puțin șaptezeci de ani.

Soția lui fu bătută de o vijelie a nervilor aspră. Medicul a ridicat-o de pe pat, secundat de un flacon cu parfume proaspete, vărsate valuri și ramificate spre nasul indiferent al latinistului, care a tradus *De bello Jughurthino* și a dat ființă unei domnișoare, întristată între crepuri. Dar și această ovală și distinsă făptură e o traducere, operă a unui călugăr condus tot de noi la mormînt, acum trei ani, fostul episcop de Huși.

Profesorul sta culcat pe patru labe de leu, poleite, albe, în mijlocul școlarilor lui, iar pe pietrișul cimitirului, la ușa capelei « Familia M. » se întindea la picioarele lor. Întîmplările, postura și rangul!

Au vorbit, adică au citit, acasă, patru oratori, începînd cu primarul. Crudă moarte, nenorocire neașteptată etc. Oratorul a insistat, încăpățînat să-și formuleze cu oportunitate opiniile, asupra calităților politice ale cadavrului, evocînd « triumfurile din culoarea de Albastru ».

A continuat protopopul, profesor de așijderi, un rotund sacerdot, durut fundamental de « ireparabila pierdere ». Succesele de liceu, licența, notele mari din catalog, cariera. Nimeni nu a pomenit de colaborarea episcopului la opulența carierei și a menajului.

Al treilea, — discursul frumos, — a fost citit pe nişte pagini, noi ca nişte batiste, şi foarte des arcate şi tăiate de dungi mari de condei, cu ochii bolnavi, aproape închişi, opuşi imediat foilor ridicate la înnălţimea gurii, de către un domn cu o figură stranie, liniştită. Un om, rătăcit ca dintr-un roman cu împrejurări înnoptate. Simplu, categoric, depărtat şi supărător pentru grupul elocinţei oficiale de la nordul odăii, pe care-l arătau ghetele de lac ale mortului. Recunoşteam în orator un agronom, Radianu, cu sprîncenile şi mustăţile crunte culcate pe ochi şi pe buze, într-o figură palid intelectualizată, şi care se bucura pe timpuri de o reputaţie de « stricat », pentru că-şi suna servitorul la uşe, todeauna după miezul nopţii, către ziuă. A vorbit din partea « Societăţei agricòle », şi pe lîngă farmecul cîtorva lacune artistice şi o uşoară, de stil, nelogică îmbucare a ideilor, discursul rămîne în amintire ca o majolică, zmălţuită pe margini cu fraza lui Bossuet, citată de agronom: « Lauda e parfumul în care îmbălsămăm pe morţi ».

Al patrulea orator a fost o barbă neagră, care în cincisprezece fraze a repetat glorios, de cincizeci şi cinci de ori, cuvintele « Noi profesorii » şi licenţiosul « Coleg ». Un dascăl de istorie insipid.

La un seminar, ne-am scoborît din trăsuri. Cortegiul se oprise dinaintea porţii deschise. Un elev al primului seminar şi apoi alt elev, al celuilalt seminar, au descifrat, ridicaţi pe o bancă, jumătăţile de coală, caligrafiate cu bună-credinţă.

Din nou se urni convoiul. La cotituri, coloana elevilor, aparţinînd la trei şcoli deosebite, ridica drapele.

În uşa capelei din ţintirim, alt discurs, alt seminarist.

Gaura cavoului trebuie să fie zidită, profesorul de latinește, pe care toți oratorii l-au socotit prea de timpuriu răpit în plină activitate, a trecut. În urma lui moștenire, discordii, adrese ministeriale și numiri. « Nu voi sicriu bogat, cîntare și flamuri. . . » cîntau totuș corurile din cimitir.

De-a dreapta, încremenit într-un medalion de teracotă, Eminescu primea, printre ramuri, stihurile scrise cu o daltă pe mormîntul lui, înviate pe buzele dascălilor și copiilor, care le-au învățat, le repetă și nu le cunosc. . .

TIMPUL MITROPOLITULUI IOSIF

Mitropolitul Iosif s-a călugărit la vîrsta de cincisprezece ani. Certat într-o bună zi cu superiorii lui, pecînd era diacon, fugi la Paris, cu sprijinul cîtorva familii de boieri moldoveni, cotizați ca să-i înlesnească această săritură peste obligațiile de ascultare călugărești.

Cum și-a trăit el primul timp de fugar la Paris? Epoca de privațiuni s-a încheiat, subt ocrotirea prietenilor din țară, cu numirea lui în postul de diacon la capela românească, unde a rămas cincisprezece ani, pînă la numirea lui în episcopat. Ieșit dintr-o familie de boiernași, boierii nu l-au lăsat să piară. Un frate al lui, care fusese ministru, a murit de foame, fără figură literară, flămînd, în 1902.

Diaconul a învățat franțuzește. Un urmaș al lui, la Paris, mult mai tînăr, actual arhiereu, are o bibliotecă franceză numeroasă, cu toate volumele netăiate. În călugărie, Iosif și-a format un gust literar, despre adîncimea căruia a putut să dea informații traducerea făcută din Eugène Sue, a romanului *Jidovul rătăcitor*. Traducător, ca toți membrii cărturari ai episcopatului nostru, niciodată autori, el a tradus, acum de curînd, și cartea părintelui Didon: *Viața lui Iisus*.

Această tîlmăcire corectată, cum spune coperta, de doi doctori teologi, profesorii Chiricescu și

Nazarie, a căpătat, prin colaborarea Facultății, o tonalitate balcanică neprevăzută, care o apropie de adevărul ortodox, depărtînd-o de text. Autenticitatea ortodoxă a corecturii e garantată, în rusește, de o variantă, care a slujit de călăuză în luminarea pe românește a limbii franceze.

Mitropolitul Iosif nu s-a arătat mai nemulțumit ca pe vremurile cînd feciorul din casă Vasile, și un fel de al treilea primat îmbogățit la Mitropolie, îi sleia leafa abia încasată, încă de pe la zece ale lunii.

Tîlmăcirea din cărți e îndeletnicirea esențială a mitropolitului Iosif. Cărțile ce ar fi visat să le scrie însuș, au fost rînd pe rînd trecute pe românește, și ele sînt culese exclusiv din seria problematică și consolatoare a lucrărilor menite să folosească optimismului popular, cum e *Viața sufletelor după moarte*, sau viața cîte unui sfînt din timpul vieții. Însă toată hărnicia lui nu poate să fie cuprinsă în matca literară. Cu un condei înlesnit, mitropolitul scria limba curgătoare, fără miez și reflex, a ziarelor.

În ce privește cărțile de slujbă, cultura mitropolitului nu s-a crezut chemată, ca înnalta incultură venerabilă, a mitropolitului Ghenadie, să le modifice. Subt primatura celui din urmă, limba românească fusese pițigăiată de o pòteră de diaconi și preoți care și-au aplicat geniul literar și foloasele trase din diplomele de studiu, ca să mute înțelesul Evangheliei dincolo de scoarțe. Era o pieptănătură făcută cu furca. Într-o substituire de cuvinte, luate din dicționare, efectul Evangheliei, citită după ritul nostru, în limba învățaților de atunci, grupați la « Tipografia Cărților Bisericești », e grotesc. Cu întoarcerea mitropolitului Iosif pe scaun, toate cărțile. . . modernizate fură,

pe fețele strănilor și pe « analoage », înlocuite în două zile cu cărțile vechi.

Dar mitropolitul traducător nu se gîndește nici la o remaniere literară românească a cărților arhaice, întunecate de o sintaxă streină și de cuvintele alese la jumătatea înțelesului întreg. Redactarea pe literă latină a textelor vechi a cunoscut, ca la slugile boierești, o trecere « pe radical » echivalentă cu înlocuirea lui *mulțumim* prin *mersim*.

Așa-zisele Minee, traduse demult, de oameni înzestrați numai cu intenții, sînt lipsite de delicatețea remarcată în limba vechilor scrieri românești, și ascultarea lor e penibilă. Mitropolitul Iosìf ar fi putut să dea literaților din zilele noastre sarcina de a scri Mineele din nou, pentru care lucru nu ar fi fost necesar chiar un talent considerabil, însuș originalul fiind, mai ales, de o sărăcie de inspirație la nivelul scriitorilor de duzină. Iosìf nu s-a atins de ele, deșì a făgăduit și o tîlmăcire a celor două Testamente. Acest început ar fi stricat un obicei.

Păstoria țării îi este mitropolitului o povară. Sufletul lui s-ar împăca mai bine cu o stăreție, unde credincioșii s-ar duce să-l privească prin zăbrelele grădinii, plimbîndu-se cu *Urmarea lui Iisus Cristos* deschisă pe genunchi, printre florile de mușețel și stupi. Singuratec în mijlocul Bucureștilor, el iese rar, ca și regele Carol, însă pentru alte motive: îi este frică, o frică imprecisă, haotică. Frica e linia dominantă din frunzele mătăsoase ale palmelor lui. El îi este publicului cu atît mai drag, cu cît îl vede mai puțin, și absența lui din văzul lumii a provocat fabula inexistenței lui; absent și între oameni și în dregătoria lui. Privindu-l, tăcut și nervos, aci rozîndu-și mustățile, aci precipitînd scurgerea prin degetul mare a pietrelor de la metanii,

te-ai întreba dacă prezenţa în chiar trupul său, îngrijit ca un pahar, nu-l supără şi nu-l apasă. Numărul demisiilor sale către rege e greu de socotit. Susceptibil şi sfiios, unui cuvînt fără însemnătate, scăpat din gura unui mare demnitar în vizită, îi dă un sens parazitar. Strănutul pisicii e un avertisment. Ghenadie venind de la Căldăruşani, să vadă, la reşedinţă, bordeiul înflorit al furnicii, îmbrăţişările fostului mitropolit, prea puternice, prea bine date, curmau respiraţia unchiaşului.

— Ah! cît mă iubeşti! se fericea Iosif, cu sinceritate. Pentru ce mă iubeşti atît de mult?

Interesîndu-se de sănătatea lui, Ghenadie întreba într-o doară dacă mitra primaturii nu era prea grea pentru capul lui delicat şi dacă nu-l strîngea, după ce înnalt-prea-sfinţia-sa o lărgise.

La Sinod, mai mulţi arhierei îşi fac o datorie sistematică să-i dea să înţeleagă, săptămînal, necesitatea unei grabnice dezerţiuni. Bătrînul se plînge că i s-a arătat şi bastonul, şi se teme că într-o zi va fi bătut cu pumnii... Scaunul de primat este poftit de mulţi, şi în special de mitropolitul Moldovei, cel ce avea pe vremuri şansele cele mai multe ca să-l dobîndească. Mitropolitul Iosif se ofileşte în atmosfera de pizmă şi pofte sinodale deghizate.

În faţa aluziilor grosolane sau declaraţiilor îndrăzneţe, unchiaşul nu ştie răspunde, se uimeşte, clipeşte repede din ochi, îşi drege silueta, ia înfăţişarea iepurelui încolţit. Smerenia lui se tînguie mut: « Fie-vă milă, fraţilor... nu-i vina mea că sînt mitropolit ». Decum bate vîntul, mîna lui tremurată iscăleşte o nouă demisie, şi regele se vede silit, ca în fiece lună aproape, să-i dea a înţelege cîtă nevoie au Biserica şi Guvernul de un om ca înnalt-prea-sfinţia-sa în Scaun.

Nemaijignindu-l nimeni cîtva timp, unchiașul se miră, și pauza îl neliniștește ca o presimțire...

Cînd nu-l indispun colegii sau miniștrii, timiditatea lui are trebuință să se înfioare de un fapt divers. Un obiect, un gest, un servitor, un lucru de nimic îl înfricoșează. Un sfeșnic clătinat în biserică, o icoană strîmbă, îl fac să amețească și dau naștere unui cutremur ierarhic. De la cel mai mare către cel mai mic din personal, se intercalează porunca: « Scoate fum lumînarea de la sfîntul Niculaie ». Un paracliser iese speriat din altar, cu o păreche de clește mari în mînă, face metanie la jilțul mitropolitului, scuipă în gura cîrnă a cleștelui ca de cîrnați și, sfssfss! stinge lumînarea. Se supără de un guler scrobit, pentru ca mîine să fie jignit de lipsa gulerului scrobit. Vede fețe în jurul lui zgîite. Dacă îl contemplezi pe furiș, discret, din simpatie, te prinde și tremură. Cu o expresie de nenorocire, ochii lui te întreabă: « Ce-ai cu mine? Ce ți-am făcut? » Privirea îl doare ca o lovire cu bulgări.

Într-o după-amiază, ducîndu-se la Senat, mitropolitul a zărit un preot în ușa unei prăvălii cu încălțăminte, pipăind o păreche de papuci. Necuviința a fost discutată cu zgomot la cina mitropolitului. Preotul avu să înfrunte filipica unui doctor în teologie, însărcinat să-l admonesteze, și care găsise, în Viețile Sfinților, citate referitoare la papuci. Preotul se văzu adus să ude cu lacrimi elocvența maestrului teolog și să jure că n-o să mai păcătuiască. A doua zi, mitropolitul i-a trimis preotului o cutie cu țigări și un pachet de chibrituri.

În timpul unei utrenii, mitropolitului Iosif i se păru că un preot stă prea plecat în strana lui. Ordin unui arhimandrit ca, la ieșirea din biserică, să comunice preotului vinovat că șeful Bisericii

nu admite ca un monah să pară dus pe gînduri. Are vreo trebuință?

— Să nu te mai vadă mîine că stai așa!... sfătui pe preot arhimandritul. Mitropolitul a zis că trebuie să nutrești gînduri ascunse...

— Îmi ștergeam nasul, cinstite părinte, răspunse preotul.

Firea unchiașului nu a putut să fie tămăduită de o bolnăvicioasă frică de oameni, cu toate exercițiile lui monastice de înfrîngere a insului.

Dar spaima cea mai puternică, teroarea constantă a vieții lui fragile, vine mai ales de la moarte. Iclisiarhul Mitropoliei, chemat în grabă în odaia mitropolitului, într-o seară, de către un fecior de casă, povestea a doua zi cît îl influențează sentimentul morții pe acest singuratec, înfricoșat în atitudini și îmbulzit în cuvinte. În seara ceea, bătrînul se culcase cu stomacul încărcat. Și iclisiarhul se uimea de puțina rezistență sufletească a unui om pregătit de educația unei vieți întregi pentru mîntuirea prin moarte, a disciplinei călugărești.

Se înțelege cît de puțin răspunzător față de ziua de mîine poate să fie Iosìf Gheorghian, care, afirmîndu-și necontenit slăbiciunea de a păstori cu toiagul ridicat, nu face parte decît indirect din prìcinile decăderii clerului, mai cu seamă superior. Cam fără știrea lui și cu indiferența lui, au fost ridicați la arhierie un șir de popi care au introdus banditismul moral în Sinod.

Era un timp cînd mitropolitul Iașilor poruncea și la București. În greutatea ce o întîmpină să-și facă partizani, se vede nevoit să-și puie la încercare puterea și să-și creeze cu mîna lui, ridicîndu-l dintre adulatorii analfabeți, de fiecare loc vacant, cîte un arhiereu. De partea lui, Iosìf știa tot atît ce se petrece în țară, cît și în Mitro-

polie, unde poruncea toată lumea, afară de mi‑tropolit. Consuma evenimentele ca mîncarea, în momentul cînd i se puneau coapte pe masă, în farfurie. Cererile de audiență erau întîi trecute printr‑un ciur ce funcționa în cancelaria Mitro‑poliei. De aveai să te plîngi șefului bisericesc împotriva cancelariei, de pildă, nu puteai; ea putea, în schimb, în plină conștiință și lesnicios, să te facă odios în ochii mitropolitului. Părerile acestuia erau părerile secretarului său, om de o bunătate și mobilitate regretabile. Atît mitropo‑litul, cît și secretarul, erau doi pomi cu frunză deasă, în care veneau, să cînte sau să găinățeze, tot soiul de stoluri. De asemenea beteșuguri, nu‑i, probabil, nimeni vinovat. Te naști, pro‑babil, sîrmă sau te naști fulg. Aș închide ușile prea căscate, pentru a nu li se vedea țîțînile pe care se mișcă. Slugile și amantele secretarului se bucură de mari simpatii în personalul Mitro‑poliei. Cunoscîndu‑le puterile spirituale, arhiman‑driții, preoții, diaconii, uneori arhiereii și toți cîți împlinesc o sarcină amenințată de un bîzdîg, caută să li se facă plăcuți. Dacă ceri ceva, nu este necesar să te adresezi, zvîcnindu‑ți inima, celor în drept. O vorbă duioasă, însoțită de un dar pentru o persoană cu fustă sau un slugoi, e de ajuns.

— Lasă, părințele, fii fără grijă, știu eu cum o să fac. . .

Că se face sau nu, dreptul tău atîrnă de impre‑siile, de pildă, ale unei foste fete de croitorie, care celor ce nu‑i displăceau le povestea de‑a fir‑a‑păr și tainele nupțiale ale secretariatului. Secretarul știe cine‑i bun și cine‑i rău în Mitro‑polie, cine trebuie gonit sau menținut, după stradă; iar personalul știe tot ce face « Domnul », unde se duce, cu cine vine, cine‑l așteaptă ce crede despre cutare concurent al tău, pe care ai fi voit să‑l vezi în ștreang.

Și de-ar fi numai o servitoare, numai o birtășiță, numai o tutungioaică, numai o croitoreasă, lucrurile se mai rafinează printr-o afinitate sexuală, complicată cu un bacșiș, cu o speranță amplificată. Numărul autorităților e însă mare. Dacă te place modista, te detestă lingereasa. Placi intendentului, nu te iubește Marița. Te plac amîndoi, ești antipatic lui Vasile. Părîndu-i-se că întîlnindu-l prin curte nu l-ai salutat cu destulă cuviință și nu i-ai zis: « Cu tot respectul, Onorate Domnule Nae », educația acestui vechi lingău se resimte. Sau i-ar fi spus nevasta lui, că, văzînd-o legănîndu-se pe două picioare, amețită de băutură, un preot nu s-a dus să-i sărute mîna, sau n-a fost politicos cu Domnul Cățel al Domnului Intendent, ce tocmai se gătea să-i cinstească pragul printr-un efort, cu coada ridicată. Și mai sînt. E feciorul intim al mitropolitului, altă personalitate. Acesta se înfățișează și el demn de conștiința rolului istoric pe care îl deține. Și mai e al doilea fecior, al treilea fecior, al patrulea fecior, și mai este bucătarul mitropolitului. Și pe urmă sînt toți călugării, mai bătrîni, mai tineri, care în chibzuirile lor personale lucrează prin această massă atotputernică de slugi. Dîndu-i mitropolitului primeneli sau, obsecvios, oala de noapte, rîndașii pun cuvîntul nimerit, discreditînd, ridicînd, făcînd loc în sufletul șefului unei păreri, care, cînd e pîrguită și devine activă, nu ți-o poți explica. Profesori universitari și episcopi au ieșit din hîrtia catifelată prin mototolire, trecută în mîna mitropolitului la momentul oportun.

Cînd slugile au luat locul domnilor slăbănogi, sforțarea unanimă este să placă domesticității.

La activitatea personagiilor prezente se adaogă o activitate literară anonimă: scrisorile, care la Mitropolie sînt origina măsurilor luate de auto-

ritatea bisericească, bucuroasă că are un criteriu. O scrisoare neiscălită e pentru toată lumea o ticăloșie și un mijloc repudiat de informații. Nu pentru Mitropolie. Într-un timp, o serie de acte ireparabile porniseră din inițiativa Mitropoliei împotriva multor preoți, din toată țara. Autorul lor adevărat era chiar un preot din Mitropolie, preot călugărit, care fabrica scrisorile la locuința unui prieten al lui, preot într-o mahala obscură, descoperit și dat de gît de o numeroasă delegație de preoți amenințători. Crimele lui epistolare au fost atît de caracterizate, încît însuș mitropolitul Iosif i-a dat un canon public de șapte zile, pe care preotul l-a executat. Îngenunchiat la ușa catedralei, el a trebuit să repete, ori de cîte ori intra un călugăr sau un străin în biserică, o rugăminte și o mărturisire: « Am scris două sute de scrisori anonime și am nenorocit o sumedenie de oameni nevinovați. Sînt un păcătos. Iartă-mă, frate. » Acest personaj era atît de prost încît nu-și putea repeta acuzarea din memorie, și a trebuit să-i fie dată scrisă, ca să o rostească citind. Totuș, insul este arhiereu, îl cheamă Melchisedec și a fost sfințit de înseși mîinile mitropolitului Iosif.

În cler, mitropolitul Iosif se bucură de reputația meritată de om bun. Toți preoții și stareții din epàrhia Mitropoliei îl cunosc pentru marele lui dezinteres material. El nu a luat laptele și lîna oilor, a refuzat buțile cu vin și pungile cu parale. Oricine i-a dus un dar subt amenințarea unei anchete, a fost destituit. Singurul episcop care cinstește pe mitropolit cu dezinteres este Atanasie de la Rîmnic, personalitate incisivă și călugăr înzestrat, venit în ierarhie din preoția de mir. Acest prelat și-a menținut iscălitura pe rechizitoriul făcut fostului mitropolit Ghenadie, de un Sinod retractator și cu două păreri contra-

dictorii în toate chestiunile. Numai că oțărîrea în acțiune a viitorului mitropolit posibil ar putea să fie temperată de prudența și oportunismul dregătorilor urmăriți pe întuneric. Episcopul are un dușman civil, de-o putere oficială egală cu a lui, unul din semijobenele doctorale mate, un dușman care i-a fost prietenul cel bun, care a știut să-i noteze slăbiciunile, să-i păstreze scrisorile, și care, lipsit de o tărie individuală, are măsura morală comună și destoinicia vulgară de a se folosi în luptă de confidențele și încrederea fostului prieten. După ce i-a propus tîrguieli, pe care episcopul le-a refuzat, profesorul Chiricescu, teologul, s-a dus, cu biletele lui secrete în buzunar, pînă la rege...

Mitropolitul Iosif este poate singurul prelat fără o vină exploatabilă în public și care nu ar putea să iasă mînjit dintr-o campanie de presă. În excelente condițiuni de a fi drept cu ticăloșii și prietenos cu subalternii de merit, el nu poate totuș să realizeze nici dreptatea, nici prietenia. Bănuitor, izolat, străin, Iosif nu cunoaște nici pe cei ce dorm subt acelaș acoperiș, străjuit de patru cruci brîncovenești, cu el. Nu l-a văzut nimeni o singură dată convocînd personalul Mitropoliei și căutînd să-și dea seama ce poate fiecare și în ce loc și sens ar putea să fie utilizat. El se întîlnește cu slujitorii lui în biserică, o dată, de două ori pe an, ca să prezideze o liturghie. În restul vremii el nu știe ce fac, ce și ce fel năzuiesc fiii lui duhovnicești, dați în seama vizitiilor.

De altfel, e un obicei tradițional în Biserica noastră, de a fi, și cei de-o treaptă cît și cei de trepte deosebite, dezbinați. Fără întîlnirile în jurul cîtorva sticle cu vin, a cîte trei, patru, cinci « frați », grupați de puterea zîzaniei, doi

următori ai lui Iisus n-ar sta niciodată împreună. Comunismul practicat aparent în călugărie e inexistent, fiecare fiind o fiară aparte, lovită de toți ceilalți, tremurînd în sineș, confuz, nedeprins cu ideea de solidaritate, mărginit a se lupta singur, prin resursele ipocriziei și lașității personale, cu colectivitatea. Un călugăr poate fi bun călugăr prin nimereală. Faptul este că el nu servește nimănuia, nici Domnului, nici Satanei, nici țării și nici sieș. Atît în mînăstiri, cît și în centrele chiriarhice, episcopiile și mitropoliile, cît și în tot clerul, șeful e veșnic absent, între el și oamenii presupuși ai lui nu e legătură de activitate. Niciodată un șef nu stă în mijlocul ascultătorilor lui. Aceștia nu știu niciodată ce au de făcut, în ce stă datoria lor, către ce tind, ce rost în lumina zilei au. Călugărul ia parte la slujba bisericii. Pe urmă se duce acasă, și doarme. Nimeni nu se simte prins de vecin, nicio caritate între frați, nicio ispravă, nicio îmbărbătare.

Cei veseli se amuză gros. Se citează în Mitropolie o curcă moartă băgată între saltelele unui călugăr bătrîn, care a dat de ea după șase luni; un dovleac borșit subt patul altuia. Puși în confidența farselor dintre frați, arhiereii se strîmbă de rîs. Îmi aduc aminte de hazul unuia din ei, un episcop, foarte aplaudat la București, de o nerozie ce i se povestea. Eram într-un altar de biserică, la o liturghie. Distrat de povestire, în vreme ce se pregătea pogorîrea Sfîntului Duh, episcopul scotea din cînd în cînd un deget încărcat, din găocile nasului, ștergîndu-și-l pe antimis. . .

Clerul e lipsit de o educație profesională. Lipsește din cler plăcerea preotului de a se simți într-un element definit, lipsește o coheziune, de la inferior la superior, lipsește o temelie morală,

o siguranță. Fiecare e ciobul răzleț al unei oale sparte, al căreia contur nu se mai găsește. Șefii nu-și simt cîtuș de puțin o chemare și o autoritate, și niciodată nu le-a trecut prin cap că mulțimea diversă, pe care vocabularul spune că o conduc, poate fi întrebuințată la ceva. Oamenii din Biserică și-au pierdut orice putere de ideal.

Bunul mitropolit Iosif a contribuit la prelungirea și înrăirea acestei stări, prin sublimul său dezinteres, pentru ca Biserica să ajungă din ce în ce mai parazitară. Încrezător numai în litera angajamentului luat de Cristos că va fi « veșnic în mijlocul nostru » — el nu a ținut socoteală de zicătorile românești, care, nefiind traduse din grecește, își păstrează totuș eficacitatea și înțelesul și pentru Biserica ortodoxă.

Nu se poate trece cu vederea marea caritate a mitropolitului Iosif. O sumă considerabilă anuală, din leafa lui și din fondul milelor, cu care alți ierarhi își complectează depozitele la Bănci, este distribuită săracilor. Cine cunoaște însă cum se împart, la cele două mari sărbători ale creștinătății, sumele scoase cu jertfă dintr-o leafă de cinci mii de lei, face și aci o reflecție asupra diferențelor în toate actele mitropolitului, mari și mici, dintre intenție și realizare. De pildă, la Paști se zvonește în piață, printre săraci, că la Mitropolie se dă de pomană. O negură de surtucuri rupte și de capete uscate împestrițează malul din dreptul scăldătorii oilor. Așezați o jumătate de zi, pe pietre și scări, săracii așteaptă. Apariția intendentului însărcinat cu distribuția, e primită cu murmur. Șchiopii, orbii, neputincioșii, păzesc turburarea apei, unchieși purtați mai mult de băț decît de picioare, familii întregi aproape goale... Intendentul bagă mîna de cîteva ori într-un sac și dă... un leu, o băncuță,

șaizeci de bani, patruzeci. O gălăgie deznădăjduită se ridică deodată:

— S-a isprăvit...

Se isprăvește repede sacul. Cei mai mulți se întorc cu mîinile goale, învierșunați de o tensiune lungă și sterilă. Cei mai slabi dau să plîngă, și revolta nu le lasă răgaz.

— Așa sîntem noi, lovi-ne-ar moartea, fără noroc, zbiară o femeie flămîndă...

Ea e uneori fosta ibovnică a unui mare episcop, care i-a făcut șapte copli în șapte ani și a gonit-o cu cîrja de argint, suflată cu aur. Ea cere, cu cîinii și cu pisicile, pe la ușile noastre, rămășițele din bliduri, și s-a detracat urmărită de sentimentul pedepsii dumnezeiești, că s-a culcat cu un episcop și a păstrat, în sînul ei de Marie, spermul mistic al unui vlădic.

— S-a stricat și Dumnezeu, fă femeie! răspunde un moșneag.

Îndușmănit în așteptare, fiecare privindu-și tovarășul de sărăcie cu ochi pe care mizeria știe să-i facă ticăloși, acum, la întoarcere, nu mai încape pricină de gîlceavă. Făcuți pîlcuri, săracii ascultă necazul cocoșatului elocvent, sau înjurătura ologului susținut frățește pe la spate, și, din cînd în cînd, bețele și genunchii blestemă... bunătatea mitropolitului.

Întoarcerea lor « acasă » e jalnică. Cîte unul se apropie de noi și ne murdărește cu o apostrofă:

— Du-te și spune-i mitropolitului că-l...

— Trîntorilor! zbiară cîte o voce dreaptă.

Efectul unei carități, pornită dintr-o inimă delicată și discretă.

Cadavrul mitropolitului Calinic Miclescu a fost așezat, la vremea lui, după datini, într-un jilț, în mijlocul catedralei. Cîțiva preoți vegheau în jurul mortului și al făcliilor. În stînga, dormeau,

ca și acum, în racla lor, moaștele sfîntului Dumitru din Basarabov. Pe înserate, doi preoți, îndușmăniți de o pizmă veche, rămași singuri dinaintea cadavrului înveștmîntat arhierește și cu mitra pe cap, se încăierară. Două bărbi vîlvăiră într-un vîrtej de giubele și de potcapii, și mai multe înjurături pleznIră, odată cu palmele cîrpite. Cel mai rezistent avu timpul să se degajeze și să puie mîna pe un scaun, pe care ridicîndu-l în aer îl trînti cu sete camaradului în cap. Victoriosul de pe vremuri e și acum la Mitropolie, preot și arhimandrit.

Nu mă pot nici supăra fără să-mi iasă înnainte mereu, pe la răspîntiile sferturilor de oră, gingașul bătrîn copilandru. Aci-l văd cu pasul liniștit și călcat frumos în umbra utreniei, venind smerit în fața altarului, unde se închină cu o cruce largă, făcută cu mîna lui de fetișcană. E o utrenie în postul Paștilor, e o vecernie de iarnă, o liturghie. Tăcerea care-l primește o poartă candelile de argint pe flacări nemișcate, parcă așezate cu mîna, ca niște rubine, safire și mărgăritare. Floarea făcliilor lungi arde fixă ca niște crizanteme pe tulpini înnalte. Diaconii gătesc pe mitropolit, care sărută veștmintele și le primește, rînd pe rînd, pe umeri, pe brațe. I se încheie mantia de mătase, brodată cu icoane, pe un nasture de aur, cu inima goală, de clopoțel. I se pune pe creștet o tiară veche, lucrată acum cîteva sute de ani cu meștere unelte, împrumutînd aurului fețele, golurile și ițele broderiilor și boltiri. Cîteva hore de zmarald de jurîmprejur. Sunetul lanțurilor cădelniții, purtată de ierarh la sfinți, între patru diaconi cu făcliile aprinse, cîntă lin. În binecuvîntarea ce-o dă, glasul are cute de catifea și ondulări sticloase. Uneori vibrează ca două potire de aur abia ciocnite în ridicarea lor către Cel veșnic. Citind o pagină

din Evanghelie, Iosìf scoate imaginea din text ca dintr-o cutìe de fildeș, și dă trupului lui Iisus, a căruia suferință e citită întreagă în serìle ce apropie Paștile, putința de a se urzi cu suferințele din sufletul ascultătorului. Slujba făcută de Iosìf nu e făcută de datorie, după tipìc. El pune în recitativ un suspin adevărat. Mișcările, glasul lui, inima lui, cumpănesc în cîntare de sidef trupul celui crucificat. O liturghie care nu dă o senzație de mare taină, e o vreme pierdută și ceva nespus de urît: bisericile goale din orașe și sate. Ca o poemă, o liturghie nu se împiedică în cerințele minții și pune-n șir frumuseți risipite. Trebuie trăită; pauzele trebuiesc împlinite cu o interpretare. Iosìf face dintr-o liturghie « o bucată frumoasă ». Te duci la biserică nu pentru că te îndoiești și ca să crezi; te duci să asculți o rugăciune zisă frumos, îmbrăcată în amănunte și-n conture de bijuterie.

Mitropolitul suferă de un vîrtej agravat. Lucrurile se prind în juru-i într-o legănare. Literile cărților deschise toată ziua pe masa lui de lucru, se bat ca un postav des. În mînă, i se opintește condeiul de tîlmaci. Îl înșeală pipăitul. Ochii văd îndoit. Covoare, mobilier, păreți, i se par luînd întocmirea și deslînarea norilor. Parcă pricepe și nu. Medicii l-au găsit rănit de vîrstă în fundul urechii. Toată vremea păstoriei primatului Iosìf a fost alternativ și repetat caracterizată exclusiv de o singură formulă de evenimente: plecare în străinătate, întoarcere din străinătate; nu mai pleacă, iarăș pleacă; e bolnav, nu-i atît de bolnav; închide ochii, ba nu; demisionează, nu a demisionat. . .

Ne gîndeam că moare. Ne primește, într-o după-amiază cenușie, în apartamentul lui, ca să-și ia de la « părinți » un rămas-bun, pe care

și el, mai ales, îl crede cel din urmă. I s-a recomandat o călătorie lungă și un sanatoriu străin. Toți în picioare, îl așteptăm cu arhimandritul Fteodosie, indicat de vîrstă și de calitatea lui de duhovnic al unchiașului, să fie solul gîndurilor obștii. Fiecare e îmbrăcat în giubeaua duminicii, și sîntem vreo șaisprezece, adunați în mijlocul salonului și așteptînd să se deschidă ușa din fund.

Mitropolitul se arată, clătinîndu-se pe pragul camerii lui de culcare, cum s-a clătinat și sănătos, însă povîrnit. Ochii lui negri, ard ca o flacără mare într-o față de icoană palidă și îngustă. Ieromonahul Fteodosie își începe cuvîntul, cu întorsături de aghiasmatar și opriri sufletești. În mitropolit ascultă numai ochii, ochii lui adînci ca fîntînile, făcînd sforțări ca să guste omelia bunului bătrîn întrerupt de emoții. Sărutăm unul după altul, cu genuflecția de datină, pusă ca pe un mormînt, mîna ușor binecuvîntătoare a primatului și, întorcîndu-ne către ieșire, ducem un gust de moaște pe buze. Dar pînă a nu ieși bine din salon, îl văzurăm împleticindu-se și dispărînd pe niște mîini pregătite. Scara o coborîm ca șaisprezece muți. Ușa se închise; ne oprirăm, fără să ne dăm seama de ce, pe pietrele din curte. Ne uitarăm în sus. În fața noastră, catedrala, între arbori. La dreapta, paraclisul mitropoliților, despărțit de odăi prin patru-cinci ferestre fumurii. Curtea goală, între cele două vechi clopotnițe cu bolți. Ne uitarăm la toate, și apoi, și unul la altul, fără să ne rostim. Și ne mai uitarăm unul în urma celuilalt, cum ne despărțeam pe tăcute, cum ne depărtam, cum ne micșoram... Unii se duceau spre chiliile de către răsărit, alții scoborau către chiliile din apus.

Nu știu cîți n-au oftat, descuind chilia. E adevărat însă că ne trebuia foarte puțin, nu pot ști ce, poate un cuvînt nimerit, pe care ne-am

ferit fiecare să-l căutăm, ca să plîngem cu toții.

În chilia mea, soarele scapătă pe tavan. Răsfoiesc notele și însemnările despre morțile și învierile alternative ale primatului și-mi zic că poate și de data asta va să fie vorba de o variantă. Clopotnițele nu-s în fereastra mea. Oricum îmi îndrept privirile, văd numai grajdurile și grădina și încolțirea stelelor, ca niște răsfrîngeri aurii de cruci. Figura limpede a păstorului Iosif obsedează scînteia ochiului dinlăuntru. E cel mai « curat » prelat din țara noastră, afară de Gherasim Safirin.

În opinia defunctului mitropolit al Iașilor, Iosif Naniescu, istoriograf în orele lui de răgaz, primatul Iosif Gheorghian, care i-a luat-o fără să vrea înnainte, trecea drept un mare stricat; mitropolitul Iosif bea tutun. Calitatea tutunului e garantată de un paracliser, care ocupă chilia de subt fereastra de reverie a unchiașului nostru. Dimineața, el culege, prin lanurile de luțernă, cîte o poală de țigări, abia începute și îndată aruncate, una după alta, pe fereastră, de mîna lui Iosif, în grădină. Pofta de aprins țigarea e curmată la primul fum, de părerea de rău că fumatul e un viciu mortal: Naniescu avea dreptate. . . Părintele Iuvenalie retează cărbunele cu foarfeca și așează țigările într-o cutie. Subt păstoria primatului, Mitropolia numără un personal de fumători pasionați. Pentru Naniescu, a căruia virtute călugărească de căpetenie fusese a nu se fi spălat treizeci de ani la rînd, plăcîndu-i să-și mărturisească des această superioritate, fumatul era un păcat mai mare chiar decît o baie caldă. Călugărul nu trebuie nici să-și vadă nici să-și pipăie centimetrii lui de carne, pe care și-i osîndește luînd zăbranicul și camilavca. Cunoscînd preceptele

inflexibile ale mitropolitului Naniescu, părinții întrebau prostește pe ascultătorii lui moldoveni:

— Dar cum se pișe înnalt-prea-sfințitul, dacă nu pune mîna?

— Nu se mai pișe! răspundeau ascultătorii — se pitește ca femeile: și-a făcut o bortă.

Soarta voi ca Naniescu murind cu viermi subt cingătoare, să nu apuce pocăința Fumătorului. Condamnat de medici ca suspect, vorbit de rău ca un asasin, tutunul fu silit să dispară din locul ocupat cincizeci de ani lîngă cotul de mătase violetă al primatului, întors din streinătate însănătoșit.

Mitropolitul înțărcat, poate suferi lipsa acestei ultime țîțe. Își mai permite uneori să respire fumul ce i se suie prin perdele, aruncat colaci de gura strîmbă a paracliserului de subt fereastră, care fumează fostul lui tutun. Cu dor, își mai miroase din cînd în cînd țigaretul inanimat, în al căruia chihlimbar străveziu, ca untul-de-lemn sfințit, întîrzie o aromă, pecînd, familiare, scapără lămpile în mijlocul veacurilor de urît ale amurgurilor mînăstirești.

Tutunul e fără îndoială singura plantă pe care călcîiul sprinten al anahoretului va fi călcat-o pe frunză, îngrijorat cum este să nu facă rău nici unei muște, fi-vor fi fost numeroase muștele cîntărețe în jurul mitrei lui diamantine. Încolo, pasiunile lui sînt pure. Citește, cîntă și semnează... Mîna fină a primatului umblă prin foile tăiate cu un cuțitaș fin de ivoriu, băgătoare de seamă ca să nu le doară.

Iosif e primit în casele cele bune, pentru mlădița delicată a sufletului său, pentru bătrînețile lui curate, pentru voioșia lui. Fermecător și de o galanterie de prelat francez cu femeile, pe bărbați nu-i turbură cu vederile lui sau printr-un exces de convingeri. El știe cîte picături de rouă pot

încăpea într-o floare. Gîndurile și le strecoară puțin în cuvinte, prin pîlnia de argint, cît un degetar, ce-i sufletul lui. Iosif e tipul desăvîrșit al omului ce nu iese din sine niciodată pentru a lua dimensiunile împrejurărilor. Mările urcă, zguduie, înmormîntă. El e un țurțur de calcar de peșteră ce, de veci și pînă în veac, nu petrece decît un singur și bob de apă de-a lungul lui pînă la vîrf. Nu știu, și m-aș îndoi, să fi fost vreodată conștient nefericit. E ca un inel sau ca o brățară așezată acum cîteva mii de ani într-un mormînt de rege, pe care o găsești și azi la locul ei, ca și cum ai lua-o de pe pardoseală din chiar mîna faraonului din timpuri. Egal, s-a deșirat deopotrivă de subțire și deopotrivă de lin, ca un ghem de fir. Moartea lui, dacă ar fi murit, nu ar fi fost o moarte, ar fi fost un sfîrșit. Destinul lui, primit zilnic pe jgheabul unei cărți, s-a obișnuit și s-ar fi terminat ca o carte: în pagină albă.

Colegii lui de treaptă au contraziceri grave în trecutul lor, și, de la om la om, felul lor de-a fi înțeleși, ca și felul lor de a se exprima, se schimbă, iar între ce-i lăuntricul lor și între ce-i fața lor văzută, nu-i loc de trecut prin mocirlă nici din piatră în piatră. Mitropolitul Moldovei, care a moștenit, odată cu Scaunul, mantia, cîrja, mitra și veștmintele lui Dositei, purtate cu trufie în zilele sărbătorești din vremea noastră și pe care nu le-am putut atinge, în diaconie, fără un surîs emoționat; mitropolitul Partenie, de pildă, se bucură de reputația ignoranței. Dar o adiere, iscată din nimic, poate să-l scuture, să-i usuce florile, să-i zmulgă găteala din rădăcini, dezvelind mormîntul și leșul din el. Indiferent de persoane și de înnălțimea lor, se rostesc faptele, desprinse chiar și din timp, cu acelaș duh de obiectivitate cu care se introduce într-o colecție o statuetă de

Tanagra sau un urcior etrusc, cu numărul de ordine şi indicarea epocii.

Într-o cercetare binevoitoare a valorii clerului superior, eşti adus, de vrei să nu-ţi dispreţuieşti subiectul, a modifica şi restrînge datele pînă la virtuţile casnice şi a te pune aşa încît să găseşti orişicum ceva care să te mulţumească. Cei care nu intră nici în limitele atît de topite ale datoriei, trebuiesc fără codeală caracterizaţi. Pe Iosîf îl poţi judeca după tipar. Ori de cîte ori pui tiparul în dreptul lui, el se confundă cu originalul, ca mîinile aceluiaş creştin în rugăciune... Semenii lui sînt succesiv unii şi alţii. Oul e rotund, băţul e lung, cuţitul taie. E admirabil că natura s-a simplificat în forme ca să ne înlesnească o pricepere. Aceia sînt fel de fel, informaţiile cele mai scrupuloase nu-ţi permit asupra lor o concluzie cruţătoare. Defectele sînt, desigur, ca şi porcăriile, omeneşti. Dar cine se mîngîie cu reflecţii?

Fiecare om merge pe alte picioare şi, pe prundişul călătoriei, două urme seamănă cu tălpile Sfîntului Petru, întors de la pescuit, şi alte patru sînt vestigiile hienei, care a trecut să dezgroape cadavrul...

RUGĂCIUNI PENTRU MORȚI

Am avut un duhovnic bătrîn, întîiul meu duhovnic. Într-o noapte, acum patru ani, străbătînd poligonul albit de lună și de zăpadă minerală, al mînăstirii, unde-mi făceam ucenicia, către chilia duhovnicului meu, trebuia să trec prin două bolți de porți. Între clopotniță și biserică m-am descoperit în arșița înghețată a lunii și am salutat cu inima scăpărînd argint seninul imens. Apoi am bătut la ușa schivnicului meu, și el m-a primit, gata să mă asculte printre clopotele utreniei duminicale. Era spovedania mea inaugurală.

Nepoții acestui duhovnic decedat de un an, au vizitat azi pe cestălalt duhovnic, al mitropolitului. Bătrînul mi-a comunicat:

— Acum cîteva zile, într-o seară, nevasta nepotului lucra la lampă, așteptîndu-și bărbatul. Un zgomot, un pipăit în coridor, o făcu atentă; un freamăt se ivise și trecea prin casă. Ea deschise și se găsi față-n față cu unchiul defunct. El i-a spus:

— M-ați uitat!

Bărbatul și-a găsit femeia leșinată, lîngă ușe.

— Cum se lămurește asta, părinte Fteodosie? l-a întrebat nepoata arhimandritului Chesarie. Numaidecît i-am făcut parastasul întîrziat. Îmi pare rău că m-am tulburat atît de rău. Trebuia să-l întreb cîte ceva și poate că mi-ar fi răspuns. . .

Bătrînul duhovnic decedat zăcuse în odaia în care lucra femeia. Murise din reaua întrebuinţare a unui medicament, înghiţind o lingură, în loc de cîteva picături. Mulţumită avariţiilor confesorului Chesarie, nepoţii rămîneau bogaţi şi în stare să facă rugăciuni şi pomeni pentru el. . .

Părintele Fteodosie, povestitorul, crede că arhimandritul Chesarie şi-a vizitat într-adevăr nepoata, şi că purta într-adevăr odăjdii; crede în eficacitatea rugăciunilor plătite, în parastasele după tarif, în influenţa colivei asupra Tatălui ceresc şi în pomelnicele care rostesc numele de botez al lui Ioan, al lui Gheorghe, al Mitanei, « cu tot neamul lor ». Cînd preotul citeşte Mihail, nu mai e nevoie de nicio informaţie. Dumnezeu ştie despre ce anume Mihai sau Mişu este vorba, din cîteva milioane de Mihai aflaţi în împărăţia de Sus, prezenţi în continentele vieţii viitoare. E Mihai al Mariei, căsătorit cu Tinca, din care căsătorie s-au născut patru copii: Elisaveta, Dumitrana, Constantin şi Vasile, două fete şi doi băieţi. Cînd i-a citit preotul numele, Dumnezeu a şi căpătat, prin urmare, o impresie mai favorabilă despre Mihai, recomandat de un preot, şi-l strămută cu două-trei poştii mai aproape de locurile desfătării. Dacă slujba e cu arhiereu, plătit cu două mii de lei, în loc de o sută, ca un preot paroh, efectul e radical. Poate să i se pară lui Dumnezeu că Mihai nu mai trebuie să aştepte o clipă în marele şantier de transporturi, cu bagajele lui sufleteşti şi, automatic, îl aduce la centru şi-l instalează cu tot confortul mistic trebuincios. Cum se va fi petrecînd exact acest fenomen de instabilitate, de continuă nehotărîre şi revizuire, de provizorat şi incertitudini divine, bunul nostru duhovnic nu poate spune că ştie, însă el se petrece cam aşa; jumătate milităreşte şi jumătate ca la o Siguranţă Generală, cu bilet, cu paşaport, cu

viză și cu o vorbă la ureche, miliardele de suflete fiind în boxe și oboare cu regimul variat.

Arhimandritul Valerian exprimă îndoieli codite, și fizionomia lui grăiește mai mult decît pot cuvintele să spuie. El se întreabă în sine dacă nu s-a angajat într-o întreprindere foarte riscată, cu fațadele strălucite și cu un mare gol înlăuntru. E tîrziu! arhimandritul are șaptezeci și opt de ani. Oftează. I se pare că a intrat pe o punte îngustă, pe care nu se mai poate întoarce, de unde a plecat, și care sfîrșește sus, în aer, pe prăpăstii, cum a văzut odată una, ruptă între două piscuri de munte.

Pentru oameni, credința trebuie să fie un elan și nu o realitate îngrădită. Crezi? Cred. Dar ce să cred? Că Dumnezeu și-a organizat lumea nevăzută ca un depozit de cereale și face posibilă existența, argumentată cu întuneric și ipoteze, a unui cler și a unei Biserici? Poate presimt, poate presupun: Dar cine poate *crede*, cu brutalitate și ostentativ, fără să fie un mincinos?

CAISE ȘI PERE

La sfîrșitul lunilor trebuiesc făcute foile și registrul de salarii. Personalul bisericii primește leafa laolaltă cu servitorii grădinari și cu intendentul. Primatul și cancelaria se plătesc deosebit. Intendentul, întrunind în valoroasa lui persoană doi intendenți, unul arhiepiscopesc și celălalt al Camerii Deputaților (cu intrarea prin Mitropolie), primește două lefuri, plus alte două pentru doi grădinari abstracți. Singurul grădinar în ființă, din trei, cîți cuprinde statul, e plătit prin mîna intendentului, pentru care muncește zi și noapte; ceea ce adaogă al patrulea salariu, însă fictiv.

Iclisiarhul atrage luarea-aminte că este cuminte să nu se vorbească niciodată de acest capitol nediscutat de nimeni, cunoscut, admis, îndătinat. În dreptul fiecărui nume iscălește, în registru, primitorul, după ce a semnat anticipativ salariul, și în rubrica foilor. Pentru servitori iscălește intendentul, trăgînd cu degetul peste o cruce cu cerneală udă, și tot el iscălește, fără cruce, pentru sine. Iclisiarhul semnează jos, vizînd autenticitatea, confirmată de mai multe semnături succesive, care pînă la mitropolit aprobă plata absenților, echivalentă în material politic cu votul alegătorilor defuncți. Ministerul dă un bon de plată, și unul din noi încasează totalul salariilor de la Finanțe. De zece ani, intendentul încasează de douăsprezece ori anual patru lefuri, și e vechi intendent.

La mînăstire, se proceda simbolic cu monahii decedați. Ei continuau să semneze și după înmormîntare, cu mîna casierului și a doi membri ai soborului, și numărul viețuitorilor scăzuse cu mai mult de cincizeci la sută.

— Subvenția Statului, frate Iosìfe, e așa de neînsemnată; părinții au atîtea nevoi, încît se poate trece cu vederea, cînta lin casierul, din vocea lui îndulcită, cînd, la cîte trei luni, fabricam statele împreună. Nevoile aparțineau, în schimb, preacuviosului stareț și celor trei consilieri intimi ai duhovniceștii guvernări locale.

Mitropolia are o livadă și un parc, care, deșì prost gospodărite, dau un produs anual considerabil de fructe. Călugării își cumpără fructele din piață, pecînd caisele și perele arhiepiscopiei sînt în competința suplimentară a intendentului. Servitorul cel plătit vede de fructe. Dacă un copil sare gardul intendentului, ca să guste din poamele lui, e prins, e bătut crunt și trimis la comisariat, cu armata sergenților curții după el.

După informațiile intendentului, consumatorul nesătul al tuturor fructelor și cantităților ar fi mitropolitul, care de la 1 ianuarie pînă la 31 decembrie, în toate zilele și toată ziua, mănîncă exclusiv, ca o veveriță, caise. Totuș, dis-de-dimineață, înnainte de clopotul utreniei, precupeții pornesc cu coșurile pline, pe poteca de jos a grădinilor, în piață. Din fructele căzute de viermi, se împărtășesc, de două ori în șase ani, și frații lui Iisus.

Odată am primit un coșuleț, pe care a trebuit să-l arunc, pentru că, așezate după rumeneală pe o parte, fructele erau putrede de o coptură neagră pe dedesubt. A doua oară, le-am aruncat din prìcina frumuseții lor și a miròsului suspect. Intendentul întîi, și apoi nevasta lui, se pișaseră, fără îndoială, pe fructe.

PECETEA SĂRUTĂRII

Liturghie asistată de mitropolit. Iosif mi-a permis să fac o liturghie completă pe seama mea, în fața lui. N-am măsurat niciodată îndestul cît îi sînt de antipatic simpaticului meu unchiaș. Moșneag susceptibil mai ales la amănunte, necazurile lui de sugaci sînt drăguțe, și cînd e mai furios ai vrea să-l gîdîli și să-l pupi. Ochiul lui veșnic în eroare, scapără, negru prin fulgii de colb alb ai genelor și sprîncenii — și chiriarhul se mișcă toată vremea, ca un cîine mîncat nehodinit de purici. El are agitația fumătorului, care nu poate trage măcar o dată dintr-un muc, într-un loc oprit. Gesticulează cu seria întreagă a pipăirilor care scot dintr-un buzunar tabachera, care o deschid, care detașează o țigaretă, care apucă un chibrit. Cînd să ducă țigarea la gură și să-i dea foc în iluzie, Iosif își dă seama că strana din dreapta a greșit, și, lovindu-și degetele în vîrfuri, ca și cum ar scăpăra, rectifică tonul și-i pune un diez.

I-am citit o povestire de douăzeci de minute din Evanghelie: răstignirea lui Iisus. Evanghelia, fermecătoare în liturghie, prin simplicitatea particularităților ei literare, e străină de cărțile de ritual. O citești cu silabisirea ritmică a unei frumoase poezii.

Concepțiile dulcelui arhimandrit nu tolerează citirea Evangheliei fără « pecetea sărutării »

deasupra foii silabisite, la închiderea cărții cu scoar-țele de argint. E peste putință să monumentalizezi detaliile și să ridici statuie boabelor de mei. În primirea sau refuzul execuției se deosibesc firile, ca mineralele, după structura moleculei. O săru-tare pe foaia Evangheliei, emfatică, în mijlocul asistenței, nu aș putea să-i dau lui Iisus Cristos.

— E sărutarea Iudei, părinte arhimandrite.

Aproape să țipe, prea-cuviosul meu, sever și doctoral, se făcu palid.

— Cine n-are nevoie de ipocrizia cultului, zise el, să se ducă la protestanți.

Un zîmbet. Arhimandritului dulce, atenuînd, îi tremura barba blondă, creață.

— Poate că și eu sînt ipocrit? adaose arhiman-dritul. Așa se cade în biserică: Dacă sînt ipocrit sînt pentru mine, încheie el fără sens, ca să facă o încheiere.

— Cum binevoiți a crede, prea-cuvioase.

Vorba rămase aici, gîndul s-a amplificat. Schim-bări fine de culoare, mișcări și contemplări medi-tative se succedară pe figura viitorului arhiereu.

ADAM ȘI EVA

Dimineață cheltuită într-o liturghie cu vicarul și, după obicei, vorbind mai mult decît ne-am rugat, personalul, încurajat la limbă, de către arhiereu, s-a folosit de toate întîlnirile vocale ale strănii cu altarul, și povestirile din jurul Sfintelor Sfintelor au mers pînă la anecdotă și mai jos. Am ajutat hirotonia unui teolog sacrat încă de sîmbătă diacon, în preot. I s-a dat, după obicei, cubul de pîine, care însă, cu toată recomandația: « Ține-l pînă la a doua venire a Mîntuitorului » — i s-a luat numaidecît din podul palmelor, suprapuse pe sfînta Masă cruciș. A urmat logosul: « Fii demn de preoție, mai ales că te dovedești blînd și smerit ». Vicarul a insistat mai ales asupra cuvintelor: « Fii temător de Dumnezeu. Decum calci pragul bisericii, nu te mai gîndi la alt nimic. » Căci avusese prilejul să-i mai spuie: « Eu am fost cucernic față de el și m-a ajutat ». Tîlmăcire: Un imobil în capitală, o moșie, opt sute de mii de lei depuși, parastasele, cununiile și morții.

Seara, la masă, am stat de vorbă cu iclisiarhul, călugărul cel mai mare și mai gras, căruia îi dau lecții de franțuzește, fără niciun beneficiu, măcar acela de a-l hotărî să rostească pe *u*, pe *eu*, și să nu lege conjuncția *et* de un cuvînt cu vocală. Pierdem amîndoi un ceas pe zi.

Venise vorba de animale, și am ajuns, silind pasul, la om și la facerea lui. De ce, după ce Iehòva

a strigat: « Creşteţi şi vă înmulţiţi, umpleţi pă- mîntul şi-l stăpîniţi pre el », a osîndit pe primii oameni cînd descopereau înţelesul recomandaţiei divine? Dumnezeu e nelogic şi merită să aibă un moştenitor după chipul şi asemănarea lui.

El, iclisiarhul, a tăcut. Apoi, a răspuns că putea face din vreme Eva ceea ce făcu Maria mai tîr- ziu, preferînd bărbatului ei legitim pe propriul ei tată.

— Dar ce rost mai avea, cinstite părinte, Adam? De ce două sexe, cum li se mai zice? Cristos, dacă s-a născut din fecioară nenuntită, formula a fost imaginată exclusiv în folosul Tatălui, ca să dovedească neamurilor posibilitatea imposibi- lului, cînd e vorba de el — afirmînd, încă de la născare, o însuşire divină. Nu se putea ca pentru fiece individ, viitor sau trecut, să existe o minune de acest fel, căci lucrul ar fi fost atunci simplificat: timpanul virginităţii nu mai intra în compozi- ţiunea anatomică a femeii, şi Adam devenea de prisos, adoptîndu-se de la început feminismul. Afară numai dacă nu i se da calitatea de a naşte şi el, după ce se va fi îndopat cu o sămînţă dintr-un pepene potrivit. Într-acest caz era zadarnică Eva. După ce ambii au îmbucat cu lăcomie din ceea ce Moisì numeşte « fructul oprit », ei s-au văzut goi şi s-au ruşinat. Adică, ce crezi, prea-cuvioase, că fusese un fruct adevărat? Oricît de naiv ar fi fost Adam, de ce s-ar fi ruşinat de o gutuie, de vreme ce felul de vieţuire era vegetal? Dumnezeu îi izgoneşte şi-i blestemă: el să muncească, ea să nască. Blestemul întîrziase, căci în Eva se şi întîlniseră principiile complimentare, şi pruncul fusese conceput în măreţia Paradisului chiar.

Mai vorbirăm despre fiare:

— De ce au fost făcute, întreabă iclisiarhul, de vreme ce îl mănîncă pe om şi se mănîncă între ele? Dreptul celui cu măseaua mai tare?

Iclisiarhul și-a adus aminte că prin fața lui Adam au defilat toate dobitoacele. Ele, cum trebuia să se înmulțească? și nu le-ar fi văzut Adam și Eva făcînd proba înmulțirii și nu ar fi căutat să le imiteze? și ei le-au botezat cu nume, pe care le poartă și azi... De la o vreme însă, omul a început să caute pielea dobitocului, și acesta s-a despăgubit cu pielea lui.

Am trăncănit două ore, ca niște savanți ai celor ascunse, am fabricat absurdități interesante, cum numai divinitatea știe să inspire, dar care ne-au pus mereu în cîte-o încurcătură: Răspunsurile ni le-am căutat cu preocuparea de a nu știrbi prea mult, la vreme de bătrînețe, o credință pe care iclisiarhul tot o profesează, cît de cît, o dată pe lună. El trebuie să doarmă fără să gîndească și să nu puie tinerețea la îndoială; căci oricît n-ar crede, cineva, cînd altul îi descoperă o necredință mai coordonată, o urăște și o condamnă.

Ne-am zis:

— Sînt lucruri pe care mintea omului nu le poate răpune, căci, în definitiv, prìcina prìcinilor, problema frumoasă, blestemată și amară, nu se poate ghici. Să credem, fără discuție, ceea ce găsim scris și crezut de bătrîni...

VIILE DOMNULUI

În avîntul lui mistic, omul făcea încercări singuratice ca să disprețuiască femeia. Frămîntînd o idee sau însoțindu-se de o carte care proclama castitatea și înfățișa fructul pîrguit al Evei cu sînii îmbobociți, ca un bulb otrăvit, el blestema cu gîndul pe purtătoarea destinelor bărbătești și ar fi voit să o suprime. Omului i-a fost întodeauna frică de grațiile fecioarei sau de buzele însetate ale femeii coapte. Ochii ei îl înfioară. Zîmbetul ei îl cucerește. Își întinde brațul și, strîngîndu-l puțin în frîntura lui, omul îi cedează, amețește, și, dacă e nevoie, fură, minte, înjunghie pentru dînsa. Uneori poate să scape, și atunci e un artist burghez sau un teolog cu teamă de Dumnezeu. Teologia e lașitatea bărbaților lubrici timizi; iubirea-i păcat.

Orișicum, dragostea leagănă cu plăceri puternice și înnalte, și din aroma ei s-a-mpărtășit și sufletul mistic. Cînd s-a rugat cu credință adevărată, omul a simțit în carnea lui o tresărire ca-n iubire. Și cînd a iubit, sufletul i s-a zmuls și s-a ridicat ca-n rugăciune... Acelaș ecou de muzică neînțeleasă răsună și-n taina credinței și-n taina idilei. Lacordaire cugeta și zi și noapte întru Dumnezeu; totuș, apropiindu-se de dînsul, corpul lui, muncit de posturi și de cugetări preacurate, simțea un tremur neîncetat, ca și cum năzuia spre virginitatea unei femei.

Contradictoriu, omul a instituit căsătoria. Simțul lui îndoit, de ins moral și sensual, s-a găsit împăcat, sfințind legătura de care s-a temut și micșorînd în acelaș timp puterea nemărginită a femeii. E cea mai duioasă ipocrizie din cîte s-au născocit. De atunci încoace, a străbate grădina lumii cu o femeie, îmbrățișată de mijloc, e imoral de cîte ori această femeie ți-este dragă; legătura cu dînsa evocă în mintea burghezului imagini de pornografie și destrăbălare. Legătura e însă o virtute și un lucru de respectat îndată ce femeia pe care-o duci, vorbind încet, de coapse, ți-e soție oficial.

Călugării n-au o asemenea femeie. Soția lor e însă vinul, damigeana, bolobocul. Cu toate că beția e un viciu mare « care cheamă pe toate celelalte patimi », fiece călugăr are în mînăstire o palmă de vie. Via face parte din zestrea monahului, care o cumpără de la un alt monah sau o moștenește. E un drept întrutot sfînt. Butia culcată pe două bucăți scobite de grindă, în fundul unei chilii de călugăr, face parte din casă, ca femeia care coase flori cărămizìi pe-o năframă albă, la fereastra cu perdeaua despicată. Și vinul e roșu-aprins sau blond sau negru-întunecat, ca nevasta unui mirean. El dă aceeaș legănare, acelaș neastîmpăr, acelaș alean ca femeia, iar sorbitura monastică e-aproape sensuală pe marginea oalei de pămînt, ridicată de subt cep, cu spumă.

În munca pasionată a părinților, bătrîni și tineri, tăbărîți pe vii, e hotărîrea harnică și emoționantă din truda logodnicului după fată. Toamna nupțială e cîștigată cu grijă și osteneală îndelungată, iar ciorchinii care spînzură plini pe viță, par lacrimile de peste an ale amantului și boabele de sudoare ridicate din rădăcina stropită cu fruntea și pieptul păros al sfinților monahi.

Cînd vine culesul, se uită liturghia, vecerniile și utrenia. Pe malurile heleșteului, cuvioșii

desprind strugurii din frunze, îi așează-n copăi și-i suie la teasc, din care țîșnește, ai crede fierbinte, atît e de viu, sîngele lui Hristos... «Cîte vedre ți-a dat?» se întreabă călugării între dînșii. Cei mai avuți o parte din vinul lor și-o vînd. Apoi, cu așternuturile de ceață pe unda plumburie a lacului, se naște tăcerea în schituri, și pecînd frunzele bat în galben și sînge, și vîntul umblă în jurul paracliselor, ca o durere care se plînge, chiliile cuprind reveriile « de lume » ale fraților, cu cîte cinci clondire goale pe masă. E-o epocă de amor și poezie. Ochiul fraților licărește galeș, gestul lor se împleticește, cuvintele au gorgoane și piedici.

Pivnițile starețului sînt cele mai pline și mai variate. Vinul rezervat vizitatorilor însemnați, de la Mitropolie sau minister, e ales prin cele mai vechi și tari. Cu o sticlă de negru-vîrtos se dobîndește o bunăvoință, și cu cîte-un boloboc, trimis pe la cîteva case din București, se cumpără scăparea din vedere sau ocrotirea cîte unui « om mare » cu sensibilitatea cerului gurii pentru vin.

Adevărata tristețe a mînăstirilor începe atunci cînd vasele s-au golit, și, dacă-i iarnă, cu întinderi de zăpadă în zarea chiliilor, tristețea se îndoiește prin durata timpului, și nici acàtiste, nici metanii, nici închipuiri nu pot vindeca suferința lui Bachus, îmbrăcat în dulamă și descornorat, care din geamul sihăstriei numără, pe ceruri, stolurile de corbi.

LEMNELE

Directorul, care nu-și plătește lemnele, mi-a oferit două brațe de lemne pe zi, pe care mi le duc singur, din pivniță în chilie. În loc de două brațe, am luat cîte unul, și de două ori în patrusprezece zile, de cînd durează generozitatea, am stat cu soba rece, ca să răresc brațele cît mai mult. Intendentul însă și confrații au atras respectuos atenția directorului că, neștiind să mă limitez în binevoitoarea milă ce mi s-a acordat, pivnița va rămîne goală în curînd, transportată în odaia mea. Unul care nu a dat niciodată pe la mine, afirmase că i-a venit rău de căldură și se întreba dacă nu mă voi îmbolnăvi într-o zi de marea temperatură din chilie, pricinuind, poate, Bisericii, pierderea unui « element ».

Primii, fără să-i înțeleg deodată motivul, vizita directorului meu. El se opri în prima odaie, totalmente goală și înghețată.

— Nu ți-e frig? întreabă directorul.

— Stau în odaia de alături.

Directorul intră și într-a doua odaie. Era și acolo frig.

— Aici ți-e mai cald? întreabă directorul din nou.

— Întrucîtva.

Ochii directorului căutau, fără să bănuiesc, un loc unde ar putea să stea ascunse cîteva mii de kilograme de lemne. Un cufăr, două geamantane, erau neîncăpătoare. Directorul dete fuga la

paravanul care acoperea aproape a cincea parte din odaie. Zise: « Pardon! ». Pe o masă de părete scotea aburi vizibili ceaiul, de la care mă întrerupsese vizita lui. Într-o sucupă era și un crîmpei de brînză. Directorul se simți stîngaci...

— Fumezi, mi se pare, zise directorul, scoțîndu-și tabachera. El s-a așezat lîngă masa de lucru, ca să poată examina în umbra de subt pat.

Protocolul mă făcuse să uit ușile de părete. Fanfara viscolului dete o trîmbiță în apartament și, trîntită de vînt, ușa scoase un bumbet de tobă.

— Ai lăsat ușile deschise, zise directorul.

— Credeam că mai vine cineva după dumneavoastră, răspunsei, într-o aluzie generală.

Închisei ușile. Directorul își lipi palma de sobă.

— Ce faci cu lemnele?... începu să mă descoase directorul.

— Cu care lemne, domnule director?

— Cu lemnele din pivnița... mea, răspunse, încetinind glasul pe cuvîntul dubios. Nici lemnele, nici pivnița nu erau ale directorului într-adevăr.

— Le ard, domnule director, ce să fac?

— Dar bine, cînd le arzi? insistă directorul.

— Atunci cînd le iau, domnule director.

Mă împleticii într-un gînd. Pricepusem greu, dar pricepusem. O fierbințeală de disperare îmi înjunghia sufletul.

— Dădusem ordin să nu ți se mai dea lemne... zise directorul.

— Știam că porunciserăți să mi se dea.

— Mai demult!... Ieri am contramandat... Du-te și-ți ia lemnele... Dau numaidecît ordin să ți se dea din nou... zise directorul, cu o încredere deplin cîștigată.

Avui un sentiment de milă scîrbită pentru director.

— Două brațe pe zi... regulat... adaose directorul, însă nu mai mult, corectă el, cu o încredere puțin diminuată.

Tăceam, incapabil să mă apăr, incapabil să mulțumesc.

— Spune-mi... dacă nu-ți ajung... la cîte trei brațe pe zi... Poate mai trimiți *undeva?...*

Eu, din ce în ce mai descurajat, directorul părînd în sfîrșit că a descoperit. Dînd să plece, se așeză din nou pe scaun.

— Poate că trimiți... lemne... acasă.

Directorul știa că am o mamă săracă.

— Din lemnele dumneavoastră? întrebai accentuat și gata să-mi sară lacrimile.

— Nu vreau să te jignesc. Te-am întrebat...

Intrase într-un impas. Era edificat. Îmi cuprinse mîna.

— Cum ți-ai făcut atîția « prieteni »? întrebă directorul... Tu ești un băiat bun... răspunse tot el, ca unei preocupări, și mă mîngîia pe dosul mîinii, cum ar fi mîngîiat un cățălandru. Du-te și-ți ia lemne că ți-e frig... Și fă un foc bun... Nu scoate soba fum, nu-i așa?... Ai închis bine ferestrele?... Ce citeai?... Stai, că mă gîndii mai bine... De aici încolo, să nu-ți mai iei lemnele dumneata. Știi, nu șade bine... Are să-ți aducă în fiecare zi, lemnele, Anica... Uite, dau ordin numaidecît.

— Mă iertați, domnule director, îmi place frigul mai bine...

— Ce, vrei să te îmbolnăvești?

— Iarna trecută nici nu am aprins focul.

— Adevărat? întrebă directorul uimit.

— Desigur! am răspuns.

— Cum de nu mi-ai spus nimic? A fost o iarnă parcă mai grea și decît asta.

— A trecut...

— Să nu mă superi! zise directorul, cu o amenințare părintească... Să fii cuminte... Și s-a sculat de plecare, surîzînd cu bunăvoință... Două brațe pe zi, regulat...

— Nu le mai pot lua, domnule director...

— Ți-am spus că ți le va aduce Anica... Voi da ordin să-ți facă și surcele... Mai mult, ascultă... Să vie Anica să-ți facă focul în fiecare zi și să-ți și deretice cîte nițel prin chilie... N-ai să-i plătești nimic... Mă privește.

O pauză meditativă.

Directorul îmi apucă mîinile din nou. Pasul i se îngreuiase.

— Anica vine imediat, zise plecînd.

Închisei ușa repede, luai cheia cu mine și lipsii din Mitropolie toată ziua, și din drumurile directorului toată iarna.

Și a mai trecut o iarnă fără foc...

BAROMETRUL

Luni: Sînt un tînăr care promite. Rezervat, discret, simpatic. Sînt în biserică între primii, la șapte. Nu beau vin, beau însă tutun: atît păcat să am. Citesc, învăț, îmi place cartea. O să ajung departe.

Marți: — Nu mă întreba ce cred: se vede. N-o să facă niciodată nimic. Doarme pînă la prînz, și la vecernie crede că vine la liturghie. Un stricat. Nu știu ce scotocește noaptea: stă cu lampa aprinsă.

Miercuri — Așa-și-așa. Nici prea-prea, nici foarte-foarte; mai repede parcă... Tot ce știu pozitiv e că n-a omorît pe tată-său; nu se știe însă ce va face pe viitor. Da, nu pot să zic, bun băiat, dar prefer pe celălalt.

Joi: —Niciodată nu poți cunoaște omul de ajuns.

Vineri: —E pervers. Ai văzut cum ține furculița?

Unul care nu fumează: — Pute a mohîrcă!

Unul slab, jigărit: — Pune carne pe el, ca un nesimțitor, și nimic nu-i face rău, totul îi priește. Fericită natură: să mă păzească Dumnezeu!

Sîmbătă: — Știți, am aflat ce este cu el. E copilul directorului, făcut cu o servitoare. L-a adus

aici ca să ne spioneze. În fiece seară se duce la director sau vine directorul la el și-i face raportul. Nimic nu se întîmplă, fără ca directorul să știe. N-ați observat cum se uită și ce întrebări pune?

Un candidat la arhierie: — Am simțit de cînd l-au adus, ce vor să facă din el. Ăsta ajunge mitropolit. Ascultați-mă pe mine. Și ne încalecă pe toți.

Duminică: Un vecin: — Blagoslovește, frate. Te-ai sculat? Nu te-am mai văzut de vineri, și mă temeam să nu fi răcit.

Alt vecin: — Bună dimineața! Am găsit în piață niște icre ca roua, și ți-am adus o lingură și frăției-tale.

Candidatul de arhiereu: — De data asta, mă supăr. Luăm masa la prînz împreună. Cucoana Catinca ne trimite un rasol din găinile ei și o oală cu supă strașnică. Simionescu mi-a adus niște vin!... Ai să vezi. Te rog și insist să nu te opui.

Anica: — O scrisoare de la domnul director:

« Părinte! Ieri, mitropolitul te-a văzut în oraș, pe Calea Victoriei, dinaintea unui chioșc de jurnale. Îți pun serios în vedere că vei suferi toate conse-cințele, dacă acest lucru nepermis se repetă. (*Șters:* « Unde te trez...» *Șters:* « Bagă-ți minți...».) Jugul Mîntuitorului e dulce însă e greu. După considerație, Directorul. »

VITROURILE MITROPOLIEI

Renovarea sticlelor colorate subt patronajul profan al ministerului Bisericii. Mitropolitul a încuviințat o notă către minister, și redactorul ei a fost să fie un arhimandrit. Scribul și ortograful fuse diaconul Iosif. Am produs trei exemplare — unul foarte caligrafic, pe o hîrtie foarte bună, care a plăcut mai mult decît o idee. Critică artistică: « Mîntuitorul ar fi trebuit să aibă chipul feței ighemonicos și barba în furculiță; fiindcă așa stă scris în Minologhion și în Iconografie ». Mitropolitului i-a plăcut, secretarului i-a plăcut: și i-a plăcut și ministrului.

IOAN

Părintele Ghelasie e un dement sau un fantezist. Iată ce povestește el, de pe timpul cînd era dascăl de latină:

Un prieten al meu avea un șoarice domesticit. Șoaricele veni tiptil, uitîndu-mi-se cu neîncredere în ochi. Toate animalele, afară de purice, caută, — ai observat? — instinctiv, la capul omului. Șoaricele prietenului meu se opri la o distanță, atent. Nu mă... cunoștea! Șoarecii ne pot deosebi după figură.

— Ți-am spus, repeta prietenul meu, că-i un șoarice de geniu. Au și animalele mici, nu te îndoi, o cunoștință, un punct de vedere și individualități. Scîndurile din dos ale catapetesmei servesc adeseori de cuibare unor ploșnițe de o dibăcie care poate fi asemuită nu numai cu însuflețirea, dar și cu talentul.

— Aș vrea să știu ce crede șoaricele domniei-tale despre mine, îl întrebai. E regretabil că nu l-ai învățat să vorbească. Ce crezi: îi sînt simpatic? sau antipatic?

— Așa, deodată, e greu!... « Băiatul » te vede întîia dată, nu poți fi supărat... Nițică rezervă, te rog.

Șoaricele nu mă slăbea din analiză.

— Îmi face niște ochi! zisei. Prietenia ta pentru mine nu-l poate oare influența să-mi fie favorabil?

— Desigur că da.

— Ei bine! manifestează-te!

Prietenul meu făcu un rotogol misterios cu capul și mîna. Șoaricele se apropie de mine cu preocuparea vădită de a mă examina cu de-amăruntul. Încruntă din ochi, ceea ce nu credeam cu putință la soareci. Atunci, fără voia mea, strănutai, un strănut uscat însă puternic. Șoaricele făcu, pînă la gaura lui din capătul odăii, o singură mișcare.

— Vasăzică era un șoarice fricos, deslușii prietenului meu. Dacă ar fi fost inteligent, cum ai spus, ar fi știut că există strănutul pe nas. Ziceai că fața omului n-are pentru el niciun secret.

Crezui un moment că totul s-a sfîrșit între noi, atît de trist fu efectul îndoielii mele asupra prietenului scump. Mîna îmi începuse să iasă din buzunar cu intenția de-a o întinde de plecare. Am admirat însă todeauna marea stăpînire de sine a prietenului meu. Fața lui se și însenină.

— Ioane! detună vocea lui ca bronzul unui clopot (nu prea mare), Ioane!

Înnainte de a fi isprăvit bine, șoaricele fu pe masă, timid. Văzui vîrful mîinii prietenului meu trecînd pe spinarea șoaricelui. Văzui pe șoarice turburat. Dar îl văzui dispărînd, și nu mai văzui pe șoarice. Prietenul meu zise cu plăcere:

— Ai să constați imediat urmările tactile ale pipăitului meu.

Vasăzică, se produsese o sugestie prin magnetism animal. Bun. N-am să mai uit. În așteptarea misterului, nu putui să nu simt ca o frică și, prin tot sufletul, ca niște furnici. Adusei vorba de pictura japoneză. Prietenul meu era deținătorul exclusiv al marelui ilustrator din Iokohama, Fitru-Pitoku.

Un sunet. Un sunet mic, aș zice foarte mic. Se întorcea Ioan! Ioan se întorcea, în gură cu un napoleon de aur, căruia îi dete drumul, din dinți, într-o farfurie de pe masă.

Pentru a doua oară, decînd eram la prietenul meu, rămăsei consternat. Ochiul prietenului se făcu de două ori mai mare, cît flacăra unei lumînări. Un ochi infernal.

— Ziceai că Ioan e un imbecil! zise prietenul, cu tonul cu care mi-ar fi spus că-mi rupe măselele.

— N-am zis aşa, rectificai... Îţi pot jura că n-am zis aşa... Din contra... Am zis că...

Dar prietenul triumfa pe toată linia.

Ca să mă înfunde detot, sugestia fu repetată. Şoaricele plecă din nou, şi sunetul altei piese de aur, de douăzeci de franci, străluci în farfurie.

— Ţi le dau ţie, zise atunci, superb, prietenul meu.

— E adevărat? răspunsei eu, băgînd napoleonii în buzunar, fără să mai aştept răspunsul. Îţi mulţumesc. Nu ştiu să fi avut în viaţa mea un prieten mai bun ca dumneata.

Îi zisei fără voie «dumneata», din pricina aurului care pune distanţă între oameni. Acest cuvînt ce mi-a scăpat, de sclav, mă făcu să-mi muşc buzele a pedeapsă.

— Ce înseamnă, explică-mi, aceste isprăvi ale şoaricelui tău? întrebai.

— Foarte simplu, dragă. Foarte simplu. L-am dresat. Subt acelaş acoperiş cu mine şade un bancher, căruia niciodată nu-i va trece prin cap că m-a îmbogăţit. Da, dragă, m-a îmbogăţit. De cîte ori vreau, pun pe şoaricele în catalepsie şi-l trimit. Conştiinţa şoaricelui se găseşte cu totul adormită cînd operează. Liberul lui arbitru e redus la neant. Îl vezi, dispare pe gaura asta, care duce prin toate etajele şi apartamentele. Trec cîteva minute... te-ai convins... şi polul e gata. Îl fură, dragă, de subt chiar nasul bancherului, un om foarte bogat şi generos cu şoarecii. Frumuseţea furtului îi face, în forma asta, plăcere. Nu interesează fondul: forma e totul.

— Acum înțeleg de ce mănînci cu șoarecii dintr-o farfurie! Mănînci din averea lor.

— Ba îl trimit de-mi aduce și alte lucruri, răspunse prietenul meu. Am voit să fac o încercare. La etajul al patrulea șade doamna X... Pecînd dormea, s-a întîmplat un accident. O rană la mînă, pe care nu și-a putut-o explica niciun doctor. Știi ce-a fost? I-am spus într-o zi lui Ioan: « Vreau să am o bucățică din carnea frumoasei doamne de la al patrulea. Du-te și adu. » Ioan se duse. Vecina dormea cu mîna atîrnată, din canapea, pe covor. Se apropìe Ioan. Scîrț, îi rupse sfîrcul degetului arătător și fugì. Uite-l... l-am pus în spirt. Am mirosit degetul, cînd mi l-a adus, și mi-am dat seama de ce Ioan preferase, în hipnoză, nasului și buzei, un deget. Vecina mîncase ghiuden și nu se spălase, probabil, de lene... Buricul degetului puțea a mezel.

Rămăsei prostit.

— Îți mai dau trei piese de aur, zise prietenul. Uite-le, ține-le... în vreme ce-mi luai pălăria.

— Știi, ți-i voi restitui peste patru zile: am de luat dintr-un loc o sumă mai mare...

— Ia-i detot.

— Nu vrei să-mi dai și șoaricele? îi zisei.

UN FOST SCHIT

Duminică, liturghie la biserica Icoanei. Un coif de piatră cu panaşul de piatră pe un soclu de piatră, încheie un mormînt şi conţine o idee originală de monument. Al cui a fost capul dezvelit de coif?

În altar, un preot frizat, cu profil de capră: un preot bătrîn, banal, şi altul, cel mai bătrîn. El spune că biserica Icoanei a rămas dintr-o mînăstire de maici. Preotul are cinzeci de ani frumoşi de sacerdoţiu. Mi-a documentat, cu fragmente din ei, bogăţiile mînăstirilor trecute la Stat.

— Belşug pe vremea ceea, frate! Toate satele din jurul chinòviilor se îndestulau cu merinde.

Acest punct emoţionant este adevărat. Schiturile neînchinate mînăstirilor greceşti, ca nişte ferme, îşi dădeau prisosurile gratuit, şi prisoasele erau mari, ca să ajungă la nevoie populaţiei dimprejur. Viile şi pămînturile se lucrau de săteni, şi între săteni şi călugări dura o prietenie de folos. Vin şi rachiu, buţi fără număr, zăcători, grîu şi porumb.

Un mitropolit năzdrăvan, ar cere restituirea averilor mînăstireşti. . .

ŞOARECII

Nu ştiu dacă povestirea părintelui Ghelasie era adevărată în parte sau totalitate, dar la mînăstirea noastră, fratele Petru, îngălbenit de emoţie şi venind într-un suflet de la cămară, îmi spuse, într-o după-amiază, pe la toacă, ce-i văzuseră ochii. Fratele Petru suferea de gîngăveală, puind între cuvinte tăceri canonite, cu scuturarea capului şi încuiarea limbii, şi o caznă de a scoate silabele, ca şi cum le-ar fi făcut cuvintele din nou. Ca să rostească « şoarice », făptura lui participa întreagă, strîmba picioarele, strîngea degetul mare cu mijlociul, ca şi cum voia să trozneasca din ele, ca la joc, făcea un pas, şi-l trăgea înnapoi, schilodit de şapte litere ca de şapte păcate.

Ce văzuse fratele Petru?

Pe o poliţă din cămară, erau vreo zece sticle cu undelemn bun, căpătat la parastase în sticluţe mici. Din sticlele mici se deşerta untul-de-lemn în sticlele mari albe, înşirate pe poliţă fără dopuri, şi, din sticlele albe, ţuguiate şi pline pînă la gură, se consuma uleiul de măsline gătit cu melci, adunaţi din grădină, cu ciuperci, cu peşte căpătat, cu marule în saladă, amestecată cu ceapă tînără şi usturoi. Şoarecii se urcau pe pereţii sticlei sau pe zidul din dosul poliţei, nu aş putea să spui, dar ajungînd pe gîtul sticlei deasupra, se aşezau acolo pe gura ei, ca pe un ţucăluş, înmuind cozile în undelemn. Aşteptau pînă ce cozile se umpleau

bine, executau o mișcare gimnastică, ridicîndu-și picioarele dinapoi și micșorîndu-se pe picioarele dinainte, scoteau cozile, le lingeau de undelemn, și le băgau la loc.

— Ssss. . . să. . . să nu ma-mai zici. . . că nu este Dracul, m-a mustrat amical fratele Petru, că. . . că. . . că. . . țțți-o do-do-dovedesc. . .

BILETE

1. De multe ori surprinși în fața unui om așa-zis inteligent, ne uităm la el, dacă are barbă. Ce folos! Nu are coadă la ceafă. Și nu are anteriu. Nu zice Tatăl Nostru și Doamne Miluiește de cincizeci de ori. Nu înțelege pe ce glas se cîntă condacul zilei. Îl întrebai de unde se coboară Fiul — și tăcea. Noi, care știm toate astea, și multe altele de felul acestora, le propovăduim. Oamenii ăștia nu știu să aprindă o lumînare. Nu știu să facă o metanie, o colivă. Întreabă-i cînd cade « mîna lunii », crugul anului, unde se găsește Paradisul. Nu știe niciunul. M-a mîniat un mirean care mi-a spus că lăcustele nu vin de la Dumnezeu. Și discuta fumînd. Vorbea de faptele lui Dumnezeu cu țigarea în gură. Un om cu frica Domnului, se închină și cînd se scarpină, căci, drept vorbind, el scarpină făptura Domnului și pe moștenitorul sfintelor lui învățături. « Eu voi fi todeauna cu voi », a zis Mîntuitorul.

2. De la venirea lui pe scaunul păstoresc al turmei celei cuvîntătoare, înnalt-prea-sfîntul a suprimat toate cărțile bisericești cu literă românească, introduse de precedentul orînduit de Dumnezeu. Dacă le-a suprimat odată cu suirea sa pe tron (sau în pat, negăsindu-se tron), să nu se creadă că a făcut-o cu pizmă. Înnalt-prea-sfinții,

ca toți clericii, se iubesc între ei și se adoră. Prea-sfîntul iubește însă și litera lui Chiril. Domnul nostru Iisus Hristos a vorbit cu litere strîmbe, ca să urmeze pilda Tatălui, care, cînd vrea să cuvinteze ca oamenii, a făcut-o, pînă într-un timp, în graiuri nevorbite, în evreiește, și de atunci încoace în grecește și slavonește. Nu, bunînțeles, în greceasca străbună, în care s-au ilustrat eretici ca Plato, Socrate, Pitagora și alți blestemați, ci în neogreacă. Așa că înnalt-prea-sfințitul a poruncit să se scoată din praf Minee, Ceasloave, Pentico-stare și alte monumente literare ale Răsăritului, poruncind să fie puse în locul lor, în dulapuri, cele date cu literă « strămoșească », geometrică și dreaptă, cu unghiuri largi și curba solară. De aci vine și greutatea mea de a înnainta în acea scriptură arzătoare și luminată, cuprinsă subt numele de Acaftistier. Dar mă jurasem, și, subt amenințarea ce singur mi-am hotărît-o, mi-am putut, în sfîrșit, îmbăta inima cu slovele încîlcite și cu vorba zbîrlită.

3. Sfinții sînt ciudați. Ei vorbesc păsărește și în românește. De aceeaș părere ar fi, cred, și învățatul meu fost profesor de limba elenă, care în viața noastră trecătoare mi-a dat primele noțiuni de ridicul și puterea de a învăța alfabetul grec în cinci ani, împărtășită cu toți colegii mei de liceu, băieți veseli și păcătoși.

Cînd ai deschis o carte bisericească, te simți îndată în fața duhului zămislitor. Cuvintele sînt atît de bine întoarse, încît ești uimit să vezi că silabele, lăsate la locul lor, au fost cruțate de plăcerea sacră a suprapunerii și a învîrtirilor pe loc. Întortochierile semnelor întortochiază cuvintele și înnoadă înțelesul, păstrîndu-l exclusiv pentru vioiciunile mintale și adîncimile cugetă-

toare ale diplomaților în științele esențiale ale teologiei. Traducătorii cunoșteau limba grecească, și chiar de ar fi știut și românește, Dumnezeu n-a voit ca locul din grecește al vorbelor să fie schimbat. De altfel, dorința lui Dumnezeu nici nu era exprimată în favoarea traducătorilor, urechile lui, una slavă și alta greacă, au făcut o concesie specială, din pricina iubirii lor de popoarele sfinte din Balcani, de la care s-au împrumutat românii și stăpînii, chemați de Dumnezeu să-i învețe duh. Fără greci, noi n-am fi învățat nici românește. Și acei poeți cu scufie, autori ai laudelor cîntate, zi cu zi, de trei sute șaizeci și cinci de ori pe an, de geniile condeiului și muzichiei, gustată de cîntărețul din dreapta, — stihuri, tropare, rondele, sonete, epigrame, — nu ar fi existat.

Dar ce zgîrcit este Dumnezeu, fie vorba între noi, cu cei care vor cu orice preț să-l slăvească, căci le refuză ceea ce dă păgînilor din belșug. « Nu le-am inspirat eu! » — se plînge Domnul, acuzat pe nedrept și obișnuit să-și risipească miracolele, farmecele și frumusețile pretutindeni, pe flori, pe ape, în lumină, în întuneric, pe fluturi, în păduri, în munți, și neîmpiedicînd să fie împodobită din rămășițele împărătești nici pasărea chemată găină.

4. Doamne! cum ai primit tu în orchestra ta de zboruri sonore, nechezul și zbierătul cîntărețului din dreapta, și cum nu-l opărești cu ploaie fiartă? Ai voit tu să te laude în cuvinte nămoloase și tărăgănate goale, oamenii care ți-au cîntat din frunză doina și suspinele de dor ale plugarilor delicați și ale ciobanilor de mioare? Nu se poate, Doamne! Tu n-ai încuviințat aceste puturoșii.

Literele s-au schimbat, dar înțelesul lor, neputînd răzbi în limpezimea graiului nostru, a rămas pe brînci în literele noi. Sîntem ca niște zimbri îmbrăcați prin blestem în piele de girafă: nu ne știm, într-însa, mișca, pulpa ne strînge, glezna ne supără, șoldul ne ține, subsuoara ne roade, coarnele noastre n-au loc în grumazul de gîscă mare al girafei, și nasul ei, urcat cu patru coți deasupra răsuflului nostru, nu se potrivește cu nările de aer ale botului cu care ne-am născut între brazi.

Piele străină, Doamne, rapăn străin. Crapă-le, Doamne!...

ÎNMORMÎNTARE CU ARMĂSARI

Era cald și am găsit cadavrul pe catafalc. Falca, legată pe subt bărbie, a scăpat elastică și s-a oprit deschisă, cînd i-a fost desfăcut la ceafă tulpanul.

— De ce o dezlegați? Era mai bine așa.

Superstiția cere ca niciun mădular să nu fie constrîns de violența unei legături, mortul trebuind să fie slobod pe lumea ceealaltă. I s-a pus o frunză desprinsă dintr-un lămîi din jurul coșciugului, în locul gol dintre dinți. Trei muște călcau de la un colț al buzelor la altul, pe zîmbetul fost. Am întrebat de ce era pîntecul defunctei așa de umflat. Fusese operată. Operația izbutise: bolnava însă nu s-a mai deșteptat. Canceroasa era ținută la gheață. Pîcla descompunerii hoitului și miros de lămîiță. După Trisaghion, ieșim în strada ocupată de lume și trăsuri. Fuse desprins un cal de la dric. Un cavaler cu chivăra lui Bonaparte și în costum cu pasmanterie, pe toate măsurile, îmbrăcat peste garderoba lui, măreț l-a prins de căpăstru, plimbîndu-l în susul străzii. Rămăseseră în hamuri trei cai: a mai fost luat unul și izolat mai departe. Manevra cailor întîrzia scoaterea sicriului din casă și punerea lui în car.

Am căutat să înțeleg de ce fuseseră scoși caii de la dric. Mi-am întors capul: pulpanele lor negre erau ridicate deasupra șoldurilor, ca

pulpanele tunicii jandarmilor călări, și între pulpele teribile ale animalelor se legăna o bîtă de gumă dîrză, lovită de pîntec. Erau armăsari. Trebuiau liniștiți printr-o plimbare. Contrastul dintre o speranță frîntă și o energie răsculată, fu singur o filosofie. Impresia de stupefacție a publicului se afirma în atitudinea lui descurajată. Natura jignea cu violență și cinism fragilul sentiment al duioșiei. Cîteva femei izbucniră într-o hohotire de plîns, pălmuite parcă de însuș Dumnezeu. Ai sădit un crin, te-ai silit să înflorească și ți-l strivește batjocura furtunii. Un țăran, odată, drept răzbunare pe un vecin, i-a prins copiii, i-a îngenunchiat și le-a retezat beregata cu cuțitul din brîu, ținîndu-i strînși între picioare.

Dar poate că sensația de suferință ar fi fost și mai crudă, dacă s-ar fi văzut o femeie moartă, purtată la groapă de armăsari excitați. Dricul fu strămutat de ceilalți cai, fără sex, rămași în ham. Lumina bolților bisericii, în care fusese prohodit coșciugul, zugrăvite alb și cenușiu-deschis, scoase în evidență gura descleștată. Moarta rîdea. Rîdea cu exagerare și cu un entuziasm încremenit. Parcă în timpul unui spectacol hilar i s-a strigat, dintr-o lojă, că-i arde casa și că s-au carbonizat copiii în pat de vii, și a murit așa, cu gura căscată.

Slujbă sumară. Arhiereul Calistrat mai avea de săvîrșit cîteva sepulturi. Doi preoți groși încăpură greu într-o trăsură. Diaconii se urcară la rîndul lor, și după ei episcopul, în caretă. Mesagèrii vieții viitoare, — cioclii, — purtau sfeșnice fără postament, cu gulere de fier în jurul făcliilor de parafină, curbate de căldură ca niște gîturi de lebezi, dimpotrivă, ostenite. Alaiul a durat două ore.

Pînă la sosirea celui de-al doilea client al arhiereului, de la gară, un colonel care a fost prohodit

în capelă, ascultarăm prăvăliri de pămînt. E singurul comparativ al tunetului: prăbuşirea pămîntului pe raclă.

Colonelul a fost supus unei pobreganii prescurtate. Preoţi mai mulţi, pe două laturi, şi un diacon cu ei, organizau un cor de operetă; începeau înnainte de vreme, ieşeau orgolios în evidenţă, întrerupeau. Teologia le da dreptul să cînte mai mult şi mai violent cantilenele şi apostrofele trecerii din viaţă, înfrumuseţate cu vocabularul raţional, care a înlocuit vulgara « întrupare » cu « incarnarea », şi cuvîntului tocit de « Fecioară » i-a dat expresia « Virginei ».

Pe o alee, arhiereul indica din bastonu-i cu vîrful de fildeş, unui savant al Facultăţii, autor al unui volum de « predici », locul unde se vor odihni şi ale sale preasfinţite putregaiuri. Fostul protopop răspunse că şi-a cumpărat şi el o proprietate în cimitir.

— Ce să facem? sîntem datori!... zise protopopul, deodată emoţionat.

Colonelul avea urdorile albe, ca mucegaiul, în colţurile pleoapelor buhăite, şi, în toată persoana lui apoplectică, se putea vedea cum se oprise sîngele ca într-un ficat, şi cum îl copsese, de-a lungul căilor ferate, arşiţa. În vălul alb, ridicat cu capacul, zbura un roi de muşte negre mici, ale faunei locale.

La scoborîrea femeii în mormînt, un cioclu antreprenor şi profesionist pasionat, care se felicita de felul admirabil cum şi-a condus cortegiul, introduse, surîzînd ca un bărbier, braţul, pînă la cot, subt fustele cadavrului. Braţul ieşi, tîrînd după el două pungi de cauciuc, ca două testicule mari veştejite: gheaţa!

Probabil că pungile vor mai servi. Să fi fost ultimul lui beneficiu? Să fie însăş proprietatea

cioclului, ca niște unelte cuprinse în ritualul și nota Pompelor Funebre? Vor fi fost pungile împrumutate decedatei, încă de pecînd viețuia, ca un angajament anticipat? Cîte abdomene măcelărite au mai răcorit aceste pungi cu gheață și cîte tumori au împiedicat mai tîrziu să supureze pînă la cimitir?

Rețetele unui bolnav iremediabil ar trebui prezintate dricarului, și s-ar putea da în arendă, fără mai multe complicații, trupul mortului, încă din viață: doctorul, farmacia, arhiereii, preoții, diaconii, clopotele, lumînările, birjarii și coliva, ar intra într-un singur deviz, de cheltuieli generale.

CLOPOTELE

Sărbătorile sînt zile trăite. Prăvăliile închise, afacerile spînzurate-n cui. O idee mai poate opri industria şi comerţul trei zile la rînd, şi această idee este naşterea unui prunc într-un staul. A sunat belşug de clopote, urzindu-şi dantela sonoră cu firul soarelui şi cu firul zăpezii, prin plocatele căreia trecu Moşul Crăciun. Deasupra veacului, imnul clopotelor, cîntarea bronzului, răspund, ca singura voce adevărată a Bisericii, încîlcită de slove, licăririlor de nedumerire ale omului. Şi sunetul de sus, din senin, umflă sunetul jucător în vînturi, ca vălul de pînză al unui luntraş, pescar de peşte mic.

BICICLETA DOMNULUI GENERAL

Sîntem la Focșani, la un parastas cu arhiereu.

— Mi-ați furat bicicleta, țipa domnul general, în corpul-de-gardă.

Ofițerii, caporalul, tac. Ordin să se aresteze și să fie pus la secret soldatul Gheorghe, vizitiul, un om voinic, zdravăn, cinstit. Să nu i se dea mîncare. Să i se administreze două bătăi pe zi.

Executat.

Era în a patra zi de nemîncare, și trupul făcuse vărgi. Spre seară, istorisitorul caporal care s-a prezintat în altar arhiereului confuz, ca unei instanțe de apel, înlocuiește un camarad, grăbit să fugă la Panciu. Își împarte oamenii, inspectează închisoarea, la urmă « secretul ». Deschide. Un trup horcăie pe scînduri, cu tălpile umflate, bătut și demoralizat. Caporalul se înspăimîntă; nu știa nimic și se putea ca omul să moară în vremea gărzii lui.

— Ce ai? de ce suferi? se apleacă el spre om.

— Mîncare! oftează mortul.

Caporalul trimite la popotă și se aduce pîine. Apoi, silește pe soldat să se destăinuiască, și, douăzeci și patru de ore, cît a ținut garda, i s-au adus soldatului continuu merinde. Caporalul, aflîndu-i vina, îl cercetează de aproape.

— Spune dacă ești vinovat, să te povățuiesc ce să faci.

Soldatul nu era vinovat.

— Atunci, ai răbdare, nu e nimic; ține, nu am mai mult, șaptezeci de bani; cumpără ce ți-o trebui, însă nu spune că ți-am dat.

Soldatul plînse:

— Pleci? O să vie altul și nu o să fie ca dumneata.

Căprăria se schimbă. A doua zi, caporalul aduse și dete prin gratii o pîine caldă închisului, care plîngea de bucurie în groapa lui și săruta mîinile întinse cu pîinea.

După altă noapte bătută, vizitiul e scos la confruntare cu alt soldat, bănuit cum că ar ști că Gheorghe a furat bicicleta. Un sergent, de meserie bărbier, în scopul de a lumina justiția, se furișează în lipsa soldatului și se ascunde subt patul odăii de la « secret », umedă și întunecoasă. Confruntarea nu satisfăcu și fură trimiși la « secret » amîndoi soldații. Încuiați, ei se cercetară și se mărturisiră.

— Cum poți spune tu, că aș fi furat eu bicicleta ghinărarului? Uite cum mă canonesc ăștia; sînt șase zile decînd mă țin într-o bătaie și nemîncat. Aș fi murit pînă azi, fără căprarul Ștefănescu, căruia i s-a făcut milă de mine.

Sergentul bărbier sărì de subt pat.

— A! ai mîncat! Ai mîncat! Așa! ai mîncat!

Sergentul se duse să raporteze colonelului. Colonelul dete fuga la general acasă.

Generalul ordonă arestarea complicelui căprar, care dormea la domiciliu. Acesta se supuse poruncii și, îngrădit cu puști, ascultă citindu-i-se ordinul de închisoare pe douăzeci de zile: călcarea consemnului. El răspunde că nu l-a călcat și că regulamentele spun să i se dea unui închis negreșit de mîncare; că lui nici nu i se dase în primire un om care murea de foame de patru zile; că l-a găsit aproape înțepenit, șuierînd printre dinți: « Mîncare, mor ».

Caporalul închis aștepta scoaterea la raport, de o săptămînă.

Se împliniră cele douăzeci de zile de închisoare. Un nou ordin de închisoare pe alte cinci zile. În corespondența sechestrată caporalului, figură un mandat de șapte lei, pe numele lui Gheorghe. Mai era nevoie de proba complicității? Caporalul trebuia să fie vre un socialist: În toate zilele el cerea, ca un revoluționar:

— Scoateți-mă la raport, ca să vorbesc.

Militarul nu vorbește.

Generalul n-a dat însă acestei descoperiri de complicitate o pedeapsă mai mare de cinci zile de închisoare, căci între timpuri aflase cum că bicicleta fusese furată de domnii fiii săi și vîndută într-alt oraș.

— Fii mulțumit că nu ți s-a întîmplat mai rău, zise arhiereul, din gura căruia caporalul aștepta un verdict. — Nu-i așa? zise arhiereul, întorcîndu-se către slujitori, ca să-și verifice bunul-simț.

— Parcă aișe noi nu fașem parastas, ci consiliu de război, răspunse apăsat un brav preot moldovean.

MEDITAȚII

1. Este Dumnezeu ori ce este? Nevoia de a-l cunoaște implică existența lui?

2. Omul e responsabil? Care e rezultatul unei responsabilități absolute?

3. Trebuie omul să speculeze asupra necunoscutului?

4. Care e binele și care răul mistic?

5. Dacă Dumnezeu este și nu-l poți pricepe, însemnează că nu trebuie să-l cunoști. De ce nu se arată el? Proștii și negustorii de Dumnezeu se înfumurează că-l cunosc. Simpla lui prezență ar schimba omenirile și ar suprima bugetul Ministerului de Culte. De ce lucrează exclusiv prin emisari și aluzii? Cîte ocoale! ce stil tenebros! Are nevoie Dumnezeu de samsari, cînd sufletele sînt ale lui și le poate mișca direct?

AUDIENȚE

Lume, lume multă, așteaptă în curte să vorbească procurorului bisericesc, care la nouă își ia cafeaua cu lapte. Lume cu nădragi și lume cu giubele, dogorite de soare decenii, plete încîlcite, ochi suspecți, spinări doborîte, ondulări de șopîrle. Fiecare își va goli dăsaga inimii în biuroul procurorului eclesiastic, rector, dascăl. Echivoc, plurilateral, în flux și oscilare perpetuă, morbid, creator de stîrpitură, fabricant de arhierei indolenți și rapaci, adunători de rugină și aur, de titluri, făcători de masluri și de copìi fără tată. El poartă, în fundul demicilindrului mat, bastonul de mareșal, încolăcit.

Printre popii care așteaptă sentința uneltirii, efectul denunțului și al calomniei, e un preot interzis altarului, din pricina rachiului, consumat cu exagerare (cinci litri pe zi). O copilă blondă, bulevardieră, forfecată ondulos, îl însoțește, cunoscîndu-se preferințelele procurorului eclesiastic. S-ar putea chiar ca părintele să o uite cîteva ore pe canapea. De pildă, un arhiereu, care vînează episcopia și cîrma sufletească a unei epàrhii, are o nepoată, fiica unui cumnat preot paroh, care îngrijește să nu lipsească din lista de bucate a unei zile, petrecută în familie, nimic. Fiii popii se căpătuiesc, popa e decorat și, cu prilejul unei vacanțe silite, se face protopop. A deveni . . .

ÎNNĂLȚAREA PĂRINTELUI PAHOMIE

Părintele Pahomie, starostele bucătăriei, simțea într-însul o putere neobișnuită și darul să facă, poate, minuni. Fără să fi încercat încă să învie morții și să însănătoșească bolnavii, harul se zbuciuma în el, ca un berbec voinic uitat în pătul, și-l împungea în suflet pe fiece zi mai mult.

Dumnezeu nu-și alege todeauna sfinții numai dintre mitropoliți și episcopi, cugeta Pahomie în taină. Iată că el, un bucătar la cazanele pe scripete ale obștii, cu mîinile scufundate în borșuri, fasole și bulgùr, împuțit a pește, a varză acră și-a ceapă prăjită, nu a rămas, în fața Celui din împărăția-ce-va-să-vie, mai prejos de vlădìcii, care fac miracole, mărginite la limitele epàrhiei lor. Călugăria lui cinstită a găsit răsplată la Dumnezeu, și Maica Domnului i-a trimis un vis, din care a înțeles că asupra alegerii lui nu mai încăpea îndoială.

Păstrînd în totul secretul chemării, din ziua în care și-a dovedit-o întreagă, Pahomie a fost ca un înger dus cu gîndul, zburînd pe deasupra grădinilor, însă nedezlipindu-și mintea de la Dumnezeu. I se întîmpla că, răpit cu duhul, el amesteca în ciorbă cu tîrnul, sau se silea să taie morunul, în porții, cu mestecăul. Sarea trecea cîteodată prea multă la fiertură, și cîteodată

felul de mîncare rămînea nesărat sau ars în ti⸗găile mari ca niște ciubere. Cu cotul pe marginea plitei, mare cît pardoseala tindei Sfîntului Nicolae, Pahomie urmărea dinaintea lui, în fundul zării, ciugulirea heruvimilor, în stoluri ca porumbieii, zămisliți în cele de Sus, din capete și cîte șase àripi de jurîmprejur, pe care, strîngîndu⸗le de hodină, aceste plăsmuiri preacurate, din lumea sfinților, se înfățișează ca niște evantalii rotunde, cu ochiul în mijloc.

Din visarea lui dumnezeiască, l⸗au deșteptat într⸗o zi, la prînz, cei două sute de monahi ai mînăstirii, care, sosiți în răzmeriță vijelioasă, i⸗au turnat, fiecare din blidul lui, ciorba fierbinte în cap. Starețul îl certase de mai multe ori pentru uitările lui de la un timp, și Pahomie, surîzînd ca un fericit, punea metanie și făgăduia îndrep⸗tare. În ziua răscoalei, arhimandritul s⸗a pomenit cu toți obștenii în poarta viei lui, apoi înconju⸗rîndu⸗i masa din umbrar, tocmai pecînd îmbuca mai liniștit o jumătate de pui fript, tăvălit în mujdei de usturoi, prinsă de picior. Din care pricină s⸗ar fi supărat prea⸗cuviosul atît de tare, fire de obicei potolită și întrutotul duhovnicească, din ciorba de la bucătărie sau din puiul lui fript, adevărul este că s⸗a supărat peste măsură și a împins pe frați să⸗și facă dreptate singuri și după cum cred. Din gloata monahilor răcnea cu deo⸗sebire clopotarul, un uscat înnegrit, descheiat la pieptul flocos, ca de cîine, și cu barba răzvră⸗tită ca sîrma, care, folosindu⸗se de prilejul ciorbei fără gust, clătina în aer o pîine cenușie, albicioasă, strigînd că și pîinea e mucedă, decînd noul stareț fusese instalat. Capul răscoalei era de fapt acest clopotar bătrîn, cunoscut prin virtutea dîrză a vieții lui de ascet, și care seara, pe la revărsatul aurului în unda vînătă a heleșteului, arunca din barcă, de⸗a⸗n picioarele, o vîrște de

prins puțin pește de nămol, și se făcea noaptea peste el... Stareţul îl luase la ochi de mai multă vreme, dar n-avea ce unelti împotriva acestui călugăr, țepos ca o surcea, și care nu primise, de patruzeci de ani, de cînd a intrat în chinòvie, cu metania într-un schit strein, depărtat peste mări, nicio dregătorie și nici hirotonia, subt cuvînt că este păcătos.

Fierbințeala ciorbei opări atît de simțitor pe starostele bucătar, încît acesta își aduse dintrodată aminte rețetele profesionale, și ciorbele s-au restabilit în gustul cel dintîi, bucătarul recîștigîndu-și măgulirile fraților lui, ca orice bucătar de chinòvie, de popotă, de internat și regiment. Sfaturile de seară reîncepură în bucătărie, unde iarna se găsea strînsă cea mai bună căldură, lăsată de buștenii arși peste zi în cuptoarele de jar. Şi cuviosul Pahomie reîncepu să-și povestească vedeniile, comentate și puse în acord cu Noul și Vechiul Testament, capitolul, numărul și stihul.

Printre frați, Pahomie se bucura încă demult de faima de a descoperi hòții prin rugăciuni, după cum alți înzestrați descoperă cu o ramură din doi craci, de alun, cu vîrful plimbat înnainte, izvoarele și comorile ascunse, prin sucirea de la sine a ramurii în jos, în mîinile hărăzitului care o poartă, pășind încet și cu ochii închiși, în cîmpie. Ca să se descopere hoțul bănuit, Pahomie aducea cheia grea de la întîia ușă a bisericii, și un canonarh punea Psaltirea mare cu două copci, ca Evanghelia, de la analog. Deschideau Psaltirea la psalmul 50, îngropau la psalm vîrful crestat al cheii, închideau cartea, strîngîndu-i în silă copcile din marginile scoarțelor și lăsînd urechea cheii afară, ca și cum ar fi stat cheia băgată în broasca ei. Apoi, Pahomie lua două degete, ale dreptei, care închină, dege-

tele arătătoare, de la doi călugări din cîți erau de față, stînd rotogol împrejurul farmecului ce începea. Un deget arătător era pus cu buricul în sus dedesubtul urechii, unde urechea face cu gîtul cheii o subsuoară, și, de partea cealaltă, buricul degetului altui arătător, pe locul acelaş; aşa că toarta cheii, îngreuiată de Psaltire, se putea mişca pe degete, fără împotrivire, ca pe două țîțîni.

Cuviosul Pahomie, în șoaptă puțin sunătoare, zicea atunci psalmul 50, pe care îl știa pe dinafară, pomenind numele hoțului bănuit, între două stihuri. Dacă hoțul care furase camilavca sau scurteica de pe frînghie, a părintelui Isìchie, era cel pomenit în psalm, cheia începea să pornească pe degetele sprijinitoare, cîteodată mai încet, alteori mai iute, mișcîndu-se Psaltirea deodată, ca o ușă de vînt. Dacă pomenitul nu era hoțul, cheia și Psaltirea încremeneau. Dar dacă din toți bănuiții nu ieșea hoțul nicidecum, cuviosul Pahomie cădea în zminteală, afirmînd că lucrul a fost furat de un mai-mare, cercul călugărilor adunați necutezînd totuş să iscodească adevărul, pomenind pe stareț, pe iclisiarh, pe casier, sau pe un arhimandrit, și lăsînd hoțul nedescoperit; ceea ce s-a întîmplat de cele mai numeroase ori.

Cuviosul Pahomie încerca, în singurătate, o minune, care nu e de nasul oricui să o cugete măcar. Supraveghind clocotul ciorbei și stînd în picioare, el se ridica pe jumătatea tălpilor, vedea că este ușure, dar își lua numaidecît seama, uitîndu-se la podina de sus. Pahomie se mîndrise în sufletul lui într-atîta, încît năzuia să se înnalțe la cer.

« Scăpînd de „ascultare" și de bucătărie, chiar dacă m-ar pune și acolo bucătar, își zicea Pahomie, bucatele Domnului sînt de cele cu mirodenii. »

Însă el nu și-a încredințat năzuințele nici duhovnicului, nici celor mai apropiați frați, căutîndu-și pe încetul locul cel mai potrivit de înnălțare, pe afară, prin vii, pe marginea mostiștei și în cimitir, și simțindu-se din ce în ce mai ușure și gata de plecare, ca un călător care mai are de luat cîteva sticluțe în geamantan, înnainte de a se urca în vagon.

Sîmbăta trecută Pahomie se împărtăși, după o lungă privighiere, mărturisindu-se duhovnicului cu de-amăruntul, înnainte de a lua pe limbă sfîntul Trup și Sînge. Ascultînd întîia oară o asemenea mărturisire, duhovnicul, de la care am aflat isprava cuviosului Pahomie, îi zise părintește:

— Frate Pahomie, nu mi se pare că ești prea sănătos... Nu vrei să te vadă nițel doftorul nostru, de la Pantelimon? — ceea ce învîrtoșă tare inima lui Pahomie.

Duhovnicul dete fuga la stareț.

— Nu știi ceva, prea-cuvioase? îi zise. Pahomie al nostru se înnalță mîine la cer, de ziua tuturor sfinților. Ar trebui să-l oprim.

Starețul, jignit de asemenea trufie, pe care n-a mai rîvnit-o nimeni de la Domnul Nostru Iisus Cristos, se duse la bucătărie și apostrofă violent pe Pahomie:

— Nu-ți este rușine să pui în inima cuvioșiei-tale gînduri de mîndrie? Unde ai citit că monahul poate să se înnalțe la ceruri, încă în viață fiind? Roagă-te mai bine pentru noi, smeriții și păcătoșii.

Starețul ieși supărat, și nimeni nu putu pricepe, dintre mai-mari, sufletul lui Pahomie, care-și dete seama abia atunci de scăderile părinților arhimandriți.

Locul de înnălțare fusese însă ales. Ca să aibă numaidecît aer mult de jurîmprejurul lui și ca

să ajungă mai iute, cuviosul Pahomie, duminică la răsăritul soarelui, dintr-o zi de mai, se urcă în clopotnița cea mare, intră într-o firidă de lumină, care ține loc de fereastră, ridică brațele spre Dumnezeu și ieși prin gaura zidului, în văzduh, afară, printre lăstuni. În loc să o ia în sus, cuviosul Pahomie apucă în jos, către pămînt, și îngerii n-au venit ca, plutind dedesubtul lui, să-l ducă liniștit, pînă la bucătărie, pe fața întinsă a frumoaselor àripi argintii ale lor. Dimpotrivă, cuviosul Pahomie căzu cu capul de un stîlp de piatră scurt, pus dinaintea bolții clopotniții, ca să ferească păreții de căruțe. Stîlpul îi trecu prin sfărîmăturile țestei, ca prin doagele risipite ale unei doniți: nu se mai cunoștea nimic din fața și din seninătatea ochilor lui, striviți laolaltă, ca un aluat de pulbere frămîntată cu sînge.

Ridicîndu-l în parte cu lopata, ca pe un zmîrc, părinții se înfricoșară, iar chelarul, un schivnic de nouăzeci și doi de ani, cu mîinile apropiate de pămînt, în umbletul lui de cămilă, închinîndu-se și cucernic, zise:

— Bine că nu s-a înnălțat. Că erau cheile de la cămară la el.

BLAZONUL PRINȚILOR BISERICII

Mitropolia și-a făcut un blazon. Iată-i descrierea oficială:

« Pe scut albastru, un scut mic și roșu, încărcat cu crucea patriarhală *de aur* și susținut de doi vulturi *de aur* ce stau pe cinci coline *de argint*. De sus se coboară în zbor un porumbiel *de argint*, ținînd în cioc o ramură verde de măslin.

Scutul cel mare este timbrat de mitra patriarhală *de aur*, însoțită la dreapta de crucea *de aur*, iar la stînga de o cîrjă *de aur*, amîndouă încrucișîndu-se subt scut. De ele atîrnă, pe laturile scutului, un șir de metanii negre, ce se termină jos printr-un ciucure negru.

Doi îngeri *de argint* cu nimburi *de aur* și omofoare *de aur*, presărate cu cruciulițe negre, susțin de o parte și de cealaltă scutul cel mare, iar dedesubt, pe o eșarfă roșie, este *scrisă* cu litere *de aur*: ,,Paște oile mele''. »

Preocuparea de a-și construi un blazon ar putea să presupuie că atît i-a rămas Bisericii noastre să împlinească, după binefacerile duhovnicești și sociale pe care le-a realizat. . . Viața obștească e inspirată de la un pur creștinism, preoții și-au făcut și își fac toată datoria, episcopatul e bogat în virtuți, nefericirile trupești și sufletești și-au găsit refugiul normal în instituțiile bisericești, mila înflorește, dragostea e fier-

binte, mînăstirile s-au ridicat din pulbere şi ru-ine, călugăria întinereşte şi a devenit factor de bunătate şi cultură, copiii sînt trimişi la studii cu cheltuiala bisericii, biserica sprijineşte artele, a deschis şcoli şi biblioteci. . .

— Şşşt! vorbeşte-ncet, să nu te audă cineva. . .

Descrierea de mai sus pare Tatăl Nostru al strălucitului Mamonà; e o profesie de credinţă. De unsprezece ori intră aurul şi argintul în compoziţia ei. Este interzis lui Iisus să se mai înfăţişeze desculţ şi flămînd, şi ar fi o fărădelege să cerem prea-sfinţilor părinţi să-şi simplifice portul, ţinuta şi lăcomia, de teama timpului care-i putrezeşte. Aur! aur şi argint! cît de mult! cît de gras! ca să ne îndopăm şi să pleznim.

Mulge oile mele! Jupoaie oile mele!

MĂRTURIE DE SEARĂ

Àripi!... Àripi!...

Viața mi-e o lăcătușerie vulcanică. Trei din cinci părțile ei sînt foc, și două apă. Îmi rămîne o firimitură de pămînt, cît îmi trebuiește ca să le străbat. Pămîntul fiind puțin, l-am împuternicit în văpaie, făcîndu-l cremene albă, cu un cuprins concentrat de flacără rece și de gheață de aer. A fost să mă înnec de cîteva ori, și de cîteva ori era să fiu carbonizat, dar, printr-un noroc neobișnuit, cădeam în valuri după ce ieșeam din rug, sau dam în soare după ce trecusem prin ocean. Drumurile de sînge s-au încrucișat cu Calea Lactee. Vînturile mari au treierat în duzii mei, cu fructe ghimpoase, de săgeți, cu măduvă de scînteie, și de verigi de lanțuri.

Pe o curbă întreruptă, în față mi se întinde zarea. Cerul lasă poale pe pămînturile albastre. Cînd zici, dedesubtul cerului întins, « Cerul », e cum ai zice: « Te iubesc! » și e cum ți s-ar răspunde « Și eu », și e cum ai fi sărutat pe frunte și ți s-ar strînge mîinile la cald. De cîte ori citești în odaie o carte, de cîte ori te înfometează un gînd închis, rectifici și te îndoiești. Pilindu-ți în singurătate unghiile cu care te-ai născut, àcvila ta se face muscă. O neîncredere pedantă, o rigoare logică înlocuiesc starea de sublimă ignoranță a sufletului tău. Pasiunea ți se pare copilărească.

Ferește-te de a crește prea mult în odaie. Ieși din chilie și intră în sînul luminii. Arborii, păsările, te urmăresc. Lumina te cerne ca pe un nisip. Mintea încetează de a fi cel dintîi jucător în amfiteatrul tău sufletesc. Te simți învăpăiat de bucurii tămăduitoare. Omul tău își ridică brațele hipnotic, cînd spre un cer, cînd înspre altul, din cele patru ceruri, scoborîte în jurul heleșteului, și cere àripi...

Viața nu este iubită de ajuns. Ai vrea să aplauzi, să-ți împietrești mîinile bătînd în palme, tipsia palmelor zmucite de la plug. Tu umbli, frate, între minuni, încununat de raze, cu inima în raze, ca un astru călător. Frunza ce luptă să zboare și cade tăcută, atît de justă! Unda ce se încovoaie, atît de bine făcută! Apele din trestii, mișcarea, lumina, puterea și răcoarea lor, atît de exacte! Un unchiaș contemplativ a ieșit uimit în raze; unei fete i-a căzut ghemul de borangic în baltă, de uitare. Unda se arată tuturora, frunzele ning pe toate capetele, natură nedreaptă și sublimă!

Iată, sîntèm puțini cei ce am venit să aducem Domnului celui din ipoteză rugăciunea cea mai pură, neliniștea noastră și nehotărîtul nostru. O lume se duce cu capul plecat, ca niște cititori în pămînt. Ridică fruntea! Nimeni nu se simte mai înnalt ca munții, pe care-i privește, cu piscurile scurtate dedesubtul ochilor noștri? Oamenii aceștia sînt amărîți; pentru ce? O gravitate imobìlă le îngreuiază căutătura, scobită ca-n piatră. Numai bănuiala că ar ieși, poate, dintr-o mare durere, te face să treci; dar, însăș durerea trebuie adunată în zmalțurile luminii. Drag este omul răstignit, dar drag e și cel ce înviază, zmulgîndu-și piroanele din carne, prin opintire. Oamenii aceștia sînt răstigniți în sufletul lor. Durerea lor, încă nemărturisită, e strîmtă! Ei suferă cău-

tînd o fericire imposibilă, așteptată de la oameni, de la alții! Ei nu se răzvrătesc, nu întreabă țărîna. Tovărășia nu și-o închipuiesc decît cu oamenii, numai cu oamenii. Un om le astupă lumea cu un timbru lipit pe gaura ușii. Și se tem: ajung dușmănoși, neiertători. Ferește-i, Doamne! să fie aleși căpătîie în sfatul oamenilor, și atinge-le întîi sufletul cu o frunză galbenă de nuc, scoborîtă ca o pană, din copacii toamnei.

Sînt mulți poeți, zice gînditorul din odaie, prea mulți. Puțini sînt poeții! Cînd va fi omul numai poet, el se va apropia mai mult de tine, de Dumnezeu, de... cine ești tu. Cîntați copìi, cîntați unchieși! Scriți îndemnul pe zidurile cetății, și pe biserici, și pe morminte, cu cărbune și tibișir.

De-aș toarce caierul de cînepă în odaie, subt lampă, și nu răzimat de balustrada de peste vii, din dreptul lotcii, din păpuriș, mi s-ar părea că fac fir dintr-o furcă de colb gol. Domnule cu barba deasă, ieși la aer și nu-ți lua cărțile în buzunare. Am să te duc de braț, vino cu mine. Vreau să-ți trec scheletul prin povestea apelor aprinse de soare. Și dacă nu-ți va părea rău de mintea dumitale, să nu te mai plimbi cu mine niciodată.

Cîte àripi bat în jurul meu, albe! De n-aș auzi țipătul din gușe al pasărilor ce se risipesc pe trestii, le-aș lua drept àripile sufletului meu... Stoluri cad și se ridică din soare. Pentru o fărîmă de miez de aur se reped o sută...

Àripi!... Àripi!...

SCRISORI

I

Frate Pafnutie,

Nu aş putea să spui de ce lucrul acesta s-a petrecut în luna lui ianuar, pe frig... Retragerea mea din lume s-a făcut în plină bătaie, la nouăsprezece ani. Ceruri dezolate, doborîte peste păduri şi porumbişti, rùina universală a timpilor cu cîntece şi flori.

Oamenii toţi, bolnavi de nevăzuta lepră a îngheţului, se duceau vineţi şi trişti prin obscuritatea tîrzie a dimineţii. Impetuozitatea cîinilor se pierdea într-o umilinţă încovrigată. În seara permanentă, plumburie, lătratul din obişnuinţă al dulăilor răguşiţi de foame, copleşiţi de urît, la casele sărace. Sînt zile în care ţi-ar fi cu neputinţă să crezi că arborii îşi vor mai putea veni în fire, că viaţa va mai fi cum a fost.

Nu aş putea să spui cum s-a putut să mă hotărăsc să *plec*. Mi-aduc aminte, ca un început al vieţii mele noi, pragul casei, cu mama-n prag, îmbrăţişată; lacrimile ei, în care cădeau mute lacrimile mele. Nu voi putea niciodată să mă lămuresc cum am părăsit-o. Din momentul în care am luat, aproape fără să ştiu, o hotărîre, hotărîrea *mea* mă mişcă hipnotic, ca o poruncă străină, şi *trebuie* să ascult. Nimic nu mai poate negocia o schimbare. Mă supui unei fatalităţi imperative. Nu ştiu cînd am determinat-o, dar

îmi dau seama că trebuiește să o suport. Am căutat să definesc în mine un tip mecanic al hotărîrilor mele istorice. Am cercetat să stabilesc o linie evolutivă a *voințelor* mele... Renunț. Pentru stările de pasiune subită și tumultuoasă, îndreptate într-un sens unic, românul se fortifică într-un cuvînt: « Așa-mi vine » sau « Cînd m-apucă ». E un cuvînt adevărat.

Așa mă apucase. Așa mi-a venit.

Trecerea mea din toată lumea, într-altă lume cu totul, cu totul necunoscută, nu s-a petrecut cu niciun aparat romantic. Nici îngeri, nici șoapte de peste oceanul albastru, nici armăsari întraripați, cu mine călare pe ei. Intrarea mea din cele omenești și deșarte în cele eterne, s-a efectuat rapid, într-o căruță, cu geamantanul aruncat în fîn.

Nicio impresie senzațională nici, imaginea dramatică a unei vieți care suie ca o linie dreaptă și se frînge. Eram ca un șir de bureți uscați, pot să zic, agățați la ușa prăvăliei unui negustor de sfoară și sacîz.

Poate presentimentul că tot ce se iscă și devine e numai o aparență, ia la mine puteri mai active decît la alții, care în cuvintele de măsurătoare: « pentru todeauna », « s-a sfîrșit », « a fost » pun o sentință și un conținut definitiv.

— Nu te uita la suprafețe, îmi spunea calul fabulist de la căruță; suprafețele sînt trecătoare...

Ceea ce mă revoltă în felul meu de a mă hotărî e totuș sensația predestinării. Parcă patinez pe linia unui desen magnetic: alunec și văd că nu mă pot sustrage arabescului în curba căruia mi-a fost piciorul prins. Aș putea spune precis în ce puncte ale cîmpului vieții mi-a mirosit a predestinare — ca țăranul, care știe locurile,

fîntîna, răscrucea, podețul unde a dat cu ochii de Diavolul, în chipuri de năluci. Tăgăduiesc predestinarea, cred în veșnica putință a renașterii, dar mă supui. . .

Mă interesau bănuielile de spectacolul vieții de mînăstire. Îmi făceam tot felul de povestiri și snoave, și miile de jucării ale închipuirii se construiau în mine ca niște minuni. Mai fusesem odată, în copilărie, prada imaginativă a unui mare entuziasm analog, cînd unchiul meu Cărbunescu îmi făgăduia, fără să se fi ținut niciodată de vorbă, un pat în pivnița lui de vinuri, ca să mă joc cu șoarecii. Visam, zîmbind, că mă așteaptă șoarecii și șobolanii, ca niște camarazi lacomi de șotii, păcăleli și joacă — și începea să-mi fie milă de ei că așteptau demult. Concepeam recepții fantastice pentru persoana mea anunțată, stăteam cu ei de vorbă, ei mă înțelegeau și-mi făceau semn să-i gîdîl și să fug după ei.

Două rînduri de călugări albi la porțile boltite. Căruța mea intră la pas. Călugări, alți călugări, așezați ca plopii, mă primesc cu o plecăciune decorativă, à la Böcklin. Le-a spus Dumnezeu că o să vie un ales al lui cu o hîrtie, în buzunar, de la Mitropolia Ungro-Vlachiei. Unul mai bătrîn, probabil un stareț, se apròpie; descalec din căruță, geamantanul mă bate-n genunchi; starețul rostește o cuvîntare. Treizeci și cinci-patruzeci de heruvimi în pielea goală stau în coate sus, în cerdacul clopotniței, și fac observații neplăcute relative la costumul meu șifonat. Un zbor de porumbiei: nu sînt porumbiei, sînt serafi, care trec dintr-un coteț într-altul. Apoi, toate figurile mari și senine și turburătoare ale mitologiei creștine, sfinți cu pălării de aur, platoșe de argint, spade vaste. În dosul bisericii,

carul de foc al profetului Ilie, care nu a mai fost de sute de ani văzut prin București.

Nimeni din neamul meu nu a fost preot sau călugăr, și pe niciunul nu l-a chemat măcar Popescu — și nimeni nu a fost afară din cale de religios. E adevărat că păretele din Răsărit era acoperit, la toate rudele mele, de icoane, între care strălucea rubinul fix al unei candeli aprinse și care scotea miròsul unsuros de pește prăjit în undelemn.

Credința părinților mei consista în recunoaș-terea lui Dumnezeu ca autoritate de necontestat și care se lăsa mișcată de rugăciunile din casă. Mama, îndeosebi, îl cita pe Dumnezeu ca pe un aliat al ei, de care era sigură și care o asculta fără verificare. Ca să ne ocrotească, la rugile Mamei, ca să-i împlinească o dorință, el strica tot mecanismul naturii, întorcea drumurile, în-cremenea apele, podea prăpăstiile, oprea ful-gerele, zbîrcea pămîntul. Cînd amenința vre un dușman închipuit, al rosturilor noastre, cu vor-bele: « Am să-l blestem, mamă! », Mama știa că osînda ei rostită într-o seară, în genunchi la icoane și cu pumnul ei mic ridicat, urmărește ca o săgeată cercetătoare pe insul blestemat. Din ziua aceea omul nu mai avea dreptul la tihnă și mulțumire. Și dacă, totuș, ignorînd ce-l așteaptă, omul se arăta ca de obicei, rumen și fălcos, credința Mamei nu rămînea sfiioasă: cu atît spulberarea vrăjmașului trebuia să fie mai totală, cu cît provizoratul în care trăia i se părea mai tenace.

Biată Mama s-a rugat întodeauna mult și adînc pentru fătul ei, și cînd am mîhnit-o și cînd am înveselit-o, ca pentru ființa cu adevărat perfectă și excepțională, care merită toate con-cesiile, toate cruțările, toate privilegiile. Dacă mă dovedea mîncat de vreo durere, pe care demni-

tatea mă împiedica să i-o mărturisesc, Mama mă mîngîia:

— Am să mă rog, Iancule, lui Dumnezeu.

Și aveam încredere în rugăciunea ei. Simțeam că în durerea mea se face o pauză, că intervine cuvîntul ei, în stare să anuleze un eveniment printr-alt eveniment stîrnit atunci.

Dacă mă gîndeam și eu la Dumnezeu, o făceam cu o rezervă, ascunzîndu-mă în trecerea de care se bucura Mama — și gîndul meu se rezolva mai întodeauna cu o trimitere mai departe:

— Despre asta, păream că zic, o să-ți vorbească mai amănunțit Mama.

Mai trăia cu noi în casă Maica Domnului, căreia Mama i se adresa cu un sentiment de colegialitate, argumentîndu-și-l cu aducerea-aminte, plăcută persoanelor cerești:

— Și tu ai fost mamă...

Despre Iisus Hristos, fiul lui Dumnezeu și cel de o ființă cu Tatăl, nu exista în familia mea decît o noțiune mai mult iconografică. Bunul-simț, lipsit de teologie, al bătrînilor noștri, a trecut întodeauna respectuos dar evaziv pe lîngă problema de aritmetică bisericească, relativă la Trinitate. Unul egal cu trei și cu două, doi egali cu unul însă mai mic fără al treilea, trebuie să fi fost neapărat o chestiune esențială în înființarea lumii, cînd savanții Bisericii presupun că au fost trei tovarăși care discutau firma și procùra unuia singur de-a iscăli, cu punerea de deget și a celorlalți doi: astăzi, credincioșii preferă să lase asemenea chestiuni neatinse.

Iisus Hristos stă în dreapta ușilor sfîntului altar, și se cuvine să-i săruți icoana, ori de cîte ori te apropii de catapeteasmă cu o lumînare, cu o prescură, cu un acàtist sau cu mîna goală. Obligatoriu este să plătești numai cînd vorbești

cu popa: cu icoanele, sufletul poate să comunice gratuit.

Cel mai necunoscut era Sfîntul Duh, pe care teologii tineri, vexați de terminologia slavă, îl mai numesc și Spiritul Sînt, eliminînd și sunetul *f* din cuvîntul titular, din pricina marei latinități ce copleșește știința lor de carte. Sfîntul Duh, figurat într-un porumbiel cu beteală de aur în cioc, e interpretat, pe icoanele din camera de culcare, mai mult ca un amănunt al fanteziei gravorului și zugràvului, decît ca o personalitate considerabilă, care participase la facerea lumii.

Ascultam din pat, duminica, zvonul clopotelor de liturghie ca o muzică lichidă, dar cu toții fermecați de cîntecul turlelor ridicate la ceruri; niciunul din noi nu se pornea pe cruci și metanii, dîndu-ne probabil seama că, în costumul în care ne găseam, practica religioasă ar fi fost și inestetică și cinică.

Dar, hotărît, nimeni dintre noi nu s-a gîndit niciodată la preot ca la o autoritate, identici în această absență, în moralitatea noastră, cu toți românii din orașele și satele țării.

Preotul era cineva care se înfățișa la noi în bătătură, de fiece zîntîi, și care avea, unicul, drept să intre în casă fără să bată-n ușe, cîntînd în gura mare, pe glasurile zilei și stropindu-ne cu aghiasmă. Un țîrcovnic ghebos îl urma cu căldărușa în care suna, înghițită de apă, băncuța noastră de argint. Și mai era preotul un om cu barba lungă și cu fustă, adeseori pîntecos, cu care întîlnindu-se în drum, femeile făceau noduri la ciucuri sau batistă, iar bărbații se strîngeau, prin buzunare, de cele necurate.

Preotul nostru, din mahalaua noastră, din țara noastră, nu avea nicio asemănare cu preotul, întîlnit și studiat mai tîrziu, la catolici și la cal-

vinişti. Nici preotul nu cultiva legăturile cu familiile, nici familiile nu simţeau nevoie de preot. Preotul românesc nu este chinuit de acea stare de ispită, care izgoneşte pe abatele catolic din presbiteriu şi, sporită prin morbiditatea singurătăţii, îl sileşte, ca să miroasă femeia oprită, la un apostolat de administraţie morală în parohie. Cu preoteasa lui alături de biserică, preotul nostru îşi vede de gospodărie, face fete preotese şi copii preoţi, adună parale, dă boabe la găini, stoarce vinul, taie porcii. Dacă se întîmplă ca preoteasa să fie asemenea cu consora ei sacrificată de Crăciun, şi dacă se mai întîmplă ca şi preotul să fie asemănător cu màscurul care a fecundat şuncile afumate, acestea sînt numai accidente, şi în niciun caz primejdioase de clericalism.

Această cîrnăţărie domestică a preotului a scutit poporul românesc de tragedia religioasă şi i-a dat putinţa să fie cel mai tolerant şi mai generos dintre neamurile pămîntului.

Conflictele de religie şi ştiinţă, importate un moment din streinătate şi imitate de cîteva temperamente hibride, nu se cunosc la poporul românesc. Omul de ştiinţă nu este supărat de preot, iar popa se învoieşte bine cu toate concluziile învăţatului. Amîndoi pot să ciocnească, foarte simplu, ouăle roşii de Paşti sau paharele la botez şi nuntă. Medicul dă mîna, liniştit, cu preotul, la căpătîiul mortului din cartier.

Pentru români, preotul e un sol sosit din depărtarea tradiţiei, un Barbacot povestit, slujitorul lui Dumnezeu, şi care ia parte la ceremoniile clasice ale familiei, ca vrăbiile la seceriş. Încă niciun român nu s-a gîndit că popa îl costă parale şi nu şi-a făcut socoteala cît. Popoarele înnaintate şi avare au discutat bugete, influenţe, incompatibilităţi. . .

Preotul românilor e o amuletă evocativă, un personaj care complectează viața, nelipsit de la ospețe, de la culesul viilor și de la niciun început de treabă. În capul mesei, preotul dă binecuvîntarea. În casa nouă, mîna lui grăsulie sfințește apa. Popa glumește, are poftă de mîncare și stîrnește entuziasmul moderat — iar românului îi place să aibă, în uniformă, un prieten, plătit de minister și decorat, pe care să-l bată colegial pe umăr și burtă. . .

Pace ție!

Ierodiaconul Iosif

April 1923

II

Frate Pafnutie,

La 1900 mînăstirea număra trei sute de ani de la zidire și patru sute cincizeci de călugări, cu arhiereul Pavel stareț, cu arhimandriți, protosìngheli, ieromonahi, diaconi, monahi și frați, și turnurile și turlele ei, ridicate dintr-un lac albastru în cerul albastru, peste cetatea de chilii, se zăreau depărtare de mai multe poști. În amurg, în scama tot mai deasă a zăbranicului ce se urzește către seară, și noaptea, turlele lavrei stau în picioare în bătaia de argint a lunii, ca patru oșteni cu cruci pe coifuri, îmbrăcați în zale și spate-n spate, lipiți cîte doi. Locul ales de schivnicul Teofil din Tebaida pentru clădit chinòvia întinsă, era în capătul pădurii Vlasa, care venea pînă în poarta lavrei, peste șesuri și dîmburi, timp de cincisprezece zile, din brîul dealurilor încinse cu livezi și vii.

Singurul drum de pămînt, trecînd prin porumburi și undele aurìi de lanuri, se îngusta în apropiere de lavră pe un pod dintre două heleștaie. Unul senin, cu marginea nevăzută, era cît marea, și celălalt, dosit în trestii cît puteai s-ajungi cu ochii, mohorît și încurcat în tărîmuri de sălcii și buruieni, era împărăția papurii, a șerpilor și a tuturor jivinilor bălții. În ochiurile de

lintiţă, ca nişte cîmpii de apă îngroşată, se desfăcea floarea albă ca porumbieii cînd îşi iau zborul, de pe faţa lor, şi în pustietatea fără sfîrşit treceau berzele, cocostîrcii, rîndurile de raţe cu zborul drept, de ciocane aruncate, şi toate pasările ciudate, albe, cafenii, albastre, cu picioare lungi şi labele ca frunzele portocalii, ale deşertului zăcut cocioace.

Ca să ajungi la mînăstire, te scoborai din şesul mare, sucit scurt între malurile drumului unde se făcea deodată un întuneric de singurătate. Fără să vrei, te opreai nedumerit de atîta tăcere, închis într-o groapă vînătă de pămînt şi zdrenţe de ierburi, şi ca să nu te apuce, poate, o noapte mai neagră şi o frică adevărată, căutai să străbaţi valea şi drumul mai iute. O troiţă veche îţi aducea mîna, fără să-ţi dai seama, la frunte, păzit numai de gîndul care a ridicat-o în acel loc de temere şi de şovăială. Deasupra, după ce ieşeai din această peşteră de bălării boltite cu copacii, se făcea iarăş cale senină, şi ajungeai la poarta clopotniţii dinafară.

Călugărul din poartă sălăşluia în chiliile de şindrilă de subt clopot. Acolo îşi făcea el rugăciunea în vremea slujbelor din bisericile şi paraclisele mînăstirii şi acolo sta de cincizeci de ani. La vremea rugăciunii bătea şi el într-o toacă mică şi trăgea de funia unui clopot cît o căldare, şi mulţi săteni, nevrednici, după credinţa lor, să intre mai departe, aprindeau, la icoanele din poartă, lumînări, subţiri ca vrejul fraged de lalea şi nufăr, şi luminile, aprinse una din alta, nu se mai stingeau la anumite soroace. Într-o firidă din laturile porţii era zugrăvită, într-adevăr, Maica Precista cu pruncul, şi într-a doua Mîntuitorul, pe tencuială încondeiată cu vopsea de scrobială de însăş mîna ctitorilor, veniţi din schiturile Sfîntului Munte. Ochii lungi ai icoanelor

cercetau pe cei ce veneau și plecau, cu o căutătură tulburătoare, din orice parte, de se sfiiau de văzul lor.

Poarta se deschidea, din poarta mare o poartă mai mică, numai cu vorbele de încercare: « Pentru rugăciunile sfinților părinților noștri ». Un chepeng zăbrelit se da deoparte, ca dintr-un ceas cu cuc, și chipul stufos al fratelui Macarie se arăta în pătrate. Mai ziceai: « Blagoslovește », și el, răspunzînd: « Domnul », adică « să te blagoslovească Domnul », întorcea zăvorul de frasin și te lăsa să intri.

El avea la poartă zece căciuli cu albine, o grădină cu melisă, cîteva buturugi de vie, întoarsă pe haraci, boance și crîșmărese înflorite, trandafiri și legume, două capre și o mîță. Ca să-și ude grădina, lua cu găleata din baltă, care din poartă începea să fie de safir. O lotcă de trunchi de plută se legăna trasă la mal și, clătinat, mai jos, în baltă, un coteț de trestie, pentru păstrarea peștelui viu, mărturisea și el grijile de gospodar fugit din lume ale cuviosului frate, bătrîn, voinic și blajin.

De la el din poartă începea înlăuntru o cîmpie cosită, și, departe, din ea se înnălța cetatea adevărată, în care se deschidea a doua poartă, mult mai încăpătoare decît cea din drum, zidită în clopotnița cea mare. Ai fi crezut, măsurîndu-i înnălțimea cînd era dată cu àripile de pereții bolții, că e clădită atît de largă și de lungă, ca să fie scoasă pe ea, o dată pe an, poate la Înviere, toată mînăstirea, și tîrîte afară din ziduri, în cîmpie, chiliile, puțurile, cumpenele și bisericile, în procesiune. Nu se putea striga dintr-o poartă la alta, ca să fie glasul auzit, și de-abia soborul tuturor celor șapte clopote, pornite la liturghie, se deosibea din poarta lui Macarie, slab, cu auzul. Poruncile stăreției veneau, pînă la el, aduse de un frate cu scùfie și anteriu, călare, care îi aducea și anafura

sfințită, pentru gura pe inima goală a monahilor vrednici. Și tot călări, starețul, iclisiarhul, iconomul, sau cei rînduiți dintre preoți în locul lor, făceau înconjurul de fiece zi al tărîmului mînăstirii, supraveghind ascultătorii trimiși în cete la trebile de care trebuiau să dea socoteală. Ei munceau la cazmale, în anterie, cu scùfia dată pe ceafă și cu metaniile legate de cingătoare. Cît lapte și caș dădeau staulele și brînzăria, pasările cîte ouă, cît pește scoteau din cerul scufundat în lina undă tremurată năvoadele trase cu luntrile la țărm, ce cașcavale dădeau tîrla de oi purtată pe pășunile mînăstirii de cîrjile fraților ciobani, mierea stupilor și buduroaiele din prisacă, așezată cine știe unde, în zarea îngrădită cu alte ape limpezi, într-o livadă de Ierusalim. Ca să ajungă pînă acolo, făcea calul trei ceasuri de buiestru pline, atît de întinsă era din toate părțile, de la altare în margini, moșia călugărilor din lavră, înjghebată din mai multe moșii. Voievozi și boieri și cucoane, îmbrăcați ca vlădìcii, în cusături de aur, catifea și pietre scumpe, dăruiseră mai multe Sfîntului Nicolae din Mira Lichiei, hramul bisericii împărătești.

Cireada se depărta cale de o zi întreagă, și din pridvorul stăreției, ca și pe ferestrele largi ale marelui arhondaric, se zăreau toate bogățiile obștei risipite de jurîmprejurul cercului, unde își pune marginile pe pămînt, ca niște așezăminte de furnici cu camilavcă.

Cel ce umbla însă pretutindeni și era pretutindeni în acelaș timp, între toți ascultătorii, mai mare și mai ascuns și decît mitropolitul, era Iisus Hristos, — nevăzut, dar de față. Îl simțeau pescarii cu vîsla, îl știau lîngă ei părinții bucătari, care, fierbînd cazanele pe pirostrii, se închinau, îngînînd un vozglas. Părintele Ghelasie căciularul împîslea lîna pe capete de buturugi, în cerdacul

lui, bătută cu ciocanul de lemn, rugîndu-se cu ucenicii lui. Erà la războaiele de țesut șiacul și mohairul. Părintele Damian croitorul, cu ochelarii groși, care-i făceau ochii mari ca de albină, îl vedea cu calfele lui, Isìchie, Iuvenalie, Visarion și Atanasie, trecînd pe la fereastră. În boltniță, unde zăceau bolnavii îngrijiți de părintele doftor Pantelimon, el venea de mai multe ori pe noapte, și uneori i se auzeau și șoaptele, amestecate cu mùrmurul rugăciunii oftate și al agoniei liniștite. Îl cunoșteau și vitele, că priveau după el cum cercetează. Lăcrima și vița-de-vie, ghicindu-l alături.

Palmele lui erau nevindecate. Fruntea, luminată deasupra capului de o rază rotundă, era încă umbrită de cununa de spini, cu care fusese batjocorit, ca un împărat de rîs, la răstignire. Era om fără să fie om. Se născuse, ca nimeni altul, din fecioară, murise, fusese înmormîntat, a înviat și s-a înnălțat la cer, de unde se întoarce mereu pe pămînt, printre călugări, și ia parte la slujbele din toate bisericile și la rugăciuni.

Călugării, ostașii lui, trăiau și mureau pentru el, se chinuiau bucuroși cu munci închinate lui, sufereau de fiecare din suferințele lui, le plăcea să fie nedreptățiți ca el și nu erau, huliți și nu erau, mîhniți că niciodată nu-l puteau ajunge în durere și jertfă. Ei s-au lipsit, ca să se asemene cu Mîntuitorul, de toate fericirile omului de-rînd, de altfel trecătoare, și toți împreună se sileau să viețuiască în obște ca niște frați și ca apostolii de odinioară.

De două mii de ani, în toate zilele, seara, la miezul nopții, și dimineața, și în toate lăcașurile închinate amintirii lui, niciun monah nu a putut să-l uite. Îl au monahii în mìjlocul lor la vecernie, la utrenie, la priveghe și liturghie, și la toată treaba de peste zi și noapte. E ciudat că stăruința n-a ostenit, că făcîndu-se în toate zilele, de veacuri,

aceleaşi slujbe cu aceleaşi vorbe, ele par tot atît de noi şi de proaspete ca în vremea lui Chrisos-tom şi a lui Vasilie cel Mare. Mormîntul lui e de toate zilele, ca şi învierea lui, ca şi Scriptura. O citeşti şi parcă n-ai mai citit-o. Toate trec, el nici nu se micşorează, ca oceanul cel ce nu scade. Cu el nu ţi se urăşte, ca nici cu lumina soarelui şi sclipirea de stele, — şi cum nouă e întodeauna flacăra, nou e şi el şi tînăr.

După liturghie, la ceasul prînzului, fraţii se duceau la tràpeză, mai încăpătoare decît biserica, fiindcă acolo, şezînd, în şir, pe läviţi lungi, la şase rînduri de mese înguste, le trebuia loc mai mult decît în picioare în străni. Numai altarul lipsea ca să nu fie şi tràpeza o biserică. Amvonul era, şi zugrăveala păreţilor era. Din amvon, în vremea mîncării, un frate citea Vieţile Sfinţilor, şi obştea, îmbucînd cu smerenie, asculta minunile altora, ca şi ei, dar mai fericiţi decît ei, în pri-goană şi adunaţi în ascunzătorile din pămînt. Şi afară de cititor nu mai vorbea nimeni, — şi arhie-reul, ca şi fratele încă netuns în schimă, venea cu găvanul şi cu lingura lui de lemn, le spăla fiecare cu mîinile lui, şi, plecînd la chilie, le împăturea într-un peşchir.

Ieşind cîte doi-trei, monahul bucătar, schivni-cul chelar, pitarul, vărzarul cu barba începînd, ca fulgii bufniţei, din pleoapele ochilor, acoperiţi pe deasupra de stuful sprincenelor cenuşii, pri-meau cu o metanie blagoslovenia stareţului, a du-hovnicilor şi arhimandriţilor, blagosloviţi şi ei. Cei de o treaptă, cu deosebire ieromonahii, puin-du-şi braţele la piept, încrucişate, se apropiau faţă către faţă şi se sărutau pe umeri, ca în altar, în acelaş timp, unul sărutînd umărul drept şi primind sărutul pe stîngul, ca nişte porumbiei ce-şi încruci-şează gîturile în dezmierdare. Ceremonia ţinea o bucată de vreme, şi se auzea între zidurile albe,

bălțate de soare și de umbra nucilor de pe morminte vechi domnești, — o pată de lumină și alta de întuneric, — un zgomot ca de zimți, din clopotnița cetății. Pasările, ascunse de scăpărarea tare a prînzului, răscolindu-se în turlă, se izbeau cu àripile, aspre ca sticla, de clopotele încremenite, amestecate cu tremurul lor încă neadormit, decînd fuseseră zmucite de funii. Și în tăcerea mùrmurului de fîlfîiri, cădea, spărgîndu-se de lespezile cu slove, prin mijlocul toamnei, cîte o nucă venită tocmai de sus, din pom, cu coaja fragedă și verde. Și, albe, mîțele se jucau deasupra criptelor cu ele, ca niște arătări ieșite din ființa marmorei curate, sorbite înnapoi de slovele săpate. Și alunecau de-a lungul păreților bisericii, pe dinafară, scoborîndu-se ca niște àripi ce singure zboară, și frunzele mari cu mirodenia amară, ca și cum îngerii scriși pe ziduri, ca pe catapetesme, cu pana de aur, și le lăsau să cadă ca pentru o binecuvîntare a toată chinòvia, strînsă pentru mîntuire laolaltă. Și înnainte de a se risipi, pîlcurile de călugări, îmbrăcați în șiac și cu camilăvcile întinse din creștetul culioanelor pe spate, păreau niște stoluri cu capul bont, de albine cafenii, care mișună pe pămînt.

În chiliile alăturate pe patru jghiaburi de cerdac, sprijinite cu stîlpi de bolți și cu mușcate roșii pe pălimare, abia începe canonul, fiecare frate îngînînd, cu îngenunchieri către răsărit, acàtistul sfîntului al căruia nume se învrednicea să-l poarte. Părintele Chesarie, cel mai bătrîn din obștea celor mai bătrîni, avea nouăzeci și doi de ani, întru smerenie și feciorie. El trebuia să se ajute, pentru păcatele lui, cu un scaun, ca de o cîrjă, pentru ridicat din genunchi, și se lăsa și se ridica de cîte o sută de ori, fără să se dea biruit de oboseală sau somn. Obrajii-i erau proaspeți și tineri, și pletele ca inul, cu barba ca zăpada, îi cuprindeau fața la mìjloc, ca o argintărie o icoană de zmalț.

Dumnezeu poartă de grije bătrînilor cinstiţi să fie înväluiţi, de mai înnainte să intre în cer, în zăbranic alb de borangic.

Şi se mai auzea, la cîte un ceas o dată, bătaia lungă şi parcă venită dintr-alte părţi, şi nu din ornicul înnalt al mînăstirii, din vremea veche sau din ceea lume, de dincolo şi de peste, rară şi adîncă, însoţită de un zgomot lovit în grinzi ca de un mai, ca şi cum ar fi păşit un şchiop cu picioarele de lemn pe treptele din turnul cu ceasornic. Îndată ce ieşea întîia bătaie de oră în văzduh, se întindea parcă o undă lină pe deasupra lui, netezită de unda următoare. Pînă la toacă, bătea de patru ori, cînd, în scîndura teafără, de frasin, dusă cu o mînă, paracliserul ciocănea cu o lulea de lemn cu nod, de jurîmprejurul bisericii Sfîntul Nicolae, cu patru opriri în cele patru laturi ale lumii, la răsărit, la miazănoapte, la apus şi miazăzi, unde şoptea o rugăciune.

Pace ţie!

Ierodiaconul Iosif

III

Frate Pafnutie,

Te-ai ţinut, în sfîrşit, de un angajament penibil, acela de-a pune subt ochii şi ochelarii mei (cu numărul din ce în ce mai sporit), în text de tipar, nişte alcătuiri de cuvinte, fumurii, care, scrise calde, aveau o aromă astăzi pierdută. Nu ştiu cu ce sentiment, autorii profesionişti, ca să zic aşa, — dacă a scri fără salariu şi nu numai în vederea salariului este o meserie, — îşi recitesc manuscrisele tipărite. Eu, modest maniac al notaţiilor transpuse din ceea ce aş numi simţire şi este realitate, pe hîrtie, între două clopote de vecernie şi utrenie, mă împac foarte greu cu fizionomia tiparului pusă pe foile mele. Este ca şi cum aş scoate o inscripţie de aur transparent de pe vitraliul unei ogive medievale şi aş trece-o cu creionul pe un carnet: Sensul verbal al cuvintelor era complectat în păretele de piatră al catedralei, de unde le-am scoborît, de formele elementului ambiant, de o culoare, de un reflex, de o dantelură de marmură, poate chiar de mùrmurul rugăciunii, cîntată din orgă şi voci, în ziua cînd inscripţia m-a impresionat.

Vreau să-ţi fac mărturia neliniştii, dacă accepţi, pe carem i-au provocat-o, ca o armonie singuratecă de ecouri, amintirile la tipar. Sin-

gura mea consolare rămîne speranţa că o să mă pot împiedica de la ispita de a continua citirea manuscrisului meu, reprodus cu maşina de imprimat.

Totuş, pentru atîta lucru nu ţi-aş fi trimis o scrisoare. Un eveniment răzleţ mă sileşte să mă adresez ţie, o coincidenţă stranie — iartă-mă de-a fi superstiţios. Publicarea amintirilor mele concordă cu arderea Mînăstirii Cernica, unde am trăit un an din cele relatate în amintiri. *Trebuia* să cadă focul peste mînăstire şi să mistuie cetatea Sfîntului Gheorghe tocmai atunci cînd povestirea mea se îndrepta către clopotniţa ei, astăzi prăbuşită, din care, uneori, contemplam, lîngă bătrînul cuvios clopotar, şesul din patru zări?

După cum ştii, locurile pe unde am petrecut în chinòvie cu fraţii călugări, nu sînt niciodată pomenite în amintiri, după cum n-au fost precizate niciodată numele personagiilor, prea cunoscute, din cuprinsul povestirii. O nevoie de discreţie artistică, ineluctabilă, m-a împins de cele mai multe ori să părăsesc numele şi să reţin numai faptul şi ambianţa. Printr-o analogie inversă cu cazul inscripţiei de ogivă, din pilda de mai sus, ideea extrasă dintr-o împrejurare cîştigă să fie curăţită de amănunte şi înfăţişată la un nivel deosebit. Preciziunile înnăbuşite de gunoiul datelor, tîrăsc povestirea în mahalaua istoriei, la descoperirea căreia savanţii specialişti încearcă totuş o bucurie de ciocli de comori. Cititorul face socoteala faptelor, le încrucişează şi le combină, împotriva voinţii lui, şi, banalizîndu-şi astfel lectura, se scîrbeşte de poezia inutilă şi fără mister a povestirii.

Îi trebuieşte spiritului o abstracţie întodeauna, pe care arta are datoria să o cultive la toate gradele, exceptînd satîra. « Inima » este organul anatomic, aşezat deasupra stomacului, şi anume,

între ifedron, cum scriu părinții Bisericii, și cleiul urechilor, — dar inima e cu totul alta cînd cuvîntul care o numește intră în cîntecul unui harpist. Misterul nașterii și al vieții corpului, considerat în expresia scopului, devine trivial, îndată ce Demonul unei analize de biolog îți distrează gîndul de la punctul esențial. Ce-ar mai fi toată dragostea voastră, a oamenilor tineri, care vă căutați unii pe alții prin pădurea simțurilor idealizate, dacă imaginea învăluitoare a funcțiunilor de întreținere s-ar da în lături, ca să nu rămîie în văzul vostru decît glandele, intestinele, secrețiile și flegmele pitite ale naturii?

Aci este și deosebirea dintre voi și noi. Noi călugării, pretindem că suferim la maximum obsesia realităților definitive, urmărite succesiv în acelaș individ, și că imaginea ochilor este continuu descompusă de certitudinile amare ale cugetării. Fiecare strop de rouă cristalin, noi îl atingem cu vîrful incandescent al gîndului nostru îngropat în jar, și roua fierbe și floarea se ofilește. Noi ucidem, în imaginație, înnainte de moartea demonstrativă, care verifică și ne dă dreptate. Plăcerea unei priveliști ne emoționează o singură clipă: îndată îi căutăm interiorul și o depreciem.

Și cînd zic « noi călugării », zic, după etimologia chiar a cuvîntului: noi bătrînii. Probabil că monahismul, călugăria, a fost în timpuri disciplina bătrîneților precoce, cel puțin îmbătrînirea minții, în sensul intelectual. Orișicum, atitudinea călugărească în fața vieții pare să fie, prin definiție cel puțin, trebuincioasă oamenilor trecuți de-o vîrstă, cărora vopseaua mustăților și fardul obrajilor le stau mizerabil și-i ocărăsc. Ce-i, într-adevăr, mai sinistru decît un septuagenar cochet sau decît o bunică artificializată, ca un cadavru injectat pentru păstrare, cu găte-

lile zorzonate ale unei copile, pe care zorzoanele o gătesc.

Mînăstirea Cernica mistuită de foc! Ce păcate, mai mari decît cuprinsul obișnuit al unui sfînt locaș religios, au putut, prin agerimea lor pripită, să scapere-ntr-însa focul Gomorei? Au ars chiliile, cuhnia, frumoasa tràpeză cu amvonul ei de vechi stejar, din care, la praznicile mari, un preot cu camilavcă citea Viețile Sfinților, dintr-o carte bătrînească, tipărită cu gustul ales al epocii, și legată în scoarțe tari, cu două cătărămi. La cele trei mese lungi, ca niște poteci de străchini, frații se ospătau cu ciorbă de pește, cu pilaf și bulgùr, priviți din păreți de rîndurile părinților din vechime, zugrăviți, ca niște plopi în odăjdii și màntii, pe frescă. În capul mesei, într-o potcoavă a sălii, se ospătau aparent, starețul, iclisiarhul, casierul, duhovnicii și arhimandriții, autoritățile chinòviei. Lor li se pregătesc, prin chilii, de către frații ascultători, un pește prăjit deosebit, în uleiul economisit din pilaful comun și schimbat, în oraș, pe un mai gustos undelemn. În tràpeză însă, prezența lor slujea drept pildă traiului obștesc, regula chinòviei cerînd ca nimeni să nu viețuiască îndesine, ci toți laolaltă, ca niște mădulare ale unei aceleiaș nevoi.

Arhimandritul Visarion, fost servitor în București, și în care duhul pocăinții de-a fi fost făcut om, după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, intrase, fără îndoială, pe căile firești ale înduplecării și lepădării de sine, dar și din pricina unui dezgust de simbriaș, era starețul chinòviei, și se așeza, între arhimandriți, la mìjloc. Om foarte clădit, rumen și cu ochii de un albastru de miozotis, nepotriviți cu statul lui, el suferea de o scurtime exagerată a limbii, care frămînta cu-

vintele pe cerul gurii într-o voce mută, înnainte de-a putea să se rostească. Din acest neajuns, se întărise autoritatea obştească a cuviosului arhimandrit Chesarie, care la liturghie primea din ochii stareţului, întorşi către marea lui luare-aminte, ordinul colegial să spuie Crezul. « Nu poate să zică Crezul » afirma expresia victorioasă a zveltului arhimandrit, mai bătrîn şi mai nervos ca toţi, şi călugării îl desemnau cu vorbele respectuoase « Ăl de zice Crezul ».

În schimb, stareţul era un minunat gospodar, şi îşi construise o grădină de trandafiri miraculoasă, exploatată cu cel mai deplin simţ de negustor. Trandafirii stareţului Visarion se vindeau pe Calea Victoriei, şi capetele lor parfumate visau, între ghimpi elastici, la corsajele calde, ale femeilor frumoase din Bucureşti, legănate pe arcurile lascive ale trăsurilor mari, cu armăsari în hamuri, şi pe capră cu scopiţi. Foarfeca stareţului Visarion scrîşnea cu o ronţăială scurtă înlăuntrul boschetelor de roze, şi o ţigancă tînără, focoasă, cu zîmbetul de fildeş, prindea florile în poala ridicată, într-un joc de comerciale inocenţe.

Grădina stareţului Visarion a scăpat, este sigur, de înnecul flacărilor aruncate peste mînăstire, fiind aşezată înnafară de zidurile cetăţii, pe coasta povîrnită în stînga Sfîntului Gheorghe, peste mostişte.

În grădina stareţului Visarion, care copiase la Cernica imensa Grădină de Trandafiri a lui Popa Ilie, din Cotroceni, astăzi distrusă de fanteziile sterile ale cîtova proprietari cu teorii de agricultură studiate în revistele de modă, s-au odihnit o seamă de minţi ilustre, unele trecute în lumea din care face astăzi parte şi sufletul părintelui arhimandrit, altele încă fierbinţi de dogoarea arsenalului politic. Acolo l-am

văzut pe Maiorescu, căutînd o împăcare cu Dumnezeu, fără mustrările lui Arthur Schopenhauer, de Sfintele Paști. El aducea în fiece an, la picioarele Domnului, prinosul de mireasmă al celor două mari făclii monumentale de ceară, aprinse poate că și azi la icoana Mîntuitorului, la altar.

Pe lîngă Maiorescu, via și grădina stăreției erau vizitate și de alți învățați sau miniștri. Subt un dud întunecat era o masă de brad cu scaune fără resorturi, de penitență. Învîrtiți în vîltoarea problematicei filosofice, bărbații iluștri veneau la mînăstire, ca să-și repauzeze graiurile contradictorii ale forului interior, într-un mediu de ceea ce ei numesc ignoranță, iar liberii-cugetători totali: întuneric și imbecilitate. Ei făceau o baie de primitivism și se așezau, din snobism, într-o atmosferă de terapeutică morală, luînd din atitudinile icoanelor cîte un gest pentru Parlament și Universitate. Spiritul lor atoateinteligent, arunca o sondă de aprofundare în « sufletul » călugăriei, teoretic și fabulos, care nu prezinta nimic din acel suflet de literatură.

Vizitatorii de marcă veneau la noi la mînăstire, nu aș putea să spui ca să se distreze, dar din naivitatea particulară cărturarilor care învață, repetă și nu gîndesc. Noi, evident, eram așa alcătuiți și ne osteneam așa, ca iluzia lor să dureze și să devie tenace; încît ei plecau cu convingerea că presimțirea lor de o mare descoperire, era o intuiție genială, că într-adevăr... este « ceva » în toate acestea. Și cînd ziceau că este « ceva », ei făceau o concesie lui Dumnezeu, căruia independența lor de gîndire și conștiința valorii proprii, nu le permiteau să-i acorde un volum mai mare. Unul din vizitatori, un vestit profesor de Drept, se îndeletnicea tocmai cu studiul științelor oculte, în care căpătase, după credința

lui, o îndemînare foarte înnaintată, și cerceta aspectele religioase sufletești cu o comică satisfacție și o ridiculă savanterie. El se găsea în starea asimilării intelectuale a unui tînăr născut și crescut în oraș, între asfalturi și becuri de reverbere, care iese întîia oară la țară, extaziat în fața unui cocean de varză, transportat de profilul unui dovleac și stupefiat de moțul curcanului și de coada lui.

Erau alții, care făgăduiau că se vor călugări, dintr-o pornire de sportmen sau de turist, care dorește să-și cumpere o proprietate în toate satele de popas, pizmuind, cu un entuziasm indiscret și jignitor, fericirea țăranului, mîncat de purici și muște. Însă toți erau indeciși asupra vremii, între o întîlnire adulterină, un proces cu onorariul important sau un banchet cu stridii.

Trebuie să întrerup abia cînd cred că mă găsesc la început. Distrugerea metaniei mele mi-a iscat un alt univers de amintiri și aș putea să-ți mai trimit un caiet... Se înființase la Cernica o tipografie. Vorbește cu prietenul nostru, părintele Grigore, să îndemne pe mitropolitul primat să ia măsuri pentru reconstruirea grabnică a mînăstirii, din care ne gîndeam să se facă odată un fel de Port Royal. Însă cu condiția să nu se reproducă meschina abjecție arhitecturală de la Căldărușani.

Pace ție!

Ierodiaconul Iosif

April 1923

IV

Frate Pafnutie,

Folosindu-mă de o dimineață de primăvară, uitată pe lespezile lui noiembrie încă din april, m-am dus mai zilele trecute la mînăstirea brîncovenească de la Mitropolie. Drumul suie lin și înnalt între două ceruri limpezi, pe dreapta și pe stînga, către clopotniță, care-l prinde, ca o șchioapă, dedesubtul pălmii. Urcușul, clopotnița și frînghiile spînzurate-n vînt ale copacilor, se petrec în aerul plumburiu, îmbrăcat cu soare, ca într-o gravură de sfîrșit de carte. Cotitura în interiorul fostei mînăstiri aduce lumină dinspre miaza-zilei, depărtată peste turle și incețări succesive, la periferia orașului, pe cîmpie și pe Dunărea bănuită la cusătura zării cu șesul.

O amintire, veche amintire pentru bătrînii călugări, pe care vremea i-a adormit. Să-i citim pe pomelnicul sufletului, unde tocmai se slujește liturghia și se cîntă. Arhimandritul Valerian Chiriță, cel mai urît dintre oameni și cel mai bun, elefant uriaș însă cîrn, bolnav de umflătura roșie a pleoapelor, în care sticleau gămăliile albastre, de safir, ale ochilor mici ca niște cheotori. Curat ca argintul și rafinat la cîteva curți de mitropoliți și episcopi din neamul defunct, Dumnezeu să-l ierte, se mortifica noaptea cu camfor presărat

pe saltele şi împrăştia în tămîia bisericii miròsul lui de medicament simpatic, amestecat cu paciuli şi cu apă-de-Colonia autentică, « Maria-Farina ». O închinăciune pentru el şi pentru nedespărțitul lui tovarăş de douăzeci de ani, cotoiul Constantin. Arhimandritul Tudosie Cherciu, duhovnicul bătrîn, de largă inteligență, a căruia putere de aducere-aminte avea preciziunea icoanelor de fildeş, purtate în bălăria părului de pe piept. El cultiva, colèa, la dreapta, măghiranul şi livănțica vînătă. Monahul Iuvenalie, paraclisierul, împodobit cu o mustață ca o perie de fier, urzită cu părul din urechi, din nas şi din barbă, într-un sistem de materiale rigide; tîrn cu coada lungă şi cu mătura în sus, împleticit întodeauna într-un pahar cu tescovină. Veştmîntarul: acel călugăr vechi, cu mintea fină, blajin şi sarcastic, care sta acolo, dedesubt, într-o chilie cenuşie, dumicîndu-şi nod cu nod, între unghii, metaniile de lînă... Un rînd de părinți şi de ucenici ai lui Vasilie cel Mare, pierdut, spulberat. În cugetul nostru se citesc în chirilice obscure inscripțiile mormîntului lor inexistent. Căci începătorul vieții de chinòvie le-a poruncit să moară, neştiuți, ca vultùrii, şi să intre în găurile pămîntului trupul lor fără coşciug, înfăşurat în mantia neagră şi cu capul culcat între cărămizi.

Şi pe lîngă toți, diaconi, ieromonahi, schivnici, vlădici, ingheli, protosingheli, mitrofori, stavrofori, anagnoşti, tipicari, ascultători, se furişează umbra de mătase a mitropolitului Iosìf Gheorghian, al căruia pas de profet şi de fecioară calcă încă nămolul de catifea al covorului roşu, întins din uşa arhiepiscopiei pînă-n stîlpii bisericii şi printre stîlpi înnainte, în biserică, pînă-n altar.

Parcă aceste vieți au trecut pe aci acum patru sute de ani. Atît de puțin se mai cunosc.

Întoarcerea mi-a fost bolnavă de tăceri și emoții. Ceva lipsea din lumina mînăstirii și din umbra ctitoriei. Ceva care nu se mai întoarce, pentru că a murit odată cu timpul.

Pace ție!

Ierodiaconul Iosif

29 noiembrie 1928

CUPRINS

ICOANE DE LEMN

Scrisori

Redactor responsabil: Gheorghe Pienescu
Tehnoredactor: Ida Marcus

Dat la cules: 17.05.1966. Bun de tipar: 19.10.1966. Apărut: 1966. Tiraj: 12 180 ex. $^{1}/_{1}$ legate. Hîrtie specială cu filigran, de 90 g/m^{2}. Format: 800×920/32. Coli ed.: 10,23. Coli tipar: 8,75. A. nr.: 5863/1966. C.Z. pentru bibliotecile mari: 8R. C.Z. pentru bibliotecile mici: 8R—32

Hîrtia executată la fabrica «Steaua Roșie» — Bacău
Întreprinderea Poligrafică «Arta Grafică»
Calea Șerban Vodă, 133, București — R. S. R.